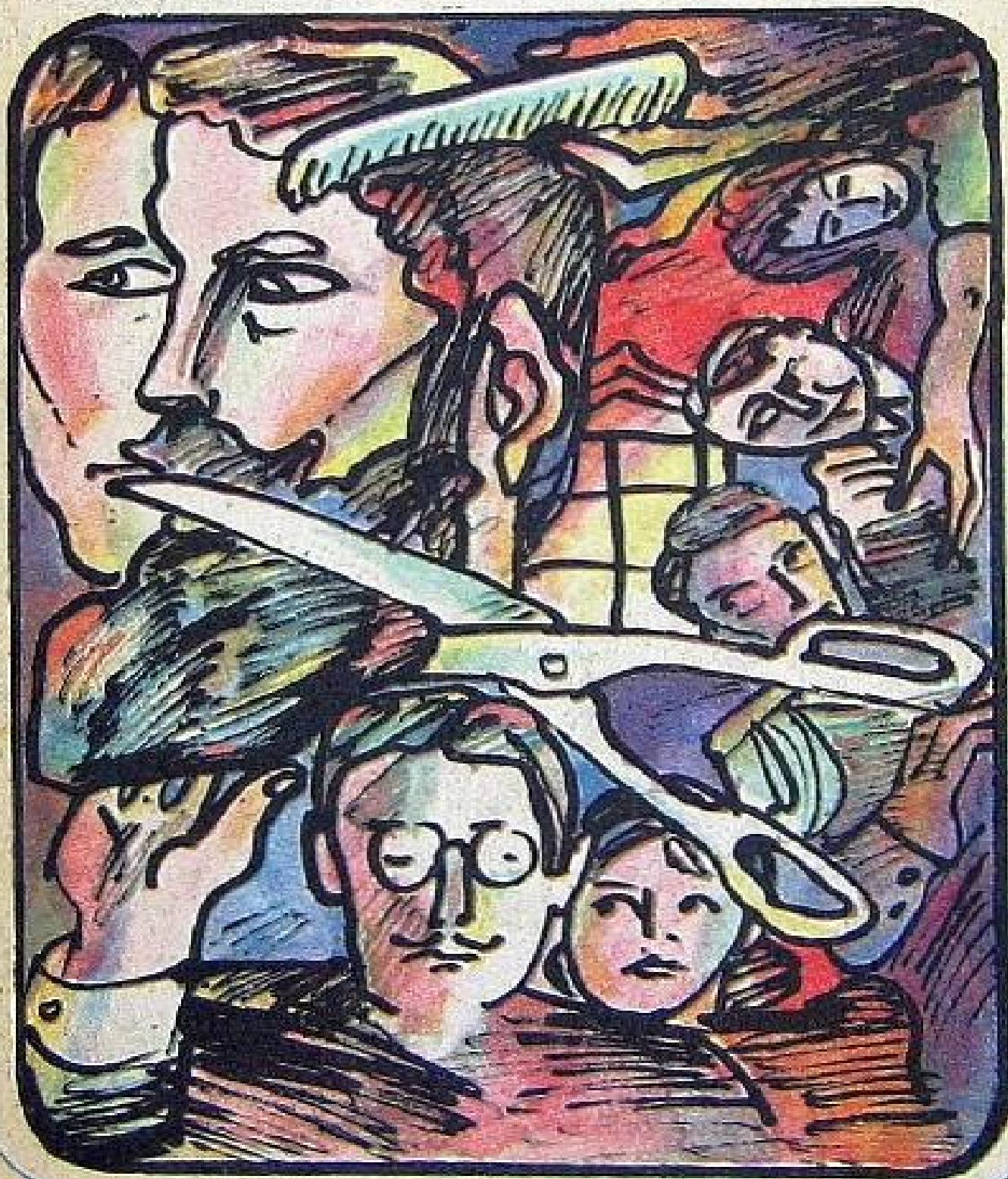

GH. BRĂESCU
UNDE STĂ
NOROCUL

Gheorghe Brăescu

UNDE STĂ NOROCUL

SCHIȚE ȘI POVESTIRI

Antologie de
IOAN ADAM

EDITURA MINERVA
București 1989

Textele din această antologie sunt reproduse după: vol. *La Clubul decavașilor (Scrieri alese, vol. I)* și *Amintiri (Scrieri alese, vol. II)*, Ediție îngrijită de Nicolae Gheran, București, Editura pentru literatură, 1965 Colecția „Biblioteca pentru toți”, nr. 274-275; *Toasturi cazon*, Editura Facla, Timișoara, 1985, Ediție îngrijită de Simion Mioc; Schița *Cadoul* este reprodusă din volumul *La Clubul decavașilor, Schițe humoristice*, Editura „Cartea Românească”, București, 1929 [hy].

I S B N 973-21-6018-4

versiune ebook: v2.0 [hunyade]

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC 12

MAIORUL BOTAN (1921) 19

MAIORUL BOTAN 20

CA LA GALAȚI 25

LEGEA PROGRESULUI 36

PUNEREA LA PUNCT 41

VINE DOAMNA ȘI DOMNUL GHENERAL 44

A CĂZUT TURTUCAIA!! 60

UN REVOLTAT 63

METODA NOUĂ 67

UN OM DINTR-O BUCATĂ 71

CUM SUNT EI [1922] 80

CUM SUNT EI... 81

SELECT-CLUB 83

DECLIN 85

BOLOCAN 87

RUGĂCIUNE 90

RĂZVRĂTITA 92

DURERI MĂRUNTE 98

SOLDAȚII NOȘTRI 100

O CARIERĂ 102

PRICOPSITUL 111

BALUL PREFECTURII 116

JOCUL DE RĂZBOI 129

DOI VULPOI (1923) 132

DOI VULPOI 133

OALE SPARTE 138

ȚĂRANII NOȘTRI 142

SOLDATUL BUSUIOC 144

CELE DOUĂ ȘCOLI 146

CRIMINALUL 150

BURDULEA 152

SUFLETARUL 155

MÂNA DE FIER 157

NENEA GUȚĂ 159

TOASTURI CAZONE 162

MULȚĂMITĂ 167

MOȘ BELEA 170

SCHIȚE UMORISTICE [1923] 174

VECHITURI 175

DE SĂRBĂTORI 177

CUM NASC DRAMELE 184

FUNCȚIONARII 188

SCHIȚE VESELE [1924] 191

DE LA POPOTĂ 192

COLONELUL IONESCU 193

COBEA 200

NECAZURI... 210

TOCMEALĂ 211

LA DENTIST 215

AȘA E PIESA 218

REPROȘURI 221

ECONOMIE 223

NE VARIETUR 225

PENTRU ȚARĂ 227

PROFILAXIE 230

MILA 233

MOȘU 235

ȘCOALA 238

CÂND VREA DUMNEZEU 241

ÎNTRE DOUĂ SURPRIZE 246

NUVELE [1924] 250

PISĂLOGUL 251

CONFERENCIA 254

RECOMANDAȚIUNI 259

DE LA POPOTĂ 260

NIMIC NOU... 262

CEASUL 265

URLĂTORUL 268

UNDE STĂ NOROCUL 273

UN SCOS DIN PEPENI [1926] 277

UN SCOS DIN PEPENI 278

ÎN RETRAGERE 280

<u>CELE TREI ELEMENTE</u>	<u>284</u>
<u>CÂINII DE RĂZBOI</u>	<u>288</u>
<u>CREDINȚA</u>	<u>295</u>
<u>SPECIALITĂȚI</u>	<u>298</u>
<u>PROVINCIALE</u>	<u>301</u>
<u>GUȘĂ DE PORUMBEL</u>	<u>304</u>
<u>SECRETUL</u>	<u>305</u>
<u>LA URLĂTOARE</u>	<u>307</u>
<u>RĂTE CU REPETIȚIE</u>	<u>310</u>
<u>ANCHETA</u>	<u>316</u>
<u>MIZERII ASCUNSE</u>	<u>320</u>
<u>CAREU DE DAME</u>	<u>322</u>
<u>INCORIGIBILUL</u>	<u>326</u>
<u>DE LA MANEVRE</u>	<u>329</u>
<u>SPRE VECII VECILOR...</u>	<u>331</u>
<u>ÎMPĂRȚEALĂ CAZONĂ</u>	<u>333</u>
<u>LA FÂNTÂNĂ</u>	<u>335</u>
<u>RIGALS MOARĂ-VERDE</u>	<u>337</u>
<u>FORȚA PUBLICĂ</u>	<u>339</u>
<u>VALUTA</u>	<u>341</u>
<u>ALTE SCHIȚE VESELE [1928]</u>	<u>343</u>
<u>„GEANTĂ LATINĂ”</u>	<u>344</u>
<u>LIDERUL</u>	<u>347</u>
<u>UNDE DAI ȘI UNDE CRAPĂ</u>	<u>350</u>
<u>LA CLUBUL DECAVAȚILOR [1929]</u>	<u>354</u>

LA CLUBUL DECAVAȚILOR 355

ÎN CANTONAMENT 357

SFÂNTUL VASILE 366

ÎN CLASA A DOUA 373

COJOCUL 375

POVESTE FĂRĂ SFÂRȘIT 378

INTERVIU-EXPRES 381

EPICURIANUL 384

CADOUL 387

POCĂINȚA 391

SFÂNTUL DUMITRU 397

CE RĂMÂNE 401

NEPUBLCATE ÎN VOLUM 403

SFÂRȘIT DE MANEVRĂ 404

COLONELUL BERONEANU 407

ÎN TREN 410

PANTĂ SAU CONTRAPANTĂ 413

RECUNOȘȚINȚA 416

MASĂ COMUNĂ 417

SINUCIGAȘA 420

GÂND LA GÂND 424

ÎNZESTRAREA 428

PETRECERE ÎNTRE PRIETENI 431

[SE SUNASE MOBILIZAREA] 435

CUNOȘȚINȚĂ VECHĂ 437

[FRIPTA 442](#)

[CÂND PLEC MARTI LA DRUM... 445](#)

[PE PATUL DE MOARTE 449](#)

[CONSULT 455](#)

[SEDINȚĂ DE EDUCAȚIE 458](#)

[ȚĂRANII NOSTRI 460](#)

[SKODA LA ȚARĂ 461](#)

[PREGĂTIRI DE RĂZBOI 463](#)

[CRĂCIUNUL 466](#)

[NECAZURI 470](#)

TABEL CRONOLOGIC

1871: 30 ianuarie, la Iași, se naște Gheorghe Brăescu - al șaptelea copil al lui Alexandru și Maria Brăescu (născută Zaharia).

„Sunt din Iași, din strada Sărăriei, pe care pusesem stăpânire împreună cu băiatul bucătarului nostru. Ieșind victorios din toate războaiele purtate cu mahalagii de vârsta mea, familia mea m-a închinat armelor. Iubeam calul și dreptatea și am nimerit la... infanterie, iar dreptatea nicăieri!” (Apud I. Valerian, *Cu scriitori prin veac*, București, Edit. pentru literatură, 1967, p. 59 - 60).

Copilul nu-și cunoaște părinții: mama pleacă „lăsând-se pradă plăcerilor ușoare”, iar tatăl moare, nu peste mult timp, după despărțire „Pe mama, care divorțase, n-o văzusem niciodată, nici n-aveam voie să întreb de ea. Într-o seară... când (dădaca) se întoarce mai târziu la poartă, mă găsi vorbind cu o cocoană îmbrăcată în rochie albastră de mătase, cu umbrelă și pene albe la pălărie, care mă sărutase după ce-mi dăduse un ban de argint. Frăsina se repezi mânioasă și m-aduse fără vorbă în casă. Era mama.” Fragment necuprins în volumul *Amintiri*, 1937. Apud Niculae Gheran, *Gh. Brăescu*, București, EPL, 1963, p. 13).

Lipsa familiei marchează sensibilitatea și conștiința viitorului militar și scriitor precum și pe a fraților și surorilor sale. Copiii cresc, un timp, în casa bunicii, iar după moartea acesteia sub epitropia rudelor. Gheorghe va învăța „buchiile la mănăstirea stareței Leonora (o rubedenie ce apare ca subiect de schiță)” (I. Valerian, *Chipuri din viața literară*, București, Edit. Minerva, 1970, p. 161).

1880 -1886: Elev intern la liceul Institutele Unite din Iași, având, printre colegi, pe Emil Gârleanu și Ovid Densușianu.

1886-1889: Urmează cursurile Școlii fiilor de militari din Iași. Este un elev dificil, fără interes pentru studii, „grevist” și repetent.

„Profesorul de limba română, un transilvănean, ne citea uneori în clasă, pe când eram în școala fiilor de militari, pasteluri de Alecsandri, comentându-le sumar, cu grai ardelenesc: - „Ziua ninge, noaptea ninge, dimineăta, ninge iară”. Vedeți ce frumos se repetă poetul, și reîncepea: „Ziua ninge, noaptea ninge...” (*Amintiri*, în Gh. Brăescu, *Opere alese*, II, București, EPL, 1962, p. 70).

1889: Consiliul de familie îl trimite în Franța, la Nancy, la o școală profesională.

1890: Într-un elan de bravadă și aventură ("Declar că mă angajez în Legiunea Străină, să mor pentru Franța!"), se înrolează, într-adevăr, în amintita legiune și pleacă în Algeria, gest regretat în peisajul torid african: „Respirai suflul Saharei. Umblăm amețiți, în neștire. Soldații cădeau ca muștele. Sanitarii se târau, blestemând, să ne dea ajutor. Ne mișcăm moleșiți, tăcuți, învrăjbiți, gata de ceartă. Spectrul morții se ținea de noi ca umbra. Totul era prilej de suferință: soarele arzător, câmpia uscată, vegetația ofticoasă. Albul fără sfârșit ne obosea ochii, provoca miraj uri, oglinzi de ape ce se împreunau cu cerul: crestele de nisip mișcate de vânt păreau ondulări de valuri; țiuitul urechilor - murmur de izvoare.” (*Amintiri*, p. 140-141).

1892: Cei din țară - mai ales „bădia Nicu” - îl ajută să scape din aventura africană.

1893-1896: Stagiu militar în țară.

1896: Se reangajează, pentru cinci ani, în armată, cu gradul de plutonier.

1897: Este trimis la o școală de ofițeri.

1899: Obține gradul de sublocotenent și este trimis în garnizoana din Calafat.

1902: Este mutat disciplinar în regimentul din Bârlad. „Adevăratul război l-am purtat cu șefii mei, care m-au învins aproape întotdeauna, căci simplitatea lor mă dezarma. Mâhnit de traiul soldatului în cazarmă am scris prima mea operă literară: *Vin recruții*, pagini de idealism, care arătau că recruții stat niște copii mari crescuți în voie, și cinstea este rezervată ofițerului de a face din ei cetățeni. În rezumat o comparațiune între ce este și ce ar putea fi viața soldatului în cazarmă. Comandantul meu de regiment m-a gratificat ca 10 zile de închisoare, agravate de brigadă, fiindcă era autoritate superioară. Manuscrisul l-am rătăcit. N-am mai făcut de atunci nici o încercare literară.” (I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, p. 60).

1903: Se căsătorește cu Ana Ștefănescu, institutoare.

1911: Profesor de tactică, educație morală și inspector de studii la Școala de ofițeri de infanterie din București.

1913: Ia parte la campania militară din Bulgaria.

1914: Publică o lucrare militară: *Educația socială a națiunii armate. Viitorul ofițer în școală, în armată și în societate*.

1916: Rănit grav în luptele din Transilvania. În ziua de 25 octombrie, la București, i se amputează brațul drept. Refuză să semneze o declarație cerută de trupele de ocupație că nu va lupta împotriva lor. Este considerat prizonier de război și dus în Germania, la Stralsund, în lagăr. Scrie în lagăr și citește în șezătoarea prizonierilor: *Vine doamna și domnul ghegeneral, Un om dintr-o bucată și Ca la Galați*. „Prizonierii erau așa de slăbiți, atât de demoralizați, încât orice cuvânt citit cu voce tremurândă provoca hohote de plâns. Pentru a schimba atmosfera am scris: *Vine d-na și d-l ghegeneral*, pe care am citit-o întâi lui Nanu și lui Furtună și îndemnat de ei am citit-o în urmă la

șezătoare. M-am prezentat emoționat că o fecioară în fața altarului. Succesul a depăși orice așteptare. De atunci am continuat să scriu.” (I. Valerian, *op. cit.*, p. 60)

1918: Revine în țară. În același an este „trecut în retragere pentru infirmități incurabile”.

1918: Conduce la Iași *Pregătirea militară* - supliment de marți al *Neamului românesc*, iar la București va edita revista *Pregătirea*, pentru militari, în care va publica *Metodă nouă* și *Un om dintr-o bucată*. Pentru a sesiza luciditatea cu care Gh. Brăescu judeca politicianismul vremii, e suficient să desprindem un fragment, dintr-un articol, intitulat *Spovedanie*, publicat în *Pregătirea*, nr. 4: „Eu cred că toate păcatele noastre izvorăsc dintr-o cauză unică: lipsa de pudoare, de simț moral la clasă conducătoare... Politicienii gălăgioși, conducătorii care exploatează puterea ce dețin de la oligarhii asupritoare devin și proxeneții patriotismului, pe care-l prostituează cui oferă mai mult.” (N. Gheran, *op. cit.* p. 58). „întors în țară am vrut să public ce scrisesem în captivitate. M-am adresat d-lui Mihalache Dragomirescu, câte m-a sfătuit să mai fac școală; lui Densușianu, cu care fusesem coleg de școală, dar care probabil era foarte ocupat de el, ca să mai găsească timp să se ocupe și de alții. Tot prin Nanu am cunoscut mai târziu pe d-l Lovinescu.” (I. Valerian *op. cit.* p. 61).

1918: Tipărește broșura *Vine doamna și domnul ghegeneral*, despre care îi spune lui Felix Aderca, într-un interviu: „La Iași, în 1918, am publicat schițele într-o broșură, dar cu atâtea greșeli de tipar, că am lăsat broșurile la tipografie și am luat numai câteva pentru reviste și prieteni.” (N. Gheran, *op. cit.* p. 57).

1919: începe colaborarea la *Sburătorul* și participarea, timp de un deceniu, la ședințele cenaclului lui E. Lovinescu. «Prezentat de D. Nanu, camarad de prizonierat în Germania,

„Maiorul” și-a făcut apariția printre noi la una din ședințele duminicale din primele timpuri ale *Sburătorului* [...] Prin atitudinea lui decisă, militară, în privirea deschisă, prin inteligența spirituală și agresivă desprinsă din trăsăturile fizionomiei, omul între două vârste, cărunt, dar viril, bătaios în mișcarea unei mâini, pe când cealaltă părea un steag închinat sau o pasăre moartă, ne impunea o simpatie ce nu se putea prefăce și în încredere în clipă, în care l-am văzut pășind spre fotoliul de electrocuție ai cititorului; după primele cuvinte, am avut totuși surpriza unui glas ferm, legat, cordial, fără nimic precar în el: după prima pagină, fraza a început să se afirme precisă, literară, cu ritm interior; după alte câteva, am pornit să ne uităm unul la altui cu nedumerire simpatice, cu mirare încântată, cu destinderea ușurată a unei spaime inutile; douăzeci de zâmbete s-au deschis, astfel, flori de primăvară, pe douăzeci de fețe încântate, deși fuseseră bănuitoare, ostile cu câteva minute înainte. Nuvela citită era *Vine doamna și domnul ghegeneral*, prima încercare literară a autorului. De pe la mijloc avurăm impresia unanimă a unei descoperiri: din anonimatul cenușiu a optsprezece milioane de români, din neantul inexistenței literare, iată că, bolid, s-a desprins numai după o simplă lectură, un scriitor autentic, stăpân pe artă lui, ca un vechi meșteșugar.” (E. Lovinescu, *Memorii*, II, 1916-1930, Edit. Scrisul românesc, Craiova, 1932, pp. 68-70).

1920: Este primit membru al Societății Scriitorilor Români.

- Liviu Rebreanu publică romanul *Ion*.

- Al. Cazaban: *La umbra unui car*.

1921: Apare volumul *Maiorul Boțan*.

- Mihail Sadoveanu: *Cocostârcul albastru*, *Strada Lăpușneanu*.

- Liviu Rebreanu: *Catastrofă*, *Norocul*.

- D. D. Pătrășcanu: *Domnul Nae*.

1922: Tipărește volumul *Cum sunt ei*.

- Liviu Rebreanu: *Pădurea spânzuraților*.

- Al. Cazaban: *Între frac și cojoc*.

1922-1923: Colaborează la revistele: *Cugetul românesc*, *Spre ziuă*, *Flacăra*, *Adevărul literar și artistic*, *Revista vremii politice* etc.

1923: Apar volumele: *Doi vulpoi și Schițe umoristice*. Câștigă un concurs literar al revistei *Rampa*, devenind, în continuare, un colaborator al acestei reviste.

- M. Sadoveanu: *Oameni din lună*, *Venea o moară pe Șiret*.

- H. Papadat-Bengescu: *Balaurul*.

1924: Publică volumele: *Nuvele și Schițe vesele*.

- Mateiu I. Caragiale: *Remember*.

1924-1926: Colaborează la revistele: *Dimineața*, *Năzuința*, *Mișcarea literară*, *Universul literar*, *Viața literară* etc.

1925: Primește premiul Societății Scriitorilor Români.

- Liviu Rebreanu: *Adam și Eva*.

1926: Apare volumul *Un scos din pepeni*.

- M. Sadoveanu: *Țara de dincolo de negură*, *Dumbrava minunată*.

- H. Papadat-Bengescu: *Fecioarele despletite*.

1927: Publică romanul *Moș Belea și Schițe alese*.

- Liviu Rebreanu: *Ciuleandra*.

- H. Papadat-Bengescu: *Concert din muzică de Bach*.

- Cezar Petrescu: *întunecare*.

- Ionel Teodoreanu: *La Medeleni (1925-1927)*.

- I. A. Bassarabescu: *Un om în toată firea*.

1927: Se pune în scenă *Ministrul*.

1928: Apare volumul *Alte schițe vesele*.

- M. Sadoveanu: *Hanu-Ancuței, împărăția apelor*.

- Al. O. Teodoreanu: *Hronicul măscăriciului Vălătuc*.

- D. D. Pătrășcanu: *Un prim de gală*.

- Damian Stănoiu: *Călugări și ispite, Necazurile părintelui Ghedeon.*

1929: Publică volumul *La clubul decavaților.*

- M. Sadoveanu: *Zodia cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă.*

- Liviu Rebreanu: *Crăișorul.*

- Al. Cazaban: *Pasărea rătăcită.*

- I. A. Bassarabescu: *Domnul Dincă.*

- Damian Stănoiu: *Duhovnicul maicilor.*

- Mateiu I. Caragiale: *Craii de Curtea-Veche.*

1935: Publică romanul *Conașii.*

- M. Sadoveanu: *Ucenicia lui Ionuț.*

- H. Papadat-Bengescu: *Logodnicul.*

- M. Eliade: *Șantier, Huliganii.*

- Gib. I. Mihăescu: *Donna Alba.*

- Ioachim Botez: *Însemnările unui belfer, I.*

- Damian Stănoiu: *Eros în mănăstire, Oameni cu sticleți.*

1935: Moare fiul său adoptiv, Alexandra Brăescu.

1936: Moare Ana Brăescu, soția sa.

1937: Publică volumul *Amintiri.*

- Cezar Petrescu: *1907.*

- M. Eliade: *Șarpele.*

- M. Blecher: *Inimi cicatrizate.*

- Damian Stănoiu: *Căsătorie de probă. Cazul maicii Varvara.*

1939: Apare romanul *Primii și ultimii pași.*

- M. Eliade: *Nuntă în cer.*

- Ionel Teodoreanu: *Prăvale-Baba.*

1941: La 70 de ani, scriitorul avea încă succes de public, la șezătoarele literare: «Zilele trecute, un grup de opt scriitori, în frunte cu Gh. Brăescu, am ținut o șezătoare literară în sala teatrului din piața Amzei. A început umoristul, citind o schiță în aplauzele sălii. Unii dintre spectatori îi cereau să continue. „Nu mai am nimic de citit”, le răspunse Brăescu, ca unor prieteni la club. „O să vă spun doar niște anecdote” - și începu o serie de „bancuri”, plimbându-se la marginea scenei.

Spectacolul amenința să dureze la infinit; cei din culise își pierduseră răbdarea. În apropiere se afla un vas cu flori de primăvară. Cineva avu o inspirație: făcu la repezeală un mănunchi și, pândind o clipă prielnică, apăru pe scenă și îi înmână buchetul cu câteva cuvinte de mulțumire. Incidentul s-a rezolvat fără ca nimeni să bage de seamă, și celelalte lecturi se făcură după program.” (I. Valerian, *Chipuri din viața literară*. București, Edit. Minerva, 1970, p. 163;.

1942: Publică ultimul său roman, *Margot*.

- Cezar Petrescu: *Ochii strigoiului*.

- Damian Stănoiu: *Furtună în iad*.

1949: 15 martie, se stinge din viață Gh. Brăescu.

SIMION MIOC

MAIORUL BOTAN
(1921)

MAIORUL BOȚAN

După o matură chibzuință, maiorul Boțan, persoană între două vârste, cu părul rărit, cu ochii mici, cu mustața roșcată, se însurase, în fine, după ideile sale. La început se felicitase de alegerea ce făcuse. Înaltă, fină, distinsă, cu parul arămiu, cu ochii negri, cu buze răsfrânte, ce lăsau să întrevadă dinții mărunți și adorabili, spera că Emma va atrage și influența șefii, care i-ar putea fi folositori. Om practic și de o seriozitate recunoscută, Boțan socotea căsătoria o tovărășie: fiecare aduce ce poate prin orice mijloc.

„Vremea trece; dacă nu mă fac colonel cât mai sunt încă în putere... reflecta el adesea în orele pierdute la birou, plin de necaz, amintindu-și mai ales conversația ce avusese acum în urmă cu ministrul, cu care se întâlnise, suindu-se grăbit pe scări. «Frumoasă cucoană ai, domnule! Felicitările mele! Soția mea ar fi foarte fericită s-o cunoască mai de aproape; nu uita că primim în fiecare sâmbătă.» Poftim! Și noi n-am fost decât o dată în casa omului! La urma urmei, ar putea chiar să se supere, să creadă că mă țin mare... când aș putea să fiu nelipsit. Și ce m-aș mai învărti!... Dar ai cu cine te înțelege?... Eu nu zic că numaidecât... Nu merg până acolo!... Dar femeia care e șireată știe unde să se oprească și cum să se apere, și apoi e și în interesul ei...”

Și tot gândindu-se astfel, maiorul Boțan nu era departe, de a crede că fusese tras pe sfoară, că Emma frustează tovărășia, și că, în orice caz, cu alta ar fi luat cel puțin o zestre mai bunicică.

Boțan n-avea pentru femeie o considerație deosebită; știa doar că trebuie stăpânită. Așa apucase el în satul lui. De altfel, nu cunoscuse

niciuna. Ca grad inferior, și mai târziu, ca ofițer, în garnizoanele prin care trecuse, fusese amantul tuturor slujnicuțelor de pe la casele boierești, introduse pe furiș de către ordonanță, după culcarea stăpânilor. Dragoste scurtă, fără pretenții din nicio parte, fără complicații sentimentale și, mai ales, puțin costisitoare. Astăzi încă păstrase deprinderea acestor posedări brutale, și nu arareori, chiar în primele luni de căsătorie, urmărise pe înserate vreo ungureancă, încântat când putea să o înșele, satisfăcându-și vanitatea lui veche de crai al mahalalelor.

În ce privește pe Emma, ea intrase în căsătorie cu deziluzia unui amor nenorocit: fusese părăsită de logodnicul ei, tovarășul copilăriei sale, care, ajuns inginer, se căsătorise în urmă cu fata unui butar bogat. Convinsă de mamă-sa, ea acceptase fără multă gândire cererea lui Boțan. Era atât de decepționată, încât totul îi era indiferent. Și pentru că trebuia cineva care să îngrijească de interesele lor, îl preferase pe el, tocmai pentru că, fiind în vârstă, spera să aibă lângă dânsul o viață liniștită. Ar fi fost chiar fericită să-l poată stima ca prieten, pentru ca viața să nu i se pară fără niciun sprijin, fără nicio consolare. Și graba cu care Boțan o ceruse în căsătorie îndreptățea această speranță.

Cu puținul bagaj moral luat de acasă, cu câteva reguli de conveniențe culese la întâmplare, dar cu un fond netăgăduit de cinste, pe care nu-l datora nici familiei, nici societății, ci-i venea poate prin atavism, de la cine știe ce străbun îndepărtat, Emma se măritase la 23 de ani, naivă și sinceră ca un copil. Dar nu se înțeleseseră de la început, și pentru a doua oară ea era dureros dezamăgită: nici această încercare nu-i reușise. Între ei era acum un fel de dușmănie ascunsă: el, intimidat, neîndrăznind să se dea de gol; ea, temându-se de a-l pricepe ce urmărește și unde vrea să ajungă. La început sperase să-și aranjeze un interior drăguț. Bărbatul său era însă de o economie meschină;

refuzase de a-i tocmi servitoare, iar la dejun trebuia s-aștepte până se-ntorcea soldatul de la manutanță, de unde cumpăra pâinea cu cinci parale mai ieftină. Și păturile noi, întinse pe jos în antreu, o crispau de enervare.

Astăzi, îmbrăcată cu un *robe de chambre*⁴¹ drăguț decoltat, cu mâneci largi, întinsă pe canapea în dormitor, se găsea într-un moment de descurajare morală, incapabilă de a se gândi serios, de a lua o hotărâre. Ușa se deschise ușor, și Ion, ordonanța, înaintă sfios, în ciorapi de lână, întinzând de departe o carte poștală.

— O aduse poștașul, zise el, uitându-se aiurea.

Emma luă biletul și, căutând să vadă de la cine vine, se ridică s-o pună pe birou. Dar rândurile strâmbe, literele extravagante și semnătura o intrigară și, neputând rezista, citi cu groază:

„Domnule maior
nui frumos ca După ce ții făcut Gustu
cu mine să num plătești e păcat că
suntem și noi destul de amărâte
dumnezeu mă știe și pe mine mai Mare
rușine, să mă trimeți săț cumpăr o
Țigarie și să pleci fără ami da și mie un
cado avem și noi cheltuieli dacă num
plătești reclam te Aștept vino astăzi
negreșit să nu te căiești cu stimă.

Didina teodorescu
fundătura paradis 27
vino negreșit am să-ți spun ceva”

Emma rămase o clipă fără viață; apoi, tot sângele îi năvăli în față, îmbujorând-o ca de friguri; judecata extrem de lucidă îi arăta luminos toată grozăvia realității. Înșelată, după un an de căsătorie. De cine și cu cine! Un sughiț de scârbă o făcu să se scuture cu repulsiune și încremeni cu mâinile împreunate, cu privirea fixă, cuprinsă de gânduri năvalnice, confuze.

Apoi se trezi ca din vis. Strânse o dantelă și o puse în șifonieră, îndreptă un scaun, se mai gândi o clipă și începu să se îmbrace, palidă, cu gesturi mașinale, nesigure, cu o liniște îngrijitoare. Gătindu-se, puse scrisoarea în poșetă, apoi luă dintr-un sicrin o punguliță, în care păstra încă economiile ei de fată, și ieși.

Se poate spera orice de la o femeie amoroasă. Aceea care urăște e fără milă, dar nimeni nu e în stare să conceapă la ce se poate deda o femeie adânc jignită în orgoliul ei.

Emma porni pe stradă la întâmplare, rătăci câțva timp fără să vadă pe nimeni, lovindu-se de trecători, fără a se scuza. Plimbarea aduse o destindere nervilor ei îndurerăți.

Intră mai liniștită în grădina Cișmigiului, plină de bone, de zgomot, de copii și de un cîrîpît asurzitor de vrăbii ce se pregăteau de culcare. Întâi avu intențiunea să șadă, dar, urmărită de priviri indiscrete, își luă seama și continuă să se plimbe încetișor pe una din aleile singuratice, meditănd asupra celor ce-i rămăneau de făcut. Lucru i se părea simplu: îl va lăsa. Nu se credea nenorocită, dar îi era rușine; se simțea grozav de umilită. El îi era indiferent, ca și înainte de căsătorie; nu i-a fost nici amant, nici prieten. Și căutând în poșetă batista pentru a șterge o lacrimă, dădu peste cartea poștală, o citi din nou, pentru a se convinge încă o dată de toată grozăvia faptei. Apoi, accelerând mersul, porni hotărâtă, ieși pe poarta grădinii în bulevardul Elisabeta, se urcă într-o birjă cu coșul ridicat și, dând adresa, se ascunse în fundul trăsurii, coborându-și voaleta.

Ajunsă în „Fundătura Paradis”, concedie trăsură la colțul străzii și plecă pe jos în căutarea numărului 27, pe care-l găsi fără multă greutate.

— Domnișoara Didina Teodorescu? întrebă ea mergând spre un grup de femei ce o inspectau cu privirea.

— Intrați pe sală. Odaia din fund; pe dreapta; dar nu știu dacă o fi acasă, îi răspunseră mai multe deodată.

Emma ezită o clipă, apoi, împinsă de curiozitate, înaintă spre sală, făcu câțiva pași prin întuneric și bătău la ușă. Neavând niciun răspuns, avu un nou moment de șovăire. Dar ispitită de a cunoaște ceva din viața acestei nenorocite, ținând mai cu seamă s-o despăgubească de meschinăria bărbatului său, intră cu gândul de a pune pe masă banii și cartea poștală. Camera, curățică, era binișor luminată de felinarul din stradă, așezat în dreptul ferestrei. Patul mare o făcu să roșească. Un miros pătrunzător de parfum ieftin o neliniștea. Era gata să iasă, când, întorcându-se, se găsi în fața unui licean roz-alb la față, cu părul inelat, cu ochii verzi strălucitori, subțirel ca o trestie, care rămase rușinat în mijlocul odăii, uitându-se pe sub gene, neștiind ce să facă cu mâinile.

O indignare violentă se întipări pe fața Emmei. „Cum? Toți pentru ele? Bătrâni vițioși și copii cu laptele la gură? Atunci noi pentru cine ne păstrăm? Pentru cine împletim în pension atâtea visuri scumpe? După cine suspinăm în nopțile misterioase de vară?” O revoltă sufletească, fulgerătoare ca un scurtcircuit, îi turbură tot echilibrul. Și cuprinzând de gât băiatul, îl sărută pătimașă, la întâmplare, pe ochi, pe păr, pe buze și, excitată de pielea lui catifelată, turburată de îndrăzneala lui crescândă, căzu cu el pe pat, fără nicio grijă de ce s-ar fi putut întâmpla.

Fu o posesiune scurtă, stângace, dar de o acuitate de plăcere pe care ea n-o cunoscuse încă. Se despărțiră repede: el, grăbit să răspândească printre prieteni vestea că a încheiat copilăria, nu fără a lăsa prealabil o piesă de cinci lei pe colțul mesei de noapte; ea, răzbunată, simțindu-se pentru prima oară femeie, înțelegând altfel viața. Niciunul

nu bănuia că fiecare cântase prima strofă din poema tinereții.

Emma abia sfârși să pună ordine în toaleta ei, când ușa se deschise, și o fată modest îmbrăcată, ce avea mai mult aerul unei lucrătoare, o întrebă intrând:

— Pe mine mă așteptați?

— Dumneata ești Didina Teodorescu? Dumneata ai scris această carte poștală bărbatului meu?

— Eu, dar n-am știut că e însurat; vă rog iertați-mă. I-am aflat adresa întâmplător, de pe o scrisoare ce i-a căzut la mine.

— Nu face nimic. Poftim! zise ea, dându-i o hârtie de o sută de lei.

— Sărut mâna... vă mulțumesc.

— N-ai pentru ce, fetico. Fii sigură că tot eu îți rămân datoare.

Și ieși pe ușă, sub privirea zăpăcită a fetei, care nu știa ce să creadă. În stradă, Emma porni cu pasul elastic, măsurat, ușurată parcă de o povară ce până aci îi apăsa conștiința. Ieșise cu totul altfel de cum intrase. Se degajase de un bagaj inutil: „credința”.

— Dar ce-ai întârziat atât?... De unde vii? o întrebă Boțan, atârându-și șervetul la gât.

— Am fost pe la mama. Mi-a deschis capul: ai dreptate. Să mergem cât mai des pe la ministru, trebuie să ai ce meriți, adăugă ea cu un surâs enigmatic, ce-i flutura pe buze.

— Așa te vreau, fetico! De muncit, muncesc destul, slavă Domnului! Ascultă-mă pe mine, și n-o să te căiești.

... Au trecut doi ani de atunci; colonelul Boțan e șeful unui serviciu important din minister. Despre ministru se spune că se ramolește din zi în zi. Emma are cel mai frumos automobil din capitală, asistă la toate premierele, e portdrapelul modei. Lumea șoptește că are un gust pronunțat pentru fructe verzi. La gât poartă veșnic același colier: o

piesă redusă de cinci lei, prinsă într-un lănțișor subțire de argint.

— Numai cinci lei? o întreabă semnificativ, la bal, un *chose* impertinent.

— Depinde de dobitoc! răspunse ea fără ezitare. Pentru dumneata ar fi cinci mii.

CA LA GALAȚI

E iarnă. Afară ninge cu fulgi mari, înfloriți, ce se coboară liniștit, domol din cer. Orice zgomot e mai clar, mai apropiat. Se aud dinspre oraș sunete de clopoței, lovituri de topor, urmate de icneala omului ce lucrează, câte un „hăis, Duman” al unui țăran necăjit, ce intră pe bariera orașului cu un car de lemne verzi.

În cazarma așezată la marginea orășelului, oamenii, cu capul descoperit, cu obrazul umflat de o îmbucătură de pâine, rânduți în șiruri, fac cruci grăbite în fața cazanului pierdut în aburi.

E ora raportului.

Pe sală, toți gradații. Ușile se deschid și se închid repede, trântite de cei grăbiți de graba tuturor.

Furieri cu tocul după ureche, sergenți-majori cu săbii lungi, soldați smeriți „scoși la raport”, înțepeniți de așteptare.

În toate părțile, anunțuri care, interzic „intrarea f.s.^[2]” alături de tablouri și programe caligrafiate, dar decolorate de vreme.

În cancelarie, forfoteală; se caută ordine, se urmăresc rapoarte, se nasc și se potolesc conflicte, se mănâncă probe. În special casieria e plină de ofițeri. Toți încântă pe casier, îi oferă țigări, îi ridică ceva de jos.

„Ți-a dat, mă?... Cât ai luat?... Dă-mi și mie zece lei până mâine”, vorbesc între ei băieții,

îndreptându-se spre ieșire cu banii în mână, cu mantalele descheiate.

Dar se opresc deodată, ținuiți în loc de o sanie jerpelită, din care se scoborî un căpitan oacheș, frumos, chipeș, așa cum îl visează fetele, elegant îmbrăcat, cu țigaretă mare de chihlimbar, cu inele groase și sclipitoare pe degetul cel mic. Toți se reped, îi deschid ușa, îi ajută să se dezbrace de un demi-palton superb, căptușit cu atlas, cu reveruri roșii de general.

— Căpitanul Vi-vifor, se recomandă el ofițerilor, care se întreceau să i se prezinte, silindu-se să fie cât mai corecți.

Această gângăveală foarte ușoară, însoțită de un surâs irezistibil, nu strica de loc frumosului căpitan, îi da, dimpotrivă, aerul unui „*viveur*”^[3], care a gustat și s-a plictisit de toate.

Unii zic că femeia într-adevăr frumoasă trebuie să fie ușor încrucișată. Dacă aceasta e drept, atunci nici gângăveala căpitanului nu e un cusur de seamă.

În garnizoană se afla numai un batalion. Ofițerii toți erau în jurul noului-venit.

— Domnul maior e în cabinet?... Aș vrea să mă prezint de sosire.

— Da, da, e în cabinet! Pofțiți, intrați... îl îndemnau ofițeri tineri.

— Nnu, nu merge așa; eu sunt ddeprins altfel... zise el râzând cu indulgență. Apoi, adresându-se plantonului: Du-te și anunță, băiete, pe căpitanul Vifor.

Stătu cam mult în prezentare. Casierul fu chemat cu hârtiile de iscălit, ieși, se întoarse din nou cu un registru, din filele căruia apărea colțul unui bilet de bancă ce semăna a fi de o sută. Apoi ieșiră toți. Maiorul plecă imediat, ursuz, bine înfășurat într-un capișon galben. Căpitanul, foarte aprins la față, spuse totuși cu o veselie provocătoare:

— Ei, bă-băieți, unde mergem?

— Haideti cu noi, domnule căpitan, că vă ducem noi o să vedeți dumneavoastră.

Băieții, radioși, îl lăsau singur pe potecuță și înaintau voinicește prin zăpadă, admirându-i din lături, *cu competență*, chipiul „à la française” și croiala pardesiului. Toți căscau gura, minunându-se de povestirea ștregăriilor lui de la Galați.

— Văd c-ați pierdut vremea degeaba, și nu s-a ocupat nimeni de educația voastră, le spuse el între altele pe drum. O să introduc sistemul de la Galați. Acolo țineam tablou în regulă de rândul fiecăruia la cinste. Plătea o dată, scăpa de grijă. Este departe unde mergem? Ma-mai e mult?

— Nu așa mult, ajungem îndată. Dăm pe din dos și ieșim mai repede. O să vedeți dumneavoastră ce fată frumoasă! O cheamă Maria, Maria Mititelu. Dar dumneavoastră să-i ziceți „duduie”, că așa-i place. Noi așa-i zicem, toți îi zic așa.

Intrară la Mititelu, o băcănioară mică și curată, cum numai prin părțile Moldovei se întâlnește. Saci cu năut și roșcove, prin sertare mirodenii de tot felul, iar atârdate deasupra tejghelei, pachete de lumânări galbene și snopuri de mături învoalte.

Băcanul, om scundac, palid, cu barbă și păr de apostol, era bun și cinstit de nu-și mai afla seamăn; de aceea nici nu prea avea mușterii.

— Nu mai facem noi avere, zicea amărâtă cucoana Agripina, femeie înaltă, cu sprâncenele îmbinate, cătând cu grijă spre „duduia” odorul și stăpânul casei. Da, ia acolo, să nu zicem că ședem degeaba, să scoatem și noi o pâine. Numai de ne-ar trăi fata, o fi ea mai norocoasă.

— Să vă trăiască! ziceau mușteriu.

— Să dea Dumnezeu! Mulțumesc și dumneavoastră.

Și ar fi fost păcat să nu trăiască, înaltă, cum era, subțirică, cu ochii verzi, cu sprâncenele îmbinate ca și mamă-sa. N-aș putea zice că era frumoasă, dar era atât de drăgălașă! Avea ceva deosebit: mai

întâi, fiind puternic mioapă, era singura domnișoară care purta *pince-nez*⁴¹ cu șnuruleț de aur în tot cuprinsul județului Fălciu. Apoi, ce te cucerea definitiv e că vorbea cu „r”. Fată curățică, cum zicem noi, care învățase în internat la Iași. Când a văzut pe căpitanul s-a roșit până-n albul ochilor și a dispărut. Ofițerii se așezară în jurul mesei în odaia cu miros de busuioc, cu mobilă bătrânească, împodobită cu horbotă scrobită și cuvertură de lână, lucrate în tinerețe de cucoana Agripina.

— Să ne aducă un litru de vin și un *borvis*, se grăbi să poruncească cel mai tânăr din băieți.

— Ce-ce umblați cu mofturi? Ce-ce țiucă, ce-ce vin?! Suntem ofițeri! Dă două sticle de Mmalaga! Viața e scurtă, trebuie pe-petrecută cu schepsis!

Se vede că cheia de la dulapul cu delicatese era la duduia. După multe șoapte în odaia lor de culcare, fata aduse vinul pe o tavă frumos acoperită cu un șervețel brodat cu buchețele și ajururi.

Turnă ea singură în pahare și atât de cuminte, că nu vărsă nicio picătură din lichidul ruginiu.

— Da-da ceva „motive” nu ne dai, duduie frumoasă?

— Motive? întrebă fata nedumerită, roșindu-se de plăcere.

— Așa zicem noi la Galați la gustări. Dă-ne, dacă ești bună, niște icre negre, puțin jambon, măsline mari.

Fata dispăru din nou. De data asta, șoaptele fură mai înfundate în odaia de alături, așteptarea lungă, dar nu zadarnică. Duduia apăru din nou cu altă tavă frumos împodobită, cu toate bunătățile.

Dar se isprăvise vinul.

— Mai dă-dă-ne doi consilieri, că se resping „motivele”, zise glumind căpitanul.

— A, înțeleg! zise ea după o clipeală, râzând copilărește și, învârtindu-se într-un călcâi, ieși sărind ca o căprioară.

Conversația era acum generală, dar vorbea, firește, mai mult căpitanul.

— Ce drăguț orășel!

— Să vedeți vara ce frumos e! Sunt numai vii de jur împrejur.

— Îmi place că e liniștit. Sunt sătul de zgomotul orașelor mari. De Galați am oroare.

— Se poate?

— Prea am mulți prieteni. N-am pic de răgaz. Nu mă slăbește nici prefectul, nici primarul. Barem de generalul Pilat, nici nu mai vorbesc! Ăla nu mănâncă fără mine. Ce petreceri! Ce sindrofie!... D-apoi la consulul rus; ce istorii, ce comedii!... Nu-mi ajungeau doi poli pe zi.

— Pe zi? Patruzeci de lei pe zi?

— Firește! Ce vă mirați? Aperitivele le luam la Surré; asta se știa, era de regulă. Ăla s-a îmbogățit numai de pe urma mea. Ce să fac?... Așa m-am deprins... Dar slavă Domnului!... Am avere personală: casă, moșie... Leafa, adăogă el cu un gest ce complecta disprețul, se duce în bacșișuri.

— Ei, bravo! Nu te mai jura, că te cred.

— Oare când ne-o veni și nouă rândul să fim într-un oraș ca Brăila sau Galați, bunăoară?

— Dar să ai și averea lui domnu' căpitan...

— Da la București ți-ar plăcea?

— Ba bine că nu!

— Pune-ți pofta-n cui! se întrerupeau râzând băieții.

— Unde mâncăm?

— La Tudorache... Se mănâncă bine, o să vedeți. Am avut noi grijă să-i trimetem vorbă că ați venit dumneavoastră și să oprească ceva bun.

— Socoteala! ceru căpitanul. Să mergem la masă, că e unu jumătate.

Scoase un *porte-feuilles* cu monogramă, și trăgând din el un bilet de o sută, îl aruncă neglijent pe tavă. Cârciumarul luă cu sfială biletul, dar îi fu rușine să aducă restul. Prea i se păru mare cheltuiala și trimise băiatul, un pici isteț, încălțat

cu niște ghete vechi de ale cucoanei, care, zicând „poftiți restul”, răsturnă pe masă un pumn de franci, din care câțiva se rostogoliră zgomotos sub pat.

— Nu, nu așa, băiețăș, că râde duduia de tine. Eu sunt deprins altfel, o să mă cunoști tu. Te învăț eu, încetul cu încetul, să servești ca la Galați. Ia o farfurie!...

— Știu, știu! zise pripit fata, necăjită că nu se gândise mai devreme, și se întoarse cu o farfurie, pe farfurie un șervețel, pe șervețel banii așezați frumos pe socoteală.

— De azi înainte sunt al dumneavoastră. Să fiți pregătiți cu vin bun și bucăți alese. La parale nu mă uit!

Apoi băgă banii în buzunar, fără a-i număra, plictisit că mai are rest de luat, și dete doi franci bacșiș băiatului.

— Bogdaproste! zise el, repezindu-se să-i sărute mâna, și ieși pe ușă, uitându-se din nou în palmă.

Cârciumăreasa, încremenită cu mâna la gură, mulțumea în gând lui Dumnezeu, cu ochii la icoane, de norocul ce-i căzuse în casă.

După masă, căpitanul, obosit, s-a dus la hotel să se trântască puțin, dându-și întâlnire cu toții, pe seară, firește, tot la Mititelu.

— Tot e serviciul suspendat după prânz, ziseră băieții frecându-și mâinile.

Începuse a însera. Pe stradă, un moș bătrân, cu cizme mari, greoaie, aprindea felinarele urcându-se pe o scară șchioapă, lustruită de vreme.

Băieții sosiră cei dintâi. În cârciumă era aproape întuneric. Fata, împodobită într-un șal mare bordo, cu franjuri lungi, nu se urnea de lângă ușă, privind pe geam în stradă. Deodată plecă de la fereastră și se așeză cuminte pe scaun, lângă tejghea.

Trecu o clipă și intră căpitanul.

— De ce stai lângă ușă? Ai să răcești, duduie Marie, și pe urmă ce ne facem noi?

— Nu răcesc... sunt învățată, îngăimă ea roșindu-se, necăjită c-a fost surprinsă.

— Oricum, nu e bine, și dacă te mai prind, ne supărăm. Vrei să te cerți cu mine? o întrebă el, săgetând-o cu privirea.

— D-abia ați venit; n-aveți niciun interes. Cum să mă cert cu dumneavoastră? N-aș avea de ce să mă cert.

— Da eu nu-i spun, păcatele mele! Da ai cu cine te înțelege?! oftă cucoana Agripina, căznindu-se să aprindă lampa.

— Da parcă la internat ne făcea foc? Dormeam în frig. Și ne da o mâncare rea... când îmi aduc aminte!... A cheltuit tataia o mulțime de parale, degeaba... cu școala... cu drumurile.

— Băieții au venit?

— Au venit de mult. Pofțiți! sunt la odaie. Acum e ceasul șase.

— Eu am făcut o vizită prefectului; îl cunosc de mult, suntem ca frații. Zor nevoie să mă oprească la masă. Abia am scăpat.

Cu lampa aprinsă, cu un foc ce ardea vesel într-o sobă rusească de cărămidă, petrecerea lor repede luă un caracter familiar. Maria nu se mai întoarce în prăvălie, nici băieții nu se mai duseră la masă. Era așa de bine în odaie și atât de frig afară! Și apoi nici nu le era foame, pretindeau ei; mâncaseră bine la dejun.

Căpitanul afirmă că la Galați mânca totdeauna după teatru, de la care era nelipsit. Pe la șapte, bea doar o șocolată cu o felie de cozonac, cozonac proaspăt, făcut anume pentru el la club.

Cucoana Agripina însă, care mânca seara mai cu nădejde după ce închidea prăvălia și se împuținau treburile, intra și ieșea, făcând semne desperate fetei să vie la masă. Fata se sculă oarecum jenată că trebuie să mănânce, dar cu un semn șiret, ce vădit făgăduia o surpriză, ieși repede pe ușă. Băieții erau la a patra sticlă de Malaga, când apărură din nou cucoana Agripina.

— Dă! Ideea e a Mariei... Dacă nu v-ați supăra... e târziu... oricât, vă e foame... sunteți tineri. Dumneavoastră nu sunteți obișnuiți să stați nemâncăți. N-avem cine știe ce... ca la casa omului... Dar îți scuza și dumneavoastră.

— De ce să ne supărăm? Vai de mine? Dimpotrivă. La mine, la moșie, se știe: când mă întorc de pe câmp, mănânc de regulă la notar. Îmi place să fie curat, dar nu sunt de loc mofturos.

— Despre partea curățeniei... Să lase ea ceva neacoperit sau murdar? Mai ales cum e, duduia delicată, de i se scârbește din te miri ce...

Două mescioare înădite, cu șervețele curate, îi strânse pe toți, veseli, în jurul a două farfurii cu mâncare rece de iepure și altele cu mezeluri de casă.

— Absolut ca la mine la moșie. Țsta e păcatul meu. Și cum s-a nimerit de bine! Mâncarea de iepure e slăbiciunea mea. Dar de unde aveți iepure? L-ați cumpărat?

— Nu! Ia, mai umblu eu după ei, așa, câteodată... sărbătoarea, când am vreme.

— Ei, bravo! O să ne înțelegem de minune. Eu sunt un vânător pasionat. Am tot dichisul. O pușcă care mă ține nouă sute de lei. Bate admirabil!

— Ei, eu am, ia acolo, o ruginitură. Da, vedeți dumneavoastră, toată ziua închis în casă... am nevoie de aer... La cafenea nu mă duc... nu fumez, cărți nu joc...

Căpitanul, așezat lângă fată, o servea frumos, îi tăia bucățele, făgăduindu-i cărți frumoase de cetit; avea doar două biblioteci: una la Galați și alta la conacul moșiei. Cucoana Agripina îi cuprinse doar într-o privire și-și îndreptă din nou ochii la icoane.

— Am îmbătrânit, zicea ea băieților, care îi reproșau lipsa fetei de la baluri. Cine s-o ducă? Eu nu pot din cauza reumatismelor.

— Sssă vă dau eu o rețetă. O știu de la mama, Dumnezeu s-o ierte. Dar s-o faceți... duduie, te însărcinez pe dumneata s-o execuți, dacă vrei să

joci la bal peste o lună... La 8 februarie e balul muzicii...

— Nu știu, zise fata, n-am fost niciodată, și dacă n-aș fi băgată în seamă, aș muri...

— Îmi pare rău... unde oi fi eu să fii fără grijă, răspunse căpitanul, poate altele or rămâne neangajate, dar dumneata...

— Și ce mă sfătuiți să fac? reluă cucoana Agripina, adresându-se căpitanului.

— E simplu de tot, foarte simplu. Să purtați în ciorapi de lână floare de pucioasă.

— Oare?!! Și e bună? Dar-ar Maica Domnului... Am să fac și pe asta... Tot ce se poate; mai știi? Dumnezeu pesemne v-a adus în casa noastră.

Într-o vreme, căpitanul se sculă de la masă și șopti ceva la urechea băiatului, care ieși furișându-se, în timp ce cucoana Agripina strângea farfuriile. Pe când toți erau cu ceștile în mână, fără ca nimănui să-i fi dat prin gând, răsună melodia unui vals cântat de lăutari, ce răsăriră în ușă. Surpriza avu atât efect, că fata, bătând din palme, zori ridicatul meselor și zbură în brațele frumosului căpitan, cu toate că în odaie era foarte strâmt.

Petrecură admirabil. Încercară toate dansurile. Căpitanul conduse chiar un cadril monstru, comandat în franțuzește, trecând în șir prin ogradă, bucătărie și prăvălie. Le arătă tot felul de trucuri cu cărțile, de păcăleli, de jocuri de societate. Cu băcanul se înțelese ca, nici mai mult, nici mai puțin, să petreacă 15 zile la el la moșie, ca holteii, pe timpul prepelițelor. Făcu pe cucoana Agripina să jure că va urma leacul și că va aduce pe duduia la balul prefecturii. Apoi oferă șampanie. Nu se mai saturau de el.

Acum, ședeau lângă sobă. Maria cânta din gură *Steluța* lui Alecsandri, cu o voce slabă, dar drăguță și clară. Deodată, căpitanul își aduse aminte că trebuia să-și scoată bagajul de la gară. De altfel, se făcuse ceasul aproape cinci.

— V-ați luat casă? întrebă duduia plină de interes.

— Deocamdată nu! Să văd ce găsesc. Nu mi-am adus decât dormitorul și biroul. O să le duc la companie.

Dete douăzeci de lei lăutarilor, care holbară ochii și se repezică pe ușă, „mâncându-i sufletul și toate halea”. Apoi ceru socoteala. Cu șampanie, cu tot, se ridica la vreo sută șapte lei. Căpitanul trase din nou portofelul și, cu gestul de a scoate o hârtie, zice ca și cum ar fi cerut o țigară.

— Schimbați-mi o mie de lei.

— N-avem, de unde s-avem noi o mie de lei?!

— Se poate? Ce fac atunci? Asta mă încurcă rău. Trebuie să trimit cu ordonanța cinci sute de lei, plata servitorilor, la moșie. Așteaptă vechilul în gară la Mărășești. Trebuie neapărat să plece acuma de dimineață, cu trenul de 5,30.

— Poate schimbați la gară.

— N-are, am cercat eu când am venit. Ieri a făcut vărsarea, mi-a spus casierul. Să-i dau hârtia întreagă, te pomenești c-o pierde.

— Tăticule, să dăm banii de la tutun, și când o schimba domnul căpitan... Nouă tot nu ne trebuie.

Și fără să mai aștepte, plecă și se întoarse cu o cutie de tinichea. Răsturnă conținutul în poală și numără cu ajutorul băieților patru sute optzeci și doi de lei, scoase din teighea câteva fișicuri de gologani, legă apoi toți banii într-o batistă roză și îi puse căpitanului în mână.

— Nnu, duduie frumoasă. Nu vreau să abuzez.

— Da, poftiți, luați, ce are a face?! Parcă n-o să ni-i dați? O să ni-i dați mâine, insistă drăguț fata, uitându-se în ochii lui, purtând deja în suflet dorul ascuns de a-l revedea mâine și în toate zilele.

— Nu pot să vă refuz mai mult, zise el, după o clipă de îndoială și înclinându-se grațios, sărută aristocratic mâna tremurândă a fetei.

Foarte emoționat, grăbi despărțirea, luându-și rămas bun de la cucoana Agripina, aminti lui

Mititelu că îl așteaptă la țară pe vremea prepelițelor și salută *à la ronde*³¹ băieții, îndemnându-i să se culce. Se aruncă într-o birjă ce întâmplător trecea pe acolo și porni spre gară, petrecut de ochii fetei ce rămăsese în prag.

Dimineața, maiorul spuse ofițerilor în conferință că noul camarad era trimis în judecata Consiliului de război pentru greșeli grave contra onoarei și mutat în corp până la judecarea procesului, că se prezentase fără sfanț și că i-a înlesnit drumul la București pentru a-și cere mutarea, el neputându-l primi în batalion.

După insistența fetei, tăticul oftă și nu făcu nicio reclamație. Cucoana Agripina se ruga îndurerată, la icoane, legată cu felii de cartofi la cap. Dar băieții n-o lăsară în pagubă. Feciori de răzeși chiaburi de prin împrejurimi, plătiră de-a valma contul și clapa căpitanului. Le rămânea amintirea unei zile petrecute ca la Galați și dorința de a trăi cu cinste, așa cum învățaseră în casa părintească.

Numai duduia nu-și venea în fire. Se topea văzând cu ochii. Biata cucoana Agripina nu știa ce să-i mai facă și cum să-i dea de leac. Un suflet compătimitor o povățui să cheme pe Ursuleasca, văduva unui preot din mahalaua Broștenilor.

A venit mama preoteasa, bătrână, cu pleoapele însângerate, ștergându-și mereu ochii cu basmaua popească rămasă de la răposatul.

A stins cărbuni într-o ulcică nouă și cu degetele-i noduroase a tras fata pe deasupra sprâncenelor, pe la tâmpile, în jurul gâtului, scuipând în cruce, șoptind tărișor:

— Scoate-l, Doamne, din inima fetii, din mintea fetii, că e fără voia ta și fără știrea ei. Scoate-l, Doamne, pe ușă, pe fereastră, pe horn. Piei, drace, în pustiu, în întuneric!

Repetă de trei ori operația, dete fetei să bea de trei ori din ulcică, o puse de se închină dinaintea icoanelor.

Se vede că i-a folosit descântecul cucoanei preoțesc. Mai târziu am găsit-o măritată după un răzeș cu stare, om blajin, ca tată-său, dar cam stătut. Avea deja vreo trei băieți, toți neastâmpărați, cu sprâncene îmbinate și *pince-nez*-uri la pantaloni. Printr-o ciudată obsesiune de femeie însărcinată, unul din ei, cel mai mare, favoritul, era ușor gângav.

LEGEA PROGRESULUI

De vreo câteva seri, trupa unui profesor de gimnastică, bine cunoscut în orășelele de provincie, își continua reprezentațiile în curtea unui pătrat de case de la „Hotel London”, de unde se exalau mirosuri pestilențiale.

Pe atunci poporul suferea de o criză acută de naționalism. Eram în plină exploatare a chestiunii „micilor dorobanți”, care a rentat atât de frumusețea câtorva pensionari de la „șapșapte” și altora. Ideea era seducătoare, iar când o idee e seducătoare, escrocarea publicului e sigură. Dar mai ispititoare era alegoria: veteranii - trecutul, întindeau mâna micilor dorobanți - viitorul. Că n-au întins-o degeaba, ne-au spus-o pe urmă tribunalele. Dar în fine!

Am vrut numai să arăt datorită cărei împrejurări o mână de copii, învârtind puști de lemn în aer și învârtindu-se o dată cu ele, a putut să grămădească într-o curte, cu toate aparențele unui loc viran, pompos intitulată „La pomul verde”, tot selectul Fălticenilor.

De prisos să spun că nu era niciun pom, nici verde, nici uscat. Reprezentația se desfășura într-un clarobscur admirabil nuanțat de patru felinare ce-și făceau cu ochiul. Tunete de aplauze subliniau

strofele patriotice, în ritmul cărora copiii
vagabonzi, mânuind puștile, cântau pițigăiat:

E”
u
s
u
n
t
d
o
r
o
b
a
n
ț
u
l
c
e
l
v
e
s
t
i
t
î
n
l
u
m
e
,
C
â
n
d

m
-
a
r
ă
t
p
e
m
a
l
,
t
r
e
m
u
r
ă
V
i
d
i
n
u
l
,
T
ă
r
i
ș
o
a
r
a
m
â
n
d

r
ă
e
u
v
o
i
a
p
ă
r
a
. *U*
r
a
,
s
ă
t
r
ă
i
a
s
c
ă
m
a
j
e
s
t
a
t
e
a
-
s
a

După care celebrul profesor saluta încovoiindu-se cu un aer *fatal*, cu pletele în ochi, cu decorațiile verticale.

După reprezentație, colonelul mă luă la o bere și-mi dezveli scheletul unui plan măreț, din care deslușii o confederațiune uriașă a micilor dorobanți, mai întâi în Moldova, Muntenia și Oltenia, apoi peste Carpați și Prut. Domnia-sa urma, firește, să fie președintele, iar eu era să devin cu timpul inspector general al federațiunii; întreaga federațiune, pusă, cum e regula, sub patronajul alteței-sale regale. Pentru moment am fost însărcinat să fur meșteșugul profesorului și să-l introduc pe tăcute în cazarmă. Colonelul, profitând de faptul că orașelul Fălticeni e ignorat de suedezi, a botezat aceste jocuri de copii „gimnastică suedeză”, sigur fiind de impunitate.

Am furat meșteșugul, confirmându-mă ordinului ce promisem. Luni de zile, ofițeri și soldați se învârtiră, cântând la rândul lor, lungind cântecele, complicând mișcările, cu întoarceri scurte, cu ocoliri la sfoară, cu mânuiri repezite, cu cântece provocatoare, așa cum cere „legea progresului”, care era laitmotivul oricărui discurs al domnului colonel.

„... Domnilor, spunea el ofițerilor, din două lucruri, unul: ori eu sunt nepriceput, și atunci luați-mă de gât, scuturați-mă, strigați-mi: «Ho! destul, oprește-te! dă-te jos, nebunule! nu meriți să stai unde ai ajuns...» ori dumneavoastră nu vă faceți datoria, și atunci am eu dreptul să vă scutur și să vă strig: «Urmați legea progresului, pentru Dumnezeu!...»”

Am urmat cu legea progresului până la inspecția de toamnă. Generalul, în acest răstimp, apucase înainte, nițel cam cu hapca^[6], colonelului nostru și se instalase în scaunul prezidențial, luând în mână

frânele federațiunii micilor dorobanți din raionul Corpului X de armată. Vina era însă, trebuie s-o recunosc, numai a colonelului, care dezvoltase prematur, printr-un raport confidențial adresat generalului, mărețele sale planuri. Contrar obiceiului, generalul n-a fost ingrât. Entuziasmat până la delir de progresul regimentului în gimnastica suedeză, a recompensat pe domnul colonel Crisescu printr-un discurs frumos, numindu-l deocamdată pionul cel mai înaintat al federațiunii.

Și pentru că probabil avea nevoie de mulți pioni, care să formeze la frontieră un lanț neîntrerupt de santinele, a hotărât în același timp să adune la noi instructorii de la celelalte regimente, pentru a învăța „gimnastica suedeză”.

Paralel cu „legea progresului” se dezvolta în mintea domnului colonel superioritatea pasului prusian asupra tuturor celorlalte pășuri.

Să ne înțelegem. Fiecare din noi cunoaște, mai mult sau mai puțin, pasul prusian. Dar secretul, secretul cel mare, acel *le pourquoi des choses*¹⁷¹, îl poseda numai domnul colonel Cristescu. Domnia-sa îl aflase de la un căpitan de rezervă prusian, arhitect-constructor pe vremea când se lucrau forturile de la Nămolosa, sub supravegherea apropiată a domnului colonel, căpitan și el pe atunci, în arma specială a geniului.

— Un an întreg, ne spunea el adesea, m-a băut neamțul în cancelarie până când i-am prins meșteșugul.

Nouă nu ni l-a destăinuit niciodată. Trebuie însă, în adevăr, să fi fost mare dibăcie, căci nici colonelul, după cum mărturisea el singur, nu-l făcea tocmai-tocmai ca neamțul; dar și dintre noi, nimeni, nimeni în regiment nu-l făceam tocmai ca domnul colonel.

Cu venirea instructorilor de la celelalte corpuri, aceste două paralele, „legea progresului” și „pasul prusian”, pe care fugeau ochii metalici și mobili ai

colonelului, se prelungea cum se prelungea orice paralele care se respectă, la infinit. Toate urechile erau pătrunse de ele. Vai de streinul pe care un interes oarecare, o inspirație nefericită, sau numai un capriciu al sortii îl aducea în cabinetul său de lucru. Expresia e cea consacrată. De fapt, „cabinetul de lucru” reprezenta pentru domnul colonel o piață de exercițiu; pentru a se menține în formele stricte ale pasului prusian, îl măsura în lung și în lat.

Cu solicitatorii, conversația decurgea obișnuit cam astfel:

— Ai venit?... Șezi, drăguță!... Ia loc.

— Frumos regiment aveți, domnule colonel!

— Dar dumneata nu mă-ntrebi în ce hal l-am găsit și cât am muncit ca să-l aduc în starea în care-l vezi și dumneata! Când am venit, nu știau nici marșul: ia așa umblau... ia așa umblau... arăta colonelul, umblând crăcănat prin salon. Da ia să-i vezi acum! Uite-așa merg... uite-așa merg... zang... zang... i-auzi... i-auzi... exclama el călcând înțepat sub ochii holbați ai civilului, așa cum îl învățase neamțul de la Nămolosa.

Într-una din zile, pe când mă căzneau la cazarmă să inițiez pe instructori în misterele pasului prusian, apare în cadrul porții silueta ascetică a colonelului.

— Rău!... rău!... foarte rău!... Nu e așa!

M-am retras rușinat din fața maestrului. El, apropiindu-se grav și inspirat, întreabă, plin de compătimire, pe un caporal din front:

— Din ce regiment ești, băiete?

— Trăiți, don colonel, eu sunt din batalionul 15 vânători.

— Cine îl comandă?

— Trăiți, don colonel, batalionul îl comandă domnul colonel Văleanu Alexandru.

— Cine te-a instruit pe tine?

— Trăiți, don colonel, pe mine m-a instruit domnul sublocotenent Bujor Marin.

— Prost te-a instruit, băiete!... Foarte prost! Când te-i întoarce la batalion, să le spui, auzi tu, mă?

— Nu le spun, s' trăiți, don colonel, că m-au instruit bine.

— Cum bine, mă?! Ce fel de bine? Țsta e marș care îl faci tu? Uite așa se merge, mă (pornind:)... zang!... zang!... i-auzi!... i-auzi!... Dacă calci așa cum calci tu, crapă praporele în tine, se zdruncină creierii în cap, mă! Dacă mergi așa cum îți arăt eu, ți se deschide inima, ți se curăță mintea, ți se luminează orizontul. Unde mai pui că așa cum îl faci tu, trebuie să te obosească al dracului.

— Nu obolesc, s' trăiți, don colonel! răspunse îndrăzneț caporalul. E bine și așa cum am învățat la batalion.

— Așaaa?! Nu obosești?! Bine! Treci lângă mine... (Adresându-se mie:) Comandă, domnule!

— Înainte, marș!

S-a pornit să meargă în fața lumii, care se adunase să-i privească. Dădeau ocol cazărmii; colonelul mergea întins, așa cum îl învățase pe el neamțul, caporalul apropiindu-se mai mult de ceea ce se numește în arta călăriei „pasul spaniol”. Mergeau țănoși, ambițioși amândoi. Unul pentru triumful „legii progresului” și al „pasului prusian”, celălalt pentru faima batalionului și respectul ce învățase de la ofițerul său. Colonelul în fierbere crescândă, caporalul liniștit, sigur de el.

Din mers îl întrebă o dată, fără a întoarce capul:

— Obosiși, mă?

— Nu! răspunse caporalul.

— Dă-i înainte!

Porniră din nou, mai ocoliră o dată curtea. Eram neliniștit, emoționat, ca în fața unui spectacol periculos, la care aștepti în fiecare moment moartea îndrăznețului care te uimește totuși prin îndrăzneala sa. Colonelul întrebă iarăși, fierbând ca o oală acoperită:

— Osteniși, mă?

— Nu! răspunse hotărât caporalul.

— Dă-i înainte, și când îi osteni, să-mi spui.

După un răstimp văzusem porțița de scăpare. Făceam semne desperate caporalului să recunoască superioritatea pasului prusian; dar el mergea sforăind ca un armăsar de rasă, fără să observe nimic în jurul său, hotărât de moarte. Colonelul, cu ochii tulburi, cu spume la gură, îl mai întrebă o dată:

— Obosiși, mă?

— Nu, răspunse surâzând ironic caporalul, pot să merg până mâine!

— Așaaa?! N-ai obosit, hai?!

Și năpustindu-se ca o fiară, umplu de sânge, lovind cu pumnii la întâmplare peste figură, pe bietul caporal, care sta în poziție nemișcat, cu mâinile la vipușcă, așa cum îl învățase la batalion sublocotenentul Bujor Marin.

Colonelul a plecat apoi în pasul prusian, clătinând din cap, ducând cu el „legea progresului” satisfăcută.

PUNEREA LA PUNCT

Ocolirile erau specialitatea colonelului nostru, a cărui faimă de frontavoi^[8] o recunoscuse chiar domnul comandant al corpului de armată. „Baza lor, ne spunea el, cu orice ocazie, sunt *ochii și cotul*.”

Pentru a instrui pe oameni și a ne învăța și pe noi meșteșugul, proceda de la simplu la compus: la început un om, unul singur, cel dinlăuntru, pivotul sau vârful înțepat al compasului, cum explica el, arătând cu degetele, celor fără știință de carte. Pivotul avea datoria să amețească învârtind-se în loc, să calce de sus, să îndrepte ochii fără a

întoarce capul spre *regulator*. Acesta era omul din afară, deocamdată numai închipuit, și însărcinat să descrie arcul care avea să cuprindă ocolirea.

Acesta era tot secretul mișcării.

Da! Dar ce chin, ce grijă, câtă răspundere pe capul unui recrutar, luat dintre cei mai slabi de minte, pentru a dovedi temeinicia metodei sale! De aceea, nimeni în regiment n-a reușit să prindă bine, bine de tot, secretul ocolirilor, deoarece omul, îngrozit, se lepăda de pivot, luându-și lumea în cap chiar după prima ședință.

Dar și când reușea colonelul să adauge unul câte unul, om lângă om, și să mi ți-i învărtească, încleștați în degete, strânși legați lângă pivot, spectacolul era impunător.

— Rap... rap... ochii... ochii... cotul... cotul! striga el transfigurat, în timp ce, într-o mișcare perpetuă, oamenii regimentului se învărteau pe un singur rând, înrâurați de nădușală, ocolind parcă pământul, bătătorindu-l să nu mai crească iarbă, săltați puternic de un pluton de gorniști ce le suna din spate.

— Pivotul... pivotul... îngrijiți pivotul, că-i mare lucru, ne spunea el pe înserate, când părăseam în grup cazarma.

— Degeaba, domnule colonel, oricât ne-am munci, ca dumneavoastră tot n-o să facem.

— I-auzi acuma, na!

— Dumneavoastră aveți experiență mare.

— I-auzi comedie!

— Nu e asta, domnule, e talentul omului.

— Altă drăcie! O fi, nu zic, dar priceperea mea sau talentul, cum îl numiți dumneavoastră, reprezintă treizeci de ani de muncă: ocolirile mi-au albit părul și mi-au mâncat sufletul. Două lucruri am cunoscut în viață: casa și cazarma. Munciți, munciți, că și eu am muncit, învățați, că și eu am învățat. Ce! Dumneavoastră nu sunteți oameni ca și mine? Meșteșugul l-ați văzut: „pivotul“, formați-vă pivoturi. Dacă pivotul e bun...

Într-o zi aprinsă de vară, pe când la rândul meu exercitam ocolirile, care nu lipseau din program, colonelul răsări pe nesimțite lângă mine.

— Nu merge, hai?...

— Domnule colonel...

— Dumneavoastră credeți că ocolirile sunt așa, un bagatel... le dați peste cap... fâș... fâș... poftim la masă, hai?...

— Domnule colonel...

— Ce „domnule colonel“?... Merge ori nu merge, răspunde-mi aici!

Colonelul nu suferea contrazicere. După o clipă de ezitare, hotărâi să mă dau învins și exclamai cu descurajare adâncă:

— Nu merge, domnule colonel, nu merge deloc.

— Nu merge, văd și eu că nu merge, dar vorba e să-mi spui de ce nu merge? Aici să te văd! mă întrebă cu tâlc și radios colonelul.

— Flancul stâng face pasul prea mare!...

— No!...

— ...asta... prea mic, voiam să zic!

— No!

— Nu ridică îndeajuns piciorul.

— Țță...

— Nu îndreaptă ochii spre *regulator*.

— Aș!... Nu e pe ghiceală, domnule ofițer, e pe știință. Râd bulgarii de noi, domnule ofițer, e pe știință, nu e pe ghiceală... Spune tu, sergentul ăla cu nasul strâmb...

— Trăiți, don colonel... trăiți, don colonel...

— Spune tu, căprar... nu tu, ălălalt...

— Trăiți, don colonel, flancul stâng face pasul prea mare.

— No!

— Ori mă tem că prea mic...

— Vai de păcatele voastre... Apoi, clătinând din cap, zise cu compătimire: Voi nu vedeți că pivotul nu e așezat în punct? Hai, dați-vă la o parte!... se răsti el disprețuitor, înlăturându-ne cu mâna și, înfipt cu mâinile la spate în fața sergentului Udrea,

cel mai falnic pivot din regiment, începu: Deschide piciorul drept... mai... mai... prea mult... prea mult... mai închide pe stângul... mai... mai... ce, nu știi să închizi piciorul, sergent, hai?

Și fulgerat în palme ce curgeau ca ploaia, sergentul Udrea deschise și închise când un picior, când altul, ridică și lăsă aci prea mult, aci prea puțin umerii, se plecă înainte și pe spate, cu ochii plini de lacrimi reținute, cu buza sângerândă, cu bărbia așa cum se scrie la carte, deasupra gulerului, fără a-l acoperi.

Stabilindu-l definitiv cu o ultimă palmă, dată cu dosul mâinii și fără vlagă, frontavoiul, ostenit, se întoarse în fine către noi și ne spuse ca de la catedră, în continuare:

— Acuma, după ce am pus pivotul la punct...

VINE DOAMNA ȘI DOMNUL GHENERAL

Sub dogoreala unui soare orbitor de lumină, se prăjește întins alene, de-a lungul Dunării albastre, orașelul X, „urbae comunale”, după cum se citește pe sacaua primăriei, care stropește la *zile mari* strada Regală. Praful stăpânește orașelul, acoperă și prăpădește tot, umple văzduhul, te îneacă. Cucoanele, obidite, trag, între două vorbe, cu cârpa pe masa din salon, pe etajera din colt, pe pianul deschis cu notele întinse.

— N-ai ce dracu să-i faci. Doamne iartă-mă...

— N-ai ce-i face, soro.

Dar tot el îngăduie Lenuței, fiica primarului, unicul exemplar din „urbae”, să apară în cadrul unei ferestre larg deschise, într-un superb matineu *ble* cu funde roz, să scuture cârpa de praf, așa-ntâmplător, când trec ofițerii la instrucție.

Un zâmbet plin de înțelesuri, o scânteiere de sabie vitează, un vis de-o clipă, și toate dispar în valurile uriașe ale unui nor de praf.

E Sfântul Ilie.

Din capul străzii, greci ceremonioși coboară de la biserică.

Bărbații, rași de tocmeală, în haine negre, cu ghete late și pălărie nouă, se opresc, se ceartă, pornesc din nou cu mâinile la spate, vorbind aprins despre diadoh⁽⁹⁾ și grâne. Ele, păroase, cu ochii focosi, cu buze tivite, bătoase în rochii bătrânești de mătase, cu umbreluțe și mitene⁽¹⁰⁾, pline de aur împletit, s-au oprit la colț și se complimentează, și-și jură să se revază, și-și urează sănătate și poftă bună... și... „chit ai dat pe pălărie?” și se despart, în fine, cu ochii umezi, cu fluturări de umbreluțe, ca într-o călătorie de nuntă.

Apoi, liniște.

Din când în când, un trecător cu pălăria în mână, un copil cu bretelele încrucișate și cu picioarele goale taie perspectiva netulburată a străzii.

De la grădina superbă și pustie din centrul urbei se aude la intervale un zgomot surd de tobă mare. Căldura crește, se aprinde, devine copleșitoare.

Deodată, în vârtejul unei coloane de praf, apare o trăsură hârbuită, în galopul fără spor a doi cai desperecheați. Un zvon străbate prin ușile deschise ale cafenelei, ale „Frizeriei de lux” ale „Farmaciei & Drogueriei”, împrăștiindu-se fulgerător, oprind în aer cârpele de praf ale cucoanelor, trezind pe Lenuța din *Songe d'amour*⁽¹¹⁾, vals scris de mâna capelmaistrului „à mademoiselle Hélène”⁽¹²⁾. Zvonul se întrupează într-o veste fantastică: „Vine doamna și domnul ghenear”, lansată din trăsură de un ofițer în picioare, care se opri la confiserie⁽¹³⁾ într-un grup de cucoane răsărite și adunate ca prin farmec.

— Cine?

— Când?

— Parol?

— Fugi, că minți!

— Vai ce minciună... și eu cât p-aci să-l cred, dar pe urmă mi-am zis: imposibil, adineauri fu Lache la poștă!...

— Dar e adevărat, pe onoarea mea!

— Ei fugi... uite-l ce bine se preface! Dar când ai învățat să minți așa? Nu ți-e rușine? Las', că te spun eu Lenuței!

— Pe ochii mei dacă vă mint, să n-am parte...

— Fugi, nu te mai jura, că ești tânăr!

— Ei, altă comedie...

De altfel, nu mai încăpea nicio îndoială...

Într-un huruit de artilerie grea, trecu trăsură regimentului, ducând pe ambii coloneii, tăcuți și gravi...

Ajutorul, lung și ascuțit ca o sabie, comandantul, scurt, chel, rotund pretutindeni. Dușmani de moarte, numai un eveniment de o gravitate extremă putea să-i urce în aceeași trăsură.

— Ofițerii, la club!

Ordinul fu aruncat de colonel în treacăt, peste mulțime, prin ușa deschisă a băcăniei, la terasa cafenelii, la poarta grădinii, unde doamna colonel, femeie autoritară și cu experiență, formase deja un comitet, domnia-sa ca prezidentă, și „casierita”, membră.

— Du-te, măi, vă cheamă colonelul la club! V-a venit generalul. Ai dat de dracu. Să ne spui și nouă... Aștept la Apostolescu... fac cinste, zicea ofițerilor Sarfalatos Petre după prezentare, grânar, care vorbea trei limbi și avea mare noroc la cărți.

„Comitetul” a sosit cel dintâi, a ridicat draperiile, a deschis ferestrele la stradă. Unul câte unul sosesc ofițerii în *ghete*, în *cizme*, suflând îngrijorați de beleaua ce le cădea pe cap.

— Cică vine generalul; e adevărat?

— Așa se aude.

— Oare la ce vine? Face inspecție?

— Dracu știe!

— A venit toată lumea? întrebă înfrigurat colonelul. Treceți pe companii... Compania întâia, prezentă? A doua?... A treia?...

— Lipsește Broștineanu... A, uite-l că vine... Hai mai repede, Ionele!

— Au sosit toți?

— Domnilor! deseară la ora 7,30 p.m. sosește domnul ghegeneral, comandantul diviziei, după cum mi-a depeșat, cu doamna. V-am adunat aci pentru că împreună cu soția mea și a domniei-voastre, noi, care formăm, precum se știe, familia militară, pentru că vine și soția domnului ghegeneral, să le pregătim o primire care să fie la înălțimea regimentului. Iar nouă să ne facă cinste și să ne onoreze îndeosebi, mai ales că din capul locului, ca să zic așa...

— Fugi, frate, d-acilea! întrerupse coloneleasa. Vorbă multă, sărăcia omului... Timpul trece, acuși e noapte... Ce mai este până-n seară? Trebuie să le dăm masă... Când târguiești, când gătești? Cine-i cu popota?

— Pârjolescu!

— Eu, săr't mâna. Dar piața e închisă... Azi e sărbătoare... De! Cine a știut? Ieri a fost berechet... Puteam să iau și pește; îl puneam la gheață frumos... Cu maioneză... Era o splendoare!... Au fost și fragi... o frumusețe. Da cine a știut?

— Ce-i facem, Elizo? întrebă îngrijorat colonelul.

— Pe mine mă întrebi?!... Ce ziceți, domnilor? Pe dumneavoastră vă privește; sunteți în casa dumneavoastră... noi suntem mosafiri.

— Să facem ceva la iuțeală! exclamă un sublocotenent.

— Să se rechiziționeze de la birt, propuse hotărât și încruntat un căpitan cu gradație.

— Da dac-am găti fiecari ci avem pi acasă? Am făcut așa un Mai la Călărași, ș-o fost tari bini! Am pitrecut admirabil, insinuă galeș casierița.

— Bravo, dragă! Minunată idee! Gătim și trimetem la club, zise ușurată coloneleasa, sărutând-o zgomotos.

— Atunci fă mata o însemnărică: fiecare cu ci se angajează, ca să videm ci ni lipsești. Iacă, eu iau dulciurile pi conta me.

— Eu aduc mazăre cu pâine prăjită, adăogă imediat coloneleasa, dar dumneata, căpitan Popescu?

— Nu știu... să văd... să mă înțeleg cu nevasta... Îmi pare că a găsit ieri carne de purcel și a făcut niște sarmale.

— Din purcelul de la Enache? Am luat și eu; la mine s-a gătit tot sarmale... de purcel, sunt bune... cu mămliguță și vinișor, lunecă al dracului! zice făcând cu ochiul un locotenent bătrân.

— Apropo! Lui Enache i-a făcut nevasta un băiat... întrerupse cineva.

— Sărăcuța di ea! Faci șapți la rând... suspină casierița, rușinată.

— Las-o păcatelor! Asta-i curată nesimțire. Ba nu zău! mai adăogă coloneleasa, ridicându-și voalul deasupra pălăriei.

— Asta-i nostim... Parcă ne-am fi vorbit... și la mine a făcut Petre niște sarmale... se topesc în gură, se vede că tot din purcelul ăla, continuă maiorul F.

— Gătește bine hoțul ăla... e din companie de la mine; eu vi l-am trimes...

— Tăceți, că s-a brodit bine, șopti colonelul tainic, frecându-și mâinile de mulțumire, și eu am sarmale. Avem cel puțin un fel asigurat...

— Că doar n-ai vrea să chemi ghenerăleasa la masă să-i dai sarmale?!

— Păi n-am chemat-o eu, soro! S-a poftit singură, mănâncă ce se găsește, *à la fourchette*⁽¹⁴⁾; ș-apoi cine nu mănâncă sarmale? Pe urmă avem și

mazăre; nu-i place una, mănâncă alta; mai pune o friptură de pui, că pui sunt... slava Domnului! o salată de țări, fructe, brânză...

În fine, din lungi dezbateri, ieși următorul:

PROGRAM DE MASĂ

În antreu

- Țuică bătrână (de la primar)
- Măsline, salam, sardele, scobitori
- Pâine tăiată bucățele

La masă

MENIU

- Salată de țări (colonel)
- Borș de pui (casierița)
- Sarmale de purcel cu mămăliguță (mr. F., căp. P. și lt. T.)
- Sote de mazăre (colonel)
- Friptură de pui (la frigare la club în curte)
- Salată de ardei și castraveți (medicul regimentului)
- Prăjituri variate (casierița)
- Pere, mere (ce s-o găsi)
- Vin alb și roșu (de la via popii)
- Șampanie (zece sticle de la Dăscălescu)
- Brânză (la urmă)

Se stârnește oarecare tumult, ofițerii fiind nerăbdători să plece.

— Stați, domnilor, că nu s-a isprăvit; vine o parte și mai delicată; vorba e: ce facem după masă? Aici să vă văd!

— Să facem un bal până la ziuă, zise un *chose* cu tunica scurtă.

— O nimeriși! Cine a mai pomenit, bal pe căldura asta? Se moaie gulerul, prăpădești

mănușile, salonul nefrecat de astă-iarnă... Dacă ni s-ar da voie să venim în bluze...

— Are dreptate bietul băiat, decise scurt coloneleasa. E o tortură! În bluze, firește că-n bluze, nici nu mai încape îndoială!

— Dar cucoanele?

— În rochie de stradă, nici nu mai e de vorbit.

— Este și teatru... A venit trupa lui Răiciulescu.

— A venit teatru? întrebă radios colonelul. Trimete să-l cheme degrabă, mă rog ție. Acum să vie?...

— Urcă-te în trăsură cu pânze!

— Am înțeles...

— Lasă, nu te mai, osteni, uite-l că vine singur, ca calul la grajd. Mi-a mâncat sufletul, oftă obidit casierul.

— Bună ziua, Răiciulescule! Tocmai de tine vorbeam: vorbești de lup... Ce mai faci? Șezi colea... uite. Noi suntem adunați... deseară vine domnul ghegeneral: (punându-i mâna pe genunchi:) ia ascultă, bre! Nu ne faci tu un program, așa, mai subțire, mai ales, cum s-ar zice...

— Pentru dumneavoastră? Vai de mine. Sar în foc! (Scoțând un caiet unsuros din poalele unei redingote și mai unsuroase:) Poftim repertoriul: o sută de piese. Alegeți ce vreți. Dar dacă aveți încredere în mine, v-aș aranja un program fain. Am o dramă nouă. *Fecioara blestemată*, în cinci acte, și o sfârșim cu o comedie, *Mireasa și iapa*... Vă spun și niște versuri... aranjez eu!

— Buun! Atunci du-te tu și aranjează. De priceput, știu eu că te pricepi, când vrei...

— Lăsați pe mine, doar nu mă cunoașteți de ieri. Vă cunosc de când erați locotenent la Huși... Ce timpuri!... Ehe!... Altfel erau ofițerii pe atunci... până la ziua: „Zi-i mă!”... Alte vremuri... (Brusc, fără tranziție:) Domnule colonel, fă-ți pomană... săraci lipiți; la Vaslui ne-a plouat, ne-a plouat la Mărășești... Am intrat la apă... pe onoarea mea dacă am de-o pâine în buzunar.

— Bată-te să te bată! Tot așa te-am pomenit.
(Către casier:) Dă-i... cât să-i dăm?

— Douăzeci de lei...

— Aoleu! ce stai de vorbești, nenișorule?... opt persoane, hotel, bagaje, birt, trăsură... să-mi dea o sută de lei în contul biletelor... pe dumneavoastră, care vă cunosc... de copil, pot zice.

— Ci dă-i, frate, și isprăvește odată izbucni Eliza, geloasă de trecutul colonelului.

— Să-i dăm. Dacă-i așa vorba... și să se împartă biletele la companii.

— Fă chitanță... vezi de timbru...

— Domnule colonel, ne-ar trebui și nouă, prinseră ofițerii în cor, încurajându-se din ochi, dându-și cu cotul. Avem nevoie să ne cumpărăm mânuși, bărbier, mai una-alta... se duce.

— Alaltăieri s-au plătit soldele, răspunse sever ajutorul, care până aici nu făcuse niciun gest, nu scosese nicio vorbă. Ce faceți cu banii?

— Lasă, dă-le și lor... numai să iasă bine. Fă un tablou, și deseară toată lumea în păr la danț și la teatru! Culcați-vă... pregătiți-vă...

— Isprăviși?... S-a făcut unu. La revedere, domnilor! Hai, colonele, lasă-i pe dumnealor să aranjeze.

— Hai, dragă!... Maior F., mă rog ție... salonul... ai grijă!

— Ci hai, frate, odată! Doamne păzește!

— Hai... uite că mergem... La revedere, băieți... odihniți-vă bine!

Pe la ora 3 p.m. Apăru următorul:

ROMÂNIA 21/IX/1910

CORPUL XIX ARMATĂ

DIVIZIA 40

BRIGADA 80

REGIM. 160

ORDINUL LA RAPORT No. 8.754 din 21/IX/1910

Astăzi la ora 7.30 p.m. urmând a sosi în garnizoană domnul Gheneral, comandantul Diviziei 40-a, se ordonă:

1. Domnul Gheneral va sosi cu doamna.

2. Trăsura regimentului va fi prezentă la debarcader, caii va avea copitele unse și coșul ridicat pentru a nu se umple de praf. Domnii ofițeri și capii de serviciu, în ghete de lac, chipiu alb și mănuși *glacé*. La dreapta pontonului pe grade și vechime, având în față soțiile dumnealor prevăzute cu flori pentru a le oferi (cine dorește) doamnei Domnului Gheneral.

Nu se admite nicio scuză. Trăsura regimentului va închide aripile celor două linii de ofițeri și doamne formând careu cu capetele cailor spre oraș cum se vede în alăturatul crochiu:

T P	— T —
— —	— —
N. 0 0	S.
0 o	
O 0 0	D
0 0	
0 0	

LEGENDA

P = ponton

D = doamne

T = trăsură

TP = trăsură cu pânză

3. Domnii ofițeri și doamnele se vor îndrepta pe drumul cel mai scurt, ferindu-se pe cât posibil, de praf pentru a se afla pe sala cercului înainte de sosirea doamnei și domnului Gheneral, așezându-se în dreptul ușei ca în dreptul pontonului. Trăsura va rămâne la scară, iar latura careului o va forma masa cu gustări și aperitive, având la dreapta și la stânga doi sergenți deștepți, cu șorțuri albe și mănuși de bumbac.

În timp ce se vor lua gustările de către doamna și domnul Gheneral, domnii ofițeri inferiori și familiile dumnealor vor eși prin sala din dos. Pentru a se găsi la masă fiecare în picioare în dreptul locului ce trebuie să ocupe prevăzut cu etichete.

4. Oamenii va fi consemnați în cazarmă în „g.d.s.”^{15}. Patrurile va circula în oraș și va aresta pe cei fără bilete în regulă! Fac direct răspunzători pe comandanții de companii. Atrăgând pentru ultima oară atenția domnilor comandanți de batalioane că nu se mai tolerează nicio debandadă și că reghimentul va lua măsurile de rigoare.

5. Sergentul Potrocea Mtr. la No... din compania... va servi cu mânușile în mâini pe doamna Gheneral, idem. sergentul A Catrinei Mtr. la No... din compania... pe domnul Gheneral. Ambii vor face școală sub directa răspundere a ofițerului popotar.

6. Masa va fi așezată în careu cu flori împrăștiate; se va cere pomierele și trichelurile^{16} de argint de la domnul Cutcudachis cu care m-am înțeles în această privință.

7. Va fi șervete curate. La neajungere se va cumpăra, trecându-se în contul spoitului cazanelor.

8. Se va opri ambele calupuri de înghețată de vanilie și lămâie și se va transporta la rece în beciul aprovizionării de la cofetărie.

9. Muzica va cânta în tot timpul mesei după cum urmează:

C O N C E R T

a. Marșul cadeților.

b. Ogheñoții (overtură).^{17}

c. Opie dela Montai (vals)^{18}.

d. Potpouri național.

e. Polca cu triluri.

f. Fantezi arab cu clopoței.

g. Marșul regimentului.

10. Maestrul croitor, se pedepsește de regiment cu șase zile de carceră cusând prost galoanele de la tunică domnului colonel; trebuia mai înapoi.

Ziua va fi scos la lucru și va continua cu transformarea mantalelor de reformă în pantaloni de cazarmă sub directa răspundere a Ajutorului.

11. La șampanie reghimentul va ține un toast în onoarea doamnei și a domnului Gheneral, în orice caz înainte de înghețată, ce va fi adusă din vreme la popotă și ținută la ghiață, în care timp muzica nu va cânta, trimițându-i-se vorbă.

12. Maiorul Frunzărescu se însărcinează cu aranjamentul clubului pentru care va lua o corvadă de 10 oameni din fiecare companie și numărul de gradați necesari.

13. Se recomandă domnilor ofițeri liniște și ordine în timpul mesei. Întrebați va răspunde: „Nu, Doamnă Gheneral, da, doamnă Gheneral” altfel va fi cacofonie vorbind toți deodată.

14. După masă toți ofițerii în corpore va merge la teatru cu program special, ocupând locurile alese de reghiment, astfel ca la sosirea doamnei și domnului Gheneral în public toată lumea să fie în picioare în dreptul locului ce trebuie să ocupe fiecare.

15. Muzica reghimentului va cânta de trei ori *Marșul cadeților* la poarta teatrului după care va merge pentru a concerta la grădină, iar după 10,30 p.m., adică după teatru, va veni cu orchestra și cu instrumentele de coardă pentru deschiderea balului.

16. Se ordonă ca nimeni să nu rămână neangajat, pentru aceasta se recomandă a se angaja din vreme înțelegându-se între ei care cu cine dansează. La primul cadril domnul colonel va angaja pe doamna Gheneral având de *vis-à-vis* pe ajutor cu soția domnului comandant al reghimentului. La al doilea cadril viceversa.

17. În timpul pauzei se va servi răcoritoare în pahare curate circulând pe tăvi pentru dansatori.

18. Tot în acest timp se va servi și muzicei o gustare constând din pâine și măslina. Pâinea se va da din economie iar măslina se va procura din comerț.

19. Toată lumea va fi prezentă la bal înainte de sosirea doamnei și domnului Gheneral. Pentru aceasta va pleca pe nevăzute înainte de începerea comediei cu care se sfârșește programul pentru a se scutura de praf la club. Se va lua aspre măsuri notându-se în memoriu ofițerii care va părăsi balul înainte de plecarea domnului Gheneral.

Pentru detalii se va adresa domnului colonel ajutor.

Sublocotenentul Giurcă poate recita *Cine-i Nuhăm?* iar capitanul Corbeanu, drama *La icoană*.

Comand. Regimentului No. 160

Colonel (ss) Merișor Elie

A
d

j
u
t
a
n
t
a
l
r
e
g
-
t
u
l
u
i
L
o
c
o
t
.
(
s
s
)
A
m
e
d
e
u
N
i
c
o
a
r
ă

P

.

S

.

S

e

c

r

e

t

a

r

s

u

b

o

f

i

t

e

r

A

V

a

s

i

l

i

c

ă

i

A

l

e

x

a

n

d

r

u

.....
.....
.....
.....

Pe la ora 5 p.m. În oraș era zarvă mare, nu se juca tabinet pe la terase, nici „dubeș” nu se auzea pe nicaieri. Bărbații, în haine de Paști, cu batistele la gât, au fost trimeși iscoade.

Stau câte doi, câte trei, în poarta grădinii, spre debarcader în vale.

Un crăpăt de căldură încinge nisipul și zidurile caselor. Trei trăsuri cu roțile amețite, gata să sară din încheieturi, se rostogolesc fără încetare din deal în vale și înapoi, cărând ofițeri claie peste grămadă, în picioare, cu săbiile în afară, cu mâinile în sus, pentru a feri mânușile.

— La grădina din vale... mână băiete!

— Să jucăm popice, propuse unul.

Zis și făcut: chipiul în copac, sabia într-un colț... „Să vie un rând!”

Ordonanțele, cu periile în cizme, fierți în haine groase de șiac cărămiziu, așază popicele, aduc bere și țigări.

— Unde umbli, Dumitre? Șezi cu peria lângă mine!

Rând pe rând sosesc cucoanele. Un nod de catifea, o bijuterie modestă, o frizură ad-hoc trădează însemnătatea zilei. Toate vorbesc, își fac curaj, se îndeamnă, râd de aceleași glume.

— La ponton toată lumea! Vine vaporul! Cuconițelor, domnul colonel vă roagă să poftiți să vă aranjați, zice ofițerul adjutant, salutând scurt și bătând din piteni.

— Se vede?

— Nu se vede încă, dar mai e o jumătate de oră...

— A venit toată lumea? întrebă aferat colonelul. Treci dumneata, madam Popescu, la

dreapta, că ești mai făcută... Domnii ofițeri!... Căpitanii în rândul întâi! Trăsura! Unde-i trăsura?... Ordonanțele să plece de-acolo!...

— Mișcă-te, mă! n-auzi?... strigă toți în cor.

Dar iată că un domn slăbuț, mărunț, în haine gri, cu șapcă albă și ochelari negri, se-apropie mergând cam într-o parte și, descoperindu-se de departe, spune cu o voce stinsă:

— Vă rog, scuzați... îmi pare rău... Sunt vameșul cel nou... Azi am venit și eu... Tănăsescu. Îmi pare bine!... Vaporul are întârziere mare; cel puțin trei ore... M-a adus de la centrală... În ziua de azi, dacă n-ai protecție!!!...

— Da bine, domnule, izbucni colonelul, ce porcărie e asta? Cum? Tocmai azi v-ați găsit *dumneavoastră* să întârziați? Să faci ce știi! E domnul ghegeneral pe vapor. Avem masă... Vorbește la telefon!... Ehe!... La nemți nu se petrec de astea, domnule...

— Îmi pare rău... Mă scuzez... Nu pot face nimic... Nu depandă de vama...

— Domnule colonel, șopti ofițerul popotar, să pună puii la frigare?

— Ce pui, domnule? Spune madamei să nu dea zor, că este vreme. Întorcându-se către nevastă-sa: Ce-i facem, Elizo? Eu zic să mergem să mâncăm și să le oprim.

— Cum o să mâncăm, frate, cum o să mâncăm? Cum o să lăsăm pe oameni singuri la masă? Ei, Doamne păzește și apără! zise închinându-se coloneleasa.

— Dar cu teatrul cum rămâne? Aia banii i-a luat. Sunt buni luați...

— Să dăm biletele înapoi, se grăbiră să zică ofițerii.

— Parcă ăla-i nebun să le primească?! Ehe! Banii s-au dus, băiete!

— Atunci s-amâne teatrul.

— Da di și mă rog matali? Să înceapă teatrul măi divremi și când s-o sfârși, vinim la vapor.

— E dată dracului moldoveanca, și pace!... Așa să facem; dă fuga, Pârjolescule, să nu se atingă cineva de masă!

— Spui mata, ti rog, madamii. Să deie tinjirili deo parti și să le acoperi bini.

— Muzica să vie direct la teatru, complectă colonelul. Dumneata, Ionescu. Dă fuga și spune lui Răiciulescu să înceapă mai devreme. Șeful de gorniști să pândească și să mă anunțe la teatru când s-o ivi vaporul în dreptul ostrovului.

După aceste măsuri strategice, se îndreptară toți spre grădina din centru. În grupuri mici, cei superiori înainte, gravi, evitând privirile cercetătoare ale civililor; cei mai mici, chicotind pe înfundate, dispăreau la câte un colț de stradă.

Teatrul se sfârșise. Civili dormeau de mult. Ofițerii se întorceau pentru a doua oară de la vapor, obosiți, plictisiți, plini de praf și nădușală.

— Ce-i facem, Elizo?

— Hai, frate, ș-om mânca; ce-o fi o fi. N-au stat ei nemâncați până la ora asta. Dacă o fi, le facem un ceai, și s-a isprăvit comedia!

— Ai dreptate, dragă. Desigur c-au mâncat pe vapor. La masă, domnilor! zise colonelul nehotărât în suflet, pătruns de importanța hotărârii ce-și luă asupra-și.

Toată lumea se trezește, pornește, ajunge mai însuflețită. Masa fu veselă: glume, tachinări, cântări de orchestră. Se făcuse ceasul două din noapte.

— Angajați pentru cadril, vă rog! Iar mai târziu, „uite inelul, nu-i inelul”, care însă se schimbă repede, după cererea generală, cu „îți place vecinica?”, joc iscoditor și viclean.

Dar cu tot antrenul lui Mișu Ionescu, „neobositul dansator”, entuziasmul scade vertiginos, cadrilul al doilea nu s-a putut face, iar *Cine-i Nuhăm?* n-a avut niciun succes, și chiar *La icoană*, bucata de rezistență cu efect sigur, a fost

primită cu indiferență. Ofițerii s-au împrăștiat; cucoanele, amorțite pe canapele, învinse de somn și oboseală, se strâmbă, vrând să rămână surâzătoare. O nevestă tânără, rumenă și sănătoasă, a adormit ca un copil, cu gura întredeschisă, cu buze roșii, nevinovate.

— Trăiți, don colonel! N-a venit încă vaporul! răcni un fruntaș deștept.

— Ieși afară, măgarule!

Acum s-a luminat de ziuă binișor.

Rândunelele au prins a ciripi sub streșini. Câte un țăran desculț, căscând, cu minteanul pe umeri, coboară spre chei. În salon, cucoanele defrizate, își îndreaptă rochiile, se aranjează în fața oglinzilor. Ofițerii, cu trăsăturile obosite, își fumează ultima țigară. Doi joacă table cu o lampă aprinsă și afumată alături. Pe o canapea, într-o cameră alăturată „Comitetul” și coloneii se consultă pentru a nu știu câta oară... Ajutorul, un înotător de forță - premiul întâi la băi de mare la Constanța - zise cu aer grav, liniștit și măsurat:

— Cred că cel mai nimerit lucru ar fi să nu ne mai culcăm. De prezentat, nu ne putem prezenta domnului general în halul în care ne găsim. Vaporul are să întârzie mult. Mai bine mergem toți la Dunăre și facem o baie strașnică. Nu va mai rămâne nicio urmă de oboseală.

— Și noi, cucoanele?

— Da de ce nu? Mă rog, unde vedeți dumneavoastră ceva rău într-asta?

— Dar n-avem costume!

— Ei. Asta-i acum! În cămăși e destul de convenabil: dumneavoastră de o parte, noi de alta: ca la Constanța. Ce?! credeți că acolo costumele sunt mai grozave?

— Ura!! Bravo!! Trăiască domnul colonel!! strigară băieții, care se grămădiseră la ușă.

— Ce zici, Elizo?

— Casierița merge?

— Da di și nu? Merg bucuroasă, mai ales dacă mergi și mata.

— Luăm și ordonanțele cu noi, cu periile, să ne curețe hainele, să ne șteargă ghetetele...

— La Dunăre!! La Dunăre!! strigă toată asistența în cor.

...
*E
m
b
r
a
s
s
e
-
m
o
i
,
N
i
n
e
t
t
e
,
e
m
b
r
a
s
s
e
-
m
o*

i
 · *T*
u
a
s
l
a
t
a
i
l
l
e
p
a
r
f
a
i
t
e
 ,
N
i
 -
n
e
t
 -
t
e
 ,
N
i
 -
n
e
t
 -

t
e
i
l
g
l
,

porniră cântând în cor toți, înviorați de o veselie nouă, scontând dinainte fiorii plăcuți ai unei băi întăritoare și pline de făgăduințe.

— Mergeți mai încet, să ne ajungă și cucoanele; s-au dus să-și ia ce le trebuie.

...
E
m
b
r
a
s
s
e
-
m
o
i
,
N
i
-
n
e
t
-
t
e
,
e

Ajutorul înoată în largul Dunării. Domnul colonel Merișor, suflând, plutește aproape de mal, cu fața în sus, ca o geamandură rătăcită, purtată de valuri. Băieții se interpelează, râd zgomotos, se împroașcă cu apă.

Și la cucoane e veselie, strigăte ascuțite, gălăgie.

— E rece; vai ce rece e! Uite un pește!... Ține-mă!...

Mai la o parte, coloneleasa și casierița se lasă și se ridică, ținându-se de mână, bătând apa cum bate călărețul șaua.

— Di ci ti uiți mata la noi? Nu-i frumos. N-ai ci vide!

— Nu mă uit... pardon... nu mă cunoașteți... sunt vameșul cel nou... Caut pe domnul colonel... Vine vaporul... Face rondoul.

Dar cine l-a mai auzit?!...

Cine l-a mai văzut?!... Cine a mai stat să-l asculte în învâlmășeala aceea de femei, cuprinse de panică?! Toate ude, cu cămășile lipite pe forme, în debandadă, dându-se la toți dracii, luptându-se cu ciorapii, rupând șiretele... Nevasta tânără râdea să moară; rămăsese în cămașă, neștiind cu ce să înceapă, pe când madam Merișor, pe jumătate îmbrăcată, despletită și desperată, striga lui Merișor:

— Da bine, frate, nu v-a spus nimeni? Nu știți nimic? A sosit vaporul!!... A venit generalul!

— Nu mă-nnebuni!... Ioane!... Vasile!...

— Ordonanța lui don colonel!... Să vie, c-o chemară don colonel!...

— S-a dus cu hainele acasă să le șteargă, desluși unul, că aici n-avea cu ce; dar trebuie să vie, că s-a dus de mult...

Venea într-adevăr Ion cu ghetete „lucefăr”, cu hainele păturite frumos, cu cugetul împăcat al omului care-și făcuse datoria; dar venea degeaba. Colonelul căzuse în prostrație. Ceva se rupsesse într-însul.

Nici până azi nu știe, spune el, pe ce lume a trăit, cine l-a îmbrăcat, cine l-a dus la ponton, unde a găsit biletul generalului, care se scuza, regretând, că din cauza prea marii întârzieri nu se mai poate opri în urbea X.

Ajutorul a fost mutat disciplinar. Nu s-a lăsat coloneleasa, și pace! Nici casierița n-a putut-o scoate din ideea că înadins i-a dus la baie, ca să scape vaporul, să-l pună pe Merișor rău cu generalul, doar-doar i-o da lui comanda regimentului.

A CĂZUT TURTUCAIA!!

Războiul se declarase. Regimentul nostru nu apucase încă a trece munții. Așteptam stând pe poziție într-o gură de rai. Plecând de sus, din Vatra-Dornei, în jos spre Neagra-Șarului, cât zăreai cu ochii, spinări uriașe de munte, rotunjite cu măiestrie, se încălecau șagalnic. Eram stăpâni peste aceste singurătăți fermecătoare; nu se întâlnea țipenie de om. Arareori câte un copil, drept, tăcut, purtând în ochi liniștea naturii în care crescuse, răsărea pe neașteptate, cu părul bălai, cu

ochii albaștri, cu opinci mari, în mijlocul unui pâlc de capre zburdalnice.

Trăiam bine în aceste ținuturi bogate, cu a căror sălbăticie ne împrietenisem repede, cu toată neomenia purtării noastre față de codrii seculari de fagi. Găseam de toate în casele împrăștiate, ascunse între coline: lapte, brânză, unt, din belșug, ca la munte.

Apoi aveam cu noi în detașament un artilerist, băiat subțire, se găseau la el, în carul de baterie, toate delicatesele lichide și solide de la „Ermacov”, care, precum se știe, este furnizorul curții regale la Iași. Acasă am fost cel mai mic și singurul băiat între surori; scânceam mereu pe lângă ele; așa am învățat gospodăria. Mi-a prins bine, nu zic ba. Dar a prins bine și altora, care mă întrebau de sănătate taman în timpul mesei; căci foarte mulți nu-și duc grijă: se mulțănesc cu „te miri ce”, zic ei; o pâine și o ceapă li-e destul. Cred și eu că s-ar îndestula cu ceapa lor și merindele altora. Dar la război inima crește, generozitatea e lesne înșelată, iar jertfa e fără margini. Suntem doar tovarăși și, în așteptarea suferințelor, e just să împărțim merindele. Românul dă bucuros, pentru că așa-i e firea. Dar când s-o nemeri că acel care mănâncă praznicul să fie și mucalit, atunci își dă și cămașa.

La comandantul bateriei se luau aperitivele. Priceput comandantul, de altminteri; așezase bateria hăt-departe de inamic, la cincizeci de pași de casa în care locuia, cu carul de baterie la ușă. Puțin tactic, după cum vedeți, dar practic, fără îndoială.

La mine se mânca și se mănâncă bine. Luasem obiceiul de munte: mâncam la nouă dimineața, apoi la amiază și către seară mai mâncam de două ori. Mămăligă de aur fumegândă, răsturnată pe o masă în trei picioare, un boț de unt topit într-o strachină cu ouă, felii de brânză întinse pe foi de hrean, limbi fierte cu usturoi, tocanе ardeiate și vin

în găleți de pânză de la bateria „conășului”, cum îl porecliseră pe artilerist băieții, strânși în jurul mesei, pe câte un scăunel, pe câte o ladă de cancelarie, pe câte un fund de ceaun.

Colonelul nostru mănâncă cu poftă nebună. Mânca de toate, fără sfială, ca acel ce nu contribuise cu nimic, și nici osteneală nu-și dase. Băiat bun de altfel, cum ziceam noi: bine cu toată lumea, asculta pe toți, nu contrazicea pe nimeni și mai ales nu da niciun ordin. Părăsise de căpitan oștirea în care, zicea el, a fost prea mult persecutat, fiindcă prea li-o spunea verde boierilor. Făcu însă prefectul ce nu voiseră să facă generalii, și-l prinse războiul colonel.

De! cui dracu să-i dea în gând că colonelii din rezervă pot fi chemați în activitate! L-au chemat, a venit omul. Puteai să-i spui: du-te înapoi? Atât i-ar fi fost să intre în proces cu statul după încheierea păcii! Dar nu s-a întâmplat. Și-apoi ce mai tura-vura: era colonel, și pace. Avea el hainele cam ponosite, e drept, pelerina cam scurtică, sabia cam turtită: dar te întrebi: unde are să-și poarte omul vechiturile dacă nu la război?

— Dar bine, frate, n-avea nici de unele: nici cal, nici binoclu...

— Vă rog, domnilor, nu fiți cârcotași. Dacă ar sta omul să aibă de toate, n-ar mai pleca nimeni la luptă.

Vorba, era el comandant de detașament? Era! Dovadă că era e că mă trimitea întruna la brigadă după ordine.

— Ionescule tată, răpezi-te tu până la brigadă, vezi ce mai e pe acolo, ce mai ordine sunt, și dacă întreabă cineva de mine, spune-i că sunt pe poziție.

— Păi, nu vorbiți la telefon?

— Dă-l păcatelor de telefon! Altceva e când vezi lucrurile cu ochii, vezi ce se spune, mai tragi cu urechea, pui mâna pe gazetă și poate te întâlnești cu Irina, craiule!

Irina era o fată isteată. Îndesată, pârguită ca o cireasă de munte, cu sâni rotunzi, și tari, gata să răzbată prin ia înflorită, care-i strângea peste măsură.

Râzând naturii și ea mie, am plecat și astăzi, cântând mai vesel ca de obicei, pe potecuța albă și bătătorită care, șerpuiind pe lângă țarina Irinei, ducea în vale spre pârau. Fata era la polog, după cum îmi dădu de veste un dulău mare, urât, care se gătuia în lanț sărind, lătrând, tușind, enervându-se de furie.

La brigadă nu era nimeni. Am luat *Universul* și cetind comunicatele, urcam alene coasta. Deodată, să-mi vie amețală: cetesc din nou cu speranță... Vai, nu mă înșelasem! Pierdut, cu lacrămile în ochi, alerg într-o fugă la colonel și strig de departe, cu sufletul în gură:

— Domnule colonel, a căzut Turtucaia!

— A căzut Turtucaia?... Bine le-a făcut, mama lor de turci... Lasă, că-i bine... Ionescule!... E bine, îți spun eu...

— Cum bine, domnule colonel?! Turtucaia e a noastră!!

— Așaaa?!... E a noastră?!... Ehe!... nu e bine... Nu e bine, Ionescule... Nu e bine, băiete: ți-o spun eu... Ascultă-mă pe mine, nu e bine de loc!...

Am rămas înmărmurit de groază și rușine. Înțelesesem ce-i „trădarea”; întrevăzusem înfrângerea.

UN REVOLTAT

Astă-seară, la popotă, la sfârșitul mesei, era discuție aprinsă. Fiecare venea cu o întâmplare nouă, mai gogonată decât cele cunoscute până aci, să zugrăvească pe domnul comandant al brigadei.

— Fugiți, domnilor, d-aici... este imposibil... spunea colonelul, care abia luase comanda regimentului.

— Pe onoarea mea! afirma maiorul ajutor. Îi trimiteam aproape zilnic când ouă, când unt, când miei... și parale, ioc... Ba înainte mai scria câte o carte de vizită, acum, de la un cârd de vreme, nici osteneala asta nu și-o mai dă. Comandă prin furier la telefon.

— E posibil, domnilor? Și cum ați răbdat una ca asta? Ori ați umblat după protecție? întreabă înmărmurit noul comandant, necăsătorit, cu ceva stare, deci cu toată aparența unui om liber.

— Nu e vorba de protecție, dar te gândești la memoriu. Zece note bune nu fac cât una rea. Asta e-n stare... rabzi de nevoie!... N-am avut anchetă?... Care a fost rezultatul? Rezultatul a fost că ambii comandanți de regimente care o provocaseră au fost mutați.

— Eu unul, nu știu, declară colonelul categoric. Nu cunosc decât datoria. Poate să mă mute peste nouă mări și nouă țări... Mă duc bucuros oriunde... plec cu geamantanul și demnitatea mea. Eu nu adun ouă pentru nimeni!

— Așa e, dar până vă veți muta dumneavoastră, o pătimim noi și suferă regimentul. De ce credeți că stăm de un an de zile împrăștiați în patru sate? Era rândul nostru să cantonăm în R... Aveam și noi o farmacie, o cafenea... era cu totul altceva...

— Am fi fost și mai aproape de oraș...

— Și nu făceam atâta drum până la tranșee, argumentau pe întrecute ofițerii. Pierdem toată ziua ducându-ne și întorcându-ne de la lucrări.

— Stați, domnilor, că nu merge așa. Spui, Maiorule, că era rândul nostru să cantonăm în... Care a fost motivul pentru care...

— Motivul a fost că predecesorul dumneavoastră l-a pus să plătească mesele luate cu noi la popotă.

— Bine, frate, când vine generalul, o masă, două...

— Vezi. Asta e, că nu era o masă, două. Erau nouă, nouăsprezece... își făcuse obicei... venea zilnic între mese, mânca „à la carte”⁽²⁰⁾, ba trimetea și acasă din proviziile popotei. Și barim dacă ar mânca mai puțin, dar mănâncă... mănâncă, domle, mănâncă ceva de speriat, pe onoarea mea!... Și unde-i joacă chipiul în cap, când mestecă! Că are și păcatul ăsta. Mănâncă cu chipiul în cap. Se vede că unde e tuns ca-n palmă.

— Fugiți, domnilor, d-acolo!

— Domnule colonel, pe onoarea mea! Aveți să vedeți și dumneavoastră. Nu e așa, domnilor?

— Da, Domnule colonel, așa e! Când eram eu cu popota, a mâncat trei zile cu cocoana și cu domnișoara și mi-a dat cinci lei, spunându-mi să dau restul ordonanțelor care au servit la masă.

— Dar mai acum o săptămână... Nu știți ce s-a întâmplat?! Să spună Popescu. Spune, Popescule, să audă și domnul colonel!

— Ei, ce să se întâmple... De-ale domnului general, m-am întâlnit cu dumnealui pe când mă întorceam de la lucrări, mi-a cerut biciclistul și l-a trimes la oraș, să-i cumpere o oală cu fragi. Pe drum fragii s-au bătut în oală... mă rog, treizeci de kilometri sunt ăia!... Domnul general i-a văzut, i-a gustat și l-a trimis pe sergent să-i dea înapoi. Parcă țăranul era prost s-aștepte, ori parcă sergentul era nebun să se mai întoarcă! A dat banii de la el și a isprăvit comedia.

— Ce fel de om e?

— Păi nu vă spun!...

— Nu, vrea să zică. Cum e la înfățișare?

— Nu l-ați cunoscut niciodată?

— Nu. Nu știu cum s-a făcut că...

— Umblă cu chipiu fără trese și cu o manta soldățească, într-o căruță rechiziționată, cu un cal pe care-l mână singur, fără ordonanțe, fără nimic.

— Dar la față, cum e la față?

— Așa, fălcos, cu o mustață ciupită și târâie veșnic după el șiretul de la izmene.

— Ei bine, domnilor, orice s-ar întâmpla, cu mine nu merge! Opresc să se dea ceva la brigadă. Orice cerere nelegală, orice pretenție...

— Să trăiți, domnule colonel, multă sănătate la toți domnii ofițeri, întrerupse, intrând pe ușă, Venga brânzarul, bărbat voinic și frumos, așezat și demn ca toți oamenii de la munte. În lipsa dumneavoastră când erați cu catanele la munte, a venit cucoana lui domnul general cu domnișoara și o ales câteva burdușele de brânză și câteva coșulețe tot de brânză, dar mai bună... adică totuna este, dar vezi că unii o găsesc mai bună... Îi place mai mult în coșulețe... se vede că unde are mirosul de brad, dar brânză totuna e... că n-avem decât o calitate...

— Ei și?...

— Și mă rog frumos, o zic așa, că o trimeteți mintenaș cu o catană, să meargă până acolo, și poate mi-o aduce și banii, că brânză o ales, dar banii nu mi-o plătit... Așa mă rog frumos la dumneavoastră...

— Bine, om vedea.

— Să nu-i dai niciun soldat! spuse încruntat și hotărât colonelul după ieșirea lui Venga.

— Ei, asta nu i-o puteți refuza, e general, la dracu, orice s-ar zice, interveni maiorul.

— Dar bine, frate, n-are ordonanțe? are trei ordonanțe...

— Ei bine, oricât, închipuiți-vă că eu aș fi acela, ori că ar fi fost soția mea sau a dumneavoastră. A trecut pe aci, a văzut, a cumpărat, cum era s-o ducă acasă?! Nu, asta nu... Cum era să care femeia atâta brânză?...

— Bine, dacă crezi dumneata, dar eu nu i-aș fi dat. În orice caz, ofițerul aghiotant... ești aici, domnule?

— Da, domnule colonel, sunt aici, răspunse ofițerul aghiotant, care cumula această funcțiune

cu ceea de ofițer cu aprovizionarea și de ofițer popotar.

— Ia notă: să faci chiar astă-seară un raport către brigadă, în care ai s-arăți că pentru menținerea disciplinei și restrângerea răspândiților să nu se mai ceară oameni pentru servicii străine de nevoile regimentului.

— Domnule colonel, vă expuneți de prisos...

— Lăsați, domnule maior... mi-l prezinți mâine dimineață să-l iscălesc.

Și în zgomot de scaune, ofițerii, pătrunși parcă de un suflu de regenerare, se ridicară de la masă, grămadindu-se spre ieșire, așteptând să iasă mărimile.

A doua zi, pe când ofițerii se adunau pentru dejun intră neașteptat generalul, în ținuta lui obișnuită, cu înfățișarea lui blajină, și în cercul respectuos ce se formase în jurul său, întinse larg mâna colonelului.

— Mulțumesc pentru brânză... e delicioasă... nevastă-mea e încântată... Ea, dacă are brânză, nu-i mai trebuie nimic. Dar prea ai trimis multă, frate!...

— Domnule general, mă iertați...

— Nu face nimic... de mâncat tot se mănâncă.

— Dar, domnule general, eu... nu eu...

— Apropo! Am întâlnit o companie de la dumneata, care se ducea astăzi la tragere... foarte bună impresie... bine îmbrăcați... cântă bine... altă îngrijire... altă comandă... mână de fier...

— Domnule general...

— ... repari trecutul...

— ... devotamentul nostru...

— ... sarcină grea, foarte grea...

— Osteneala noastră...

— ... extrem de grea... dar *vaincre sans peril*...

[21]

— ... cu toată dragostea v-asigurăm...

— ... foarte mulțumit, la revedere, colonele, la revedere, domnilor!

— Se poate?! Domnule general, nu stați la masă?

— Păi... am loc?

— Vai de mine! Băiete, un tacâm pentru domnul general!

— Abia am luat comanda... nu face să mă iau cu el la harță de la început, se spovedi colonelul maiorului, după plecarea generalului.

— Păi, când vă spuneam eu.

METODA NOUĂ

Plouă. Plouă mereu de câteva zile în șir. O ploaie ca prin sită, cu ropot mărunț și neîntrerupt, cerne gânduri negre, din norii plumburii asupra pașnicului orașel. Ochiuri de baltă se înfioară pretutindeni, pomii plâng frunzele pierdute, oamenii poartă în față idei criminale.

De-a lungul șoselei, în trap mic, un câine cu coada între picioare, pelerin neobosit, duce în spinare să răspândească în lume toată jălnicia iernii. În cazarmă recruții întorși de la ceai, tremură înșiruiți de-a lungul zidurilor, sugând cu patimă mucuri de țigări răsucite în hârtie stacojie a pachetului de tutun.

Ofițerii cu pelerine lucioase se ivesc încet, tăcuți, intrând de-a dreptul în cancelarii, fără a observa pe copiii cumiți ce se smeresc în drumul lor.

Apare și colonelul, fără sabie, nebărbierit, cu o pelerină scurtă din cale-afară, fâlfâind în vânt ca un zmeu fără speteze. Curând apoi, un gornist din frunte sună prelung și jalnic „adunarea ofițerilor.”

— Ce nu ne lasă să ne vedem de treabă?

— Iar a visat rău astă-noapte.

— Asta-i curată bătaie de joc!... se jeluiesc între ei ofițerii, posomorâți, adunându-se în sala de

conferințe, în care colonelul părea că nu vede și nu aude pe nimeni.

Searbăd, drept, cu mâinile în buzunare, cu picioarele crăcănate, privea cu priviri absente pe geam afară, cu spatele întors spre ofițeri.

Deodată, venit ca din altă lume, întoarse și făcând un gest cu mâna, zise:

— Ei, ia ședeți domnilor!... A venit toți? (Brusc:) Domnilor! vă rog intrați în lege și regulament!

Apoi, fluierând scurt, se trânti la pământ; stete o clipă, se ridică, fluieră din nou și se pitulă lângă sobă, parodiind în toate aceste mișcări instrucția de luptă a soldatului; în fine, mergând deșăntat și cântând dorobănțește, se îndreptă spre ieșire.

— Iată, domnilor, cu ce vă pierdeți vremea; aceasta este activitatea dumneavoastră. Citiți, luminați-vă, puneți-vă la curent cu civilizația, pentru Dumnezeu! În timp ce dumneavoastră vă bateți de muscă, în alte armate se lucrează mereu, se descopăr noi metode de pregătire a recrutului. Am citit aseară, domnilor, o broșurică mică, subțire, câteva file. Dar câtă lumină în ele, câtă simplitate, câtă filosofie! În această cărțuție, un căpitan francez, *Massacrier*, arată cum se poate pregăti pentru război un soldat în cincisprezece zile. Știți dumneavoastră cu ce începe el instrucția?... Cu ce nu vă dă în gând: cu tragerea, domnilor!... În timp ce noi o pisăm mereu cu instrucția pe loc. Nu vrem să ieșim din „paza veche”! afirmă colonelul, fulgerându-ne cu privirea. Ei bine, domnilor, s-o rupem cu trecutul și să intrăm pe calea judecății, a luminii, a adevărului. V-am adunat ca să facem împreună o ședință practică, urmând metoda *chicheroniană* căpitanului *Marcassier*.

Și ridicându-se de pe scaun, luă o pușcă din colțul camerei. Îi deschise mecanismul, îl închise la loc, se uită mașinal pe țeava cu căutătura distrată

a savantului care pândește mereu, cu gândul, secretele naturii:

— Căpitanul *Masscarier* duce pe recut la tragere a treia zi după sosirea lui în cazarmă. În prima zi îi explică mecanismul, a doua zi execută câteva ședințe de tragere redusă și a treia zi îi pune în mână cartușul de război. Dar dumneavoastră veți spune poate că nu se compară soldatul român cu... Ei bine, domnilor, tocmai aici stă meșteșugul căpitanului *Macassé*. „Eu încep, zice el, cu cel mai prost soldat din companie. Dacă el prinde ce-i spun, compania întreagă m-a înțeles.” Vezi ce bine s-a gândit, al dracului! Ia să facem și noi o probă. Să încercăm, să vedem, n-am putea noi oare să furăm meșteșugul francezului? Dă-l dracului de *Masachié*, că n-o fi el mai deștept ca noi! Eu zic că se poate. Dumneavoastră ce credeți? Se poate, ori nu se poate?... Tăceți. Nu vă dă mâna!... N-aveți încredere! Vă spun gogoși?! Ei bine, o să iau eu asupra mea să duc peste trei zile un recut la tragere de război. Dați-mi pe cel mai prost soldat pe care-l aveți în companie.

— Chemați pe Stamboală de la a șasea...

— Să vă dau pe Todirașcu, de la mine...

— Mai bine pe Macofan de la a doua... propun comandantii de companie, disputându-și gloria de a poseda pe cel mai nenorocit om din regiment.

— Mă rog, mă rog! Căpitanul *Masacré* prin soldat prost înțelege adică fără știință de carte; nu mi-aduceți un tâmpit, pentru că atunci n-am făcut nimic...

— Lăsați, domnule colonel, că vă aduc eu unul de la mine, zise locotenentul Popescu.

Trecu puțin și, pe ușa ce ofițerul o ținea deschisă, intră, după mai multe îndemnuri, un vlăjgan de soldat sfios, pierdut, cu privirea împrăștiată, suflând ca o locomotivă, cătând mereu spre ieșire, încremenit în mijlocul ofițerilor.

— Cum te cheamă pe tine, băiete? întreabă micos colonelul.

— Ion, răsuflă recrutul cu ochii pe ușă.

— De unde ești tu? continuă el, întorcându-se triumfător la noi.

— De la Băilești, mai avu curaj să îngăimeze recrutul.

— Buun! Ia șezi tu colea, lângă mine. Dă-te mai aproape... mai... Șezi *lejer* pe scaun... Nu te teme... suntem camarazi... tu ești camarad cu mine... domnii ofițeri, camarazi cu tine... Nu te *emoționa*, băiete, încercă colonelul să-l liniștească, punând mâna pe el ca să-l îmbuneze. Știi tu ce e asta, mă Ioane?

— Pușcă! scapă ca din pușcă recrutul, uitându-se înfuriat, ca un lup încolțit.

— Vedeți, domnilor?! Nu l-am învățat eu. A spus singur... Metoda *chicheroniană*: îl întrebi, îți răspunde. Ai mai văzut tu pușcă, mă Ioane? continuă pedagogic colonelul.

— Da, răspunse flăcăul înrourat de nădușală, din ce în ce mai neliniștit.

— Vedeți, domnilor? El răspunde! Ehe!! Franțuzul e hoț, domnule... (către soldat:) semăna cu asta, băiete? Pușca pe care ai văzut-o tu la tine acasă seamănă... Nu te *emoționa*, băiete... Nu te *emoționa*, mă! Ce te *emoționezi* așa? Stai liniștit, că te ia dracu! Ce te tot zbați ca un crap? Seamănă pușca ta cu asta? Răspunde ce te întreb eu... Uită-te la mine, ce belești ochii pe geam?... Semăna, ori nu semăna?...

— Nu! zise nenorocitul, trăgându-se spre ușă.

— Bun! Așa, băiete; care va să zică, nu semăna. Dar acum ia să ne spui tu, pe unde se încarcă pușca ta de acasă și pe unde se încarcă asta de o vezi? Ține! ia-o și tu în mână... insistă prietenos colonelul, încântat de metoda *chicheroniană*.

Sunt insecte mici care, simțind primejdia, se strâng, se fac moarte, și orice le-ai face, nu mai dau semne de viață. Tot astfel, prostia este arma inofensivă cu care recrutul speră să se

împotrivească tuturor teoriilor *chicheroniene*, îndreptate în contra lui.

Ion luă pușca, o suci, o învârti, se uită pieziș la ea, apoi zise îndobitocit:

— Păi... eu nu am mai văzut pușcă.

— Cum n-ai văzut, mă țopârlane, că adineaori spuseși c-ai văzut?! Acum o întorci, hai?

— Dăă... așa am zis eu... dar eu nu știu... mă duc la *cumpanie*.

— Stai, mă! unde pleci?!... Șezi, băiete, nu te teme... Nu te emoționa, mă!...

— Mă duc la *cumpanie*, ce aveți cu mine?...

— Liniștește-te, mă băiete... ce zvâcnești ca o șopârlă, nu te emoționa, mă!... n-auzi să nu te emoționezi?... paștele și grijania cui te-a închinat!...

Și cu câteva palme fulgerătoare, brăzdă figura de ceară a voinicului băiat cu urmele unor mâini inconștiente.

Ajutat de piciorul colonelului, recrutul scăpă pe ușă și nu mai apăru niciodată în mijlocul noilor săi camarazi.

Pentru cei rămași cu frunțile plecate, metoda lui *Massacrier* nu era nouă.

UN OM DINTR-O BUCATĂ

— ...În fine, domnilor, pun mare preț pe rezultatul acestei inspecții administrative a domnului general intendent. Meritul va fi numai al dumneavoastră. Cariera mea e aproape de sfârșit; a dumneavoastră abia acum începe. Vă voi răsplăti și eu după munca ce veți depune. Și, de!... dumneavoastră știți că eu când scriu ceva unde trebuie, ori vă ridic unde n-ați visat, ori îmbătrâniți căpitani. (Ridicând progresiv tonul:) Pe unde am fost, unitatea ce am comandat a ieșit totdeauna

întâia. Am muncit, e drept, foarte mult, dar am ajuns acolo unde doream. (Patetic:) Vă rog, domnilor, să nu distrugeți într-o zi munca unei vieți întregi, să nu-mi pătați trecutul. Sunt foarte larg, foarte galant. Cereți orice, vă dau tot, numai să ieșiți bine. Domnul maior ajutor are ordin să vă pună la dispoziție orice veți cere. Vă las. Consultați-vă, sfătuiți-vă, hotărâți tot, prevedeați tot, nimic să nu vă scape... Ați controlat livretele și foile matricole?

— La mine s-a controlat, zise căpitanul Romașcanu, comandantul companiei a patra, urechea batalionului, ofițerul de încredere al colonelului.

— Toți, toți trebuie să le controleze... Maior Toneanu, ia să vezi dumneata! Cu magaziile cum stați?

— Eu stau foarte bine; am scuturat-o... am numărat-o... afirmă din nou favoritul.

— Toți, toți trebuie să stea bine!... Maior Toneanu, ia să le inspecțezi dumneata!...

— N-avem naftalină, suflă timid unul.

— N-aveți naftalină?... Dă-le naftalină!

— Eu mă mir de dumneata, căpitan Văleanu, spui dumneata că n-ai naftalină, intervine maiorul. (Răstit și răspicat:) Spune dumneata pe onoarea dumatăle de militar și om, nu v-am dat astă-iarnă câte cinci kilograme de fiecare companie? Ce-ați făcut cu ea, că doar n-ați fi mâncat-o?!

— S-a evaporat!

— Da? S-a evaporat? Bine, foarte bine! Dacă s-a evaporat și dacă se evaporează toate, atunci evaporați-vă și dumneavoastră, să ne evaporăm și noi, și să isprăvim comedia!... La drogherie de ce nu se evaporează? Acolo nu se evaporează!...

— Fii culant, maior Toneanu; dă-le tot, cumpără tot. Nu voi calicie la mine în batalion!

— Eu le dau, că nu le dau de la mine; dar să vedem de unde le plătim?... Știți că divizia n-a aprobat contul cu paie!

— În fine, potrivește dumneata lucrurile și fă cum e mai bine, numai rezultatul să fie bun... La revedere, Tonene! La revedere, domnilor! Apropo, solda trupei s-a plătit?

— Nu s-a plătit.

— Cum, maior Toneanu? întreabă colonelul, cu brațele încrucișate, cu un calm înfricoșător. Solda trupei ne-plă-ti-tă?!

— Firește, de ce vă mirați? N-ați dat dumneavoastră ordin s-achităm furnizorii cu mandatul trupei, că ne ședea toată ziua pe cap?

— Eu?!... Eu ți-am dat dumitale ordin să...

— Ce, ați uitat?

— Eu?! Ți-am dat dumitale... Fugi, maiorule, îmi pare rău...

— Domnule colonel, aduceți-vă aminte... când se ținea măcelarul după dumneavoastră... la grajd... de zicea că nu ne mai dă carne.

— Nu-mi aduc aminte să fi dat astfel de ordin... (hotărât să bea și acest pahar:) dar dacă dumneata vrei s-o arunci în spinarea mea...

— Domnule colonel, îmi pare rău... dacă dumneavoastră credeți că eu aș fi capabil...

— În fine... acum ce să mai vorbim... Câți bani avem în casă?

— Niciun ban.

— Foarte frumos... îmi place administrația dumitale! Ei, dar de acum nu mai merge... O să mă ocup și de asta... O să le fac eu pe toate...

— Domnule colonel, vă supărați degeaba...

— Nu, domnule, știu eu ce spun când vă spun că jucați drăgaica... Cantinerul n-are?

— Nu, dar poate găsim la Maria.

— Care Maria?!

— Zarzavagioaica batalionului.

— Aș...

— Domnule colonel, apoi dumneavoastră știți ce bani are aia?...

(Ofițerii, pe întrecute:) Are, are... aia are parale, domle...

— În fine... treaba dumitale; ia de unde știi și să se plătească astăzi soldele negreșit.

— La mine s-a plătit; am dat de la mine, declară, cu nevinovăție fățarnică, căpitanul Romașcanu, despre care tot orașul știa că va reuși în toamnă la examenul de maior.

— Toți, toți trebuie să plătească! Maior Toneanu, să-mi raportezi mâine dacă s-au plătit soldele!... Eu vă las, domnilor... faceți cum e bine... Mergi, maiorule, ori mai rămâi?

— Eu mai rămân, domnule colonel. Mai am câte ceva.

— Bine, atunci rămâi dumneata și aranjează. La revedere, domnilor!

(În cor:) Am onoarea a vă saluta, domnule colonel!

— Mare zăpăcit e, zise maiorul ofițerilor după plecarea colonelului. Uite așa le sucește și le încurcă toate. Noroc că are inimă bună; altfel, n-aș sta cu el nici douăzeci și patru de ore... Ofițerul cu aprovizionarea e aici?

— Sunt aici, domnule maior!

— Bun! Ia notă dumneata și să cumperi imediat tot ce au nevoie companiile. Ce vă lipsește, domnilor?

— Să ni se dea var.

— Vaar?! Păi ce trebuie var? Ce legătură are varul cu inspecția administrativă? Dacă ar fi inspecție medicală, aș înțelege. Dar, în fine, eu nu mă opun. Vă dau. Ca să nu ziceți c-ați ieșit rău din pricina mea. Cât var vă trebuie?

— Apoi... câte cincizeci de kilograme de companie cred c-ar ajunge...

— N-ajunge, întrerupse altul. Ne trebuie cel puțin o sută de kilograme... E salonul mare.

— Ce, domnilor, ați înnebunit? O sută de kilograme de var? Apoi dumneavoastră vă dați seama cât var intră într-o sută de kilograme de var? (Întorcându-se către ofițerul cu aprovizionarea:)

Pune, domnule, douăzeci de kilograme de var.
Câte cinci de fiecare companie.

(În cor:) Da bine, domnule maior...

— Mă rog, mă rog!... Nu învățați găina bătrână
să facă ouă... Altceva vă mai trebuie?

— Vopsea pentru magazine...

— Catran pentru temelii...

— Ce vopsea? Ce catran? Gaz, domnilor! Gazul
curăță bine! Frecat, șters cu cârpa frumos, dar
de!... dumneavoastră nu vă convine. V-ați deprins
să trageți cu vopseaua peste murdărie. Pune,
domnule, douăsprezece kilograme de gaz, câte trei
de fiecare companie! Încolo, cred că nu vă mai
trebuie nimic...

— Sfoară pentru cusut saltelele, îndrăzni să
ceară un sublocotenent, care ținea locul căpitanului
aflat în permisie.

— Ce??! răcni maiorul ars. N-ați cusut saltelele
până acum?

— S-au cusut, s-au cusut de mult! Ce vorbești,
domnule, dacă nu știi? interveni, făcând cu ochiul,
un căpitan bătrân.

— La noi nu s-au cusut toate, mai zise fără să
priceapă sublocotenentul.

— Nu știi dumneata. Se poate? Trebuie să se fi
cusut, nu se poate!...

— Să nu dea dracul să vă găsească intendentul
cu saltele necusute, că, să știți, pâine și sare cu
colonelul nu mai mâncați: atât vă spun, cine vrea
să rămână în batalion, să muncească; cine nu...
bon voyage!^[22]

— Doar morți să plecăm... trebuie să ne duceți
la Turda... să vă vedem general.

(Maiorul, îmbunat:) Ce, domnilor... altceva n-
aveți de vorbit?... Eu n-am pe nimeni, domnule,
sunt cum mă vedeți și dumneavoastră.

— Se poate... tocmai dumneavoastră... la
toamnă sunteți sigur locotenent-colonel.

— Bine, aia... atât ar mai lipsi. Colonelul m-a
pus să mă notez singur... sunt propus la

excepțional...

(Ofițerii, în cor:) Să trăiți!... La mai mare!

(Maiorul, vesel:) Vă mulțumesc, dar mai este... în fine... să lăsăm asta. Altceva nu văd ce v-ar mai lipsi.

— Domnule maior dar ne trebuie gumă arabica, hârtie colorată, tuș pentru înseriat...

— Ei bine, domnilor, vă mărturisesc, am fost și eu comandant de companie, dar nu mi-a dat niciodată în gând să cer asemenea lucruri, răspunse ofensat maiorul. Pe urmă, aveți cheltuieli de cancelarie...

— Ce să ajungă un franc pe lună?! Gândiți-vă și dumneavoastră!

— N-ajunge?! Treaba dumneavoastră! (Subit.) Dar ia stați, domnișorilor n-aveți oameni în bani. Care mănâncă în oraș? Nu v-a aprobat colonelul să țineți câte cinci oameni cu hrana în bani? Ce faceți cu banii? (Ieșit din fire:) Strângeți de gât sergenții-majori! Vă poartă de nas; nu fac nimic trântorii ăia. Ziua dorm, noaptea se îmbată și vin la cazarmă cu capul umflat cât o baniță. (Calm:) Cum vă spun, și cu am fost comandant de companie. Dar la mine umbla sfârlează. Atât ziceam: „Ia vezi, Buciumene!” Și să fi poftit dumnealui să nu iasă bine... Mai aveți ceva de cerut?

— Să ni se dea întreținerea.

— Dă-le, domnule, întreținerea.

— N-am. N-am nici unsoare de cizme, nici de arme. Și săpunul nu ne-a sosit încă de la Galați. Am scris două cărți poștale, explică ofițerul cu aprovizionarea.

— Dacă n-are omul, de unde să vă dea? Mai așteptați și dumneavoastră. Altceva vă mai trebuie? Să sune brecul^[23]... Mi-ajunge de azidimineată. La șase eram în cazarmă. Am fost cel dintâi. Niciunul din dumneavoastră nu sosise. Sunteți boieri, ce vă pasă?!...

De o săptămână aproape nu se mai face instrucție la batalion. Doar dimineața mai pleacă la câmp câte un pumn de oameni, comandați de câte un sublocotenent, care-i aduce grăbit înainte de vreme... „Companie staai!...” Pretutindeni, oameni desculți, în cămașă și izmene, spânzurați pe la ferestre, urcați pe schele de paturi, cu scufe de hârtie, stropiți de var pe obraz. În curte, mormane de saltele și pături, rufe întinse la uscat, în pomi, pe gard, pe iarbă. La fântână se freacă de zor gamelele. Mai la o parte, o pereche de spoitori, cu țiganca veșnic însărcinată, la foale. Ici-colo, magazinele întinse pe iarbă la soare. Din zori și până seara târziu, mișcare, larmă, ropote de scări urcate și scoborâte în fugă, semnale nesfârșite.

— Sună, gornist, sergenții de zi!...

— I-am sunat de două ori pas alergător!

— Mai sună o dată pentru cel de la a patra, că e boier, nu vine cu una, cu două, zice Mitrofan, aghiotantul, cu capelul pe ceafă, cu nuiua în mână.

În cancelarie se scrie și se înscrie pe capete.

— Ce matricol ai? Ce anual? Ce serie ai pe armă?

Căpitanii trec aferați de la unul la altul, se sfătuiesc, pornesc spre magazinele, se întrunesc la cantină.

Numai la compania a patra nicio mișcare. Nimeni nu știe ce se lucrează, când se lucrează sau dacă se pregătește ceva. Magazinul stă mută, cu storurile lăsate ca pleoapele ostenite peste o viață stinsă. Oamenii, cu toată *amuniția*, sunt afară la câmp. Au defilat în zorii zilei prin fața căpitanului Romașcanu, proptit în fața cazărmii, cu aer sinistru, temut de toți, nemulțumit de toate. Doar plutonierul-major Niță, bărbat vârtos și așezat, nu se turbură. Nimeni în batalion nu știe că el conduce compania. Sunt doi ani de când se înțeleg în pragul porții la aceeași oră.

— Niță, ai tu grijă, și dacă mai e ceva de iscălit...

— Lăsați, domnule căpitan... Dumneavoastră mai veniți astăzi pe la companie?

— Nu cred; dacă întreabă cineva de mine, zi: „A fost și a plecat, chiar acușica a plecat, mă mir că nu v-ați întâlnit...”

— Lăsați, domnule căpitan.

Și se despart, subofițerul pentru a se înapoia seara de la instrucție, celălalt pentru a pleca dimineata să se culce, în urma nopților grele petrecute la club, prins în vârtejul jocului de cărți. Între patru ochi, adevăratul căpitan e Niță, și nu arareori apără cu spiritul de ordine al unei gospodine înțelepte și prevăzătoare drepturile oamenilor, serios amenințate de ghinionul statornic al șefului lor, care, în aceste zile fără control, nu se vede, nu se aude.

— Măi, ce să fie? se întreabă îngrijorați ceilalți căpitani. Să știți că ăla ne face figura... Mare șmecher!

În ziua inspecției, cazarma plânge cu lacrimi de unsori proaspete. Totul e vopsit, pe jos e dat cu vaselină, scările sunt văruite, geamurile mânjite curat de cei însărcinați să le șteargă. Prin ușile larg deschise se vedeau grupuri simetrice de paturi imaculate, candelă aprinse, arhiva îmbujorată a companiei. Pe sala în care se deschideau ușile magaziiilor așteptau căpitani, sergenții-majori, furierii purtând registre grele, îngrijorați, nesiguri, gata totuși să dea orice relații. Magaziile, fără cusur. Un miros greu de gaz, de naftalină se distila în aer. Numai magazia căpitanului ce se prezenta la examen era zăvorâtă. Sosește și el, palid, nu deschide ușa, nu scoate o vorbă.

Puțin apoi se ivește și generalul, însoțit de colonel. Generalul, gânditor, cu capul plecat, cu mâinile la spate, merge mut, urmărit fidel de sabie, care face dără în praful șoselei. Colonelul vorbește mult, cu gesturi mari. Pe urma lor pășește o suită

numeroasă, în care ajutorul, foarte comlezant, râdea cu câțiva căpitani de intendență, plini de sănătate, cu mapele umflate la subțioară. Venea apoi căpitanul casier, ofițerul cu îmbrăcămintea, cel de serviciu, certându-se cu aghiotantul batalionului pentru o grămăjoară de gunoi uitată tocmai în calea generalului, și, departe la orizont, un soldat în alb, purtând tava cu probe. Se opresc în loc. Par toți plini de interes pentru ce arată sau spune generalul; pornesc din nou, ajung la magazii.

— Am onoare a mă prezenta, căpitan Popescu, comandantul companiei I-a.

— Asta-i magazia dumatăle?

— Da, domnule general!

— Ai lipsuri?

— Nu, domnule general!

Apoi trece la a II-a, la a III-a, fără niciun incident remarcabil.

— Îmi place; se vede îngrijire și faceți bine, domnilor, pentru că statul nostru, care este sărac, precum bine știți și dumneavoastră, face sacrificii enorme, și nouă ne incumbă sarcina să îngrijim și să cruțăm averea statului...

Trecu apoi la compania a IV-a.

— Am onoarea a mă prezenta, căpitanul Romașcanu, comandantul companiei a IV-a.

O cheie se învârtește, o ușă se deschide, perdelele lunecă pe vergele de fier, un rai apare în ochii generalului. Linii impecabile de vipuști, de căptușeli, de înălțătoare, piramide de gamele argintate, sori de baionete și de cartușe! Era în adevăr feeric. Efectul fu surprinzător. Generalul se arată vădit satisfăcut. Deodată, de pe culmea unui raft, o dihanie, după o scurtă traiectorie în aer, lovește drept în piept pe general, căzând apoi ca un glonț la picioarele lui. Generalul și cu toată suita se retrag rusește, călcându-se pe picioare. O tăcere de moarte. Universul părea oprit în loc. Se uitau nedumeriți unii la alții. Colonelul făcea din ochi

reproșuri amare favoritului său. Acesta da dezamăgit din umeri, arătându-și nevinovăția. Lovindu-se cu pumnul în piept, scrâșnind din măsele, făgăduia, pe la spatele generalului, cu gesturi ostentative, o bătaie soră cu moartea magazinerului, înghețat de spaimă.

— Ce e asta, băiete?? întrebă recules generalul.

— Trăiți, don general... o bufniță... am adus-o din Dobrogea de când am fost de *răcute* cu batalionul la Constanța... Mănâncă șoarecii... păzim *ifectele*, îngână, palpitând ca un liliac, bietul magaziner.

— Foarte bine, băiete, foarte bine! E adevărat că bufnița stârpește șoarecii, zise generalul înseninat, întorcându-se către ofițerii care aprobau din cap. Am văzut și la Cotroceni. La depozitul de echipament.

Pe când vorbea generalul, căpitanul aspirant la gradul de maior, văzând întorsătura fericită a incidentului, ieși pe nesimțite la iveală, și așezându-se în fața sergentului, zise cu voce tare:

— Eu, să trăiți, domnule general, de când comand compania, chiar ca locotenent, am avut totdeauna câte o bufniță în magazie.

CUM SUNT EI
[1922]

CUM SUNT EI...

D-nei Hortensia Papadat-Bengescu

Pe câmpul *Lefterie*, ars de soare, dis-de-dimineată, oamenii sar prin bălării ca lăcustele, se culcă și se ridică, se ridică și se culcă din nou, mereu, la infinit, niciodată „ca fulgerul”, cum pretinde un dop de sergent cu capel *particoler*, care la un semnal cu fluierul, fermecat ca-n poveste, îi bagă în pământ.

— Nu vrei să lucrezi, cămărade?

— Trăiți, don sergent...

— Nu vrei, hai?

— Trăiți, don...

— Nu vrei de loc?

— Trăiți...

— De ce nu vrei să lucrezi, mă?

— ...

— Spune, mă, de ce nu vrei să lucrezi?

— Trăiți...

— Mă, vrei să lucrezi?

— Vreau...

— Să lucrezi, cămărade!

— Lucrez...

— Să lucrezi, mă cămărade, că dacă nu lucrezi, intru-n famelia mă-ti, sfârși el pe înfundate, urmărind cu ochii plimbarea plictisită a ofițerului.

Am plecat. Dar când, aproape de prânz, tramvaiul mă aduse din nou la Podul *Ilefte*rie, cum îl porecli o taxatoare neîngrijită, am dat peste un grup de oameni cu capelul pe ceafă, aprinși la față, înrouați de nădușeală, opriți în stradă.

— De ce nu cânti, mă?

— Trăiți, don sergent...

— De ce, mă cămărade?

— Trăiți, don...

— Spune, mă cămărade, de ce nu vrei să cânti?

— Trăiți...

— Mă, vrei să cânti?

— ...

— Vrei, ori nu vrei?

— Domnule sergent, iartă-mă, poate o fi bolnav omul, m-amestecai eu unde nu-mi fierbea oala, recunoscând împricinații mei de dimineață, dar n-avusei timp să deslușesc bine răspunsul, care, în vecinătatea bisericii Sf. Elefterie, luase parcă un miros pronunțat de tămâie.

Un ofițer tânăr, neodihnit, un copilandru năltuț, subțirel, cu plete negre, cu ochii la fel, ras și pudrat cum se cuvine, cu care mă întâlneam adesea pe platforma vagonului și care, după toată aparența, comanda plutonul, întrebă, apropiindu-se încet, blajin ca un frate:

— Ce e cu tine, Voineo? Ești bolnav, te doare ceva?

— Nu, să trăiți, *don sublocotent*, nu sunt bolnav, răspunse pe nerăsuflăte soldatul, uitându-se în ochii ofițerului. A venit aseară un om de la noi din sat și mi-a adus veste c-a murit mama.

— O, ce mizerie, zise ofițerul, scuturându-se cu un gest de compătimire. Apoi, apropiindu-se mai mult, îi puse mâna pe umăr și-l întrebă prietenește: Ești din Romanați, nu? Nici eu n-am mamă. Când ai tren? Bani ai?... N-ai... Ține un pol... continuă el, după ce se scotoci cu trudă prin buzunare, descoperind pe rând o corespondență veche, o fotografie ștearsă și câteva țigări mutilate... Ai opt zile... raportează eu. Astăzi e miercuri?

— Vineri, se grăbi să îndrepte, salutând scurt, bătând stropșit din călcâie, sergentul.

— Joi, joi, azi e joi, afirmă oamenii pe întrecute, râzând de uluială gradatului.

— Liniște!... Vineri, adică de mâine într-o săptămână, să fii prezent la serviciu. Ne-am înțeles?...

— Trăiți, *don sublocotent*, pecetlui soldatul.
— Oamenii la cazarmă, în pas de voie, fără cântare!

Ofițerul plecă apoi cu mâinile în buzunare, cu sabia de capul ei, cu țigara în colțul gurii.

Eu îl mâncăm din ochi, îndreptându-mă spre casă la doi-trei pași în urma lui. Când să mă despart la colț, în dreptul cârciumii „La Vânător”, reprezentată printr-un *infanter* holbat de spaima că stă deasupra ușii în fața unui roșior cu mâini prea scurte, ordonanța ieși în calea stăpânului său și, mergând alături de el, îi răcni necăjit, confidențial, la ureche:

— N-a vrut spălătoreasa să ne dea rufele, cică să-i ducem banii, i-auzi...

SELECT-CLUB

— (Viu interesat:) Ce-ai făcut la pocher, Nae?
— (Nepăsător:) Am ciupit ceva.
— (Vesel:) Bravo!... Mult?
— (Neglijent:) Vreo nouă sute.
— (Îngrijat:) Te așezi la *șămen*?
— (Superior:) Aș!
— Convins:) Foarte cuminte!... Dă-mi și mie trei poli. La joc nu ți-aș fi cerut... știi. De ghinion.
— (Scurt:) N-am.
— (Repede:) Dă-mi. Că m-am curățat de o mie de lei și poate mă refac.
— (Retras în găoace:) M-am jurat că nu mai dau la nimeni.
— (Scai:) Dă-mi de cabulă^[24]. Că tu ești norocos.
— Nu. Monșer... La o nevoie... unui prieten... dar ca să joci...
— (Slăbind:) Atunci dă-mi doi poli să mă duc acasă.

— (Logic:) Ce să te mai duci acasă după ce te-ai curățat?

— (Confidențial:) Dă-mi, zău... m-așteaptă nevasta s-o duc la cinematograful. Pe onoarea mea... Să fie al dracului cin' te minte!

— (Sever:) Nu. N-ai idee cât îmi pare de bine când vă curățați tu și Mitică. Jucați ca niște mazete^[25].

— (Fatalist:) Când nu e noroc...

— (Disprețuitor:) Ce noroc? Ați îmbătrânit în club și tot proști ați rămas. *Șămenul* nu se joacă cum îl jucați voi. Eu nu risc un pol până nu calculez ce are să se întâmple cu el. Pun un pol, las paroli; dacă bat, merg cu inițiala și iar las paroli. Cum am făcut o sută, două de lei, adio și n-am cuvinte!

— (Fript:) Dă-mi barim un pol de trăsură.

— (Capabil:) ...pe urmă la joc trebuie să fii și puțin *pisicologic*... Să nu-ți scape bancherul din ochi... să-i studiezi toate mișcărilor...

— (Resemnat:) Fugi, frate, e norocul!

— (Doctoral:) Nu e norocul, domle! Din momentul ce ai făcut bancul, o luptă de șarlatanie se angajează între dumneata și bancher. Trebuie să-i observi toate mișcărilor: cum ia cartea, cum o filează, cum se pronunță, și să urmărești seria de pontă.

— (Desperat:) Ascultă, Nae, nu fi măgar... dă-mi zece lei, că ți-i dau imediat, pe onoarea mea... ce, nu ți-e rușine?

— (Apropiindu-se de joc:) Eu pariez cu tine că numai după cum pronunță bancherul „dau”, „dau carte” sau „carte dau”, că altfel n-are cum, eu știu la sigur ce puncte are.

— Fugi, frate.

— Nu mă-nșel niciodată... absolut niciodată!

— (Pierzând orice nădejde:) Zi mai bine să ne aducă câte un șpriț și o bucată de brânză... Tu nu mănânci nimic? Mie mi s-a făcut foame al dracului.

— (Pasionat, cu ochii la joc:) Stai. Că mănânci la mine.

— Cum o să merg tocmai la Făgădău... ce, îți bați joc de mine?!

— (Transfigurat:) Taci... serie de pontă, uite, să vezi... cât e la banc?

— (Crupierul, impasibil:) Două mii șase.

— (Hotărât de moarte:) Banco!

— (Crupierul, impasibil:) Nouă la banc!

— (Injectat:) Stai. Domnule crupier... nu te pronunța dumneata. Ori atunci băgați-ne și mâna în buzunar, luați-ne tot, că așa merge aici, pe jăcmăneală.

— (Crupierul, impasibil:) Ce s-aștept, domnule Nae... ați cerut bancul.

— (Gata să plângă:) S-aștepți, domnule, poate am de gând să iau pe cineva.

— (Prietenul, satisfăcut:) Să iei pe Davila din perete, fire-ai al dracului de tâmpit să fii!

1920

DECLIN

Pe un sfârșit de toamnă încălzită de ultimele raze, parfumată de ultimele flori, domnul general, comandant al corpului de armată, face ultima inspecție, atingând în fine limita de vârstă, după ce guvernul trecuse cu păsurile peste orice limită.

E ceva din melancolia unei roze care moare în sfârșitul unei cariere de ostaș, care a găsit în gibernă^[26] faimosul baston de mareșal. Un drag de mugurel îmbobocit, îmbrăcat în verde ca un paj, cu egreta^[27] roșie, cuceritoare, se trezește trandafir într-o bună dimineață, alintat de soare, parfumând zefirul, ispitind amănții, sfidând natura prin culmea strălucitoare sale frumuseți.

Apoi, brusc, istovit de sărutatul fluturilor înnebuniți de dragoste, se resfiră pentru o ultimă dezmierdare și se risipește cuprins de fiorii morții, după ce a stăpânit o clipă lumea.

Tot așa, dintr-un copil cu vocea în formație, cu puterile în creștere, aprins în uniforma școlii militare, ca dintr-o crisalidă, iese într-o bună zi la iveală un sublocotenent rușinat ca o fecioară, pârguit ca o cireasă, zvelt ca un prinț din povești, îndrăzneț, dornic de aventuri ca dânsul și, ca dânsul, arde pripit la focul tinereții, strălucește o clipă pe scena lumii, se înclină sub povara anilor și a decorațiilor și moare scuturându-se de iluzii ca roza de petale.

Gârbovit, clătinând din cap la fiecare pas, cu genunchii nesiguri, cu pantalonii fluturând, cântă fără meșteșug, generalul înaintază netemut, cu privirea stinsă, obosit, indulgent peste măsură, însoțit de comandantul regimentului, care-l urmează neglijent, cu aer de protector, consimțind să-i dea relații, permițându-și păreri personale, sfârșind prin a aproba totul cu o compătimire vădită, cu graba cu care se cedează maniacilor inofensivi.

Colonelul îl poartă la întâmplare, fără cruțare, de la cantină pe la furaje și pe la grădina de zarzavat, iar generalul îl însoțește docil, ca un copil, voind a arăta că a rămas verde, oprindu-se și minunându-se, pentru a-și potoli bătăile inimii, în fața unei șire de paie sau pentru a admira un răzor de ceapă pipernicită, însetată.

Și pe măsură ce inspecția înaintază, suita crește în urma generalului, se transformă într-o adevărată procesiune care gravitează mai mult în jurul comandantului de regiment, căruia maiori și căpitani zeloși se grăbesc să-i dea relații, să propună serviciile lor pentru nivelarea unei șosele, pentru un gard ce se clatină, în timp ce ofițerii tineri se distrează pe la spatele generalului, înfundând până în urechi „trocanul”^[28] unui

camarad care se bucură de popularitatea celui mai prost din corp. Generalul simțea tot ce nu voia să vadă, tot ce se ferea s-audă.

Au trecut pe rând prin toate camerele spălate cu gaz, înveselite de cearceafurile albe, descoperite, care se vor ridica în urma lui; au ajuns în fine la infirmerie. Aci, doborât de oboseală, se extaziază căzând pe scaun în fața unui dulăpior cu câteva pense și bisturiuri virgine, întinse pe vată, sub comanda unui forceps înfiorător la vedere. Entuziasmul generalului crește cu descoperirea unui dulap cu medicamente, intitulat cu litere mari gotice „farmacie”, și culminează înaintea unui spălător cu pedale.

— Bravo, doctore, văd că ai de toate! Dar radium ai? glumește generalul, mulțumit că stă pe scaun.

— O, domnule general, când am avea radium...

— Cum, n-ai d-ăla? se-ntoarce, căzând ca din nouri, colonelul. Cumpără, domnule, câteva kilograme, să se găsească.

O lumină trecu prin ochii generalului. Era răzbunat.

1920

BOLOCAN

Căpitanul Grigore, uscat, negru și zbanghiu, era cel mai strașnic frontavoi^[29] din tot cuprinsul Corpului I de armată. El comanda defilările, prezenta batalionul la inspecția generală și numai el era în stare să întrunească, chiar din prima zi, recruții regimentului și să cutremure pământul în marșuri de paradă: sus, sus, rap, rap!... Și oamenii încordați, înspăimântați, mânați de la spate de

gradații care-i loveau cu ceatlăile^[30] peste pulpe, înaintau ca niște somnambuli, ridicau și trânteau opinca de li se cutremurau obrazii, apropiindu-se sau depărtându-se în tacturi surde, păstrând, prin minuni de echilibru, capelele pe vârful capului.

Sus, pe culmea care mărginea câmpul de instrucție întins ca o moșie boierească, se profila, în scăpătatul soarelui, soldatul Bolocan, înfipt ca un semnal topografic, purtând pătura, cearceaful și gamela, așteptând pe căpitanul Grigore să meargă la scăldat.

De când fusese grad inferior și până astăzi, căpitanul Grigore, nici după ce se însurase și era în vizită cu colonelul și cu Zambulatos, cel mai bogat arendaș ele prin împrejurimi, nu-și schimbase programul.

Astăzi, după o zi de căldură copleșitoare, ar picioarele fripte de dogoreala nisipului încins de arșiță, istovit de comenzi sălbatice, cu chipiul pe ceafă și deschiat la bluză, se cobora la Dunăre, însoțit la doi-trei pași de Bolocan, cel mai chipeș, dar cel mai prost soldat din companie, după părerea generală.

Căpitanul Grigore nu știa să înoate; îi era chiar frică de apă.

Pe malul Dunării, ce-și călătorea apele încrețite spre adâncuri depărtate, Bolocan îl freca cu nisip până i se roșea pielea, îl săpunea din belșug, apoi, urcat pe un trunchi de salcie bătrână, scorburoasă, îi turna în cap gamela cu apă, iar căpitanul se limpezea, cu respirația tăiată de strigăte neînțelese.

Bolocan, așezat în genunchi, curăța și ștergea apoi cu îngrijire picioarele noduroase ale căpitanului, în timp ce el, în cămașă și izmene albe, care contrastau grozav cu fața lui tăciunită, își sucea țigara din tabachera de carton lăcuit, ornată cu chipul țarului.

După baie, căpitanul urca agale, pentru a nu se încălzi, malul escarpat^[31] al Dunării și, ajuns la companie, se așeză la masă, în grădinița

împrejmuată cu porumbi și floarea-soarelui, pentru care meritase elogiile corpului de armată.

Simultan, din două direcții diferite, se prezentau bucătarul și băiatul de la cantină: unul cu o gamelă sfârâindă, adusă pe cărămidă, cellalt cu litrul de țuică galbenă.

Căpitanul mânca tacticos, mestecând încet, așeza parcă fiecare înghițitură la locul ei, străjuit de Bolocan și de cantinier, pe care-i înjura cu o imparțialitate înduioșătoare.

Niciodată nu s-a întâmplat ca ultima lingură de ciorbă să nu fie însoțită de ultima înghițitură de țuică, și, plecând cu chipiul pe ceafă, să nu-i cuprindă pe amândoi într-o ultimă înjurătură.

Eu, unul, vă mărturisesc, nu m-am încrezut niciodată în aerul de simplitate al recruților. În cazarmă, fiecare se învârtește pentru a trăi mai bine, pentru a se feri de primejdiile care circulă nevăzute în aer și cad ca din senin pe capul oamenilor.

Cei cu dare de mână se apără împărțind plocoane bogate; ceilalți rabdă și, când nu mai pot răbda, dezertează.

Sunt însă și mijloace de apărare viclene, care se transmit ca un cuvânt de ordine din contingent în contingent.

Cum au observat soldații că-n cazarmă numai proștii trăiesc bine, nu știu. Fapt e că foarte mulți recruți se fac că nu pricep nimic, și cu timpul, după ce au rezistat tuturor metodelor de educațiune și de convingere contondentă, sunt scutiți de orice serviciu. „Dați-mi un soldat deștept”... cer superiorii și, desigur, nu se gândește nimeni să le dea un Bolocan.

Sufletul recrutilui n-avea însă secrete pentru căpitanul Grigore, care fusese și el soldat bătut și înjurat pe vremea lui și întrebuințase desigur aceleași mijloace de apărare, prinse nici el nu știa de unde. Înțelesese perfect de bine pe Bolocan, pe care îl luase sub protecția sa pentru amorul artei,

răsplătindu-i cu o palmă veselă, fulgerătoare, orice servicii. Încolo, Bolocan trăia bine; prostia îi reuşise. Trecea în companie de „omul lui don căpitan”; nimeni altul nu se mai atingea de el. Era scutit de planton, de gardă, de instrucție și lua de regulă două porții de carne.

Aproape de liberare, Bolocan și-a dat arama pe față. N-am văzut ființă să se răzbune și să guste finețea răzbunării cu mai multă conștiință decât acest om batjocorit atâta vreme.

Era în ziua mare, solemnă, temută, a inspecției de toamnă. Generalul, bolnăvicios, posomorât, de o severitate excesivă, înainta arțăgos, criticând tot, fără nici o considerație pentru smerenia tuturor, fără atenție pentru oameni, fără nici o privire binevoitoare pentru cearceafurile albe, pentru dușumelile frecate cu atâta trudă din zorii zilei. Deodată se oprește în fața lui Bolocan și arătându-i patronul regimentului - icoana sfântului Ioan Botezătorul, care toarnă de sus apă în capul lui Isus gol, în mijlocul gârlei - îl întreabă cu strășnicie, în timp ce suita, grămădită fără respirație la spatele iui, îi făcea semne desperate:

— Ce închipuie tabloul ăla, băiatule?

— Să trăiți, don ghenereal, e don căpitan Gligore când face baie la Dunăre, răspunse Bolocan cu o licărire de inteligență, care se stinse repede.

RUGĂCIUNE

Se întunecase de mult. Capitala se înăbușea, cuprinsă de o ceață groasă. Lumina felinarelor străbătea greu prin păturile de vată, ivindu-se parcă din adâncuri depărtate. Birjarii, gata să se ciocnească, se certau fără să se vadă, înjurând de mirare, bucuroși că au scăpat teferi. Tramvaiele nu

mai circulă, trecătorii se răresc, zgomotul se depărtează. Liniște. Numai la răscruciul dinspre Malmaison^[32], un pluton de recruți n-are odihnă. Întorși de la masă, sunt opriți în stradă cu gamelele la subțioară și frecați înainte de culcare, în fața cantonamentului, de un gradat, care se bucură de încrederea șefilor mai mărunței.

— Drepti! La loc! Trage scurt piciorul, mă cămărade, ca cum te-ar înțepa cineva la spate. Uite-te colea la mine! Drepti! Repaos! Drepti! Repaos! Ai văzut, cămărade? Aruncă potcoavele de la bocanci! Nu-ți fie frică. Să-ți sară piciorul din *închetură*! Să nu-ți pese de loc... De loc să nu-ți pese... ca cum n-ar fi al tău... fă cum ți-am arătat! Nu-s tot om ca și voi? Deprinde-te să lucrezi scurt. Nu sunteți și voi oameni ca mine? Ia... drepti!... Nu e bine!... Mai scurt, mă cămărade! Să-ți sară zăpada în ochi!... Drepti!... Mai scurt, mă, n-auzi?... Lucrează scurt, mă cămărade!... Trage scurt piciorul, să s-aprindă zăpada, ca cum ai trage cu chibritul pe o cutie de *sudeză*!...

Recruții, pierduți în ceața ce se îngroșase din ce în ce mai mult, păreau o dungă neagră, ca marginea unei păduri ce o crezi departe în întunericul ce abia se risipește.

— Popa!... cheamă răstit caporalul, hotărându-se să treacă la teorie.

— *Ordinați*!...

— La loc!... Popa!

— *Ordinați*!...

— Măă!... tâmpitule, așa să răspunde? Popa!

— Zănt!...

— Păi? Vino la mine!...

— Trăiți!

— La loc! Vino la mine!...

— Am înțeles!...

— La loc!... Răspunde cum te-am învățat eu, că te țiiu toată noaptea, dorm cu voi în stradă. Nu te încurca, că te ia dracu! Vino la mine!...

— Îndată.

— Păi?...

Îmboldit de camarazi pe la spate, recrutul, bătând trei pași, trânti piciorul în mijlocul unei băltoace, care ne umplu de apă pe căteștrei, și răcni cât îl luă gura:

— Trăiți, don *capural*, sunt soldatul Popa Vasile din comuna Afumați, județul Dâmbovița. Ce-ați poruncit?

— *Zi Tatăl nostru!*... hotărî înduplecat micul șef, cu mâinile în buzunarele mantalei...

Și am plecat urmărit de o voce aspră, neîncercată, dar smerită, care se ruga cu credință:

— „Și nu ne duce pe noi în ispită”...

— Ascultă-l, Doamne... am murmurat cu sinceritate, grăbindu-mă înfrigurat spre casă.

RĂZVRĂTITA

Se vorbea între bărbați după masă. Cafeaua se servise în birou, în timp ce doamnele în salon discutau frivolități.

— Nu, nu, eu nu admit, zise hotărât un domn masiv, protestând cu toată greutatea persoanei sale. Jenny a avut tot timpul să se gândească. Putea să-l refuze de la început, dar nu să-l lase caraghios și să dispară cu altul în noaptea nunții.

— Ce vrei, și-a venit în fire când nu mai era nici o nădejde. Câți oameni cu revolverul la tâmplă nu se întorc de la groapă?

— O clipă de șovăire...

— Sau de energie.

— Dar bine, frate, nu i-a pus nimeni ștreangul de gât...

— Nici nu era nevoie. O țesătură inextricabilă de conveniențe absurde ne prinde pe toți ca într-o uriașă pânză de păianjen. Numai o smuncitură

puternică, disperată, ne scapă; altfel, tremurăm multă vreme, istovindu-ne ca o musculiță în frământări neputincioase.

— Dar ce ai astăzi?

— Nimic... constat. De ce se mărită?... De ce ne însurăm?... Din curiozitate ele, din lipsă de originalitate noi. Ai zile când altul hotărăște pentru tine. Eziți între două culori: verde, îți șoptește un prieten, și te pomenești la cincizeci de ani îmbrăcat ca un as de „dancing”.

— Monșer, dar nu te mai cunosc!

— Ba cam are dreptate.

— Cum, tocmai el, care a nimerit așa de bine?

— Nu e vorba de mine. Câți din cei care joacă la loterie au norocul lui Schroder^{33}?

— Ooo!...

— Desigur, căsătoria este o glumă prelungită. Trebuie mult spirit ca să o poți răscumpăra.

— Ești foarte deștept...

— Sunt logic și mai ales sincer, spun tare ceea ce fiecare gândește în taină.

— Drept e, interveni procurorul, că unii se căsătoresc fără să se gândească.

— Pentru că, dacă ar sta să se gândească, nu s-ar mai căsători nimeni.

— Fugi, monșer, d-aici, se poate?

— Ei da, de ce te miri? Îți dai seama când te botezi? Câți din noi ne-am supune mai târziu acestui ceremonial ridicol?

— Să tremuri și să înghiți apă coclită... brrr...

— Ei bine, lumea se căsătorește cu inconștiența cu care se botează. După căsătorie, cei mai mulți gem apoi de durere, încrețiți ca pruncii.

— Adevărul e că noi, bărbații...

— Pardon, nu noi, bărbații, ci mai ales ele, femeile... Ele de cele mai multe ori înghit apă coclită. În trecut se resemnau, astăzi se liberează...

— Exagerezi!

— Deloc, și nu e vina lor dacă pentru a intra în viața naturală trebuie să jertfească un bărbat ca să

nu rămână ele victime.

— Vorbe, tiradă! Astăzi nu mai sunt copii, nici fete naive ca-n trecut. Toate știu ce le așteaptă, la ce se angajează...

— Ei bine, tocmai aici te-nșeli, prietene. Veșnica poveste: fângăduiești copilului de toate, să înghită doctoria ce părea inofensivă, și o bună bucată de vreme, cu toată dulceața luată în urmă, nu le trece amăreala. Și-apoi să-ți mai spun un lucru: nu ești sincer. Privești, judeci și condamni aventura nepoatei tale de pe pedestalul unde te-a ridicat o viață ireproșabilă, dar convențională, și o avere solidă. Jenny putea să refuze, zici tu?... Ei bine, după cum într-o prăvălie le amesc vânzătoarele și se pomenesc în stradă zăpăcite, ducând la subțioară ștofa care le-a plăcut mai puțin, tot așa le bat capul în familie babele, care țin să se răzbune, păcălind după ce au fost păcălite, însoțindu-le cu bărbați care ziua nu vorbesc, iar noaptea sforăie... Ascultă, am avut și eu în familie un caz asemănător...

— S-auzim... cum a fost?... izbucniră cucoanele, invadând biroul, așezându-se la întâmplare în fundul divanului, pe un fund de fotoliu, rezemate una de alta prietenește, cu unghiile strânse ca un cuib de pisici.

— Asta-i trădare!

— Ba nu, conferință!

— Atunci plățiți intrarea.

— Cât costă biletul?

— Ce poate să dea cea mai frumoasă femeie?

— Impertinentule!

— Dau eu? Sunt văduvă de război. Voi s-achit imediat. Cui plătim? Cine-i casierul?

— Eu!

— Ba eu!

— Dar dacă nu face?

— Dăm banii înapoi...

— Păstrați-vă banii; circulă atâtea piese false.

— Mai bine plata la urmă, după merit.

- Ia mai bine să ascultăm... spune!
- Sunteți gata?
- Ochi și urechi.

— Aveam și eu la Iași o nepoată aurită și răzătoare ca o rază de soare. Copil nevinovat și zburdalnic. Umbla la vânat, călărea băiețește, și când i se abătea, fugea din pension, cu toată diplomația zaharisită a maicilor. Și nu arareori, în serile îmbălsămate de mirosul crinilor, lăsa guvernanta la cofetăria „Tufli” și trecea singură spre Copou, în zborul cailor mânați cu meșteșug de *Nicălai*, muscalul^[34] elitei ieșene. Tatăl ei - mamă-sa murise demult - era om cu stare, dar zgârcit și ursuz. Nu primea pe nimeni. Nu ieșea nicăiri. Trimeasă la un pension în Elveția, s-a întors după o lună de zile, însoțită de un fox admirabil.

— De ce n-ai stat în Elveția, Ginel?

— M-a chemat directoarea în cancelarie, și când m-am văzut în oglindă linsă pe cap, am fugit.

Eu o conduceam la teatru, o însoțeam la baluri, o luam cu mine la Slănic, lăsând-o să rătăcească prin pădure, de unde se întorcea parfumată de brad și plină de sănătate. Pețitorii nu i-au lipsit; glumea cu toți, dar nu deosibea pe nimeni. Unul singur, băiat bun pentru că nu bea vin și nu juca cărți, o urmărea de aproape. Înalt, slab, afectat de o miopie cu care compătimea, o chelie precoce, râdea mereu mai ales de ce spunea el, cu un râs monoton ca glasul unei păsări de locuri pustii. Avea stare, alerga după câștig, nu cheltuia nimic...

— O iubea?

— Știu atât că zestrea era bunicică.

— Nu l-o fi luat tocmai pe ăsta?

— Ba din nenorocire da!

— Oh, „*la pauvette*”^[35]!...

— Ce vreți, se desprinsese cu el. Și l-a luat, sunt sigur, ca o sfidare aruncată necunoscutului așteptat, care întârzia prea mult să vină. Zăpăcită

încă de lovitura ce-și dăduse, trăia o viață mediocră într-un orașel de provincie, răbdând stoic osânda la care se condamnase singură.

El, îndoinind capitalul, era veșnic pe drumuri după afaceri. Ea nu făcea nimic. Se îmbrăca și ședea pe scaun, de unde se muta la fereastră și apoi pe canapea. Zilele se scurgeau goale, fără emoție, fără nici cel mai mic incident. Se zice că în trecut cea mai teribilă pedeapsă pentru ocnași era să învâртеască o roată fără scop. Nici unul nu rezistă! Înnebunea dacă nu reușea să evadeze.

Ginel slăbise și ea, privea în vag, și când îi vorbeai, tresărea venind parcă din altă lume. O vizitam rar. Îmi făcea rău s-o văd fără culori, surâzând pentru a-și ascunde suferința.

Doi ani după căsătorie, bărbatul, poposind între două afaceri, îi propuse într-o zi să meargă împreună la țară, pentru a cununa pe băiatul primarului vecin cu moșia lor. Ea a primit fără discuție, obosită, rămasă fără voință, rugându-se ca un copil s-o însoțesc. Pe un sfârșit de toamnă treceam în trăsură spre Merișani, pe drumul ce se desfășura de-a curmezișul unei câmpii arată până în marginea șoselei...

— E mult de atunci?

— Or fi vreo doisprezece ani.

— Și, iartă-mă că te întreb, mai trăiește?

— Aveți să vedeți.

Cerul se coborâse să-l ating cu mâna. Nori destrămați, fumurii, fugeau, lăsând câmpia în urma lor. Mergeam fără spor, biciuți de o ploaie rară, răscolită de vânt. Nu se vedea țipenie de om. Din când în când, speriate de clopotele cailor, câte un cârd de ciori flămânde, croncănind asurzitor, se roteau fără să se depărteze și cădeau ca un stol de lăcuste, câțiva pași mai încolo în țarina pustie. Mergeam de câțiva vreme. Eu înghețat pe capră, ea suferind impenetrabilă, bărbatu-său indiferent, sprijinind cu mâinile învinețite două lumânări înflorite, groase cât niște pari de gard.

„Ce frig”, recunosc el, după ce de la plecare nu schimbaseră o vorbă. Ginel, tresărind, se strânse fără a-i răspunde. După câteva învârtituri de roți, intrară în pădurea tânără și deasă a Merișanilor. Trăsura înainta greu pe drumul desfundat de ploi. „Ce frig al dracului”, repetă el răzimând lumânările de spatele vizitiului pentru a-și freca mâinile. Ginel îl privi cu groază, ca și cum l-ar fi cunoscut pentru întâia oară, și, trecându-și mâinile pe ochi cu gestul cu care ar fi înlăturat niște perdele, regenerată de un fior de indignare care îi străbătu toată ființa, aruncă pledul și șuba cât colo și, sărind din trăsură, dispăru în pădurea de vârstă. Până să bag de seamă, ea se depărtase, și mărturisesc acum, nici nu mă trăgea inima s-o rețin. El înțepenisise cu lumânările în mână, așteptând să se întoarcă, fără să bănuiască măcar că e plecată pentru totdeauna și, în adevăr, nici că s-a mai întors.

— Bine că și-a venit în fire...

— Mai trăiește?

— Da, fiți liniștite, și trăiește bine. Mi-a scris în urmă să-i trimit hainele, banii și bijuteriile. Trăiește necununată cu un sculptor italian. Are doi băieți și o fată. I-am văzut astă-vară la Florența. El, un colos aprins de dragoste ca un copil. Ea, împlinită, înfrumusețată de o toamnă ce s-anunța rodnică, cu părul puțin argintat, purtând în față o nuanță de oboseală care trăda amorul satisfăcut.

— Dar copiii?

— O frumusețe!

— Dar ai cui erau?

— I-a legitimat el. De câte ori îi vorbește de căsătorie, nici nu vrea s-audă „Ce-ți răspunde?” întreb eu pe Rigo. „Zice că s-a sinucis o dată, nu e vina ei dacă n-a murit. Acum vrea să trăiască.”

— Bravo! și toate cucoanele aplaudară satisfăcute.

DURERI MĂRUNTE

Generalul X, fost multă vreme atașat militar la Paris, luase de curând comanda unei divizii de Dunăre. Înalt, fin, cu ochi profunzi, cu păr cărunt, noul comandant cucerise pe toată lumea prin apucăturile sale distinse.

Era sufletul cozeriilor de salon, susținând cu însuflețire, apărând pas cu pas, cu gesturi leneșe, blazate, teorii ușor paradoxale asupra amorului, artei literaturii, care distrau societatea dispunând-o la spirite fericite și glume vesele. Nu se petrecea fără el. Era invitat pretutindeni. Văduvele - toate de război - îl urmăreau cu priviri incendiare, îl ispiteau cu râsuri scurte, provocatoare. În calea lui, duduile roșindu-se suspinau discret... știindu-l neînsurat, de se auzea pân' la mansarde, în fine, cei necăsătoriți făcuseră din el amicul casei. Apoi prietenii observară treptat că generalul, care lua masa la popotă și locuia la comandament, se arăta din ce în ce mai rar, pierduse culorile și bunele sale dispozițiuni, se plimba descoperit, agitat, pe aleile lăturalnice, monologând cu gesturi ciudate, ce spintecau aerul ca niște lovituri de sabie. Se zvonise chiar că în serviciu era acum de o violență extremă. Nu mai primea audiențe, brusca ofițerii, repezea ordonanțele, nimeni nu știa ce vrea, deși se căzneau toți să-l înțeleagă și n-ar fi îndrăznit niciunul să-l contrazică.

— Cine a fost Cristos? întrebă el pe un colonel, greu avansat în vechime, ce se prezentase în afaceri urgente de serviciu.

— Fiul...

— ... nimănui... un farsor!

— Adevărat, aici aveți dreptate.

— Cel mai mare filosof, colonele. Mă-nțelegi?

— Foarte învățat, asta-i adevărat.

— Lasă-mă... lăsați-mă... ia-ți hârtiile! răcni generalul trântind cu pumnul în masă, stropindu-se

de cerneală, spre marea mirare a unei doamne, de o eleganță sobră, de o frumusețe netăgăduită, care apărută în cadrul ușii pe neașteptate, îl întrebă blândă, îndurerată ca o madonă:

— Georges, scumpul meu. Ce ai?

— Emma... tu? Tu, aici? O, ce fericire! Doamne; ce bine c-ai venit! Ia-mă... nu mă lăsa!

— Dar ce ai tu?.. Te simți bolnav? continuă ea, apropiindu-se îngrijată, privindu-l cu pasiune.

— Nu, dragă... sunt... să fugim... Dacă mai stau, înnebunesc. Mă crezi?

— Dar ce ai, ce simți, și se porni sfioasă să plângă, lipindu-se de dânsul.

— Să fugim, îți spun... De șase luni de zile de când comand divizia, nu mă contrazice nimeni.

— Vai, cât m-am speriat... Dar de ce te superi? Eu cred că trebuie să fie foarte comod! exclamă ea liniștită, râzând cu ochii umezi.

— Comod? Bravo! Dar înțelegi tu ce înseamnă să ai zilnic a face cu resemnații care aștern sugativa și aprobă orice enormitate? Ioane!

— *Ordinați!*...

— Adu cufărul!

Și hotărât de moarte, aruncă, grămadind la întâmplare în lada deschisă în mijlocul odăii, cărți, haine și bibelouri.

Peste câteva zile, prietenii afluă, din jurnale demisia generalului pe care toți îl credeau ținut.

1921

SOLDAȚII NOȘTRI

Se înserează. Un aer cald, parfumat de mirosul mugurilor treziți de primăvară, umple sufletele de dorinți nelămurite. Concert de clopote cucernice, dominate de glasul autoritar și tacticos al uriașului

de la mitropolie vestesc Paștele, cerând îndurare pentru cei dezmoșteniți.

Se fac ultimele târguieli, prăvăliile se închid în uruit de obloane grele, trecătorii se răresc, tramvaiele s-au oprit, o pace sfântă stăpânește o clipă Capitala.

La răscruciul mare de la podul de lângă Mihai Vodă, un pluton de soldați veniți de departe, cu capele noi, cu mantale largi, cu bocancii prăfuiți, strângând în mână lumânările de oameni săraci, a rămas nehotărât în drum, neștiind încotro s-apuce:

— Care ești, mă, din București? strigă înjurând caporalul care-l comandă.

— Ieși, mă, înainte, care ești din București, n-auzi?

— Năstasă...

— Năstasă e dus la domnul căpitan.

— Altu, care mai ești, mă, din București?

— Eu, da nu-s din București...

— Da de unde ești?

— Eu sunt din Ilfov.

— Unde vine aia?

— Tot București se cheamă, da vezi că...

— Păi nu ești din București?

— Ba sunt din București.

— Păi de ce nu spuneai, mă camarade, că ești din București?

— Am spus, don căprar, da vezi, eu nu sunt din București, eu sunt din comuna Sărulești, județul Ilfov.

— Va să zică cunoști stradele?

— Stradele le cunosc.

— Unde vine strada aia de o spunea don *locotinent*... Sta... Star...

— Stavrichi...

— Stăvăreanu...

— Străvescu...

Strigau oamenii pe întrecute, așezându-se pe marginea trotuarului.

— Cum îi zicea, mă?

— Care stradă?

— Aia unde ne așteaptă don *sulocotent* la biserică...

— Păi eu știu cum îi zice... dacă nu sunt din București... Să fiu din București, nu mi-ar fi frică... m-aș duce cu ochii închiși... la mine te duc unde vrei... Năstasă, ăla de la domnul căpitan, ăla știe în București.

— Știe ăla?

— Știe don căprar, ăla a fost precupeț, te duce la *poștic* și la *marmizon*...

— Da biserica o cunoști, mă?

— Care, don căprar?

— Aia unde ne așteaptă don *sulocotent*...

— Biserica o cunosc...

— Păi du-ne, mă, la biserică!...

— Păi în care stradă, don căprar?... Să știu strada nu mi-ar mai trebui nimic... te-aș duce taman acolo, că biserica o cunosc bine...

— Mă, care știe cum i-a zis don *sulocotent* la biserică?

(Un adormit dintre ei:)

— Care stradă, don căprar... aia unde ne așteaptă don *sulocotent* la biserică?

— Aia, mă, aia...

— O fi aia de a însemnat-o cu plaivazu pe hârtia de la lumânarea mea.

— Ceara cui te-a închinat, aprinde o lumânare... dă-te-ncoa la mine...

Oamenii strânși în jurul caporalului, interesați să cunoască strada, ascultă cum caporalul silabisește cu mare greutate, la lumina unei lumânări, pe care o păzesc cu mâna să nu se stingă.

— S, t, a, v, r, o, p, o, l, e, o, s...

— Strangopol! strigă victorios caporalul. Ei acum știi unde vine?

— Strangopol... Sfran... Țț, face soldatul clătinând din cap.

De altfel, nici nu mai era nevoie. Tunurile din jurul Capitalei vesteau Învierea.

— Drepti! strigă caporalul. Aprinde-ți lumânările! și cu capetele plecate ascultară mărturia Învierii, cu gândul la biserica din satul lor.

1921

O CARIERĂ

Căpitanul Drăgoi era foarte considerat printre ofițeri. Trecuse prin toată filiera încercărilor grele. Din grad inferior, înaintase sublocotenent în regimentul unui colonel cu fete multe, care se uscau răvășite de doruri ascunse. Drăgoi, fecior de țăran, mirosind sărăcia, n-a cerut pe niciuna din ele și, lucru extraordinar, n-a pățit nimic de pe urma acestei necuviințe. Avea, e drept, oarecare experiență. Îi rămăsese filosofia simplă a recrutilui care zâmbește idiot în fața amestecului repetat al șefilor în nașterile familiei sale. Și apoi era gospodar. Oricâte fete ar avea un colonel, nu rezistă acestei calități când are ambiție și vrea să ajungă brigadier. Comandantul lui Drăgoi era foarte ambițios. Se resemna deci, pentru a înainta la alegere, să se folosească de Drăgoi numai ca subaltern, rămânând să-și mărite *demozelele* la vechime.

Ajutorul, ambițios și el, era totdeauna de părerea șefului și foarte matinal. Cu toate acestea, n-a reușit niciodată să vie la cazarmă înaintea lui Drăgoi, pe care îl surprindea în zorii zilei udând cu mâna lui ceapa din grădina regimentului. De asemenea, nu o dată s-a întâmplat ca ducându-se să-și vadă iapa, colonelul să dea peste Drăgoi pietruind șosele, sau în picioare, cu barda în mână, acoperind grajdul.

— Bun ofițer... hotărî colonelul.

— Bun... întări ajutorul.

— Gospodar...

— Teribil...

În urma acestui dialog, viitorul lui Drăgoi se anunța strălucit. Avansat locotenent în mod excepțional, fu numit ofițer cu aprovizionarea, sarcina cea mai onorabilă din corp, piatra de încercare a viitoarelor genii militare. În această calitate a dat toată măsura priceperii sale. Țin mine că în iarna aceea nimerise o varză!... dar ce nu pusese într-însa: foi de stejar, să nu se moaie, hrean, să înțepe la limbă, porumb, să se îngălbenească, cărbuni stinși, să-i limpezească zeama... și știți cât a costat? Nimica toată: cinci parale bucate una peste alta, cărată cu carele lor de oamenii regimentului, în schimbul câtorva zile de permisie. Tot ședeau ei degeaba în cazarmă!...

— Ia vezi, *musiu* Drăgoi, să nu cumva să mă lași fără varză la iarnă, că te strâng de gât... îi zicea câte o cucoană privindu-l galeș.

De asta tocmai se ferea el ca de foc. Și cum multe ar fi fost gata să-l strângă de gât, căci pe atunci nu era urât, hoțul, le-a purtat de grijă, socotindu-le pe toate în efectivul regimentului.

Din ofițerii însurați, niciunul n-a pus varză în anul acela; ba chiar, nu arareori, câte o slujnicuță a domnului „cutare” răsărea în fața porții cu oala sub pestelcă și aștepta pe ofițer, nătângă, cu ochii în jos, tachinând cu piciorul desculț o frunză uscată, roșindu-se la trecerea fiecărui soldat, prefăcându-se că îi e rușine, așa cum cere regula bunei-cuviințe în clasa de jos.

Colonelul își făcuse obicei; venea la cazarmă pe jos, încet, alene, cu două rânduri de pelerine, se ducea la grajd, făcea aceleași observații și apoi, cu conștiința curată, se îndrepta, urmat de ajutor, de ofițerul de serviciu și de aghiotantul regimentului, spre beciul aprovizionării, unde îl întâmpina locotenentul Drăgoi. Aici, nimeni nu putea să zică

decât: „Halal gospodărie!” Morcovi îngropați în rânduri; snopi de praz cu cozile tăiate la sfoară; pământ galben; proaspăt întins totdeauna, iar la rând, așezate ca pentru incendiu, șasesprezece butoaie cu varză, de te suiai pe scaun ca să te uiți în ele.

— Ei, ia dă-ne, domnule, câte o șampanie de-a dumitale, să vedem cum se ține.

În beci era călduț. Aci se luau deciziunile ce aveau să orienteze regimentul, se schițau programe, se decidea după lungi dezbateri transformarea mantalelor vechi în pantaloni noi pentru recruți.

— Pe săptămâna viitoare o să începem alt butoi, zise Drăgoi oftând, ca și cum faptul acesta l-ar fi costat foarte mult.

Și, îndoit în unghi, prezenta colonelului un pahar de zeamă profirie, deasupra căreia fierbeau stropii, curat ca la șampanie.

— Cam repede s-a isprăvit; ați mers cam repede, zise grav și îngrijat colonelul.

— Da nu se poate, domnule, interveni ajutorul. Mă rog, noi am început butoiul... să vedem... Când am început noi butoiul?

— Marți... ba nu... luni.

— L-am început chiar sâmbătă, în ziua de Sfântul Nicolae, afirmă aghiotantul.

— Așa... tocmai ce voiam să zic eu, reluă, tușind fără nevoie, ajutorul. Câte verze au fost în butoi?

— Țsta e butoiul A, și scoțând un carnet din buzunar, Drăgoi citi precis, sub ochii aprobatori ai colonelului: ...butoiul A: una sută optzeci și șase verze mari, treizeci și două verze roșii și cinci kilograme sare...

— Domnule colonel, propuse ajutorul, eu cred că ar fi bine să numărăm verzele, să facem un tablou și să dăm prin ordin la raport zilele de varză și numărul bucăților, ca să putem stabili un control.

— Bun. Dar cum facem să numărăm atâta varză?

— Apoi n-avem de numărat decât ce-a rămas în butoiul A; celelalte sunt neîncepute, și ofițerul știe ce are în ele.

— Bun. Dar vorba e unde o deșertăm... Eu zic s-o punem pe sacii ăia scuturați bine...

— Nu faceți nimic, că sunt de var și apoi să udă; mai bine o deșertăm în hârdaie, zise aghiotantul, cu autoritatea servitorului care se știe indispensabil.

— Tocmai la ce mă gândeam eu, zise maiorul, tușind din nou.

Se aduse hârdăul și se procedă la operație.

Ridicați pe ce găsiră împrejurul butoiului, toți băgară mâinile în el, plini de zel în fața colonelului, care gusta acum pe îndelete al doilea pahar de șampanică.

— Ia uitați-vă dumneavoastră probă de varză... zise mândru ajutorul, prezentând-o colonelului, care, fiind mai în lumină, se sfârși, zărind între degetele maiorului un șobolan tăbăcit ca o levretă.

Se împrăștiară, otrăviți, care încotro.

Locotenentul Drăgoi, recunoștea singur, nu pățise așa rușine de când era om de încredere în regiment.

Colonelul fu însă deplin convins că n-a făcut-o cu precugetare. Să fi fost altul... de... Atât doar i-a zis când i-a cetit elogiile în baza cărora îl propunea la avansarea excepțională:

— Trebuia să controlezi mai adânc...

— Lasă, Drăgoi, că ești cam vinovat, întări ajutorul. De o lună de zile de când urma domnul colonel cura...

— Fugi... nu-mi mai aduce aminte, se rugă colonelul, scuturându-se.

În primăvara următoare, locotenentul Drăgoi avansă căpitan, și după două luni, luă casieria în primire.

În odaia albă, mică, tăiată în două de un grilaj de lemn vopsit în gri, Drăgoi prezida la destinele regimentului, de trei ani de zile în această calitate; știe tot, cunoaște tot, nu-l surprinde nimic. Răspunsurile ce da la relațiile cerute de divizie și uneori direct de corpul de armată și chiar de minister erau adevărate capodopere de pledoarie advocătească...

Aveau totdeauna o porțiță de scăpare. Iar în cazuri mai delicate, complica corespondența referindu-se la no... și no... din... și din... că arareori avea cineva curajul s-o ducă până la capăt. În acest timp, lucrurile se îndreptau de la sine, sau prin prieteni. Desigur, numai întâmplarea făcuse ca la fiecare autoritate să aibă câte unul - pus parcă cu mâna - acolo unde de obicei se îneacă cererile și rapoartele regimentelor. Avea și el în schimb - ce-i dreptul - pentru ei, atențiuni delicate: așa, de pildă, celor din minister le trimitea pescării și icre negre în gheață; generalilor le orna masa cu fel de fel de sălbăticiuni de munte și de pădure, de câmp și de baltă, căci trebuie să știți că Drăgoi era un vânător neîntrecut.

Față de cei mai mărunței, mai rar, e drept - din pricina serviciului - dar și când îi prindea întâmplător undeva, pe la aperitive, ți-i răsucea urât de tot.

Coloneii aveau în el o încredere oarbă. Când se mutau din regiment, la prima mișcare în armată, și-l dădeau în primire ca pe o mobilă bătrânească, o bijuterie sau un portret de familie.

Cu camarazii trăia bine. Avea mai ales o slăbiciune pronunțată pentru ofițerii destrăbălați în cheltuieli, pe care îi administra ca pe niște minori, ținându-le o contabilitate foarte complicată. El le achita ratele, le reînnoia abonamentele, le plătea datoriile, găsea, chiar pentru cel mai încurcat, care n-avea nimic de primit, o piesă de consolare la plata soldelor. Băieții îl iubeau nevoie mare. La cafenea îi ofereau cafele, pe întrecute; la berărie,

țări prăjiți și bere îl așteptau, la oricare masă s-ar fi așezat printre ei. Și el le primea toate, cu atâta resemnare, cu atâta abnegație, încât de piatră să fi fost și nu puteai să nu te simți obligat pentru viitor.

Dovezile de dragoste curgeau din toată părțile. Uneori râdea el singur: se pomenea de ziua onomastică sau de Anul Nou cu șase țigarete de chilimbar curat, toate cu monogramă. „Așa - ne spunea el râzând cu poftă - s-a întâmplat unei verișoare de ale mele; a primit ca dar de nuntă din partea rudelor și prietenelor sale nu mai puțin de douăsprezece duzini de cești... De atunci, adăogă el, eu mai bine întreb... nu-i rușine... tot banul ăla îl cheltuiesc; de ce să nu-i fac plăcere complectă, mă-nțelegi?”

Un singur lucru îi făcea plăcere complectă, în orice cantitate: tutun de lux în cutii mari. Și nu era ofițer care să nu țină seama de slăbiciunea casierului când lua câte un scont... dat de la el, căci în casă nu era niciun ban.

— Domnule căpitan, am o chitanță de patruzeci de lei.

— Ad-o-ncoa; dar nu prea am mărunte... Să vedem... și căuta între hârtii, aduna din cutiile casei de fier, se scotocea în portofel, și abia aduna omul 35 de lei.

— N-am decât 35; fugi... să vii mâine...

— Domnule, căpitan... vă rog foarte mult... dați-mi cât aveți...

— Na, măi băiete, dar să știi că mi-ai luat tot mărunțișul; n-am să pot face nicio plată... dar fiindcă ești tu...

— Să trăiți...

Și era așa de bun omul, că aproape totdeauna rămânea fără mărunțiș.

În raporturile sale cu furnizorii era, în adevăr, de admirat. Îi pofta să șadă cu o prietenie atât de autoritară, că toți rămâneau în picioare lângă ușă. Singurul măcelarul, purtând lanț gros de aur și inele masive, se așeza pe scaun, cu mâinile roșii,

unsuroase, puse pe genunchi, așteptând cu răbdare îngerească în dreptul ferestrei, la o distanță convenabilă de domnul casier, să i se achite bonurile.

Două cești goale - una pe colțul biroului, alta pe marginea ferestrei, pline de drojdii și mucuri de țigări - trădau singure temeinicia unui hatâr, care înălța pe măcelar în stima celorlalți furnizori.

Căpitanului nu-i scăpa cont nevămuit, anticipând reținerile de baluri, loterii, subscripții de monumente etc.

— Se dă? te am sigur, nu mai alerg să te caut, le spunea el. Nu se dă? atunci facem un fond de rezervă.

Cu toată simplitatea lucrului, se întâmplau uneori încurcături, nu-i vorbă, bunăoară, ca unul să plătească de două ori; dar asta n-are a face... atâtea câte are omul pa cap... de fier să fie cineva... Cu ordin și răbdare, căpitanul Drăgoi își făcu cu timpul, din economiile sale, o rezervă destul de frumușică la banca „Zborul” din localitate.

„... Merită să înainteze la gradul de maior...” sfârșeau toate notele elogioase din memoriul său. Această apreciere atât de des repetată convinse în fine pe căpitanul Drăgoi că nu trebuie să mai întârzie un moment de a se pune la dispoziția regelui, pentru conducerea marilor unități.

Din primăvară și până în toamnă s-a preparat pe capete. A luat parte la două marșuri cu regimentul, iar la manevrele mari a comandat o dată chiar batalion. Simțindu-se destul de tare în partea practică, Drăgoi se năpusti cu această râvnă pe partea teoretică. Venea la cancelarie purtând la subțioară *Teme tactice* de colonel Arghirescu și plin de hotărâri laudabile. Punea cartea pe casa de fier la îndemână, se dezbrăca metodic, își freca mâinile, răsucea tacticos o țigară și era gata să înceapă dintr-un moment într-altul.

Dar parcă era un făcut; tocmai atunci și-aducea aminte de un ordin urgent al corpului de armată, de gropurile care trebuiau expediate, și așa, din obișnuință, se îndrepta spre birou și „deschidea prăvălia”, cum zicea el, scoțând călimările, creionul roș-albastru, caietul de însemnări, scrumiera, chibriturile și, uitând de toate, devotat serviciului, striga:

— Adă corespondența, Calomfirescu...

După cum vedeți, nu era vina lui. De șase luni de când purta cu el *Teme tactice, vol. I* de col. Arghirescu, n-avusese omul parte să-l deschidă măcar o dată. Ieșind la unu de la cancelarie, pornea din nou cu cartea la subțioară, promițându-și mai energic să citească acasă, în liniște, la măsura lui de bard cu două sertare, lucrată în regiment.

Dar capul îi era atât de buimăcit de fel de fel de hârtii rezolvate, de socoteli descurcate, că, ducându-se și el ca omul să ia o țuică înainte de masă, nu o dată i s-a întâmplat să o uite pe tejgheaua băcanului sau pe vreo cutie de pesmeți „Pearson & C-ie”.

— Cetești mereu, nu te lași... ce să-i faci?... trebuie... fără asta nu se poate, îi zicea băcanul a doua zi, dându-i cartea. Ori mai bine v-o trimet acasă, poate mai târguiți ceva și vi le trimet odată.

— Nu... nu... ad-o-ncoace. De când o caut... Cum mă duc acasă, trebuie să mă apuc de cetit. De știam că-i atâta bătaie de cap, drept să-ți spun, nici nu mă mai gândeam.

— Aș... Se poate... Dumneata mergi la sigur, domnule... Dacă n-ai reuși dumneata, cine o să reușească? Câți am văzut eu... nici nu se compară... și azi sunt colonei. Era ăla... cum îi zice... Dăscălescu... ginerile popii, ăla era, pardon, dator și la câini, domle... și-a reușit... Nu-i vorbă, era tare despre partea neamurilor. La urma urmei, drept vorbind, nu-i vreun lucru mare când te gândești. Ia, se mai adaugă acolo, la leafă. Cât o să primești mai mult?

— Cam vreo sută de lei.

— Taci, frate... Tot e ceva. Eu știam mai puțin. Vorba e, mare procopseală nu e. Mă crezi dumneata? Sunt timpuri când iau câte o sută de lei într-o zi și nu mă mișc de loc; șed coala pe scaun. Da-i vorba, ambiția e mare. Mă rog, dacă n-are omul ambiție, s-a isprăvit... Mai punem una?

— Mai pune... Vezi, la asta m-am gândit și eu, nene Nae: să-ți treacă toți copiii pe dinainte... prea-i de tot... Mai la urma urmei ce o să fie? O să cad, și pace...

— Se poate?... Ia gustați din mușchiulețul ăsta...

Și într-adevăr, după cum o să vedeți, nu se putea.

Pe un sfârșit de toamnă ploioasă, la Bălării, pe șesul Severinului, căpitanul Drăgoi, comandantul unui detașament mixt, era omul cel mai încurcat din lume.

În fața lui, hotărâți de moarte, stăteau înlemniți și la rând comandanții cavaleriei, artileriei și infanteriei. În lături, o comisie de generali, posomorâți, nerăbdători să vadă dispozițiunile de luptă ale candidatului. Înapoi trupe, în față orizontul și deasupra cerul nemărginit. Niciun semn, nicio speranță. Căpitanul Drăgoi și-ar fi înaintat mai bine demisia decât trupele la atac. Înjura în gândul său pe reprezentanții armelor surori și comisia de generali care cu ceasul în mână pândeau cele zece minute de meditație, cerute de marii tacticieni.

— Hai, hai, căpitane... Dacă te-ai gândi și la război atâta de mult... Dușmanul merge, nu te așteaptă pe dumneata să-ți dai ordinele...

— Sigur, întări cel mai nou general, apăsând pe ultima silabă.

Pe Drăgoi îl mânca capul și simțea cum i se ridică părul la ceafă. Un bob de sudoare lunecă pe șira spinării.

— Hai, căpitane, că ne-apucă noaptea...

„Am cu ce trăi, își zicea Drăgoi în sine... Ducă-se dracului cu majoria lor cu tot! Ce-mi trebuia mie balamucul ăsta?...” Și hotărât să mărturisească că nu știe, se pomeni bâlbâind cu fălcile încleștate, cu o voce care nu era a lui:

— Cavaleria înainte... Artileria lângă oi, pe dealul din dreapta... Infanteria înapoi...

Fu o ușurare generală. Răsunară comenzi exagerate și galopuri de cai cu chingile pline de noroi. Generalii porniră, depărtându-se încet, zgribuliți de frig, privind în vag, fără a schimba o vorba.

Rămas singur, Drăgoi avu mai mult curaj, riscă chiar câteva observații cu voce tare, în spatele generalilor.

— Ocupați creasta... ocupați creasta...

La drept vorbind, nu-și făcea nicio iluzie asupra reușitei sale. Se și consolase aprinzând o țigară, gândindu-se că au mai pățit-o și alții. Rămăsese singur. Trupele se împrăștiau, mișcate fără scop. În schimb, se scoborâse de lângă artilerie pâlcul de oi fumurii care veneau rostogolindu-se la vale, ondulând ca valurile. Drăgoi tresări când ciobanul, clătinând din cap pentru a-i potrivi căciula, îi spuse rezemându-se în bâță, după ce scuipă lung printre dinți:

— Mută *artileria* pe dealul celalt, dinspre răsărit ascultă-mă pe mine... am îmbătrânit pe locurile astea; câți au trimes-o acolo unde ai trimis-o dumneata nu s-a mai făcut *maiuri*... am fost și la *Crănicean* și la *Anverescu*...

— Un călăreț... strigă Drăgoi fluierând disperat, luminat de această inspirație fericită, pe care o socotea providențială, și, înfrigurat, trimise artileriei ordine să se mute pe dealul din stânga.

— Eu, povestea el în urmă ofițerilor la regiment, deodată am trimis artileria pe dreapta. Mi se părea mie că domină mai bine valea. Când însă am desfășurat acțiunea, dintr-o aruncătură de ochi mi-am dat seama și am mutat-o numaidecât pe stânga.

— Ce a zis generalul?

— Că era o încercare disperată de a restabili echilibrul sub focul inamicului și m-a felicitat. Să știți; sunteți tineri; aveți să vă duceți și voi mâinepoimâine la examen. Artileria este cheia. Dacă știi să umbli cu artileria...

În aprilie, după un banchet copios, scăldat în lacrimi și șampanie, maiorul Drăgoi, mutat prin avansare, plecă din regiment, ducând cu el gajul de simpatie al camarazilor, bustul lui Napoleon cât un copil de mare.

1921

PRICOPSITUL

Ministerul Toleranței, înființat într-o noapte, s-a instalat în pripă într-o casă de raport găsită la repezeală. Unsprezece fotolii virgine așteptau cu brațele deschise în fața birourilor, ce răspândeau încă miros de terebentină, pe directorii celor unsprezece direcțiuni înființate *deocamdată*, după cum arată oficioasele guvernului.

La mijlocul catului întâi, cu un rând de ferestre largi ce dau în stradă, se afla apartamentul noului ministru: opt camere, cu mobile abia cumpărate, ce așteptau resemnate ca simetria implacabilă să le hotărască un loc oficial în spațiu.

În cămașă națională, cu o chelie matură și o burtă silitoare, glumind cu servitoarea - moldoveanca veșnic îmbodolită⁽³⁶⁾, adusă din locul

natal - ministrul, flăcău tomnatic, muiat puțin pe genunchi, se bărbiera într-o oglindă atârnată de mânerul ferestrei.

— Ei, Catinco, ai mai văzut tu așa ministru?

— N-am mai văzut, conașule!

— Da' ce zici, mă prinde?

— Cum să nu te prindă, păcatele mele!

— Ține de curea... mai sus! Ai vrea tu să fii ministru?

— Doamne, conașule, cum îți vine matale să glumești... Să fii mata sănătos, eu, oftă ea din adânc, m-oi face ministru pe ceea lume.

În „waterproof”^[37] cu caschetă și ochelari de turist, încercând să răscumpere printr-o ținută gravă banalitatea costumului, ministrul era gata să iasă, când o frișcă de femeie, în ciorapi de mătase, cu buzele carminate și cu pălăria înfundată pe ochi, căzând ca un bolid, se prinse de gâtul său, agitând în aer un drac de pantofior lucios și negru ca un pui de arab. La drept vorbind, ministrul, scurt pe picioare, nu se prea cutremurase de focul sărutării, prelungită cu artă, atâta cât să-i iasă ochii din cap.

— Fă-mă de-a-ntîia, îi șopti ea galeș, cu ochii perversi, după ce-l lăsă să-și tragă sufletul.

— Dar bine, dragă, abia te-am numit... nu se poate... la noi este o ordine... nu merge așa... avem principii... încercă el s-o convingă cu respirația întretăiată, desfăcându-i brațele.

— Zât!...

Și, repezindu-se din nou, îl mușcă de obraz cu furie, apoi, aruncându-i cascheta și ochelarii cât colo, dezbrăcându-l ca pe un copil, îl împinse pe patul răvășit și prinse a-l săruta la întâmplare pe ochi, pe nas, pe bărbie, făcându-l să treacă prin toate culorile curcubeului.

Tilly era așa de grăbită să înainteze, încât biata Catincă, dosind cu rușine nu știu ce sub pestelcă, abia avu timp să părăsească odaia.

Coborându-se o oră mai târziu din apartamentele sale, fredonând o arie din *Văduva veselă*^[38], ministrul se opri o clipă la ieșirea din stradă, ca regii care se știu pândiți de fotografi, și, vesel, fericit, încălzit de soare, cu pantalonii o idee prea scurți, strânse mâna șefului de cabinet, un tânăr sclivisit care-i luă ghiozdanul, dând mai multă importanță misiunii sale decât deferență stăpânului. Portarul, un bătrân umil și viclean, puse geamantanul la picioarele șoferului, și automobilul porni cu o ușoară smucitură, răsturnând pe ministru pe pernele moi ale cupeului, care înainta tăcut, încet, lucitor sub soare, strecurându-se cu apeluri stridente de sirenă.

După o călătorie întreruptă la Focșani, vehiculul, de dimensiunile unui vagon de lux, arse Tecuciul, Bârladul, trecu ca o trombă pe strada unică și pustie a Vasluiului, călcă un câine în dreptul băcăniei lui Silberman și, înainte ca locuitorii ieșiți la ferestre să vadă cine-i *mișălul*, dispăru pe barieră, ducând vertiginos pe noul ministru pentru întâia oară spre Podul Iloaii - moldovenii îi zic Podliloaii - locul său natal.

Locul natal!... Leagănul scumpei noastre copilării. Numai apropiindu-se de el după o lungă despărțire, ministrul se simți o clipă scuturat de păcate, înțelegând abia acum taina paradisului pierdut. Scheletul unui zmeu ce se zbuciumă prizonier în sârmele de telegraf, livada de unde fură mere sub nasul cucoanei preotese, care îl ocăra, fugărindu-l bătrânește, biserica veche, șindrilită, cu crucea plecată de vânt și vreme, casa primarului pe lângă care trecea cu sfială, foișorul de foc ce i se părea neisprăvit erau imagini duioase, fermecătoare, sfinte, povestite tainic de moara îmbătrânită și schiloadă ce se învârtea și astăzi pe Dealul Babei, depănând firul copilăriei sale.

Dar amintirile copilăriei au târât se vede în zborul lor limuzina ministerială care, ca prin

farmec de poveste, stopă brusc, punând pe delicvent în fața realității, reprezentată de o mulțime împestrițată în haine vechi. La un semnal de năframă fluturată ostentativ de un trepăduș în redingotă, izbucniră urale răgușite, întărite cu vrednicie de o bandă de țigani jerpeliți, ce suflau pe întrecute în câteva instrumente turtite, bizar încolăcite, de alamă.

Ministrul, nepregătit, se zăpăci, încercă să se ridice, și ducând batista la ochi, căzu moale în brațele secretarului, sughițând zgomotos, ca Magdalena la picioarele lui Isus. Apoi, deodată, într-o sforțare eroică, se înalță cu violență și aruncă, cu un gest ce cuprindea lumea, apostrofa celebră:

— Frrraților!

Mulțimea, cu capetele plecate, cucernică ca la Înviere, „amuțise”.

— Frraților, repetă mai energic ministrul; am plecat de la voi, din mijlocul vostru, de la sânul vostru, și mă întorc să vă spun: iată unde am ajuns prin muncă. Munciți și voi, fraților, dacă vreți să ajungeți ca mine. Cine vrea să fie ministru, să muncească, cum am muncit eu. Democrația cere muncă. Toată lumea să muncească, să munciți, să muncim cu toții. Astăzi eu sunt puternic și voi slăbi, mâine pot să fiu eu slab și voi...

— Nu se poate, nu se poate, ești omul nostru, nu vrem noi!

— Vă mulțumesc, frraților, voi fi puternic cât veți vrea voi... eu sunt servitorul vostru, spuneți ce vă doare, ce vă lipsește, ce doriți...

— Sărut mâna, conașule... apoi iaca, tare am avea nevoie de niște cuie!

— Cuie? N-aveți cuie?... Înseamnă, prefectule, un vagon de cuie!

— Și tablă, vă sărutăm mâna!

— Pune și tablă...

— Jamăr, n-avem jamăr, repetă cu încăpățănare un sticlar evreu, bătrân, în caftan, cu ochii plini de

ceață...

— N-aveți geamuri?... Înseamnă, prefectule, un vagon de geamuri. Ce mai vreți? Cereți tot, vă dau orice!

— Domnule ministru, grăi subprefectul tușind pentru a-și drege glasul și dezlipindu-se cu pălăria în mână de ușa automobilului, locuitorii ar avea mare dorință să aibă un gimnaziu care să poarte numele dumneavoastră...

— Aprob! Înseamnă, prefectule, un gimnaziu la Podul Iloaii, hotărât înfrigurat ministrul. Casă aveți?

— Este casă!

— N-avem, de unde să avem... ce vorbești, bre omule, dacă nu știi?

— Domnule ministru, de casă am face noi ce-am face, reluă subprefectul, urmărit de mulțimea care îi sorbea vorbă din gură. De profesori e mai greu! Nu-i vorbă, pentru partea literară m-aș angaja eu, dar n-avem pentru partea științifică...

— Bun, dumneata pentru partea literară; cine vrea partea științifică?

— Poate farmacistul...

— Pentru știință e cam greu...

— Înțelegeți-vă între voi... Căutați și pentru partea științifică și trimiteți o delegație la mine, la minister, să dau aprobarea.

A trecut vreme. Nefiind oameni de știință în Podul Iloaii, gimnaziul nu s-a înființat, și chiar subprefectul, care se propusese la început pentru partea literară, optase în cele din urmă pentru catedrele de gimnastică și cânt.

Din vagonul de cuie, podliloienii s-au ales doar cu piroanele tăiate de ministru, la fața locului. Iar sticlarul, fiind bătrân, n-a putut s-aștepte și a murit cerând într-un ultim suspin:

— Jamăr!

BALUL PREFECTURII

Orășelul e mic micuț, cât o batistă de păpușă. Din centru privești spre cele trei bariere prin care ies drumurile ce duc la Iași, Bârlad și Roman. Înzestrat în fine cu cale ferată, s-a repezit accelerat pe calea progresului, și în curând, mulțumită energiei unui primar tânăr, va fi iluminat electric. Locuitorii au rămas însă cu aceleași obiceiuri pașnice, cu apucături de gospodari de țară, cu orășelul lipsit de apă. Oameni și lucruri îmbătrânesc locului pe nesimțite. Din când în când și pe rând, câte un consilier de primărie își înalță casa cu o palmă și o tăbluiește din nou. Două băcănii, din care una cu berărie și popice, două prăvălii cu manufactură și galanterie, „Bazar parizian” și „Cavalerul englez”, o farmacie nouă, o frizerie de lux, „La briciul electric”, reprezintă centrul.

Câteva familii de funcționari trăiesc cu chiverniseală și pretenții mari. Toate aproape au câte un sufletar^[39], pe care „o să-l înzestreze dacă o fi cuminte și s-o purta bine”.

Prefectura, tribunalul și garnizoana alcătuiesc elita societății.

Hotărât, nu se știe cine e mai mare în județ. Unii zic că prefectul, deoarece reprezintă guvernul; la care partizanii militarilor - mai ales cucoanele, *enfroid*^[40], cu prefectorița - răspund că dacă e vorba de reprezentanță, colonelul reprezintă pe rege.

După cum vedeți, riposta e verde și zdruncină multe credințe. Cel mai încurcat e desigur părintele Dumitru de la catedrala orașului, care nici astăzi nu e deplin fixat dacă la 10 Mai trebuie să înceapă slujba când vine colonelul sau să aștepte sosirea prefectului, deoarece a pătimit-o de pe urma amândurora. Sfînția-sa, om pașnic însă, a găsit un termen mijlociu, venind el în urma tuturor.

Tot așa de cuminte e doctorul Sogar, singurul evreu introdus în elita societății române.

De treizeci de ani de zile de când curarisește orașelul, cine a fost să trăiască, a trăit, cine a fost să moară, a murit; pe el însă, slavă Domnului, nu-l poate învinovăți vreunul. El n-a asigurat pe nimeni nici de una, nici de alta.

— Doctore, sunt cam răcit, pot să fac o baie?

— Mata poți să faci, mata poți să nu faci!

— Dar mi-o face bine?

— Mă rog, asta poate să facă bine, asta poate să facă rău...

Un singur prieten avea doctorul în tot județul: pe domnul Pinkler, un șvab jigărit, cu ochelari de aur și bot șiret de vulpe. Nimeni, nici chiar bătrânii nu pot spune de unde și cum a răsărit. Lumea s-a pomenit într-o bună dimineată cu tăblița *Wilhelm Pinkler, inginer* la poarta unei case, în veci deschiriată. Se zice că el ar fi făcut prima casă cu două rânduri din centrul orașului, iar gurile rele mai adaogă că ar fi lăsat catul al doilea fără comunicație. Ca pozitiv se dă însă că el este întemeietorul mării proprietăți: fiind plătit cu falcea la măsurători, a făcut latifundiari din toți răzășii.

Sogar și Pinkler erau veșnic nedespărțiți, strâns legați de patima jocului de șah și nefericiri conjugale.

Brunetă, impunătoare, între 40-50 de ani, maiestooasă prin forme culminante, doamna Sogar era punctul de atac indicat pentru sublocotenenții noi ieșiți din școală. Gustase din toate fericirile omului, cedând cu greutate unora, capitulând în fața altora, expunându-se cu artă și răbdare la violențele neașteptate ale timizilor.

Mizeriile casnice ale domnului Wilhelm Pinkler erau lamentabile. Domnul inginer făcuse prostia măreață de a se însura la 56 de ani cu o copilă, de care era cu atât mai gelos cu cât se șoptea că Puppchen^[41], cum își alintase el soția în timpul

logodnei, rămăsese - ca să zic așa - tot puppchen. Gelozia luase proporțiile unei persecuții în regulă. Fata era sechestrată în casă: nu se ducea la nimeni, nu primea pe nimeni, nu se vedea nicăieri.

— Da ce, *monsieur* Pinkler, n-ați mai isprăvit luna de miere? Ira! da mântuiți odată și ieșiți în lume; ci atâta dragoste?!... îl iscodea șăgalnic câte-o cucoană mai îndrăzneată.

— Coconiță draghe, eu spunem deverat: nevasta me luat de la țară, orfan de familie... Eu trebuiește făcut creștere ce nu făcut tate și mame al ei. Mai pe urmă, când terminat, gata să mergem și-n bal. Nu vrei să râde lume care cunoaște la mine. *Das gibt bei uns nicht.*^[42]

Firește că Elvira era de la țară! Doar soarele îi înnegrise ochii, o catifelase ca pe o piersică, o umpluse de vioiciune și de sănătate. Înaltă, cu buze roșii, cu sân bogat, cu șolduri pline, totul în ea cerea amorul, care se prezentase fidel la cea dintâi chemare.

Cupidon luase forma ispititoare a lui Radu; un crai frumos din școala de cavalerie, cu pantaloni largi, cu mustăți rase și monoclu, unicul fiu al doamnei Ivașcu, la care tatăl Elvirei fusese administrator. Astăzi tocmai, dezmeticită sub povara dezamăgirii și umilită în fecioria inimii sale, cu ochii în lacrimi, cu mâinile încrucișate la spate, cu fruntea lipită de geamul rece, cuprinsă de amurgul posomorât ce năvălea în odaie, se gândea la traiul ei de altădată, la zilele nesfârșite de vară, pline de fericire și cer albastru; la nopțile misterioase bătute în ținte de aur, îmbălsămate de mirosul florilor, ce o înfiorau de un dor ascuns, nelămurit; la culesul de mure, de unde se întorcea cu Radu, cu buzele îndelung sărutate și negre de nu putea nimeni să le bage vină. O, dar mai ales nu putea să uite ziua în care s-a certat cu el, când, ca scos din minți, voia s-o ia la București. Și dacă n-ar fi fost tăticul așa bătrân și singur...

De atunci, se gândea ea, toate nenorocirile au venit grămadă.

Tăticu a trădat-o împușcându-se - îngropat în datorii - lângă biserica din marginea satului, lăsând-o singură pe lume.

Strângând-o din drum aproape, cucoana Elencu, o rudă îndepărtată, s-a și grăbit s-o mărite cu domnul Pinkler inginer, în vederea hotărnicirii unei curele de moșie ce avea la marginea județului.

„«Tu să fii fată cuminte și să ascuți, că eu sunt bătrână și știu mai multe decât tine; nimeni nu-ți vrea răul. E bătrân? Cu atât mai bine, își va vedea de casă. Nu-l poți suferi?... O să te deprinzi, fetico! Mai cât am plâns eu când m-am măritat! În căsnicie nu se caută dragoste, casa să fie plină și să fii și tu la rând cu lumea...» Așa mi-a bătut capul... până când m-a scos din minți. Ce proastă am fost că nu m-am dus cu Radu! Nu l-am văzut de doi ani de zile! Unde o fi el acum? S-o mai gândi la mine?»

În odaia tăcută, luminată de focul unei flăcări muribunde ce prefăcuse un tăciune în jăratec, se simți atât de tristă, atât de singură pe lume, că se porni pe un plâns deznădăjduit, trântindu-se pe canapea cu capul ascuns între perine.

— Asta nu-mi place, zise doamna Mogoș, nevasta prefectului, care intrase pe nesimțite. Vezi, nu ești cuminte. Hai, vino, șezi lângă mine și spune nașii de ce plângi.

— Da spune și mata, viață e asta care o duc eu? zise fata înecându-se în suspine. Îmi vine să-mi iau lumea în cap, să mă arunc într-o fântână...

— Să nu te mai aud vorbind astfel. S-a făcut, s-a făcut! Așa ți-a fost destinul, dar și tu ești vinovată...

— Eu? Vinovată, eu?! Da de ce sunt vinovată?

— Vreau să zic că dacă ai fi mai altfel cu dânsul, l-ai duce de nas... l-ai lega la ochi știi cum? Ehe, să fiu eu în locul tău, nici capul nu m-ar durè!

— Da mata nu vezi că nu mă scoate nicăiri? Zile întregi nu văd pe nimeni! Mă protestesc între patru pereți. Acum a început să și bea. Când vine seara acasă, miroase a vin de o poștă.

— Oricum, poartă-te și tu mai altfel cu dânsul. Încurajază-l...

— Da ce pot să-i fac eu? De când mă rog să ies și eu în lume? Ce are de gând cu mine, nu știu. Și Doamne, cu câte nu mi-a umplut capul înainte de a mă lua!... „Ai să ai așa... am să-ți fac așa”... și acum își bate joc de mine.

— Fii și tu mai șireată, mai ștrengăriță.

— Ba una și cu una fac două: am să-l las, și pace! De foame n-oi muri eu. Ducă-se la dracu cu averea lui cu tot! Să știu de bine că n-oi mânca decât pâine cu sare, și cu el nu mai stau!

— Vezi, asta nu e bine. Ascultă-mă! Ești tânără...

— Da ce-mi folosește că sunt tânără și legată de un hodorog bătrân, cu care nu mă înțeleg, nici măcar la mâncare nu ne potrivim?

— Nu fi copilă. Ai răbdare până îi afli seama... Apropo! Știi una? În curând are să dea Mitică un bal, vrei să vii?

— Da, mata pesemne că nu-l cunoști! El nu mă scoate nici pe stradă.

— Asta-i treaba me. Tu caută și te pregătește. Rochie ai?

— Am toate rochiile noi nouțe. De când m-au măritat, n-am pus niciuna. Aș putea să aranjez rochia ce am avut-o la cununia civilă; știi, cea *ivoire*⁽⁴³⁾, cu dantelă albă, care mi-ai dat-o mata la logodnă.

— Și care te prinde de minune, zise prefectorița, sărutând-o. Numai caută să fii cuminte. Și dacă n-ai mai avea încotro... și-i fi șireată... mai la urma urmei nu s-a isprăvit lumea cu el...

— Crezi c-o să vrea? întrerupse jenată fata, deja înseninată, plină de speranță.

— Las', că o să pun pe Mitică să vorbească cu el; doar Mitică l-a numit inginerul comunei. Toată situația lui o datorește lui Mitică. El ascultă totdeauna de dânsul... Diseară ce faceți?

— Ne culcăm la zece, ca de obicei.

— Nu... am să trimet eu mai pe urmă un bilet de la Mitică, să vă cheme la ceai. Tot avea de vorbit cu el pentru decorarea salonului. Ș-am să-i spun să ți-l dăscălească numărul *ainț!*

— Ce bine îmi pare! Dac-ar putea să-i tragă și o bătaie, n-ar strica... Are să fie frumos? O să fie lume multă?...

— Cred! Avem o grămadă de invitați. Orchestra roșiorilor de la Bârlad...

— Mă crezi mata? E întâia oară când mă duc la bal.

— Să iei o pietricică în gură. Las', că s-a nimerit bine. O să faci deodată cunoștință cu toată lumea. La revedere, fetițo; caută să nu mai plângi și fii cuminte... ți-am spus eu: la urma urmei, dacă îi vede...

— Ei, și mata... Sărut mâna... nu știu cum să-ți mulțumesc. Eram atât de desperată, că dacă n-ai fi venit, nu știu ce s-ar fi întâmplat cu mine... Da crezi c-o să vrea?

— Ha-ha-ha, bată-te norocul să te bată! Haz ai... despre asta n-ai nicio grijă! Fă-te frumoasă... când vrea Mitică un lucru...

Societatea în care urma să fie introdusă Puppchen trăiește veșnic într-o prietenie nouă, răsărită din lacrimile unei certe vechi. Se cunună și se botează de-a valma, leagă și dezleagă intrigi de tot felul, discută cu aprindere, împărțiți în tabere, evenimentele de seamă.

Și, Doamne! câte evenimente de seamă nu se petrec în orașelul nostru! Începând cu exercițiul cu pompa nouă - comandată de primar direct de la Washington și pentru care se află încă în proces de speze cu casa „Edwards Burton & Company” - trecând prin altele mai mărunte, ajungând la cel

mai de seamă: balul prefecturii, cu ofițerii de la cavalerie invitați special de către prefect. Un soi de șah la rege dat colonelului autohton, despre care se șoptește în culise că ar fi proiectat pentru acea zi un exercițiu cu cantonament de noapte tocmai la Valea-Dracului.

„N-are decât!...” exclamă cu patos și nepăsare prefăcută cucoanele, în timp ce duduile moțează buzele și rețin cu greutate o lacrimă gata să pice pe ruinele unei speranțe secrete. Speranța e însă de esență divină; ea renaște din cenușă în inimile cucoanelor neînțelese, a văduvelor veșnic tinere, a duduilor care așteaptă „ceva” dintr-un moment într-altul și care - au presimțirea - trebuie să se întâmple bunăoară la sfârșitul unei serate, într-o călătorie la Iași sau aiurea.

O, dar mai ales câtă neliniște, câtă curiozitate, câtă reverie nu stârnesc în aceste Eve dornice de necunoscut invitații speciali la balul prefecturii! Și când vă voi spune că domnul Wilhelm Pinkler, inginer, considerând educația terminată, se folosește de acest bal pentru a introduce în fine pe Puppchen în elita societății, veți înțelege pe deplin starea sufletească a acestui grupușor de oameni.

De o lună de zile comerțul s-a înviorat. Proprietarii celor două magazine de galanterie și manufactură se jură de nenumărate ori pe zi „așa să trăiesc eu”, se tocnesc cu banul, cu spume la gură, cu pălărie pe ceafă, sfârșind prin a pune marfa în mâinile cucoanelor cu un „s-o purtați sănătos” și se șterg de nădușeală: Marcu, roș ca o minge; Pincu, slab, descurajat și îndurerat ca un Crist răstignit.

Unul, obraznic, cu bani gata; celalt, „tari de treabă”, mai mult pe datorie.

Keti, cusătoreasa, evreică, rămasă cu burtă de la nouă copii, cu ochelari rotunzi de sârmă cu ramuri înnădite de sfoară și legați peste bariș, cu un șal decoltat ce o acoperea ca un valtrap^[44], are atâtea rochii de încercat, că nu mai prididește dulcelețurile,

cafelele sau ceaiurile ce-i oferă pe întrecute cucoanele.

Le-a cunoscut doar de când erau de-o șchioapă; ea a făcut pe rând la toate prima rochie scurtă și pe cea cu coadă lungă, fără părtinire, după același tipar, învățat de ea pe vremuri la Lemberg, „așa să am eu bine”.

Astăzi orașelul e în fierbere. Servitoarele aleargă în toate părțile în ghetete dăruite, încălțate pe piciorul gol, cu un șăluț găurit, legat în cruce, cu fustișoarele de cit^[45] learcă de apă pe la poale. Una din ele intră la „Hotel Imperial”, un rând de case vechi legate de stradă cu o podișcă de scânduri, unde iau masa magistrații.

— M-o trimis duduca să-ți spun matală c-o făcut niște curechi cu rață și știe că-ți placi matali și ți-o trimis și matali, spune isteț și pe nerăsuflăte Marița, roșie, cu părul încâlcit, suflând în degetele-i înghețate.

— Ce face conia? întrebă substitutul.

— Săr't m'na, șadi pi canape.

— Să-i spui sărutări de mâini; la bal nu vine?

— S-o-ncrețit de-asăară.

Toate duduile, cucoanele, toate s-au încrețit de aseară.

Dis-de-dimineată trec de la una la alta, în matineuri^[46] scurte, împodobite cu șaluri, cu șoșonii descheiați luați la repezeală, pentru a se coafa, a strecura vreo noutate, a-și împrumuta vreo broșă.

Acum pe seară stau în frig în colțul grădinii, în dosul pomilor; deja încorsetate, coafate, cu tupeul în *papillottes*^[47], pândind sosirea călătorilor de la tren. Făcându-se că nu se văd, se spionează pe furiș, jenate că au fost surprinse, și sfârșesc printr-o conversație generală, cu vorbe și râsete ce străbat aerul rece. Trăsurile, vreo trei la număr, încep a se ivi din vale; bicele ce se rotesc furios deasupra cailor care galopează dezordonat, cu hățurile fluturate de birjarul pornit pe spate.

— Patru, *ma chère*, i-am văzut bine; câte doi în fiecare trăsură...

— Sunt șase, *tante Hélène*: doi erau în trăsură ce a apucat pe din dos la poștă; unul era din călărași.

— Mai uite unul!...

Și toate intră în casă sărind, bătând din palme, sărutându-se, scuturate de o bucurie lăuntrică, pline de expansiune și generozitate.

A înserat de mult. Pe stradă felinarele clipind dureros din ochi împrăstie o lumină săracă.

Un miros *a pârlit* ce plutește în aer, câte-o fereastră luminată *a giorno*^[48] la fiecare casă arată că doamnele sunt la toaletă. Bărbații deja îmbrăcați - cei oficiali în redingote, tineretul în jachetuțe - toți parfumați, c-o mănușă în mână, tunși de ieri, după același calapod, întineriți, așteptau acum rândul la bărbierit. Îngrămădiți de ofițerii localnici, care - din ordine superioare, motivate de energia prefectului - se întorseseră la timp din marș, își fac mici politete, vorbesc o franțuzească liberă, caută să facă spirite, să pară *très hommes du monde*^[49]. Alții, gata de multă vreme, pândesc între două păhărele la băcănia din colț să treacă trăsura prefectului, pentru a-și conduce apoi familia.

Acasă, cucoanele sunt obsedate de aceeași grijă, temându-se să nu ajungă prea devreme.

— Ia dă tu o fugă, Marișo, și te uită pe geam la club, să vezi cine a mai venit. Dar bagă bine de seamă, nu fii proastă și să vii repede. Auzi tu?... Ia șaluțul meu...

Căci trebuie să știți că după întârzierea la grădină, la teatru și mai ales la baluri se măsoară întrucâtva în orașelul nostru rangul boieriei. Această pretenție înființează o aristocrație complicată, admirabil nuanțată de lefurile bărbaților, de partidul de la putere și chiar de calitatea sângelui, dacă bineînțeles ești cel mai scăpătat boier.

Astă-seară însă, berlina lui Șarpălău, cu dimensiuni fantastice - se face și cupeu și sanie - cumpărată pe vremuri de la prințul Vogoride, trasă de doi cai bălani stropiți cu linte, nu dovedește căratul cucoanelor la prefectură. Toate se grăbesc să vină, pun bătrânului vizitiu aceeași întrebare:

— Pe cine ai mai dus, moșule?

— Pe a lui cuconu Costică, pe alde cuconu Iorgu...

— Da trăsura lui madam Mogoș a trecut?

— Zău, iaca, n-am băgat de seamă; ba mă tem c-a trecut... Da, da... o trecut; i-am văzut în capul scării, acu mi-aduc aminte, când mă duceam să iau pe cucoana lui domnu casier.

La ora zece sala e plină. Prefectura, *lucrată în regie*, tremură din temelie ca o gelatină. Călăreții valsau corect, cu figuri de vitrină, bătând din pintoni; infanteriștii stau bosumflați, într-o rezervă ostilă; civilii, muiați pe genunchi, fac glisade disproporționate, cu arabescuri de patinaj, *sans façon*^[50], ca la ei acasă.

Un freamăt trecu însă prin asistență, zburbind *tupeurile*, punând în mișcare evantaiurile, întărind șoptele, lăsând în scenă o singură pereche, un bloc, doamna Sogar purtând literalmente în brațe un roșior micuț, cu capul pierdut între colinele bustului ei, gol ca al străbunei Eva înaintea păcatului original.

— Ai văzut? *C'est vraiment honteux!*^[51]

— *A son âge, ma chère*^[52] se face de râs...

— Dacă îi dă nas.

— Dar ofițerul cine este?

— Radu... domnul Ivașcu, se corectă, roșindu-se, o fetișcană ca de vreo 15 ani.

Dar șoptele s-au întrerupt deodată. În redingotă lungă, cu cravată albă și nasul roșu, cu gesturi automate, apăru în cadrul ușii, ținându-se la braț ca într-o fotografie de nuntă, domnul Wilhelm Pinkler, inginer, cu Puppchen, adorabilă de confuziune și stângăcie.

Liniștea subită, murmurul de surpriză care îi succedă și ochiadele pline de admirație și înțeles ce-și aruncau bărbații maltratându-și mustața pierdură fata cu totul.

Își veni însă repede în fire dând cu ochii de doamna Mogoș, către care se îndreptă ușurată, râzând, simțindu-se de acum în siguranță.

— Ei bravo, domnule Pinkler! Văd că te ții de vorbă...

— Chind eu spunem la d-stră un lucru...

— Hai, fino, să te prezint la cucoane...

Dar preludiul unui vals amână această ceremonie. Elvira se îndreptă spre scaune.

— Că doar n-ai venit să faci tapiserie.

— Dar nu cunosc pe nimeni...

— Atâta pagubă să fie!

Și cuprinzând-o de talie, o îndreptă, roșie de plăcere, spre grupul *invitaților speciali*, care, fiind înaintea supeului, nu se amestecaseră încă printre civili.

— Domnul sublocotenent Ivașcu, nepotul meu, doamna Pinkler. Radule, te numesc pentru astă-seară cavalerul ei de onoare. Sper că vă veți înțelege de minune. E mai de sama dumatăle, adăogă ea cu ironie, privind semnificativ înspre cucoane. Dar ce vă este? Ia uită-te la ei cum s-au îngălbenit! Ia mă rog, nu vă fasoliți atâta, că mie nu-mi place... și-mperechindu-i, îi împinse zăpăciți în vârtejul valsului, fără să bănuiască nimic, fără niciun gând ascuns, condusă numai de dorința de a o face să-și uite necazul. Nu te teme, am îngrijit și de dumneata, zise ea râzând, întorcându-se către domnul Pinkler, roș de ciudă ca un rac fiert. Am trimis să aducă șahul lui Mitică. Doctorul te așteaptă la bufet.

Prins între două pasiuni și neputând urma pe una, domnul Pinkler se lăsă învins de cealaltă.

Deși porniseră cam încurcați la început, totuși stimulați de privirile ironice ale lumii, Radu și Elvira se încordară și, strângându-se mai de

aproape, porniră ritmic, legănați de melodia unui vals molatec, recuceriți deja de dragostea lor veche.

— Ești nepotul lui madam Mogoș? îl întreabă fata reculegându-se cea dintâi.

— Da! nepot de vară... Te-ai măritat de mult?

Și ce nu-și spuseră apoi, ce nu se întrebaseră o seară întreagă, depănând trecutul, amintindu-și dragostea lor veche, sub ochii întunecați ai doamnei Sogar, care nu-i slăbea o clipă. El, aprins, mai cu experiență, deci plin de îndrăzneală; ea, plină de patimă și de un dor ascuns de răzbunare.

Era pe la cadrilul al doilea. De la bufet se auzea zgomot de tacâmuri. Lumea, amețită de muzică, de dans, de vorbă, fu trezită deodată de vocea pierdută a unei duduici care strigă îngrozită de spaimă: „Foc!”

Un potpuriu de voci înspăimântate se ridică într-un singur vaier deasupra prefecturii, și toți, claie pe grămadă, năvăliră spre ieșire.

— Fimeile... lăsați fimeile întâi!... striga substitutul, luptându-se amarnic să ajungă la ușă.

— Cine mă calcă pe coada? Stai, frate, că-mi rupi rochia!

— A cui e mâna asta? Domnule, nu abuza, nu-i frumos!

— Stați, frate, ce vă este! Nu-i nimic! Exclamă prefectorița disperată. S-a aprins lampa din toaleta cucoanelor. Nu-i nimic... Lampa ce mare de la cafine...

— Apă, s-aducă apă repede!

— Nu, nu trebuie apă, că se-ntinde. Lăsați-o, că se stinge.

Dar, vai, era prea târziu! Un cavaler din elită, plin de zel și inițiativă, lepădându-și surtucul și improvizându-se pompier, balansă o cofă cu apă și vizând lampa, aruncă cu dibăcie conținutul în capul doamnei Sogar, care tocmai intra pe ușă.

Ilaritatea generală puse capăt panicii. Cucoanele satisfăcute râdeau isteric. Doamna Sogar se zbătea

de moarte în mâinile bărbaților compătitori care o cercetau, o pipăiau, să vadă probabil dacă n-a fost rănită de apă.

— Ah, lăsați-mă!... Dați-mi pace... Chemați pe Pinkler... o fugit Pinklăroaia...

— Alei! Cu cine? întrebară mai mulți.

— Cu Radu...

— I-auziți comedie!

— Era cu ochi și cu sprâncene, *ma chère*... Nu s-au despărțit toată noaptea.

— Ci bagiocură... tocmai cu Radu...

— Eram sigură!... exclamă pripit o domnișoară de la *Sacre-Coeur*.

— Te poftesc să taci! zise mamă-sa furioasă. De unde erai așa de sigură, mă rog dumitale?

— Dar ce-o să zică biata madam Mogoș?

— Ce să zic, dragă, ce să zic?!... exclamă prefectorița venind de departe, frângându-și mâinile. Închipuiți-vă, oameni buni că s-a apucat ș-o fugit cu trăsura me... Vă place? Pinkler o căzut ca un butuc... Când să-l trimet acasă cu doctorul, ia trăsura de unde nu e...

— Bietul inginer! Tocmai când îi terminase educația!

— Fugi, nu mai râde! Zi mai bine ferească Dumnezeu!... Că mâine te văd însurat.

— Săracu de el... oare o scăpa?

— Dă... Sogar o spus că dacă nu moare, poate să se-ndrepte...

— Cam greu să se mai îndrepte. Țiu minte, cu bietu conu Ionășăl... tot așa... i-a venit rău... și rău... și rău, și dus o fost!

— Parcă cu conu Vasilică n-a fost tot așa... o dată ce te apucă damblaua, s-o mântuit!

— Asta e răsplata adorațiunii noastre, zise cu resemnare galantă procurorul.

— Of, mai plânge-te, *mauvais sujet*⁽⁵³⁾... chiar că ți-ar trebui una ca asta când te-i însura... Mai bine caută să-i prinzi.

— Ba, să spun drept, dac-ar avea obraz, nu s-ar mai întoarce...

— Nu mai vine, opinară în cor duduile, emoționate de drama conjugală ce se dezlegase sub ochii lor în chip atât de fericit, chinuite toate de același regret ascuns.

Pinkler a murit. Dar vorba lui madam Mogoș... lumea nu s-a isprăvit cu el. Elvira este astăzi soția unui senator bogat, pe care-l învârtește. Mulțumită lui Radu, a intrat și ea, în fine, în lumea bună, de aceea el e nelipsit de la masa lor.

În orașelul nostru balul prefecturii a rămas de pomină.

1920

JOCUL DE RĂZBOI

(Ședință în continuare)

Într-o cameră vastă, albă, crud luminată de opt ferestre mari, o masă largă, acoperită cu hărți litografiate, stă gata să se zdrobească sub povara ofițerilor tolăniți pe ea, citind mașinal, cu mintea absentă, localități atât de des repetate fără să mai stârnească același interes: Ionășești, Puțul-lui-Crăciun, Poiana-Fetei...

— Vă aduceți aminte, domnilor, din ședința trecută, începu colonelul, directorul manevrei, că partidul albastru cantonase în seara de la 13 la 14 la sud-est de Ionășești, pe când trupele înaintate ale partidului roș atinseseră culmea Cerdacului și, dacă nu mă înșel, ajunseserăm cu discuțiunea la împrăștierea munițiilor. Să trecem în revistă această importantă chestiune, luând-o de la capăt. Așa, să ne spună, bunăoară, domnul sublocotenent

Vârtosu câte cartușe are soldatul asupra lui în timp de război?

— Soldatul are în *cartușeră*...

— *Cartu-și-eră*, se zice *cartușieră*, îl corectă cu vădită superioritate colonelul, uitându-se la noi cu compătimire.

— Domnule colonel, dați-mi voie, vine de la cartuș...

— Da ce, eu ți-am spus că vine de la clarinet?

— Nu, dar... *cartuș*, *cartușeră*.

— Ce are a face... sări grabnic maiorul în ajutorul colonelului. Zici barbă, bărbier, nu *bărber*.

— Dar se zice și graniță, grănicer, după cum se spune și menaj, și menajeră, deci și *cartuș*, *cartușeră*.

Maiorul șovăi o clipă, ca și când ar fi primit o lovitură în piept, apoi, indignat, cu părul zbârlit, aruncă pe nerăsuflăte:

— Ușă, ușier; cameră, camerier; cură, curier; toate în... ier, domnule sublocotenent; cartuș, cartușieră, pentru că este de parte femeiască, și altă dată te rog să fii mai cuviincios și să ascuți, că noi suntem mai bătrâni și știm mai multe decât dumneata.

— Domnule maior, nu vă supărați, este părerea mea.

— Nu merge pe păreri, nu ești de capul dumitale; deprindeți-vă să vorbiți românește, că-i frumoasă și limba românească; în străinătate...

— Dar mai întâi cartuș nici nu e românesc...

— Zău?! Cine ți-a spus dumitale că nu e românesc, că eu tot cartuș am auzit de pe când eram cu cămașa afară din pantaloni. Zi-i dumneata altfel dacă ești așa de priceput.

— Glonț... da, da, glonț, să știți și dumneavoastră, degeaba râdeți, domnilor, puteți să râdeți cât poftiți... Țăranul nostru...

— Se spune și așa, și așa, interveni împăciuitoarea căpitanul Sprâncenatu, a cărui laborioasă carieră expira în april. La 13 Gorj, în 93, se zicea și

cartușeră, nu e rău; dar vorba e că e mai bine cum spune domnul colonel, să se zică *cartușieră*, cum se obișnuia în vechime și la 4 Vânători, când comandam compania 4-a pe 87... abia venise prințul... acolo să fi văzut defilare! O mie de oameni, domle, pe un rând, în pas alergător! Da îi și struneam!

— Domnilor, reluă colonelul, vă rog să mă credeți, vă dau cuvântul meu de onoare, așa se obișnuiește, așa cere uzul, sunt termeni consacrați. Păi ce, ne jucăm de-a baba-oarba? Se zise *cartuș*, *cartușieră*. Să nu spuneți altfel, că vă faceți de râs; o să râdă lumea de noi. Stați... continuă el mai energic, cu fața luminată de o idee nouă, hotărându-se, pentru a risipi îndoiala, să recurgă la un arbitraj. Să ne spună domnul sublocotenent Onci... Oncio... Onciolac. Onciolac te cheamă, nu?

— Onofrei Dumitru...

— Da, da, așa, știam eu. Spune-ne dumneata, că dumneata cunoști mai bine regulile. Cum e corect gramatical să se zică, *car-tu-și-eră*, sau *car-tu-șe-ră*, cum pretinde dumnealui?...

Și rămase cu capul într-o parte, privind cu coada ochiului, trăgând cu urechea, așteptând triumfător, în poziția prepelicarului care a stârnit vânatul, răspunsul ofițerului.

— La noi se zice *cartușelă*, lămuri înălțându-se mereu nevinovat și cu smerenie, arbitrul Onofrei Dumitru, ofițer de rezervă, învățător din satul Popânzălești, chemat de câteva luni în activitate..

1920

**DOI VULPOI
(1923)**

DOI VULPOI

— Ți-o spun hotărât, nu mai merge, trebuie să facem economie. Mai lasă plimbările. Vrei să mă

bagi în pușcărie?!

— Așa? Bine! Mă duc la mama. M-am săturat de sărăcie... Ori vii să mă iei la curse, ori rămâi și petrece singur... Nu trebuia să te însori dacă nu ești în stare să ții *trenul*^[54] unei femei...

— Fac ce pot; dacă vroiai *tren*, să-ți fi dat mă-ta zestre!

— Vai ce mojie! Mizerabilul! Doamne, cât sunt de nenorocită!

Și, izbucnind în plâns, se încuie în dormitor.

Căpitanul Vărgatu nu putea să vadă plângând nici chiar pe femeia lui. Învăluit în fum de țigară, se plimba în papuci, cu mâinile în buzunar, îmbrăcat într-un flanel roș, îngăurit ca o bucată de șvaițer. Apoi, oprindu-se în loc, se aplecă pe fereastră și, făcând mâna pâlnie, strigă cu voce de manevră:

— Morărașu!

— *Ordinați!* răcni cineva, ars, din dosul unui grajd.

— Adu cizmele!

— Da, să trăiți!

— Trap!

— Îndată!

— De-abia te urnești, îi zise căpitanul cârpindu-l, în timp ce soldatul gâfâind împingea în talpa cizmei ce intra anevoie. Le udași, ce le făcuși?

— Nu, să trăiți!

— Fire-ai al dracului... adu tunica, apoi, oprindu-se, șopti printre uși: Mițule, eu mă duc, să văd, poate mă întâlnesc cu vreun prieten.

Dar nu primi niciun răspuns.

Afară, căpitanul, pătruns de o speranță nelămurită, respirând greoi un aer pâcios de toamnă, o luă încet, inconștient, spre cazarmă. Astăzi mahalaua cazărmilor este în fierbere: toată lumea știe că este botez mare la plutonierul-major Bucurel. Din zori, soldații cară de la cazarmă mese și scaune, lămpi sau piramizi de pâine neagră, strânsă în duriți de raniță, în timp ce acasă unii taie

un berbec atârnat de craca unui pom îngălbenit, iar doi ȝigani în mantale jerpelite, cântă în surdină pe la poartă, din cobză și din *clanaret*.

— Vin aduseși, tu? întrebă prietenoasă, cu voce slabă, madam Bucurel, oacheșă, frumușică, dar palidă, ca după naștere.

— Aș... n-a vrut să-mi dea pe datorie!

— Nici ȝuică?

— Nici...

— Ce ne facem?

— Tortul l-ai luat?

— Îl scoate mama.

— A măcelarului vine?

— Vine.

— Și coana prioteasă?

— Și... Să ai grijă de *șifoane*! strigă ea încrezătoare după dânsul, care ieșise repede, îndreptându-se fără manta spre cazarmă.

— A venitără recruții? întrebă Bucurel din pragul companiei.

— Unii din ei au mai venit.

— Strângeți-i în cameră!

Mânați de caporal, recruții, sfioși, călcând nesiguri, înaintau grămadă, aiuriți, căutându-și locul, înținși de mânecă în toate părțile.

— Întoarceți-i cu fața la mine!

— Măă!... fața la don plutonier!

După multă tropăială, un fluierat asurzitor făcu din recruți statui de piatră.

— Să vie o masă și un scaun din cancelarie!

— Trăiți, don plutonier, masa și scaunul, știți dumneavoastră... făcu un semn din cap furierul, arătând cu înțeles spre casa plutonierului.

— Bine! Ia un creion și o bucată de hârtie. Apoi, adresându-se recruților: Ascultă aici la mine, camarade, că cu mine o să vă mâncați amarul doi ani de zile. Domnii ofițeri sunt musafiri la companie. Eu te îmbrac, eu te hrănesc, eu îți dau drumul în conced... care te-oi purta bine, frumos, coala regulat, cum știu eu, toți vă duceți acasă da

Crăciun. De unde nu, dracu v-a luat! Să vă păstrați *amuniția* în regulă, să nu vă lipsească pătura, că aici nu se fură, nici mantaua, ori cămașa, ori izmenele... nimic să nu vă lipsească... ori dopul de la armă, ori altceva, că plătești ca popa și te dau în judecată pentru pierdere de *ifecte* aparținând statului. Ați înțeles?

— Da...

— Este printre voi vreunul care fură?

— Nu!

— Ieși, mă, înainte care știi să furi.

— ...

— Ieși, mă, n-auzi?!

— ...

— Care va să zică, nu fură nimeni? Bine!...

Ascultă aici la mine. În cazarmă nu se fură, da se poate întâmpla să lipsească. Pădure fără uscătură nu se poate. Că dacă pui cămașa la uscat, n-o mai găsești de nu stai lângă ea... și mantaua și pătura ți-o trage de pe tine dacă nu dormi ca iepurele. Eu ți-o spun, ca să știi să te ferești... și banii ți-i fură, care ți i-a dat maică-ta să-ți răcorești sufletul la *instrucție*. Care ți-o fura mantaua, să vii la mine, dar care ți-o fura banii, n-am ce să-ți fac... că banu-i ban. Nu se cunoaște, n-are matricul... Da eu încă sunt, ca să zic, părintele vostru, care vrei, vă iau banii în păstrare, că la mine nu se fură, că nu sunt decât eu și nevasta. Cine o să fure, nevasta?

— Nu!

— Eu?

— Tț, fac recruții, clătinând din cap cu indignare.

— Mai e copilul... ăla o să fie hoț, da nu acu, mai târziu... să mai crească, că e numai de șase zile, adăugă el șiret, pe când recruții râd liniștit, cu gura până la urechi. Prin urmare, banii voștri sunt asigurați mai abitir ca la bancă... ca s-a mai văzut casieri fugind cu banii oamenilor, da eu n-o să *dizertez* cu banii voștri... Nu-i așa?

— Așa e!

— Prin urmare, la mine când îi avea nevoie, se găsește... Bun înțeles, numai ăl de vrea... ăl de nu vrea, treaba lui! De i-o fura, nu-i vina mea; eu mi-am făcut datoria. Păstrați banii la voi, ori mi-i dați mie?

— Îi dăm dumneavoastră!

— Ieși, mă, înainte, care nu vrei să dai banii!

— Îi dați toți?

— Toți!

— Să vină din flancul drept câte unul. Spune cât dai și din ce comună ești!

— Eu, trei franci, răcnește recrutul aruncând gologanii în capelă.

— De unde ești?

— Tomite din Opișor, județul Mehedinți.

— Din satul ăla de hoți? Acolo cică nu se duce nimeni de bătrânețe, mor toți copiii în pușcărie.

Recruții chicotesc de răs și trec la rând, înveseliți de glumele majurului.

— Eu, cinci lei, de la Cușmir, Mehedinți...

— De unde se uită porcii pe fereastră?

— Drepti! răsună un glas pe neașteptate dinspre ușă.

Camera amuți, și Bucurel înlemni cu capela plină de monedă pestriță, în fața căpitanului Vărgatu...

— Ce faci aici? întrebă plin de severitate căpitanul, cu un deget prins între nasturii tunicii.

— Trăiți, don căpitan, cu recruții...

— Ce-i cu ei, ce bani sunt ăștia?

— Ca să nu-i fure noaptea când dorm... S-a strâns și la celelalte companii.

— Foarte bine. Urmează...

Operația continuă repede într-o tăcere mormântală.

— Eu, din Perișor, zece lei... județul Dolj.

— Eu, Păcătosu, Țigănași... șaizeci de bani.

— Bine ți-a zis Păcătosu, încearcă să glumească căpitanul, dar nu îndrăzni să râdă nimeni.

— Cât s-a adunat? întreabă el la sfârșit.

Sub ochii săi, plutonierul și furierul făceau fișicuri de gologani, băncuțe și lei, pe care căpitanul îi băga pe nenumărate în buzunar.

— Cât ai spus că sunt?

— Două sute șaptezeci lei și șaiszeci de bani, zise, tâmpit, plutonierul.

— Șaiszeci de bani ai lui Păcătosu, desigur... Nați-i îndărăt, mă!

— Nu, trăiți, domnule căpitan, lăsați-i la dumneavoastră. Mi-i dați dumneavoastră când mi-o trebui.

— Așa, băiete, când ți-o trebui... Eu sunt tatăl vostru, eu vă port de grijă și vă scot oameni de treabă. Să fiți cuminți, să ascultați de șefii voștri și să nu vă furați, că aici nu se fură, și să vă păziți efectele, să nu le pierdeți, că le plătiți. Cine nu deschide ochii, deschide punga. Să nu te aud mâine, poimâine că-ți lipsește ceva... De s-o întâmpla, treaba ta, nu vreau să știu nimic... Să vă păziți unii pe alții... Dacă sunteți hoți, n-am ce să vă fac... Hai dă-le drumu-n curte!

Pătruns de o bucurie internă, căpitanul Vărgatu se-ndreptă liniștit, ușurat, spre ușă, urmat de Bucurel ca de un câine plouat.

— Trăiți, don căpitan!

Dar căpitanul mergea fără s-audă.

— Trăiți, don căpitan, repetă Bucurel, tușind pentru a-și drege glasul...

— Ai?

— Dați-mi voie să vă spun ceva.

— Cântă!

— Eu, după cum știți și dumneavoastră, sunt însurat... Acu o săptămână mi-a făcut nevasta un băiat... și așa eu acu n-am cu ce să-l botez...

— Păi ce făcuși cu solda?

— Patruzeci și cinci de lei... Ce să fac mai întâi?

— Patruzeci și cinci de lei... ce, e de colea?!... Alții trăiesc și cu mai puțin...

— Am avut cheltuieli... moașă, doctorii...

— Ține, să mi-i dai la soldă.
— Nu-mi ajunge, ce să fac cu un pol...
dumneavoastră nu vă gândiți?...
— De, mă băiete, n-am ce-ți face, și plecă.
Dar după câțiva pași, întorcându-se, îi aruncă în
obraz cu severitate:
— Nu trebuia să te însori dacă nu te simțeai în
stare să duci *trenul* unei femei...

OALE SPARTE

Într-o după-amiază nesuferită de vară, colonelul, mustăcios și cârn ca un calmuc, lucra în cabinetul său, cu storurile lăsate, descheiat la tunică, într-o liniște profundă.

O muscă zbura în salturi scurte, contura mâna scriitorului, i se plimba pe nas, îi mângâia chelia și dispărea zglobie în umbra draperiilor grele de catifea măslinie.

În fața comandantului aștepta ofițerul cu aprovizionarea, odihnindu-și când un picior, când altul, tușind discret pentru a reaminti prezența lui colonelului, care, adâncit în lucru, scrie și taie, taie și scrie din nou, laborios, pe linii și între linii, cu un scris greoi, indescifrabil.

— Buun! Am terminat, zise el în fine, ridicând capul. Mă rog, eu ți l-am făcut, rămâne ca dumneata să-l pui în perete și să ai ochii pe el. Asta e toată socoteala... să nu ieși din program. Ascultă-mă pe mine... eu ca dumneata am fost, când vei ajunge și dumneata ca mine, o să vezi censeamnă să le ai toate regulate frumusețel, cu socoteală și la timp. Și dumneata dormi liniștit, și trupa mănâncă bine. Ascultă colea:

PROGRAM DE MASĂ *De la 7-14 iulie*

Luni, La prânz: borș cu orez; seara: borș cu cartoafe.

Mărti. La prânz: borș cu cartoafe; seara: borș cu orez. Observi variația, zise el privind pe ofițer pe deasupra ochelarilor.

Miercuri. Zi de post. Fasole pe toată linia.

Joi...

— Trăiți, don colonel, anunță speriat plantonul. Domnul ghegeneral a venit peste șanț ș-o intrat pe din dos la bucătărie... Nu i-a prins nimeni de veste! termină soldatul minunându-se.

Încingându-se din mers cu sabia care-l bătea peste pulpe, colonelul alergă pe urma generalului.

— S-a dus înspre *remizie*, îl îndreptă un soldat încremenit locului.

— Ba la închisoare, afirmă un altul, trimițându-l în partea opusă.

Dar norocului i se făcu milă de colonel și-l puse pe neașteptate în fața generalului, cu care pătrunse deodată într-o cameră ocupată de trupă.

Pe atunci bântuia cu furie în armată o boală molipsitoare de ochi, care făcea ravagii în efectivele regimentelor. Comandamentele dăduseră ordine și instrucțiuni, ordonând igiena cea mai severă pentru a stăvili epidemia. Generalul comandant al corpului de armată recomandase între altele batiste curate, pe care oamenii le purtau, cu ordine să nu le întrebuințeze, pentru a le avea, ferească Dumnezeu gata pentru orice întâmplare, ca cea de azi bunăoară.

— Au? întrebă din ochi colonelul pe comandantul companiei.

— Au! răspunse francmasonic acesta, clipind imperceptibil.

Generalul se adresa la întâmplare primului om ce-i ieși înaintea.

— Da unde vii tu, băiatule?

După cum copiii scapă totdeauna pâinea cu partea unsă cu dulceață în țărână, de regulă, la inspecții, generalii nimeresc soldații cei proști.

— De unde vii tu, băiatule? repetă generalul.

— Trăiți, don ghenereal, venim de la tragere.

— Bine, băiatule, de la tragere... Și care e datoria ta băiatule, când vii de la tragere?

— Noi când venim de la tragere avem de datorie... când venim de la tragere... să trăiți, don ghenereal, avem de datorie să ne curățim armele, răspunse soldatul, înțelegând în fine semnele disperate ce-i făceau ofițerii pe întrecute.

— Așa, bine, băiatule! Ai tras tu astăzi cu pușca?

— Tras, să trăiți, don ghenereal!

— Cum e arma ta, băiatule?... Nu te uita la domnii ofițeri, uită-te la mine... văd că ne înțelegem bine. Tu nu ești prost; ești băiat deștept. Cum e arma ta după tragere?

— Cum să fie?

— E curată sau murdară?

— E murdară, să trăiți, don ghenereal!

— Așa, băiatule... Ei, o lași tu așa murdară?

— N-o lăsăm murdară... O curățim, să trăiți, don ghenereal!

— Bine, băiatule! Acum ia curăță și tu arma ta, să te văd cum o cureți.

Soldatul își luă pușca de pat și, fără a sta pe gânduri, preocupat numai de ideea de a dovedi cum știe el să-și curețe arma, nemaiaivând nevoie de semnele ofițerilor, scoase din buzunar batista nou-nouță, spre marea satisfacție a generalului și spre disperarea corpului ofițeresc, strâns pe grade la spatele lui.

— Așa, băiatule... șterge-o și pe dinăuntru... Pe dinăuntru n-o ștergi tu?...

— Ba o ștergem și pe la *mecanistru*...

— Ei, destul, băiatule, opri generalul experiența ce amenința să nu mai ia sfârșit. Acum șterge-te și

tu de nădușeală... Tu ai muncit, afară e cald, ești nădușit, șterge-te pe la ochi, băiatule.

Soldatul, de bună-credință, amăgit de prietenia generalului, porni a-și șterge fața cu aceeași nădejde și cu batista neagră de unsoare.

— Îți place, colonele?... Iată cum se execută ordinele mele.

Și urcându-se în trăsură ce-l aștepta afară, dispăru fără a saluta pe nimeni.

— Eu n-am ce vă face. Dacă nu vreți să țineți seama de ordinele regimentului, o să vă notez și eu în memoriu, zise încruntat colonelul și ieși amărât pe urmele generalului.

— Efectul inițiativei! intonă sarcastic, la rândul său, maiorul. Aveam toată încrederea... credeam că am cu cine mă-nțelege...

— Domnule maior...

— Mă rog, domnule căpitan, nu te-am întrebat nimic. Ți-am spus eu ceva? Constat. Consecințele o să le vezi dumneata pe urmă.

— Bine, domnule sublocotenent, izbucni căpitanul, după plecarea maiorului. Ți-am lăsat toată libertatea... să faci ce vrei. Spune dumneata singur, ți-am cerut eu socoteală când vii și când pleci? Luat-ai vreo pedeapsă de la mine? Făcutu-ți-am vreo observație?... Mărturisește dumneata singur!

— Domnule căpitan, vă spun pe onoarea mea...

— Nimic... Nu voi s-aud nimic! Te rog, de mâine, să poftești regulat la serviciu, că te închid imediat. Scurt și cuprinzător!

Și plecă necăjit, cu chipiul pe ceafă, trântind ușa în urma lui.

— Sergenți sunteți voi?... Uite hal de gradați!... Așa v-am învățat eu? Ei las', dacă așa e vorba! Diseară toți gradații la închisoare... Vă învăț eu minte!...

— Care ești ăla care te-a întrebat domnul gheeneral? Ieși la linie! strigă sergentul-major până

a nu ieși ofițerul pe ușă. Dă-te-ncoa la mine, camarade... candela și mănăstirea...

Dar tăcerea de moarte ce domnea în cameră nu fu turburată de nimeni. Soldatul, presimțind ce-l așteaptă, dezertase.

1921

ȚĂRANII NOȘTRI

Pacea se încheiase. Așteptam în Moldova liberă retragerea dușmanului. Trupele împărțite pe regiuni se împrăștiaseră pentru a trăi mai ușor. Prin gări, în vatra satelor, pretutindeni zăceau, risipite în arșiță și ploaie, materiale de război, acumulate în decursul vremurilor cu bani și trudă. Chesoane răsturnate, căruțe sfărâmate, automobile despuiate și, ici-colo, turme de vite flămânde, murdare, clătinându-se pe picioare, îți umpleau inima de jale.

Comandanții coloanelor de exploatare primiră în fine ordin de a distribui sătenilor, pentru munca câmpului, sculele și animalele ce se prăpădeau, dispăreau, se topeau văzând cu ochii.

Nemișcată, dezvelită treptat de negură, apăru o dată cu zorii zilei, înfiptă în ograda batalionului, o țarancă fără vârstă, desculță, împodobită cu tulpan negru, strângând la subțioară o găină leșinată.

— Ce vrei, femeie? o întreabă comandantul, un maior frumos și chipeș, care, în cămașă înflorită, cu gâtul gol, ieșise în pridvor să se spele.

— Săr' mâna, conașule, ce să vreau...

— Ce vânt te aduce pe la noi așa de dimineață?

— Apoi eu știu ce să zic, Doamne iartă-mă!

— Hai spune, femeie, ce vrei, că doar n-ai venit de dragul meu cu noaptea-n cap!

— Nevoia m-aduce, conașule, că, altfel nu te supăram eu, doar nu-s nebună, ăracan de mine! Să fi fost alte timpuri de, da amu!... trăsni-i-ar Dumnezeu să-i trăsnească! Un băiet mi-o murit, unul nu i se știe de urmă, vitele ni le-o luat și am rămas cu copiii de la două nurori. Încaltea omorâți-mă și pe mine decât s-ajung zile amărâte.

— Așa-i războiul, femeie! Nu l-am făcut noi... totdeauna a fost așa. Vor trăi copiii noștri mai bine.

— Să te audă Dumnezeu, conașule!

— Acum spune ce vrei.

— Să-mi dai o pereche de boi.

— Ce faci cu ei?

— Ziceam ca să-mi aduc vreo două care de curățitură. Să nu ne prindă iarna cu copiii fără lemne... să moară de frig.

— E departe pădurea, că-s boii slabi?

— Nu e departe, ia colea, peste deal.

— Nutreț ai? Ce le dai de mâncare?

— Apoi eu socot că tot mata ți-ai face pomană, conașule, și mi-i da niște turte de floarea-soarelui. Am avut și nutreț, arde-l-ar focu, da ni l-o luat rușii... mânca-i-ar boala.

— Și câte zile îți trebuie boii?

— Apoi eu așa mă rog să mi-i lași toată săptămâna, și, apropiindu-se încet, cu sfială, dezlipi de la sân găina moartă de frică și o așeză fără să crâcnească pe scară.

— Ce e cu găina aia?

— Ia așa, de la mine, că curată pomană îți faci cu boii.

— Nu, femeie, boii ți-i dau degeaba.

— Las', conașule, s-o mănânci mata sănătos.

— Înțelege-te când îți spun! Nu sunt boii mei. Să fie ai mei, aș mai zice, dar nu sunt ai mei, sunt ai statului. Dar dacă vrei, ți-o cumpăr, tot n-am ce mânca astăzi. Ia vezi, Ioane, cum e găina? se adresa maiorul ordonanței, care aștepta cu ștergarul pe umăr și cu oala în mână, gata să-i toarne.

— E slabă moartă, domn' maior, zise Ion cântărind-o din ochi cu dispreț.

— În fine, cât ceri, femeie?

— Apoi să-mi dai 35 de lei.

— Cât?!

— Treizeci și cinci de lei, pentru mata, că la târg le vând femeile și cu patruzeci.

— Ce, femeie, ești nebună?

— Așa se vând și la târg, conașule, să mă bată Dumnezeu!

— Aide, proasto, că adineauri voiai să mi-o dai degeaba, și acu îmi ceri treizeci și cinci de lei, se poate?!

— Dac-așa se vinde și la târg, eu banii nu i-am luat, zise ea bănuitoare, cu buzele tivite, înșfăcând găina. Mata ce dai?

— Eu îți dau boii!

— Să-mi dai și-un car, conașule, c-al nostru e fărâmat rău, zise ea punând din nou găina pe scară.

— Nu, ia-o, degeaba n-o primesc. Dă-i cincisprezece lei, Ioane, și să vină pe seară să-și ia boii.

— Așa n-o dau, și, repezindu-se, smuci mânioasă găina din mâinile soldatului.

— Bine, femeie, nu ți-e rușine? Ce fel de oameni sunteți? Eu îți fac bine, și dumneata vrei să mă jupoi... treizeci și cinci de lei pe o găină... ai mai pomenit dumneata de când ești?!

— Dac-așa se vinde la târg...

1921

SOLDATUL BUSUIOC

— Mă flăcăule, strigă din ușa grajdului căpitanul Brânduș unui soldat arămiu care străbătea curtea fluierând, sucind o țigară, cu

capela pe ceafă, cu o crenguță de busuioc la ureche.

— *Ordinați!*

— Fă-te-ncoa! Știi la domnul colonel?

— Nu știu, să trăiți, don căpitan.

— Cum, mă, nu știi unde șade domnul colonel?

— Unde șade don colonel?... Știu, să trăiți, don căpitan.

— Așteaptă-mă aci... am să-ți dau un raport... să-mi aduci plicul iscălit.

— Păi eu nu știu carte, să trăiți, don căpitan.

— Să-l iscălească colonelul, nu tu, boule!

— Păi o vrea?...

— Ia ascultă, mă, ce, faci pe prostul cu mine?

— Nu, să trăiți, don căpitan, da'...

— Să-ncremenești aci până mă-ntorc, că te ia dracu! Ai înțeles?

— Da, să trăiți, don căpitan, da' eu nu poci să mă duc.

— Cum?! De ce nu poți să te duci?

— Am pus rufele la uscat, să trăiți, don căpitan, și mi-e că mi le ia cineva.

După o clipă de îndoială, căpitanul, bun la inimă, plecă în căutarea altui soldat. Busuioc, rămas pe loc, schiță cu mâna la ceafă un pas de brăuleț, râzând înfundat, apoi, întorcându-și buzunarul pe dos, răsturnă praful de tutun în palmă și procedă cu îngrijire la epurațiunea lui.

— Mă, băiatul ăla! strigă din corpul de gardă ofițerul de serviciu.

— *Ordinați!* răcnește Busuioc, închizând delicat pumnul.

— Vino-ncoa, repede, repede... Mai repede, mă... n-auzi? Știi unde șade doctorul?

— Știu, cum să nu știu, șade lângă brutărie... la răscruci, în piața mare... mai-ncoa de *moloment*, unde șade și alde don *maiur*...

— Așa, mă, așa. Ești băiat deștept. Du-te repede, mă și îi spune că la patru este revistă de efectiv, să vină negreșit. Ai înțeles?

— Am înțeles, să trăiți.
— Repetă, mă, ce ai înțeles!
— Să trăiți, don *sulocotent*, am să-i spun lu don doctor al nostru că la patru este vizită de ifecte.
— Re-vis-tă de e-fec-tiv... boule! adică se numără oamenii. Acuma știi?
— Știu, să trăiți, da' eu nu poci să mă duc...
— Cum?! De ce nu poți, baragladină?
— Aștept pe don căpitan Brânduș să-mi dea o scrisoare să mă duc cu ea la don colonel, s-aduc plicul iscălit, răspunse deslușit, sigur și cu importanță Busuioc.

CELE DOUĂ ȘCOLI

Între colonelul Crisescu Ioan și căpitanul Mocanu Alfons era o dușmănie mare, pornită ca de obicei dintr-o pricină mică. Colonelul susținea că timpul oricărei mișcări de mânuire este de „trei pe unu”, contrar căpitanului, care afirma cu încăpățânare că este de „unu pe trei”. În ruptul capului n-ar fi divulgat vreunul relațiunile acestor proporții ce vădit reprezentau două școli: una veche, conservatoare, a dorobanților, care, după spusele colonelului, zăpăcise pe marele duce la Plevna, și alta nouă, vânătorească, care, pretindea căpitanul, entuziasmase pe regele Carol la Sinaia.

— Domnilor, vedeți și dumneavoastră unde am ajuns prin munca și experiența mea. Lucrați cum vreți, faceți ce știți, eu nu vă oblig, ferească Dumnezeu... se lepăda colonelul, închinându-se. Dar lucrând rar, explica el, soldatul cugetă, își dezvoltă memoria, își păstrează credința, se curăță de păcate. Rezultatul îl veți vedea la inspecția generală.

Ofițerii și oamenii erau liniștiți; n-aveau nicio grijă. Despărțeau mișcările, numărând în proporția de trei pe unu, trăgănat, dar tare:

— „Hun! tata, mămulica mea, doi! tata, mămulica mea, trei! tata, mămulica mea”, formulă care - explica colonelul - reprezintă scara grafică și gradată a mânuirilor. E drept că la punerea și la scoaterea baionetei, exerciții care în corpurile de elită se fac în douăsprezece mișcări, scara era coborâtă - o recunoștea și colonelul - cam în pripă de oamenii regimentului, care, înecându-se, săreau mai multe trepte deodată. Dar asta, după declarațiunile sale chiar, n-avea nicio importanță.

Departe, la marginea câmpului de instrucție, pus la carantină ca un pestiferat^[55], căpitanul Mocanu Alfons nu ceda de loc și lucra singur în regiment, numărând eroic, vânătorește, în proporția de unu pe trei: „Un' fără tată; doi, fără tată; tri, fără tată”, formulă pe care el o numea radicală.

La inspecția cea mare de toamnă, generalul, plin de tact, declară la sfârșitul mesei că apreciază deopotrivă ambele metode, dar recomandă să se lucreze, ca la nemți, pe mutește.

După plecarea generalului, șefii celor două școli dispărură. O săptămână nu i-a văzut nimeni. Când și-au reluat activitatea, regimentul, despărțit ca mai înainte, lucra după aceleași formule, dar pe mutește.

Simultan cu această reformă, medicul regimentului semnalează autorităților medicale superioare o boală ciudată, o epidemie fără simptome, care se propagă vertiginos numai prin gradele inferioare, caracterizată printr-o înțepenire dureroasă a grumajilor. Oamenii nu puteau mesteca, nu puteau înghiți, nu se puteau hrăni, deși pofta de mâncare le era mai mare ca oricând.

Medicul diviziei raportează cazul medicului corpului de armată, cerând instrucțiuni. Acesta, la rândul său, telegrafie Serviciului sanitar superior al armatei, propunând, pentru a feri pe orașeni de

epidemie, să se trimită oamenii la vetrele lor. „Nu se închid școlile, de ce nu s-ar închide și cazărmi?”... se întreba cu drept cuvânt medicul corpului de armată.

Dar cei mici propun, iar cei mari nu dispun niciodată cum le-ar conveni celor mici. De la București sosi o comisie medicală ad-hoc, care puse regimentul în observație, scutindu-l de orice serviciu, și, lucru straniu, după opt zile, fără nicio altă intervenire, comisia telegrafică triumfătoare Ministerului de Război și Serviciului sanitar superior al armatei, care se interesau de aproape de mersul epidemiei, că regimentul, deplin vindecat, și-a reluat serviciul.

Pentru a sărbători succesul, după o serie de excursiuni fără scop, medicii se fotografiară în jurul colonelului Crisescu, care, la rândul său, le oferă un banchet din economiile regimentului, în sala berzelor zugrăvite pe pereții hotelului „Filadelfia”. Banchetul a fost însă contramandat cu graba cu care se hotărâse. În aceeași zi, medicul regimentului, venit la vale în sufletul cailor de la trăsura cu pânze a regimentului, raporta, nedumerit, că epidemia a reînceput cu o violență extremă. Se hotărî o anchetă, începută pe loc de cel mai mare dintre medici, în mijlocul regimentului adunat în careu, fără ofițeri și grade.

— Ați ieșit azi la câmp?

— Da, să trăiți!

— Ce ați făcut?

— *Is-trupție*.

— Ce fel de instrucție?

— Cu arma.

— Notezi?... Notează, te rog, se adresează medicul-șef către cel însărcinat să redacteze, procesul verbal. Cum erați când ați început instrucția, sau mai întâi, când ați început instrucția?

— Când a sunat gornistul.

— La ce oră?

— Păi noi de un' să știm, dacă n-avem ceas?

— Bine! Cum erați când ați ieșit la instrucție?

— Cum să fim?

— Vă lipsea ceva?

— Mie... dopu de la armă.

— Eu. Peria de cizme... am lăsat-o pe pat, și când m-am întors...

— Ho!... Vă pornirăți ca proștii! Când zic vă lipsea ceva, înțeleg: erați sănătoși, ori vă durea undeva?

— Nu ne durea nicăiri, eram sănătoși.

— Și când ați simțit că vă vine rău?

— Când am început *istrupția*.

— E grea?

— Nu e așa grea.

— Vă bate cineva?

— Nu ne bate nimeni.

— Mă, poate vă bate cineva, nu-ți fie frică, spune!

— Nu ne bate, să trăiți, cin' să ne bată?... Așa, câte-o palmă, când greșim, fără asta nu se poate... Da nu ne bate nimeni.

— Și când ziceți că v-a venit rău?

— De la *istrupție*, de cum am prins a numără.

— Numărați tare?

— Număram pân-a venit don general... da acu numărăm pe mutește și mă tem că d-aia ne doare.

— Ce spui tu, mă... cum numeri pe mutește?

— Nu numărăm, să trăiți, înghițim în sec de trei ori.

— Cum, când înghițiți?

— După fiecare mișcare, va să zică.

— Ei cum, ia să văd și eu.

Soldatul care vorbea pentru toți cu șeful comisiei medicale își comandă singur:

— Pe umăr, arm'!

Făcu prima mișcare, înghiți de trei ori, după care făcu pe a doua, înghițind la fel, și cu a treia mișcare trase mâna la loc, înghițind pentru a treia oară și tot de trei ori în chinuri grozave,

mărturisind ca în agonie, cu o scânteie de invidie în ochii lui stinși:

— Cei de la don căpitan Mocanu înghit numai o dată.

1921

CRIMINALUL

În anul 1913 expediția noastră înainta vertiginos în Bulgaria pustie^[56]. Ajunsesem pe malul Iskerului^[57]. Soldații, arși de soare, se scăldau setoși, cu strigăte sălbatice, în apa rece și cristalină a râului.

Unii din ei, dându-se afund, apăreau la suprafață lucioși, negri, rotunzi ca niște câini-de-mare cu gurile garnite de raci, pe care-i țineau meșteșugit între dinți. Trupuri goale, bronzate, impudice, mișunau pe maluri printre rufe murdare, petecite, ce se uscau întinse la soare.

Deodată, un zvon absurd, desprins nimeni nu știa de unde, vesti dușmanul. Cât te-ai freca la ochi, coada coloanei ce abătea greoaie din șosea se desfășură nebună, fără ordin, și într-o învâlmășeală neînchipuită, pe o sprânceană de deal, de unde porniră toți să tragă la disperare, în văzduh, fără țintă... Bulgarii! era strigătul care circula cu iuțeala fulgerului printre unități. Un locotenent de artilerie, de bună seamă rezervist, sclipitor în haine groase, galopa nebunește pe drumul mare fluturând chipiul, răcnind cât îl lua gura: „În baterie, în baterie!...”

Un comandant dezbrăcat, neștiind ce să hotărăască, sărea șanțul șoselei înainte și înapoi, fără să bage de seamă soldatul evreu ce se pitulase în el și peste care sărise de mai multe ori. Ceva mai departe, la pădure, într-o poiană, lângă trăsura

de ambulanță deshămată, un medic grăsuț, cu ochii spălăciți, ciupit de vărsat, muștruluia un soldat. Palme bine cumpănite, date cu tact și din greu, întăreau fiecare întrebare. Soldatul, roș ca o sfeclă, se clătina fără fereală, ca un turn, gata să cadă, prins la timp de doctor, care, înșfăcându-l de bluză, îl aducea din nou la lungimea brațului.

— (Poc!) Unde-i castravetele, mă?

— Trăiți, don căpitan...

— (Pac!) Ce-ai făcut castravetele, mă?

— Trăiți...

— (Poc!) Scoate castravetele!

— ...

— (Pac!) Să scoți castravetele, că te ia dracul!

— Trăiți...

— (Poc!) Scoate castravetele, că te omor!

Palmele, aplicate când cu dreapta, când cu stânga, se lipeau bine pe obrajii soldatului ud de nădușeală și pocneau repetate de ecou ca niște cartușe oarbe.

— (Poc!) Unde-i castravetele, mă?

— Nu știu, trăiți, don căpitan.

— (Pac!) Minți! Scoate castravetele!

— Iertați-mă, trăiți, don căpitan.

— Nu, tâlharule! (Poc!) Unde-i castravetele?

— L-am mâncat, trăiți, don căpitan, mărturisii rușinat păcătosul, stând în poziție, cu cizmele scâlciate, cu capul gol sub cerul nemărginit.

— (Pac!) La ce l-ai mâncat, mă?

— Am greșit, trăiți, don căpitan!

— (Poc!) La ce ai greșit, mă?

— Lăsați-mă, trăiți, don căpitan!

— Nu, tâlharule! (Pac!) Cum ai îndrăznit să mănânci castravetele?

— Nu mai fac, trăiți, don căpitan.

— Lasă-l, doctore, n-ai milă? Dă-l dracului de castravete, noi am venit aici să ne odihnim... îi strigă cineva nevăzut din pădure.

— Dumneata, te poftesc să nu te amesteci. Fiecare cu principiile lui. Să mai poștești la

castravete... îl invită doctorul lovindu-l pentru ultima oară ostenit, fără vlagă.

Spre seară, la popotă, într-o discuție aprinsă, ofițerii se căzneau să afle motivul panicii. Părerile erau împărțite. Un lucru doar se stabilise sigur: niciunul din cei prezenți nu desfășurase. La un cap de masă, doctorul, cu chipiul ce-i juca pe ceafă, mânca fără castraveți o friptură în sânge, întinsă ca țara visată de bulgari.

— Numai eu cunosc motivul panicii, strigă cineva, provocând un moment de liniște.

— Știu... am auzit, vrei să zici că din cauza rogojinilor ce se scuturau la fabrica de cașcaval.

— Aș, mai tare! Doctorul opera un soldat în pădure. Ecoul palmelor sale a fost luat drept focuri de patrula inamică.

— Hai s... replică doctorul, ridicându-se de la masă, și ieși legănându-se ca un mușchetar, fără să poată ascunde complet un sentiment de mândrie.

1921

BURDULEA

La Poiana-Spinului, în Argeș, luptele erau grozave. Nemții bombardau pozițiunile noastre neîntrerupt, cu tunuri mari, așezate pe grupe, unul lângă altul. Observatorii lor, ascunși cu iscusință, în șiri de paie, în turla bisericii, în dosul unui coș de casă sau, mai simplu, urcați în pomi, dădeau indicațiuni sigure. Cuiburi de mitraliere viclene plescăneau învrăjbit, ca stolurile de berze adunate la sfat pentru plecare. Soldații noștri erau posomorâți și descurajați. O infanterie care luptă sprijinită de o artilerie puternică face minuni de vitejie. Noi n-aveam tunuri, și bieții țărani făceau

reflecțiuni amare când la vocea detunătoare a „Berthei” răspundea glasul pițigăiat al unui pușcoci de cupolă pus pe un cărucior de copii. Necazul flăcăilor era și mai mare că nu zăreau nicăieri dușmanul, ca să-l poată lua la ochi cu pușca.

Hrana nu venise. Oamenii, sarbezi, îmbătrâniți de bărbi murdare, ședeau istoviți, trântiți în noroi, fumând pe ascuns țigări care ațâțau foamea și setea. Unii rodeau pesmeți, cu gândul aiurea.

O veste fulgerătoare deșteptă tranșeea: a murit căpitanul! Încercase să se târască până la postul de observație, și o schijă de obuz, lovindu-l, i-a curmat drumul și firul vieții.

— Cei buni se curăță!

— Ce om de treabă era!

— Săracul! I-a fost scris, se vede, să moară fără lumânare.

După aceste scurte cuvântări funebre, oamenii, mai întunecați la față, se îngropară, pentru a scăpa de urgie, mai adânc în fundul șanțului.

— Dar nu se poate, măi, să-l lăsăm acolo. Să se ducă cineva să-l ridice. Să-l înmormântăm cum se cuvine și să-i punem o cruce.

O tăcere lașă și dureroasă, peste care trecu freamătul îngerului purtător de moarte, se făcu în tranșee. Oamenii ascunși în ea păreau de piatră.

— Nu vrea nimeni?!... Frumos!... Du-te tu, Smărăndache!

— Sunt bolnav, răspunse, scâncind cu un strașnic accent moldovenesc, Smărăndache.

— Atunci să se ducă Spirescu.

— Dumneavoastră mă cunoașteți de acasă... Știți că mama e singură.

— Asta n-are a face, răspunse enervat locotenentul. Fiecare avem părinți. Aici suntem ai țării. Du-te dumneata, Petrescu!

— Cum o să mă duc, domnule locotenent?... Mă curăț la sigur, uitați-vă și dumneavoastră.

Și punând chipiul într-un ciomag cu care se sprijinea în munți, îl ridică deasupra tranșeei, și peste câteva clipe îl prezintă locotenentului ciuruit de gloanțe.

— Cum, domnule plutonier, dumneata, elev în școala de ofițeri, care trebuie să dai exemplu!

— Domnule locotenent, gândiți-vă și dumneavoastră. Nici n-am apucat să mă fac sublocotenent, să mă expun așa...

— M-aș duce eu, domnule plutonier, dar datoria mea, mai ales acum, după ce a murit căpitanul, e să rămân aci. Acum văd că n-ar avea cine să mă înlocuiască. Dumneata ai fi în stare să te retragi de pe poziție, ca să ai timp să devii ofițer.

— Domnule locotenent...

— Destul!... Va să zică, nu se duce nimeni?!... mai întrebă ofițerul, hotărându-se în el să plece singur.

— Eu mă duc... ce-o fi să fie... da' de mă prăpădesc, să-mi hărănească țara copilașii!

Oamenii răsuflară ușurați. Pe cel sărac, întunecat la față, batjocorit de atâtea ori, îl vedeau parcă pentru întâia oară. Li se părea simpatic, luminos și mare. Pătrunși de groază și admirațiune, inconștienți de pericolul ce-i amenința, toți se înălțau deasupra șanțului, pregătindu-se cu emoțiune sinceră, umbrită de oarecare ironie, să vadă moarte de om. Fără altă codeală, Burdulea, lingurar slăbănog din județul Vaslui, ieși din tranșee urcându-se pe un vraf de răniți și, profilându-se în amurg, zdrențaros, cu părul mare, cu potloage la picioare, porni spre inamic, ploconindu-se la fiecare pas cu căciula în mână până la pământ. O ploaie de gloanțe salută apariția lui Burdulea, care mergea mereu hoitiș, ca un lup încolțit, și se închina mereu, îndreptându-se teafăr, dar mai zdrențuit, spre corpul neînsuflețit al căpitanului.

— Nu trage, boiarule, nu trage, coconășelule, prapadi-te-ar Dumnezeu, să iau pe căpitanul,

mânca-ți-aș sufletul, că-i mort, *logi-te-ar boala...*

Focul încetă ca prin minune. Burdulea, țiganul Burdulea, nevoiaș ca toți țiganii, potolise sălbăticia dușmanului cu ușurința cu care oamenii de codru potolesc cu mâna câinii ce se reped să-i sfâșie. Ghicind intențiunea bravului soldat și uimiți de îndrăzneala lui, nemții se înduioșară și îl lăsară să plece cu trupul neînsuflețit al căpitanului Brezeșanu.

— Ce să-ți dau, Burduleo? îl întreabă locotenentul după ce aprinse o lumânare la capul căpitanului, învelit cu o foaie de cort, în șanț, la adăpost, întins pe targă.

— O lulea de tutun!

SUFLETARUL ^[58]

Duduia, femeie nemăritată, sulemenită, cu părul oxigenat, cu lornion ce-i atârna de gât, își luase rămas bun de la toți și era gata să se urce în brișcă, trasă de mult la scară, mânată de un unchiaș desculț, în cămașă de cânepă, cu pălărie mare, înverzită de ploi, cu chimir lat, bătut în ținte. Dar întorcându-se pentru a săruta încă o dată pe sora sa, pe *conița*, văduvă fără copii, zări plodul care o servise toată iarna și care dormise cu ea în odaie, culcată jos, pe covor, înaintea patului. Deschise cu intenție vădită geanta în piele de crocodil, cu colțuri argintate, și, răzgândindu-se aproape în același timp, scoase numai o batistă minusculă, dantelată, își dezmierdă nasul, ferind cu îngrijire văruiala, o puse încetinel la loc și o întreabă cu dărnicie:

— Ce să-ți aduc la anul, Mândică?

— Să nu-i aduci nimic, că-i leneșă...

— Las', garantez eu că n-are să mai fie, nu e așa?... Vorbește, spune, ce să-ți aduc?...

— Dă-o-ncolo, că e o prefăcută și o mincinoasă de n-are margini!

— Vai, așa faci?!... E rușine, fată, să nu mai spui minciuni, că taie popa limba... Hai, spune, ce să-ți aduc?

— ...

— Sărută mâna duduii, ce stai ca o proastă?! N-auzi ce te întreabă?... că acu te plesnesc! Ia degetele din gură, toanto! Zi: „Să-mi aduci o rochie, dac-oi fi cuminte și oi asculta pe conîța, și n-oi mai sparge nimic...” că nu ți-am spus isprăvile dumisale... alaltăieri a spart o ceașcă, o linguriță lipsește, dacă n-o fi furat-o, Dumnezeu știe, c-a fost mă-sa pe aci...

— Ei, iart-o și mata acum, pentru ultima oară, de hatârul meu...

— ...

— Vezi ce îndărătnică e?!... Îmi vine nu știu ce să-i fac când o văd așa încăpățânată.

„*Prenez-la avec du bien.*”^{59} Ia spune-mi, Mândico, numai mie, încetișor, la ureche, să nu audă nimeni, rochie sau ciuboțele?

— ...

— Ei, dacă faci așa, mă supăr... Vrei să plec supărată?... Nu iubești tu pe duduia ta?”... Altă dată nu te mai culc cu mine în odaie... Spune repede, ce să-ți aduc?...

— ...

— Să spui, că te coșesc^{60} în bătaie dacă nu spui! hotărî conîța repezindu-se să ia biciul. Rochie sau ciuboțele?

— ...

— Spune, Mândico, spune tată... spune ce întreabă duduia, că ne omoară conîța, o îndemnă blajin unchiașul, uitându-se nepătruns în zare, cu hățurile întinse.

— O păpușă, șopti fata, tremurând, cu ochii în jos, îmbujorată ca de friguri.

— Ei, dă, oameni buni, vă place?... Ați mai pomenit așa soi rău? Gândul ei e tot la joacă... Lipsește, scârnavie, să nu te văd...

MÂNA DE FIER

Ofițerii, abia întorși de la câmp, intrară pe nerăsuflăte și plini de praf în cabinetul comandantului, venit de o săptămână în regiment. Se rânduiau tăcuți în semicerc centrat de colonelul, care, alb de mânie, sta răzimat de birou, cu brațele încrucișate.

Reputația regimentului nu era faimoasă. Păcatele sale trecuseră de mult marginea județului, hotărând în cele din urmă ministerul să se alarmeze și să trimeată un om cu mână de fier. Regimintele de frontieră sunt, în compunerea armatei, unități de exil. Ofițerii care o fac de oaie, care se încurcă cu socoteli sau cu nevasta șefului sunt *pohodna*⁽⁶¹⁾... Folticeni, Tulcea sau Calafat. Datorită acestui sistem, jumătate din ofițerii adunați astăzi în fața colonelului veniseră pe cale disciplinară în regiment. Înțelegeți acum necesitatea acestei mâini de fier, care, acționată de un cap de lemn, era într-adevăr grozavă. La prima vedere, persoana turtită a comandantului, care răsărea chel, cârn și apoplectic, ar fi stârnit desigur râsul celor de față dacă această glumă a naturii n-ar fi fost pusă sub suzeranitatea unor sprâncene negre, stufoase, enorme, care adăposteau un ochi fulgerător, căci celalt era fix.

În cabinetul cu ferestrele închise domnea o căldură înăbușitoare. Ofițerii, cei mai grași, cu bluzele ude, stăteau neclintiți. Din când în când, o tuse timidă, un suspin avortat trezea ecouri,

întărind o liniște ce părea seculară. Mai la o parte, dator vândut, maiorul ajutor ațipise cu ochii cășcați, beat de respect conținut, ca o găină hipnotizată de o linie albă, trasă dinaintea ei.

— Domnilor, v-am adunat...

Dar fu întrerupt numaidecât. Cuvântul îi expiră pe buze ca avântul la marginea prăpastiei. În cabinet domni o clipă de ger polar. Toate privirile se îndreptară cu compătimire asupra nefericitului întârziat.

— Domnule colonel, am onoarea a mă prezenta, căpitanul Popescu Constantin...

— Aa, dumneata ești căpitanul Popescu Constantin? întrebă, șuierând de mânie, colonelul.

— Eu...

— Dumneata ești?!

— Eu sunt...

— Va să zică dumneata ești căpitanul Popescu Constantin! izbucni colonelul, cu glasul chemării din urmă.

— Dați-mi voie...

— Nimic...

— Faceți...

— Nicio vorbă!

— Dumneavoastră credeți...

— Taci!... Cum ai avut curajul să te prezinți în fața mea?!

— Dar dați-mi voie...

— Taci!

— Vă rog...

— Nimic!

— Lăsați-mă și pe mine...

— Nimic! Te-mbeți...

— Domnule colonel...

— Cazi pe sub mese...

— Domnule colonel...

— Și mai porți medalie, hai?!... Douăzeci și cinci de ani de beție credincioasă!... Scoate medalia, nerușinatule!

— Domnule colonel...

— Scoate-o!...

— Domnule colonel...

— Scoate-o!

— O scot, dar dați-mi voie...

— Acuma ieși!

— Domnule colonel...

— Ieși! Marș! N-am nevoie de bețivi în regiment!

— Da nu-s eu Popescu, domle...

— Nu e el Popescu, domnule colonel, îngână dulceag ajutorul.

— Cum spui, maiorule, că nu-i Popescu?

— Sunt Popescu...

— E Popescu, domnule colonel, aveți dreptate dumneavoastră, dar sunt doi Popești în regiment. Cel care bea e Popescu N. Constantin.

— Țăla e-n spital...

— Eu sunt Popescu A. Constantin.

— Va să zică nu ești dumneata Popescu ăla?

— Nu, domnule colonel, eu sunt Popescu A. Constantin, mă știe domnul maior. Nu beau, cărți nu joc, de fumat, nu fumez...

— Nu te mai lăuda, nu e nicio pricopseală! Să-l ții din scurt, maiorule... Ofițerul trebuie să știe toate.

1922

NENEA GUȚĂ

Deunăzi, mă întâlnește așteptând tramvaiul, nenea Guță, delegat al mahalalei noastre și pensionar. Încolo, un om masiv, fâlcos, cu fruntea mică, brațe lungi, cu picioare noduroase de om primitiv.

— Ce faci, neiculiță?

— Așa, amestecat.

— Aștepți tramvaiul?

— Da.

— Mergi spre casă?

— Păi s-a făcut ora mesii, da văd că întârzie.

— Hai pe jos.

— Asta nu.

— Până când o veni tramvaiul!...

— Trebuie să vie.

— O să vină plin... ascultă-mă pe mine, hai s-o luăm pe jos. Mai vorbim cutare, una alta, nu știu ce.

— Să mergem, da rupem ghetetele și-s scumpe foc.

— E guvernul slab, domle, n-avem oameni. Nu vezi dumneata ce batjocură... cucoanele cu tocurele de o șchioapă și carâmbii până la genunchi.

— Risipă de material.

— Lasă materialul, e timpul, domle, care e mai mult ca materialul. Ce?... S-a calculat că-n ghetetele dumnealor intră o zi de lucru mai mult ca-ntr-ale noastre.

— Tot ce se poate.

— Să moară cin'te minte. Un lucrător are șaizeci de lei pe zi... fă socoteala, că știi carte, să vezi cât vine... Ce?

— Mult...

— Ei, ia să ai dumneata la cârmă niște oameni de inimă, strașnici coala, cutare, cum știu eu... Ce?!...

— N-ar fi rău.

— Te cred... mai întâi s-ar ridica valuta.

— Parcă s-a mai ridicat.

— Ce face?!.. Îmi pare rău... râd străinii de noi... ne freacă americanii ridicărea și cutare... Dumneavoastră nu vedeți? E posibil să n-avem cu ce acoperi hârtia? Ba să mai avem și *infalațiune* monetară din cauza tezaurului, pentru că le-a trăsnet dumnealor în cap să-l ducă la Moscova^[62]. Ei, ia să ai dumneata niște oameni patrioți și

cutare, care să-i întrebe: da cine v-a spus, măgarilor, să duceți tezaurul la Moscova?... Cea mai mare dobitocie, îl puteam ascunde în munți, la mănăstire, cum făceau boierii noștri și cutare, când veneau tătarii pe timpul lui Mihai Viteazul... Știi unde l-aș fi ascuns eu, domle?

— Unde?

— Vrei să spun?

— Spune.

— La Văcărești. Ce? Nici dracului nu i-ar fi dat în gând să caute tezaurul țării în pușcărie, păzit de o companie de vânători îmbrăcată ca hoții... Da dumneata crezi că l-au dus la Moscova?

— Așa cred.

— L-au împărțit între ei, domle, mie îmi spui. Adică cum vine asta.. Au avut dumnealor atâta bănet în mână și l-au dat muscalilor... Ce? S-o creează ei, crede-o și dumneata, eu rămân la părerea mea. Și juvaericele reginei, cutare sau alta, tot ei le-au luat. Le poartă nevestele în casă, domle, și bine fac, așa ne trebuie, că nu s-aleg miniștri oameni ca mine și ca dumneata, care n-am lua un ban să ne pici cu ceară...

— Uite și tramvaiul, bine că ne-a ajuns.

— Te-xa!

— Abonament! răspunde hotărât nenea Guță.

— Să-l vedem.

— Ce să vezi?

— *Abunamentul*.

— Ce, nu mă crezi? Am să te mint eu?

— Ești abonat? îl întreb eu după ce se mai depărtă taxatoarea.

— Aș... ce-s prost. Și astea tot cu banii noștri sunt făcute. Ce?

1922

TOASTURI CAZONE

„Și noi suntem din Tarascon”.

În garnizoana Târgul-Jiu. Masă comună. Șaizeci de perechi, ofițeri și doamne. Cuvânt de ordine: Retragere la ora 10, fără discursuri. Sosuri lungi, fripturi negre, muzică militară. Turburel.

După o oră:

Colonelul Popescu (comandant de brigadă, sosit de câteva zile în garnizoană): Domnilor ofițeri, doamnelor!

Masa de astăzi este o zi istorică în trecutul meu. Plecând în război, căpitan, (răcnind subit!) mi-a fost dat mie să mă întorc colonel cu stea, încărcat de decorații, comandant de brigadă, în frumoșii dumneavoastră munți, în care, ca și Tudor Vladimirescu, am stat santinelă neclintită la postul meu, sărind de pe un munte pe altul, căzând în prăpastie, mergând triumfător înainte, căci românul în veci nu piere. (Superb:) Și sunt român, domnilor! (Patetic:) Dar n-am venit aici să vă povestesc faptele mele pentru care am fost viu felicitat și decorat cu *motto*^[63] de m.s. Regele și chiar de a.r. Principele moștenitor. (Cu abnegație:) Ostașul trebuie să fie modest. N-am nevoie să mă laud. Codrii au fost martorii vitejiei mele. (Grațios:) Nu eu, dumneavoastră, doamnelor, ați născut neamul românesc, care a uimit lumea prin vitejia lui. Voi, femei antice ați făurit cu degetele voastre de roză România Mare, suportând pe rând și cu cel mai mare eroism toată greutatea neamului. Vouă v-a fost dat să salvați aceste cuiburi de vitejie strămoșească, după cum odinioară păsările cerului au salvat Capitoliul! Trăiască deci m.m.l.l.^[64], regele și regina. Trăiască a.s.r.^[65], principele Carol, împreună cu întreaga dinastie și principesa Elena...

Un glas (tărișor): Și prințul Mihai...

Colonelul Popescu (rece): „am zis dinastia. (Urmând:) Noi, corpul ofițeresc din creierul munților, (aruncând verdeța de pe masă și

îndemnând din ochi ofițerii să facă la fel:) vă acoperim de flori și lăsăm cu încredere în mâinile dumneavoastră cele două greutăți: pansarea răniților și alinarea suferințelor în urma noastră. (Părintește:) Și acum, doamnele mele, un sfat: păstrați-vă limba. Păstrați-vă limba, că limba dulce mult aduce și limba dumneavoastră e dulce, dulce de tot, nespus de dulce, căci nu este limbă mai dulce decât limba românească. Iar pe voi, bravii mei ofițeri, vă felicit că v-ați întors sănătoși în munții de unde ați plecat, ceea ce dovedește că din vultur, vultur naște, din stejar, stejar răsare. Ura, trăiască județul Gorj! (Cade extenuat, copleșit de aplauze.)

*Răspunsul comandantului de regiment,
colonel Ionescu:*

— Domnilor și doamnelor!

(Resemnat:) Sunt neputincios. (Vehement și pe nerăsuflate:) Sunt neputincios să exprim ce simt, ce simțiți și dumneavoastră, ce simțim cu toții, căci cred că fiecare simțiți ca mine pentru domnul colonel, care, ca un șoim, s-a repezit asupra adversarului, pot zice asupra dușmanului, atât de fioros în timpul războiului de la început până la sfârșit, care nicio zi, nicio secundă măcar nu i-a scăpat, nicio bătălie unde alții ar fi rămas morți de o mie de ori și nu s-ar mai fi întors niciodată în mijlocul nostru înapoi. (Sorbind din pahar:) De aceea, repet, sunt neputincios să exprim toată recunoștința, toată dragostea, tot devotamentul și respectul ce simțim toți gorjenii pentru domnul gheeneral Popescu!

Colonelul Popescu (roșind modest de plăcere): Nu sunt încă general.

Colonelul Ionescu (vehement): Nu se poate, aveți să fiți, trebuie să fiți. Ne vom ruga lui Dumnezeu, și dragostea ce vă purtăm este atât de mare, atât de caldă, atât de sfântă și rugăciunile ce vom înălța la cer atât de fierbinți, încât nu se poate

să nu vă înainteze ghegeneral la cea dintâi promoție...

Colonelul Popescu (capabil): Aia... dar până atunci...

Ofițerii (în cor): Urra! Trăiască domnul general Popescu!...

Colonelul Popescu (resemnat, mulțumind și liniștindu-i cu mâna): Lăsați să vorbească colonelul...

Colonelul Ionescu: Domnilor și doamnelor!

Vă rog să mă credeți, pe unde am fost căpitan, toți comandanții mei s-au făcut ghegenerali de pe urma mea și am mulțumirea sufletească să constat că am contribuit și eu cu ceva la înaintarea lor, căci pe unde am fost, compania mea a fost totdeauna întâia pe regiment, care primea laude de pe urma mea.

Domnule colonel, vă promit solemn, vă rog să aveți încredere în mine, veți fi ghegeneral, afară numai dacă n-oi muri eu...

Dar, domnilor și doamnelor, nicio fericire nu este completă. Din buchetul frumos împrăștiat în jurul mesei lipsește cea mai frumoasă floare a Gorjului, care se ofilește departe de acela care o udă în fiecare seară cu lacrimile sale... lipsește doamna ghegeneral Popescu...

Toți: Urra! Trăiască doamna general Popescu!...

(Restul discursului se pierde în cacofonia de patru voci, produsă de ofițerii tineri care intonează: *Gaudeamus igitur*.^[66])

Replica

Colonelul Popescu: Mulțumesc valorosului meu camarad pentru cuvintele sincere și frumoase ce mi-a adresat.

Doamnelor și domnilor, vasta cultură a colonelului Ionescu îi dă dreptul la comandamentele cele mai superioare.

V-asigur că din toată inima, din tot sufletul meu îi voi da tot sprijinul ca să ia comanda acestei

brigăzi îndată ce va deveni vacantă prin avansarea mea. Numai așa voi părăsi liniștit Gorjul, unde am fost iubit și admirat de toată lumea, și numai așa munca ce am depus pentru îndreptarea acestei unități - pe care dumneavoastră știți în ce hal am găsit-o - nu va fi pierdută. Iar pe voi, băieți, vă îndemn părintește: Adăpați-vă din capul colonelului Ionescu, din cinstea lui, din vitejia lui, căci, așa cum îl vedeți de mic, a pus una din pietrele cele mai mari la temelia României Mari... (Urale nesfârșite.)

Glasul Banatului

Un locotenent bănățean: Mulțum frumos pentru așa vorbe la domnul colonel, care musai urmează să fie ghinăral, ș-apoi numai ce s-o pune în capul nostru ș-om mere bucuros la Pesta, care încă-i românească, atât doar că eu mi-s bănățean din Banat.

Baș^[67], numai ce-am venit aci, și tare mă rog la dumneavoastră, aș mere înapoi, că eu mi-s din Banat. Căci, mă rog frumos, și munții Banatului încă sunt mândri, și noi, bănățenii, mai vârtos ne-am lupta pentru țară și am fi setoși de victorie dacă am apăra Banatul nostru, cu munții săi, cu codrii și apele sale, ce l-am adus ca dar de nuntă domniții Elisabeta, nepoata lui Mihai Viteazul, care încă-i bănățean ș-o luptat în munții Banatului!

Colonelul Popescu: Dumneata ești din Banat?

Locotenentul bănățean: Placu-ți?

Cineva (ostentativ): Domnul colonel te întreabă dacă ești din Banat?

Locotenentul bănățean (necăjit): Apoi doar numai ce-am spus!...

Colonelul Popescu (cochetând): Mă rog, dar la noi nu vă place?

Locotenentul bănățean: Baș, ne place și aici. Suntem fâloși de domnia preamăritului nostru împărat, că împărat urmează să fie, și noi,

bănăţenii, nu ne vom lăsa, că doar suntem 15 milioane de români, şi toţi am înaintat, numai regele o rămas. Asta nu mai mere. Nu vom răbda mai mult. Ne jăruie inima, trebuie să se hotărască mintenaş. De aceea ne ţipă Banatul, şi la glasul Banatului încheagă apele, se surpă munţii, se cutremură omenirea toată! Trăiască Ferdinand I, primul imperator al neamului românesc! Aista-i placul Banatului! (Urale, *Mulţi ani trăiască* ş.c.a. Colonelul, entuziasmat, îl sărută.)

Colonelul Popescu (generos): Înseamnă, aghiotant, să-l mutăm în Banat.

Toţi: No, tune dracu-n casa lui, apoi doar toţi suntem bănăţeni din Banat. De loc am vrea să merem toţi.

Colonelul Popescu (consternat): Cum, dumneavoastră nu sunteţi din Gorj?

Toţi: (pe-ntrecute) Apoi de loc, niciunul!

Colonelul Popescu (vexat): De ce nu mi-ai raportat, colonele?

Colonelul Ionescu: Domnule gheeneral, tocmai aveam de gând... Culmea e că regimentul care a plecat în locul nostru n-are niciun ofiţer din Banat.

Colonelul Popescu: Asta-i nostim!... Spui serios?

Colonelul Ionescu: Pe onoarea mea!

Colonelul Popescu (sarcastic): Şcoala de război... (Cu încredere:) Nu e nimic, o îndreptăm noi şi pe asta. Să-mi aduci aminte mâine dimineaţă.

(La plecare, urcându-se în trăsură, colonelul zise brigadierului:)

— Frumos aţi vorbit, domnule gheeneral!

Colonelul Popescu: Ți-a plăcut?

Colonelul Ionescu: Fain!

Colonelul Popescu: Da ofiţerii?

Colonelul Ionescu: Au rămas tâmpiţi.

Colonelul Popescu (protector): Şi dumneata ai fost bine, da trebuia mai rar.

MULȚĂMITĂ

Petrec uneori sărbătorile la țară, în Moldova, unde văd țăranii din ce în ce mai scăzuți, galbeni, trudiți, peticiți ca și coastele dealurilor ce se-ntind la soare, brăzdate de ogoare scurte, prost lucrate. Acum, de Paști, oamenii se adună, mergând pe drumuri noroioase, la crâșma de lângă drumul mare, unde scrânciobul se învârtește lin, ca aripile unei mori de vânt... Doi lăutari tăciuniți, o cobză și o vioară, îndeamnă flăcăii piperniciți la dansuri ce se rudesc deopotrivă cu cele de salon și cu jocul ursului. Bărbați mohorâți, cu mintenele pe umeri, și femei în stămburi deocheate și testemele^[68] aprinse beau la rând, ascultă cu interes, povestind între ei, cu glasuri amorțite de rachiuri tari și tutun prost, necazuri cunoscute, ca pentru întâia oară. Cum stam privind la horă, o femeie între 30-50 de ani, cu fața boțită, cu pieptul slab, întrerupse firul gândurilor mele.

— Săru' mâna, conașule... Cristos a-nviat... să trăiți la mulți ani... să vă dea Dumnezeu sănătate și să trăiți și dumneavoastră și duduca, spunea ea umilită, plecată să-mi sărute mâna.

— Mulțumesc... lasă, nu-mi săruta mâna. Adevărat c-a-nviat! Dar cine ești dumneata?

— Săracan de mine, conașule, pisemne nu mă mai cunoști... Eu sunt Marghioala.

— Care Marghioala?

— Marghioala, de...

— ...

— Marghioala lui Ion a lui Neculai Netcă.

— Degeaba. Să mă ierți, dar nu mi-aduc aminte.

— Vai de mine, conașule... se poate să uiți mata pe Marghioala, manca lui conu Mihăiță? N-am fost

la duduca și la sora matale?

— Bată-te norocul să te bată... Tu ești, manco⁽⁶⁹⁾?

— Eu, conașule.

— Ce mai faci, Marghioale?

— Ce să fac, conașule?

— Ce mai spui?

— Eu știu ce să mai zic?

— Îmi pare bine că te văd sănătoasă.

— Da de unde sănătoasă, conașule, dacă-s bolnavă și mă dor chicioarele...

— Și cum trăiești?

— Cum să trăiesc?

— Vreau să zic, cum o duci... ești mulțămită?

— Da... îs mulțămită... ce să spun...

— Porumb ai?

— N-am nica... toată iarna am cumpărat, și după ce că-i scump, e și stricat, arde-l-ar focu...

— Cum, tu n-ai pământ?

— Nici atâtica... Cât îi pe lângă casă, de cresc o pasăre, două... Cu asta mă mai țiiu... Să hi avut pământ...

— Copiii sunt bine?

— Bine, conașule... da cel mare nu știu ce are de nu vorbește, și o fată, cea de-a doua, n-o știi mata... nu erai aici... care a botezat-o duduca, nu stă-n chicioare... i-s moi și subțiri ca niște lumânările di ceară.

— Da Ion?

— A murit.

— Când?

— Ce, mata nu știi?

— Nu...

— Nu ți-o spus matale duduca?

— Nu...

— O hi uitat... câte are pe cap!

— Când a murit?

— Cum o venit din răzbel, o și murit... o mai trăit ce-o mai trăit ș-o murit... Iacă, amu îs câșlegi⁽⁷⁰⁾ s-o împlinit trei ani de când o murit.

— Săracu, ce om de treabă era!

— De treabă, conașule, da iacă, o murit și m-o lăsat cu nouă copii.

— Ce, nouă copii ați avut voi? Când v-ați înmulțit așa repede? Eu vă știam mai puțini...

— Apăi fă și mata socoteala, conașule: cinci mi-o rămas de la Ion, trei am luat de la istalalt...

— Care istalalt?

— Al doilea bărbat va să zică...

— Ce, iar te-ai măritat?

— Da mata nu știi?

— Nu.

— O uitat duduca... îs măritată de mult, conașule, di cum o murit Ion... Ce era să fac?... Ba am și cu istalalt o fetiță... Dacă n-avea cine să vadă de casă... Să hi trăit Ion, nu te teme mata, nu mă măritam eu... Da dac-o murit el, să rămân pe drumuri, s-ajung de râsul lumii...

— Și pe cine ai luat?

— Pe Toader Bahrim, dacă-l ții mata minte...

— Pe Toader lemnarul?

— Pe el, conașule, n-am făcut bine?

— Dă, manco, ce să zică... copii mulțișori, da Toader câștigă parale bune...

— Câștigă, conașule, da ce folos dacă b'ea și nu s-alege nimic din ce câștigă?...

— Bea?

— Nu-l mai scoți din crâșmă, și când vine acasă, mă ucide-n bătaie. Ia, într-adins numai să-ți arăt, să vezi mata carnea di pi mine îi neagră cum îi ceaunul.

— Lasă, te cred... Apăi iaca, nu-i bine...

— Îi rău, conașule, văd și eu... da tot îs mulțămită, să cheamă, că să hi fost un om de treabă, nu te teme mata, nu mă lua el cu cinci copii...

MOȘ BELEA

Moș Belea, colonel, scurt, rotund, cu ochii albaștri, sfârșea în mizerie o carieră laborioasă, după ce strălucise cândva în capul unui batalion de vânători, stârnind admirația lumii, ieșită în stradă, la poartă, pe la ferestre, să asculte corniștii, care numai la vânători sunau pe atunci în două tonuri. Nevasta lui, nepoata unui om de vază, îl adusese, hai-hai, cu vizite, cu rugăminți, cu stăruinți, până-n pragul generăliei, peste care nu putu să treacă. Protectorul murise. În zadar s-a căznit colonelul: nici trecerea Pasului Șipca, *conferență* publică, tradusă din rusește și învățată pe de rost cu trudă, nici corul bisericesc pe patru voci, la care îngâna și el, nici chiar punerea baionetii în șaisprezece mișcări, executată la inspecție în fața regelui, nu-i ajutau. Era mutat de colo până colo. La început încercă să protesteze; n-avu curajul să-și dea demisia, dar se puse în disponibilitate. Văzând însă că-i scapă din mână toate avantajele situației sale și că fetele umblau pe jos, renunță la concediu după un an de odihnă silnică. Vânturat din nou de la un regiment la altul, fu trimis în cele din urmă în fața unei comisiuni medicale. Doctorii se înduioșară. Îl găsiră în unanimitate apt să-și îndeplinească în liniște la o margine de țară maximul anilor de pensie, în interesul celor patru *demoazele*, care nu puteau face nimic, așteptându-și fiecare norocul, după cum lămurise cu lacrimi colonelul.

Venise la noul său regiment hotărât să nu s-amestece, să nu iasă nicăieri, să nu vadă pe nimeni, și se instalează cu toată familia la club, pentru că nu găsisese locuință convenabilă, iar nicidecum din sărăcie, după cum pretindeau doamnele din partea locului, întăritate că nu le făcuse vizitele de rigoare și geloase pe apartamentul ce privea cu ochiuri mari de geamuri în largul Dunării albastre.

Dar colonelul, care-n ciuda dușmanilor rămăsese încă verde, nu putea sta în casă, atât din deprinderea de a fi mereu pe câmp, cât și din pricina nevestii. Coana Florica, comunistă înaintată îl puna la treburi puțin compatibile cu gradul de general, după care alergase și suferise atâta vreme din îndemnul ei. Și el le împlinea supus, resemnat - să fie liniște în casă - fără entuziasm și mai ales fără nicio competență, căutând, ca școlarul repetent, să se facă folositor pentru a i se ierta căderea de care se credea răspunzător.

În toată mahalaua mirosea a afumat când domnișoarele erau duse la crochet^[71], iar conia alăpta în casă pe ultimul născut la cincizeci de ani, cicălind ordonanța, care ceruia, târându-se pe genunchi, antreul întins ca un iarmaroc.

„Nicio cratiță nu ești în stare să păzești!” îi striga coana Florica, sărind de la locul ei, necăjită că nu s-a făcut general, smucindu-i lingura din mână, certându-l cu voce îngroșată de mamă cu dragoste miloasă, sfântă, neputincioasă, de copil schilod. Dar el nu se potrivea femeii, și, dând din umeri, ieșea blajin pe poartă, mărturisindu-și păcatul: „Am greșit, am greșit... ce să-i fac?”

Purta de regulă un costum de turist, salvând prestigiul ținutei cu un chipiu purtat la o parte, ce inspira respect prin vârsta lui înaintată, mărturisită fără înconjur de câteva galoane șterse. Când putea să se strecoare nevăzut, colonelul pleca călărind căzăcește un cal bălan, cu șaua veche, cu frâu turcesc încărcat de catarâmi și paftale galbene, cu canaf^[72] și pană lungă, care-i servea de cravașă și cu care ogoia^[73] calul fără a-l scoate din pas. Și așa o lua liniștit, pe malul Dunării, respirând larg, privind fără judecată, încântat de toate, stând bucuros de vorbă cu oricine, povestind cui se nimerea necazurile sale.

„Ce au voit, aia le-am făcut... În cazarmă purtam soldații mei așa... știi, ca omul la casa lui.

Dar când îi scoteam la inspecție ori la paradă... mă rog, hainele noi, dacă nu le purtasem de loc... Odată, ții minte, eram concentrați în tabără la Galați, pe 902, și vine generalul... ista... cum îl cheamă... nu-l știi dumneata... un om și jumătate! Nu s-aștepta nimeni... Și cum îți spun, unde s-a dus, n-a găsit bine, ce-a văzut, nu i-a plăcut. Când a venit la mine, cazanele - spre norocul meu, se nimerise tocmai ciorba de pește - fierbeau la rând, acoperite frumușel, bucătarii aveau șorturi și veste albe, că le făcusem uniforme din cearșafuri reformate, cu scufe, frumos, ca la palat. Putinele de borș acoperite, hârdaiele cu apă așezate sub umbrar, de-ți era mai mare dragul să bei o cană cu apă, prinsă cu lăntișorul... știi, ca să n-o fure, că țăranu-i țăran, ce știe el... Seara, la popotă, generalul le-a dat peste nas și mi-a mulțumit numai mie, dar ce folos... Toți s-au făcut generali, și eu am rămas cu laudele.

Eu ca eu, încheie el cu amărăciune, nu țineam atât... nevasta... nevasta, ea e foarte sceptică.

Călărind așa distrat, într-o bună zi, calul, spicuind cu zgomot de zăbale ramurile ce-i ațineau calea, o luă pe o potecă întortocheată și-l scoase deodată pe câmpul de instrucție. Neputând rezista ispitei și calului care se frământa, cu coada în sus, înviorat probabil și el de aceleași amintiri, se pomeni așezat în galop mic, șăgalnic, la locul lui atât de cunoscut, în capul regimentului. Stimulat de zelul bătrânului său tovarăș, colonelul trase sabia și electrizat de privirile soldaților, comandă cu voce tunătoare:

— Reghiment, la stânga-n bătaie... marș!

Soldații nu mișcă.

— S-a modificat, îi șopti maiorul, absolvent al școlii de război, alipindu-se de el călare.

— Hem, hem... La loc comanda, ordonă colonelul, depărtându-se nițel pentru a-și lua timp de gândire, apoi ogoindu-și calul cu pana căpăstrului, se întoarce și răcni prelung, înălțat în

scări, bulbucată, cu sabia amenințătoare: Reghiment, în coloană de atac!

— S-a modificat...

— Hem, hem... Mă, tu, ăla de colo, să nu mai miști câte zile ai avea... La loc comanda! hotărî el nițel mai nădușit după această naivă diversiune. Apoi, dezorientat, amețit și roș la față, comandă emoționat, cu voce nesigură, tremurătoare: Reghiment, formați careu! Și într-un simulacru de galop, punctat de semnele de bătrânețe ale dobitocului, se îndreptă, urmărit de maior și de un freamăt de veselie, spre o moviliță de unde ar fi putut, ca orice șef, supraveghea mai bine manevra.

Dar trupa nu mișcase.

— S-a modificat și asta?

— Da, domnule colonel.

— Cum, frate, toate le-ați modificat?

— Dacă s-a modificat regulamentul...

— Așa?... Bun! Foarte bine. Dacă s-a modificat, dacă le-ați modificat pe toate, fără să ne întrebați și pe noi, ăștia mai bătrânii, atunci eu plec. Rămâi dumneata, că ești de școală nouă. Eu sunt o belea, nu mai am ce căuta printre dumneavoastră...

Și reușind să-și urnească din loc calul, care ațipise cu ochii încrețiți, cu buza lăsată, cu capul adânc plecat în soare, moș Belea, cum îi rămăsese numele, plecă mai îmbătrânit ca niciodată, încet, la pas, fără nicio grijă de lacrimile mari și rare ce lunecau pe fața lui chinuită de griji, de atâtea marșuri și manevre.

SCHIȚE UMORISTICE
[1923]

VECHITURI

Pe șoseaua Cotrocenilor, soldați zdrențuiți, gărzi gătitе frumos, corvoade de oameni nădușiți, pe jos sau în furgoane trase de catări nostalgici, senncrucisează cu călăreți, cu faetoane de lăptari, cu trăsuri de comandamente conduse cu stângăcie, cu automobile ruinate ce trec în goana mare. Nori uriași de praf întunecă văzduhul, se înalță, se întind, se spulberă în zare ca cenușa unui vulcan în erupțiune. Pe trotuare, la umbra gardurilor, recruți cu capelele pe ceafă tăinuiesc cu cei veniți de acasă; bărbații, încălțați pe piciorul gol, fumează cu gândul la nevoile ce au lăsat în urmă, femeile, arse de soare, cu tulpanul slobod, cu tăpile crăpate de drumuri lungi, se uită la ei cu dragoste și le pun dinainte câte-o găină friptă, ouă răscoapte ce s-au spart în traistă și bucăți de azimă pământie.

Un fluierat strident vestește sosirea unui comandant superior. Comenzi, strigăte, înjurături pornesc din toate părțile. Căraușii, cuprinși de panică, trezesc cu lovituri sălbatice boii ce călcău măsurat, rumegând liniștit cu fire de bale ce atârnav de botul lor, argintii, subțiri, ca de păianjen.

Santinela de la poartă dă onorul, cornistul sună prelung, și trăsura dispare huruind peste puntea șanțului, în umbra aleii. La scară a ieșit întru întâmpinarea comandantului ofițerul de zi, dar comandantul bătrân și chel retează cu un gest raportul și, lăsând ofițerul pe sală, intră în cancelarie, însoțit de un sergent bine hrănit ce ținea o nua întinsă de-a lungul pantalonilor.

— Bine, Văcarule, măgarul ăla nu s-a ținut de vorbă.

— Văd și eu că nu s-a ținut de vorbă...

— A terminat butoaiele?

— Nu le-a terminat!

— Cum, mă, nu le-a terminat?...

— Nu le-a terminat, să trăiți.

— Ce spui, mă, se poate să nu le fi terminat?!...

Era vorba să le termine de sâmbătă...

— Le termina dacă era și ălălalt, da' a rămas dogarul singur... ălălalt a *dizertat*...

— Se pricepea?

— Nu se pricepea tocmai bine, că era tinichigiu...

— Și când are de gând să le termine?...

— Cred că le termină curând.

— Vezi, Văcarule, ai grijă... Săptămâna viitoare culeg via... eu cu tine vorbesc!

— Înțeleg, să trăiți.

— Ai trimes oameni la vie?

— Au plecat ieri.

— La păsări pe cine ai dat?

— Pe Turlan.

— Se pricepe?

— Eu cred că se pricepe... are patru clase...

— O ști să umble cu ele?

— Cum dracu să nu știe?!

— Să nu ți le fure, mă, ori să moară de sete, că tu răspunzi! Eu pe tine te apuc, să știi!

— Alea-s în sama mea.

— Treaba ta, nu m-amestec. De-or pieri, să nu mai dai ochi cu nevasta.

— Știu. Am vorbit ieri cu nășica.

— Porcu ce face?

— Face bine.

— Are mâncare?

— Ce rămâne de la cazan.

— Are de ajuns?

— Rămâne destul.

— Dar de ce rămâne, nu e mâncarea bună?

— Ba e bună, da' nu le place oamenilor.

— Altceva?...

— Faceți dumneavoastră un raport să ne mai dea oameni. N-avem cu cine schimba garda.

— Da' unde sunt oamenii?

— Nu știți? Patru la vie, doi la dumneavoastră acasă, unu...

— Mai fă economie, Văcarule. Ia-l pe ăl de la porc și dă-l în primire să pască o dată cu curcile...

— Nu, lăsați-l pe ăla, că stă bine el acolo. Să piară porcul și să dau eu de rușine...

— Ai și tu dreptate. La urma urmei, să rămână și neschimbată, dacă nu ne dă oameni, nu suntem noi de vină...

— Ne-a cerut și la brigadă...

— Tț, tț, tț... Ei, cum se poate asta, domle?... Extraordinar!... Nu se gândesc deloc... Tu ce vrei, băiete?

— Trăiți, don colonel, zice cu vorbe îndelung chibzuite, înecându-se de emoțiune, un soldat mălăieț, intrat fără veste, stând în poziție, cu bocancii ferfeniță. Eu, soldatul Gurgui Năstasă, am ieșit la raportul dumneavoastră să-mi dați drumu și mie-n *conced*, că n-am fost tomite de la Crăciun, și am un tată bătrân, și mamă văduvă, și alți frați nu mai am, că-s mici, și-s numai eu singur...

— Taci, mă!... Și garda cine s-o facă, mitropolitul?... Ieși afară!

DE SĂRBĂTORI

— Dumneata ce vrei?

— Am și cu o cerere.

— Nu se mai primește nimic. S-a isprăvit.

— Vă rog, fiți bun... Sunt văduvă, am venit și ieri și alaltăieri... E o săptămână de când bat drumurile... Am lăsat copiii singuri, stau tocmai pe Raion...

— Nu se poate, cucoană, e ora unu... s-a terminat! E Paștele, madam... suntem și noi oameni, trebuie să ne spovedim, să ne grijim... Dumneata ai luat miel?... Eu n-am luat... Hai, închideți, domnilor, nu se mai primește nicio hârtie. S-a isprăvit... eu am plecat. Sărbători fericite și la mulți ani...

Și strângând pe rând mâna colegilor săi, Jean Vălimărescu, șef de birou principal, își luă pălăria din cui, o scutură cu două sfârle delicate și ieși ușurel, lăsând orice grijă în urma lui.

— Plecăm? îl întreabă nevasta cum îl văzu intrând pe ușă.

— Firește.

— Astă-seară?

— Sigur, frate! N-am vorbit așa?

— Atunci cum facem?

— Uite cum am aranjat, zise soțul turnând untdelemn peste o porție de linte cuvioasă, cu usturoi. După ce-om mânca, tu rămâi să faci bagajele, îmi iei și mie ce-mi trebuie...

— Halatul să ți-l iau?

— Sigur că da... Ce manie ai să mă întrerupi totdeauna când vorbesc... Nici nu mai știu unde eram...

— Nu te supăra, totdeauna te superi când te întreb, pe urmă, dacă uit ceva, cade vina pe mine.

— Bine, bine, ai dreptate... Ce spuneam?

— Să fac bagajele.

— Așa... Și până când regulezi, eu mă duc în oraș, mă tund, mă bărbieresc, îmi cumpăr o cravată...

— Ia și o cutie cu bomboane.

— Pentru cine? La Paști nu se dau.

— Pentru copiii sori-ti.

— Fugi, frate, nu mai umbla. Cadouri?

— Măcar câte un ou de ciocolată.

— Le duc mai bine câte un ou de lemn. Plăcerea copiilor e să spargă ouăle... Cumpăr și biletele din oraș, ca să nu facem coadă.

— Când vii să mă iei?
— La câte pleacă trenul?
— La 11.30 mi se pare. Așa am plecat și la Crăciun.

— Atunci eu rămân în oraș, mă mai învârtesc încoace, încolo, și la opt fix vii să te iau.

— Nu e prea devreme?... Să n-așteptăm prea mult. Adoarme copilu-n gară.

— Taci tu din gură, știu eu ce fac! Are să fie o aglomerație... nu știi ce-am pățit la Crăciun?... Te instalezi comod, iau niște mezeluri și-i tragem o mâncare și un pui de somn pe întuneric... Biletele la noi, nicio grijă. O să privim liniștiți cum se omoară lumea când o trage trenul la peron.

— Atunci așa rămâne.

— Ne-am înțeles.

— Ne-am înțeles... La revedere! Nu uita papucii...

— Nu uit nimic. Ia și un săpun... ai să ții minte?

— Dacă n-oi uita... la revedere!

— La revedere! Caută și nu te-ncurca.

Pe la ceasurile opt și ceva, Jean Vălimărescu înainta spre triaj pe urmele unui hamal, suflând din greu, luptându-se cu umbrela împotriva unui vânt năprasnic, ce răscolea ploaia înghețată și o arunca în obraz. După el abia se ținea, înfoiată de mânie, Vaticuța Vălimărescu, cu mâinile rupte de goblezanul^[74] ce purta în brațe și cu care se împiedica în țesătura de linii, gata să cadă la fiecare pas.

— Mă mai plimbi mult? Eu îți las copilul și măntorc acasă.

— Uite c-ajungem.

— Când, frate?... e un ceas de când mă porți cu vorba. M-am făcut ca dracul!... Am pierdut și ghete, și palton, și tot...

— Nu mai avem mult.

— Moare copilu...

— Uite c-am ajuns...

Ajunseră într-adevăr în fața unui șir de vagoane scufundate în întunerec. Scoțând din buzunar o lampă electrică, Vălimărescu o plimbă cu precauțiune de-a lungul trenului, citi indicațiunile fără grabă, prevăzător, ca omul care știe ce face, și, închizând în fine umbrela, zise cu autoritatea triumfătorului:

— Urcați-vă, madam!

În vagon aprinse o lumânare, o lipi de tăblia ridicată lângă fereastră, împrăștie boierește bagajele în rețea și, întorcându-se către nevastă-sa, îi zise, frecându-și mâinile:

— Puneți masa, vă rog!

Mâncară, și mâncară bine: burtican, *parizen*, *lebensuș*, și la urmă, gogoman. Băură vin din sticla pe care Vălimărescu se scoborî s-o umple cu apă, apoi se întinseră satisfăcuți pe canapele.

— Ești mulțumită, cucoană?

— Sunt mulțumită.

— Vin' de mă pupă!

— Fugi, că ne vede cineva...

— Nu ne vede nimeni.

Și se pupară. Copilul adormise. Presimțirile nu l-au înșelat pe Vălimărescu. Trenul a fost luat cu asalt. Mulțimea de soldați ce plecau în concediu și prostimea împestrițată, neștiutoare, ce se uscase așteptând, alerga pe chei, năvălea în vagoane, unii după alții, greșeau, se rătăceau, se întorceau nesocotiți să lupte împotriva puhoiului nestăvilit ce le ștergea urmele. Copii, înjurături, geamantane, pălării de cucoane se amestecau în vaietul sălbatic al mulțimii ieșită din minți.

Cei care apucaseră loc priveau acum cu satisfacție egoistă, răgușeau strigând cu ochii injectați că nu mai e loc pentru nimeni. Un bătrân, care-și pierduse un galoș, fu călcat în picioare, încercând, nenorocitul, să-l caute. Dezordinea culmină într-o panică catastrofală când doi hamali se iviră strigând arțăgoși: „La o parte!...” împingând un cărucior supraîncărcat cu lăzi în

echilibru nestabil, ce amenințau această lume deznădăjduită. Porunci aspre, contradictorii, porneau de la autorități improvizate:

— Dați-vă jos!

— Urcăți-vă sus!

Încetul cu încetul, valurile acestei mări de capete se liniștiră. Miracolul se săvârșise: mulțimea încăpuse în vagoane. Cei de pe scări pătrunseră pe săli, cei de pe tampoane le ocupară locul. Trenul porni în fine încet, încet de tot, dezlipindu-se parcă cu regret de peron, în strigătele soldaților dornici de libertate, iar puhoiul de amici veniți să ajute rudelor călătore se scurgea liniștit și el, ușurat parcă de o sarcină grea, îndreptându-se spre ieșire.

Călătorii se priviră câțva timp cu bănuială, neîndrăznind să se miște de pe pozițiile cucerite cu prețul vieții. Apoi, pe nesimțite, părăsiră aerul de dușmănie ce le încrunta privirea, fețele se îmblânziră, și cei care erau gata să se omoare începură să se iscodească cu schimbul de politeță, aruncând toate pietrele în capul direcțiunii Căilor Ferate.

— Ce ticăloșie!

— Să pună vagoane, domle!

— Vagoane sunt destule, dar nu vor să pună.

— Era mai bine sub nemți.

— Eu i-aș împușca, pe onoarea mea!

— Nu se pricep, domnule, zise Vălimărescu. Eu aș face trenurile pe clase: un tren numai de clasa a III-a. A treia, gata? Dă-i drumul!... Și-ai scăpat de prostime... Ce-mi vii dumneata mie cu clasa a treia la accelerate?!

— Îmi dați voie să pun pălăria pe geamantanul dumneavoastră?

— Da. Vă rog, poftim.

— Mersi. Mergeți departe?

— La Calafat. Și dumneavoastră tot acolo?

— Nu, eu mai încoace... Mă dau jos la Pitești...
Îmi dați voie să fumez o țigară?

— Fumează, domnule... La drum nu se mai caută. Sunt bucuroasă c-am găsit loc.

— Eu găsesc loc totdeauna.

— Cum procedați?

— Am mijloacele mele. Dacă știi să te învârtești...

— Pentru control, biletele!...

Vălimărescu întinse cel dintâi biletele, pe care le ținea în mână de la plecare.

— Biletele dumneavoastră nu sunt valabile.

— Cum?

— Dumneavoastră aveți bilete pentru personal.

— Ce?

— Trebuia să plecați cu 127. O jumătate de oră mai târziu. Nu face nimic, vă dați jos la Chitila și așteptați personalul.

— Așa crezi dumneata?... Ei, comedia dracului!...

— Nu puteți merge cu simplonul^[75], biletele nu sunt valabile.

— Cum să nu fie valabile?! Ce, eu le-am plătit cu nuci?...

— Vă dați jos la Chitila.

— Asta s-o spui lui mutu'!

— Eu așa vă spun, să vă dați jos, să vorbiți cu șeful de gară.

— Da nu pot să plătesc diferența?

— Nu știu... nu se primește în tren. Vorbiți cu șeful de gară.

Vălimărescu scăpase ca prin minune de un atac de apoplexie. Tâmpilele îi zvâcneau ca gușa unei șopârle în pericol și nu îndrăznea să se uite la nevastă-sa.

— Să nu vă dați jos. Din moment ce ați plătit biletele.

— Nu e așa? Mă rog, eu am cerut două bilete. Mi-a spus cât costă și am plătit... De unde să știu eu trenurile dumnealor!

— Trebuia să specificați ce vreți.

— Pardon. El trebuia să mă-ntrebe: simplon sau personal?

— Lasă, domnule, ai dreptate... Sunt de o neglijență...

— Eu nu mă mișc d-aici.

— Să nu vă mișcați.

— Mai bine omoară-mă decât să ne dăm jos din tren, izbucni în fine coana Vatica, închipuindu-se din nou cu bagajele în ploaie, cu copilul adormit în brațe, prinsă în mulțimea orbită de furia plecării.

— Ați luat bilete? îl întrebă conductorul târziu, după plecarea trenului din Chitila.

— N-am luat și nici nu iau.

— Atunci vă dați jos la Titu. Altfel chem comisarul gării și o să fie mai rău. Uite c-am și ajuns... Pofțiți la domnul șef.

Lucrurile se aranjază. Vălimărescu, silit de autoritatea polițienească, scoase alt rând de bilete și, întorcându-se turbat de mânie în cabinetul comisarului, aruncă două bilete pe birou și zise surâzând amar:

— Vi le fac cadou. Să le păstrați ca amintire de la Jean Vălimărescu, șef principal al Ministerului Pescăriilor.

— La Titu cine s-a urcat?

— Poftim biletele... Vezi dacă-ți plac. Dacă nu, iau altele, nu face nimic.

— Ați scos bilete?

— Dumneata ești chior?

— Domnule, nu mă insulta. Fii la locul dumitale, c-apoi știi... Astea sunt biletele de personal.

Procesul celor întâmplute se desfășură în mintea lui Vălimărescu fulgerător.

— Mă rog, aveți bilete?

— Am, răspunse șeful principal cu liniștea nebunului ce pregătește crima.

— Să le vedem.

— Cere-le comisarului.

— I-ascultă, domnule, vrei să-ți bați joc de mine?...

— Nu mă crezi?... Le-am dăruit comisarului... Da nu te supăra, îți dau și dumitale... cumpăr altele...

— Jane! strigă Vatica, cu inima tăiată de presimțiri rele.

— Ce-i, cocoană?... E Paști, nu mă cunoști? Damblaua mea... Unii dau ghete, eu dăruiesc bilete... Am de dat cuiva vreo socoteală?!

La Găești, Vălimărescu a cumpărat bilete noi.

— Astea-ți plac? întrebă el era ochii aprinși pe conductor.

Conductorul îi perforă biletele fără să-i răspundă și anunță liniștit:

— La Piatra-Olt vă dați jos. Treceți în alte clase. Vagonul rămâne pentru Sibiu.

— Ce?

— Se poate?

— Asta-i porcărie!

— Să telegrafiem la palat!

În mijlocul protestărilor generale, Jean Vălimărescu, șef principal în Ministerul Pescăriilor, oferea tuturor bilete...

Înnebunise.

1923

CUM NASC DRAMELE

— Hee!... Uite-te și uită-mă!... Când ai venit ghenerale?

— Acușica.

— Cu trenu?

— Cu trenu.

— Păi ce tren e ăla?

— De șase treizeci.

— Nu se poate!
— Cum nu se poate? Ce vorbă e aia?
— Nu se poate, domle!
— Asta-mi place! Cum să nu se poată, dac-am venit cu el...

— Cum, frate, e un tren care vine la șase treizeci?

— Ce? Nu știai? Pleacă din Focșani la unu, la trei, trei și ceva e la Buzău, și la șase treizeci sosește în București... Azi am avut întârziere...

— I-auzi, domle, ce ticăloșie! Să scoale bieții oameni din somn, să vie la gară. Vara ca vara, mai treacă-meargă; da ia gândește-te dumneata iarna, pe gerul ăla... Mare mizerie!... Și zi, n-ai dormit de loc, ghenerale...

— Sunt mort de oboseală și n-am găsit nici cameră... Toate hotelurile sunt pline.

— Vin' la mine, ghenerale...

— Dacă nu te deranjez... Bravo, îți mulțumesc... Tocmai mă gândeam: zic, ce dracu-i fac?! Ce-ți face cucoana?... Atunci mă duc la gară, să-mi iau bagajul... Unde stai?

— Parfumului, 9 bis.

— Nouă bis... Îți mulțumesc... Mă duc la gară, nu mergi cu mine? Luăm o birjă.

— Mă duc să-i spun nevestii; la revedere... Să vezi ce bine o să-i pară!

— Atunci, la revedere... Parfumului, 9.

— Parfumului, 9, la revedere!

Conu Alecu, om ca de cincizeci de ani, nici înalt, nici scund, nici gras, nici slab, dar bun peste fire, o luă pe jos singur și foarte încurcat. Plătea scump plăcerea naivă de a semnala trecătorilor intimitatea lui cu generalul. Niciodată nu i s-a părut că locuiește atât de aproape de centru. Nevastă-sa era femeie rea. Mică, slabă, neagră, dar mult mai tânără decât el, îl mânca de viu. Bietul om, pentru a avea liniște, pleca din casă cum se lumina de ziuă, căci furia nevestii se manifesta o

dată cu zorile, și de la o bucată de vreme, dimineța mai ales, era nesuferită.

„Să te ții gură pe ea acum... își zicea conu Alecu. La urma urmei, se-ncuraja el, căutându-și drepturile, ce, n-am voie să primesc un prieten?!... Ea cum își cheamă toate rudele?... Hrănesc o casă întreagă de neamuri și nu zic nimic... La urma urmei, sunt stăpân... slavă Domnului, n-a avut nici cămașă...”

Dar tot curajul adunat în drum plesni, risipindu-se ca o bășică de săpun, când conu Alecu se trezi în fața nevestii, ce răsărea legată la cap dintr-un morman de perne și saltele, scoase pe scaune la soare.

— Scuturi?

— Ce mi-ai venit de pe acum?

— Vine Popescu.

— Care Popescu?

— Gheneralul.

— Ce *giner*al?

— Gheneralul Popescu.

— Unde vine? îl întrebă femeia, învinețindu-se de mânie, temându-se să priceapă:

— La noi.

— Va să zică nu-ți ajunge că hoinărești toată ziua și nu te interesezi de nimic... Ai început să cari de pe stradă toți golani!

— Nu vorbi așa, e gheneral.

— Și ce dacă e *giner*al...

— Cum ce dacă e gheneral?

— Crezi că mă sperii?... E un dobitoc!

— Popescu, frate?

— Popești pe toate cărările...

— Gheneralul Popescu?!

— E plină lumea de *giner*ali...

— Pardon, e gheneral și gheneral.

— Tot *giner*al le zice...

— Atunci nu cunoști pe gheneralu Popescu.

— Nici n-am nevoie să-l cunosc! Să nu mi-l aduci, că-i închid ușa în nas!

— Dragă, acușica iartă-mă... e târziu, nu se poate...

— Ai înțeles?

— Nu mai putem...

— Ai auzit?

— Vine omu... Ce dracu. E ghegeneral...

— Să se ducă la cazarmă... Ce fel de *gine*ral dacă nu e în stare să-și plătească *otelu*?

— Mă rog ție, o singură noapte... n-a găsit omul. Mâine pleacă... Pe dormeză, în salon... Uite, vino-ncoace, ici, lângă... Ce mănuși sunt astea?

— Cum ce mănuși?... Mănușile tale.

— Mă... mă... mănușile mele?!

— Ce ți-e, omule, ai înnebunit?

— Am avut eu mănuși de piele?

— Adă-le-ncoace, mă rog, dacă uiți de la mână pân' la gură...

— Da jurnalul?...

— Ce, n-am voie să citesc jurnale?

— Franțuzești?

— Le-am luat de la mama...

— Și tabachera asta tot de la mă-ta ai luat-o?

— Alecule, da ce-ți este?

— Ce-mi este?... Să faci patul ghegeneralului în salon... Mă-nțelegi?... izbucni conu Alecu cu voce tunătoare, învârtind bastonul. Nu merg mai departe, da să te ferească Dumnezeu să calci strâmb, că-ți moi șalele!... D-aia mă scoți din casă cu noaptea-n cap!... Las', că-ți arăt eu ție! Mișcă-te și vezi de masă!...

Și conu Alecu rămase triumfător, înfipt în mormanul de perne și saltele, ca pe ruinele unei cetăți. Luase frânele guvernului, dar nu era mândru de loc.

1923

FUNCȚIONARII^[76]

Doi funcționari, doi impiegați din ministere opuse, se întâlnesc întâmplător pe stradă, ca de obicei.

— Ho, cârnule, un' te duci?

— Fire-ai al dracului de pușlama. De unde vii?

— De la minister. Bem câte-un șpriț?

— Nu, că mă grăbesc.

— Stai că e sărbătoare.

— Ce sărbătoare?

— Sfântul salariu!

— Aaa!... Ați luat leafa?... Bem, dacă e așa. Dar numai unul, că n-am vreme.

— Două, nici nu-ți dă mâna, s-a făcut doișpe lei o pâine! Am trei copii, eu, nevasta, plus servitoarea. Fă socoteala... Băiete, dă două vermuturi și niște țigări.

— Nu bem șpriț?

— Ce șpriț?... Te apucă capul. Mai pune, mă, dă-te dracului...

— Nu mai pun, că mă bate jupânul.

— Ad-o sticlă-ncoa.

— Nu se poate.

— Dă sticla, n-auzi?

— Nu se poate, domnule.

— Dă sticla, mă, nu fi nerod.

— Cum o să dau sticla? Când om sta să dăm noi sticla la toți mușterii...

— O plătesc, mă prostule.

— Luați una întreagă!

— Cât costă o sticlă?

— Fugi, monșer...

— Las' de curiozitate... Câte parale?

— Întrebați pe jupânu.

— Câte parale sticla asta, domle?

— Vermutu?... Două sute cincizeci de lei.

— Cât?

— Două sute cincizeci.

— Glumești?

— E scump?... Două sute treizeci mă costă. Iau un pol la sticlă... Adică, ia statu, că pentru el muncim. Noi nu câștigăm nimic.

— Cam așa e.

— Decât negustor în ziua de azi... O destupăm?

— E bun?

— Torino.

— Veritabil?

— Marcă italiană.

— Ce zici, Costică?

— Fugi, monșer!...

— Asta-i! Ce-am avut și ce-am pierdut!... Destup-o, domle!... Spală paharele... Două sute cincizeci de lei!... Pfiu, pfiu, pfiu!... Rele zile am ajuns!... Dă și un sifon mare.

— Nu luați loc la masă? Avem niște plachie de crap...

— Bună?

— Pă cinste.

— Ce zici, Costică?

— Fugi, monșer.

— Aci, la repezeală...

— M-așteaptă nevasta...

— Parcă pe mine nu m-așteaptă... Dă-ne două porții mai barosane... Rămânem aici, până te duci, până ajungi... Nevasta nu mănâncă fără mine s-o omori. Dă-ne și câte o bucată de șvaițer...

— Românesc?

— Îmi pare rău.

— Tocmai, știu că dumneavoastră nu obișnuiți.

— Și două marghilomane^[77].

— Se face.

— Cu rom veritabil.

— Jamaica. Altu nici nu ținem.

— Două sute cincizeci de lei!... Mama ei de leafă!... Ce să-ți ajungă leafa, domle? Auzi... două sute cincizeci de lei!... Mergem la dame?

— Fugi, monșer!

— Ei, ce-are să fie. Birjar!

1923

SCHİTE VESELE
[1924]

DE LA POPOTĂ

— Este?... ne întreabă colonelul, privindu-ne circular prin ochelari. Firește, răspunse tot el, sorbind din cafeaua chinuită de soldați la gura sobei, fiindcă nu te lasă logica naturală, altfel ar crește dovleacul în vârful stejarului. Este?

— Domnule colonel...

— Este?

— Dați-mi voie...

— Nu, răspunde hotărât, doctore: carne sau vegetale?...

— Lăsați-mă și pe mine.

— Eu te las, dar nu te lasă logica... îți cade dovleacul pe nas... Este, domnilor?

— Eu vă întreb pe dumneavoastră numai un lucru, admiteți că omul se trage din maimuță?

— Ce vrei să spui cu asta?

— Mă rog, admiteți?

— Să admitem că admit...

— Nu așa, vreau hotărât.

— Am admis, poftim, ca să-ți fac plăcerea.

— Bun. Ce mănâncă?

— Cine?

— Maimuța, cu ce se hrănește?

— Ca omul. Cu ce găsește și ea.

— Carne mănâncă?

— Cine ți-a spus că mănâncă carne? Tocmai d-aia a rămas în urmă, a degenerat, s-a depărtat de noi, fiindcă n-a mâncat carne. Este, domnilor? Maimuța nu-i carnivoră.

— Dar ce, noi suntem carnivori?

— Ce faace? Mori, doctore!... Omul, fără o pârjoală ardeiată, mințită pe grătar, moare, mori și

dumneata, mor și eu. Murim cu toții, ascultați-mă pe mine!

— Domnule colonel, dar carnivor e leul, tigru...

— Și omul ce dracu este?

— Omul e omnivor.

— Ceee?

— Omnivor.

— Păi ce, noi mâncăm oameni?

— Ooo!

— Pardon, ai zis omnivor...

— Dar, domnule colonel...

— Este?

— Vai de mine, știe oricine, și găina...

— Nicio găină, răspunde aici, nu umbla cu fofârlica...

— Dacă nu mă lăsați...

— Ca s-o întorci?... Ștrengarule... canibaliști, ai?...

1924

COLONELUL IONESCU

I

Colonelul Ionescu, un om nervos, îndesat, cu ochii mici, cu mustața tunsă, cu chelia hotărnicită de un volan de păr cănit, se scoborî din trăsură, frumos decorat cu Steaua, pentru a lua comanda regimentului. În vederea acestei solemnități, ajutorul luase măsurile, de rigoare: poruncise ca totul să fie în ordine, ușile deschise la perete pentru ca noul comandant să poată intra *de visu*⁽⁷⁸⁾ în toate camerele, și-n pod, dacă o avea poftă, fără s-aștepte pe cel cu cheile, care de obicei tocmai atunci își găsește dumnealui să lipsească, spunea

din experiență maiorul în aprobarea generală a ofițerilor, ilustrată cu exemple din amintirile fiecăruia...

„Eu, tot așa, odată, pe 909, ți-u minte...”

Un semnal prelung, trâmbițat de un gornist la trompetă, curmă firul povestirii, vestind sosirea comandantului, scoțând garda afară, pe ofițeri la scară și capete goale, însuflețite de priviri curioase, la colțurile cazărmii și pe la ferestre.

— Ce sunt astea? întrebă fără răgaz colonelul, oprind cu degetul îndreptat spre chipiu, raportul ajutorului.

— Pomi.

— Pomi?

— Asta... arbori, vreau să zic.

— Arbori?

— Copaci plantați astă-toamnă.

— Copaci? întrebă din ce în ce mai aiurit colonelul.

— Adică tei.

— Tei?

— Tei tineri...

— Bețele astea de cort, tei?

— Pui de tei.

— Și ce i-ați pus, mă rog, aci în față? Să-i scoți, să-i scoți numaidecât, să cureți frumos și să pui zorele. Vreau verdeață, verdeață multă... Ce-i sărăcia asta în fața regimentului?! Alt loc n-ați găsit?

— Așa a dat ordin domnul general.

— Domnul general a dat ordin?

— Da, teii sunt de la moșia d-sale.

— Să-i uzi... să-i udați în fiecare seară...

— Atunci nu-i mai scoatem?

— Cum o să-i scoți? Ce comedie e asta?!... Se poate?... Să pui tei, tei mulți, vreau pădure de tei, maiorule! Să care apă toată ziua... Cine-i aghiotantul?

— Eu, să trăiți, domnule colonel.

— Să uzi pomii în fiecare seară... Să le torni apă la rădăcină. Ai priceput?

— Am priceput.

— Apă multă, înțelegi?

— Înțeleg, să trăiți, domnule colonel, dar nu prea este apă. Și-s fântânile departe... abia aducem pentru spălat. Avem numai o pereche de boi!

— Ați auzit? Să-l bage la carceră, trebuie să fie un ticălos!...

— Nu, domnule colonel! Din contră. Până acum s-a purtat bine... E nepotul domnului general.

— Bine, frate! Ce gospodărie e asta? Dacă e nepotul generalului, de ce nu-i dați niște haine mai bune?

— Nu prea avem, stăm prost cu îmbrăcămintea,

— Pune, domnule, să-i facă în atelier... Să-i ia măsură, să-i facă numaidecât... Vii cu noi... să stai printre domnii ofițeri... Acolo ce aveți?

— Armurăria.

— Ia cheamă armurierul... Ce-i pomul ăla din fața atelierului?

— Un salcâm.

— Cine l-a pus?

— Noi.

— Cum ți-ai permis, măgarule, să trântești pomul ăla în fața atelierului?

— Nu l-am pus eu, să trăiți, don colonel, a crescut singur... legăm caii la umbră, la potcovit.

— Îți place, maiorule?... De unde ești?

— De la Prisăcani.

— Să-l pui patru zile la închisoare. Tei n-ai găsit, baragladină?

II

Ovid Zamfirescu, alintat de părinții care l-au căpătat târziu după căsătorie, a ieșit din clasa III-a de liceu cu părul lins și hotărât să nu facă nimic. Până ce i s-a dres glasul și a început să se radă, se ocupa ziua cu traforajul și noaptea cetea până

târziu pe *Contele de Monte Cristo*, sau pe *Contesa cerșetoare*, romane adunate din foiletoane și cusute cu îngrijire în dosare voluminoase. A doua zi abia era gata la ora dejunului. Se prezenta curat, palid, cu ochii verzi, cu mâinile lungi și albe și se așeza la masă în fața bătrânilor, care-l sorbeau din ochi, amărâți că-și pierde vremea. Nu îndrăznea însă niciunul să-i zică ceva, fiindcă crescuse repede și lung ca o cucută.

Și așa, ușor plăcut, pe nesimțite, ferit de curente și de blestemății, Coca se pomeni într-o bună dimineată în fața comisiei de recrutare. În ciuda certificatelor medicale și a lacrimilor coanei Raluca, medicul recrutor - n-a vrut să țină seamă nici de recomandațiile prefectului - l-a găsit bun pentru serviciu, fără a-l repartiza măcar la vreo armă specială, cum s-ar fi convenit unui fecior de familie. „Noroc, spunea ea la orice ocazie, că musiu Ionescu - colonelul din Huși, care comanda regimentul Cocuței - era un om tare cumsecade, manierat și binecrescut”, așa că tânărul soldat își făcea armata mai mult în casă.

Într-o zi, pe un sfârșit de toamnă, urcând încet, greoi, spre cazarmă, colonelul Ionescu porunci cum intră în cancelarie, fără a se așeza la birou: „Să vie caporalul Zamfirescu!”

Peste puțin, Zamfirescu se strecură cu sfială pe ușa deschisă și rosti, înecându-se, formula sacramentală: „Să trăiți, domnule colonel!”

Dar colonelul, întors cu spatele, fluiera, bătând în geam cu degetele-i scurte și groase, un marș plin de avânt războinic: „Hiu, hiu, hiu... ratata plam!”

Timpul de așteptare nu e calculat în regulament. El e însă precis hotărât de disciplină și corespunde momentului când încep a tremura genunchii. După o așteptare astfel socotită, Ovid Zamfirescu, ajuns caporal în virtutea inerției care guvernează oștirea, tuși sfios: „Hâm...”

— Cine-i? întrebă colonelul fără a se întoarce, fluierând din ce în ce mai victorios.

— Eu.

— Care eu?

— Zamfirescu.

— Aaa, dumneata ești, tinere? Stai, șezi, ia loc... Cum o duci?

— Bine, mersi.

— Mâncare ai bună?

— Tare bună.

— Mănânci la cazarmă?

— Pe mine m-a abonat mamaia la birt.

— Altfel cum mergi?

— Mersi, bine.

— Am auzit că vrei să te duci la Iași.

— Dacă-mi dai mata voie...

— Când te-ntorci?

— Când vrei mata.

— Cu ocazia asta îți dau și un butoiaș să-l duci la soră-mea.

— Cu plăcere.

— Să nu te uiți că-i mare...

— Nu face nimic.

— De dus e ușor, că-i deșert. Chestia e cum îl aducem înapoi... că eu așa m-am înțeles cu soră-mea, să-i dau un vas gol, și ea să-mi trimită unul plin, înțelegi?

— Da.

— Care va să zică, te duci la Iași, lași butoiul gol acolo și-l aduci pe cel plin. Pricepi?

— Da.

— Azi ce e... luni? Sâmbătă cred că te întorci?

— Da.

— Așa. Bun... du-te!

— Să trăiți!

— Apropo, am uitat, ea poate o să ceară parale, că e o prefăcută și o zgârcită!... Cunoști pe soră-mea?

— Nu.

— Sigur că are să ceară parale, baba și-n cazul ăsta nu știu, să luăm ori să nu mai luăm?

— Luați, domnule colonel.

— Vorba e, ai s-o convingi tu să ți-l dea fără parale? Parcă văd că te duci degeaba... și decât să te întorci fără vin, mai bine nu te mai duce.

— Nu, domnule colonel, mă duc.

— Dacă ții cu orice preț și crezi că ai s-o poți convinge...

— Și dacă n-oi putea, parcă tataia...

— Doamne, îi reteză vorba colonelul, fă-mă să văd și minunea asta!... De când ești caporal?

— Din mai.

— Vezi de te silește. La toamnă trebuie neapărat să fii sergent. Mama ce face?

— E bine, mersi.

— Zi-i complimente... Va să zică, ne-am înțeleș, așa rămâne?

— Da.

— *Bon voyage!*^[79] La revedere!

— Să trăiți! *Bonjour!*

III

— Să trăiți, don *plotoner*, a fugit purcelu lu don colonel.

— Unde a fugit?

— Eu știu, pesemne azi-noapte...

— Și nu e de loc?

— Când m-am dus dimineăța să fac curățenie, să-l spăl, să-i dau mâncare, cum ați spus dumneavoastră, nu era neam!

— Nu l-ai închis bine și ți-a scăpat, tâlharule!

— L-am închis, zău l-am închis.

— Nu l-ai închis.

— L-am închis, don *plotoner*, știe și soldații.

— Nu l-ai închis, că dacă-l închideai, nu fugea.

— O fi avut pe undeva vreo gaură.

— Treaba ta, nu vreau să știu nimic! S-aduci purcelul de unde știi. Să-l pui la loc, că te omoară don colonel!

Colonelul căpătase purcelul în ajun și-l recomandase plutonierului, de față fiind și maiorul

ajutor.

— Vezi, mă, să-l crești.

— Da, să trăiți!

— Să-l îngrași bine, c-o să mănânci și tu din el.

— Da, să trăiți.

— Țsta crește repede, se face mare, opina admirativ maiorul ajutor. Luați treizeci... ce zic eu, șaizeci... și mai mult... Puteți lua o sută kilograme de untură. Să-l hrănești bine, domnule, că mâncare avem berechet, slavă Domnului!

— Nu prea mănâncă, trăiți, don maior, când e singur.

— Nu se poate... să mănânce, trebuie să mănânce... Să mănânci, prostule, să creștem, să ne facem mari.

Amintindu-și scena, plutonierul, înfapt o clipă locului, se scărpină în cap, mobiliză o echipă de sfinți și, scuipând lung, se-ndreptă cu capelul pe ceafă, necăjit, îngrijorat, spre bucătărie, gândindu-se otrăvit la cele întâmplare, când, deodată, rămase încremenit, ciulind urechile.

— Huo!... Ține-l! Nu-l lăsa, mă, nu-l lăsa! strigau grăjdarii îndemnându-se, înjurând, chiuind, aruncând cu furcile după un porc măricel, care, ostenit, se propti stupid, cu spume la gură, și se lăsă prins, țipând asurzitor.

— L-ați prins? întrebă alergând plutonierul.

— Da, don *plotoner*, mă tem că e a lui don colonel.

— Nu e ăla.

— Ala era mai mic o țără.

— Ala era mai negru, don *plotoner*.

— Taci, mă, ați fost voi de față când l-a fătat mă-sa? Băgați-l în coteț! Să-l iei la spălat, Văcariule, să-l freci cu peria și de-l scapi înc-o dată, mai bine să dezertezi.

— Ce-ți face purcelul? întrebă mai târziu colonelul, apropiindu-se de grajd, însoțit de ajutor.

— Crește, să trăiți, don colonel.

— Mănâncă?

— Mănâncă, e ceva de speriat.
 — Taaci! Mă, da parcă nu e ăsta?
 — Ăsta e, don colonel.
 — Parcă era negru...
 — Nu, don colonel, era murdar, puteți întreba soldatul. Am pus de l-a spălat cu peria... Ce a ieșit dintr-însul...
 — Parcă era mai mic.
 — Tot așa era, vi s-a părut dumneavoastră, unde ședea culcat... Îl știe și don maior.
 — Ăsta e, afirmă maiorul. Nu v-am spus eu? Ați avut noroc... Ăștia cresc teribil...

1923

COBEA

Mă urcasem la club mai devreme. În salon, storurile trase filtrau o lumină domoală. Lumea nu se adunase. O singură masă de bridge, la care persoane, dezbrăcate de haină, se tratau pe rând de mazetă^[80]. În bibliotecă trândăveau, de asemenea, câțiva membri, figuri caracteristice de oameni fără ocupație, dezbrăcați și ei, tolăniți pe canapea, răsturnați în fotolii sau călări pe scaune, fumând plictisiți țigări groase, cu ochii cârpiți de neodihnă, cu trăsături obosite, cu fețele ofilite ca florile presate în cărți.

— Ce făcuși aseară, Juan? întrebare care mai de care pe un bărbat cărunt, elegant, purtătorul unei chelii simpatice.

— Am pierdut.

— Mult?

— Nouăzeci de mii.

— Dacă te bagi în toate *suiviurile*^[81]...

— Vorbești copilării. Eram sigur că pierd.

— Dacă te-i băga mereu în *suivi*...

— Trebuia, mă, n-auzi?... Venise Manole.

— Și ce-i dacă venise Manole?!

— Cum l-oi vedea pe Manole, mă curăț.

— Prostii...

— Fleacuri...

— Ce dracu, mă, ești om inteligent!

— Hm... nu credeți. Aveți dreptate să nu credeți, pentru că eu pe Manole?... De când credeți voi că-l cunosc eu pe Manole?! Îl cunosc pe Manole de treizeci de ani, nu-i să zici de ieri.

— Ce are a face?

— Ce are a face?! Hm... Am fost cu el în școală din clasele primare și până am terminat liceul. Eram amândoi la „Matei Basarab”. Grecul nu învăța nimic, cu toate astea, la sfârșitul anului, făcea ce făcea și trecea clasa. N-a rămas niciodată corijent. Era cel mai meșter la copiat. Mie mi-era drag, adică, la drept vorbind, mi-era mai mult milă de el, căci ceilalți băieți nu-l puteau suferi. Când îl întâlneau dimineța cu părul încâlcit, ceacâr⁽⁸²⁾, cu nasul mare, cocârjat ca o cobiliță, își înnodau batista și băteau nodul de perete, să strivească capul Necuratului să nu le meargă rău.

— Fugi, mă, astea sunt copilării, făceam și noi...

— Hm... Ascultați ce vă spun eu, nu sunt copilării. A împrumutat într-o zi patinele lui unui băiat în Cișmigiu... A căzut ăla de s-a zdrobit...

— Măi, ce copil ești!...

— Copil, ai?... Hm... Odată ieșeam de la teatru. Ploua torențial. Ne-am repezit toți să luăm tramvaiul. Era ultimul vagon, înțesat de lume. Când să pornească, se ivește un întârziat în fuga mare și se agață de vagon cu încăpățănare... Cine gândiți că era?!

— Manole!

— Grecu, domnule!... Ei, ce credeți voi că s-a întâmplat?

— ...

— Cum a pornit, s-a frânt osia, domle!... Osie de fier, nu glumă! Ne-a lăsat în ploaie... Nu tu trăsura, nu tu umbrelă...

— Prostii!

— Prostii, ai?... Va să zică tot nu credeți?!... Hm... Cunoașteți pe Stelică? Știți ce băiat bun, ce tânăr și ce frumos era Stelică și ce trecere avea pe lângă dame...

— Parcă s-a însurat...

— S-a însurat, dar ce-a pățit numai el știe.

— Ce-a pățit?

— Să vă ferească Dumnezeu să pățiți și voi ca el!

— Ei, ce-a pățit, frate, spune!

— Ascultă, măi, să vezi ghinion! Iubea pe a lui... asta, cum îi zice... Cum îi zicea, mă, că tu știi?

— Pe-a lui Sotir.

— Așa; pe fata lui Sotir... O diviniza, nu altceva.

— Era și frumoasă.

— Tânără...

— Avea un corp, o splendoare!

— O frumusețe, ce mai la deal, la vale. Cu două zile, cam în ajunul nunții, ne ducem la „Flora” să îngropăm burlăcia lui Stelică. „Nu știți ceva” ne spune el îngrijorat cum ne-am întâlnit. „Ce s-a întâmplat?” îl întrebăm noi cu dragoste. „N-am frac.” „Păi, tu parcă aveai frac...”

— Avea frac frumos. Stelică se îmbrăca bine.

— „Păi tu aveai frac, îi zic eu. Ce l-ai făcut?” „L-a mâncat moliile... Când l-a scos, zice, mama azi-dimineată, să-l perie, era ciur.” „Ți l-aș da pe-al meu, zic, dar are să-ți fie mare...” Și ăla că-i mic, ăla că nu are, în fine, ce să vă mai spun, ia fracul lui’ Manole, domle, că era și Manole cu noi, și cu Manole se potrivea... că de atunci nici nu l-am mai văzut până acum o lună, două...

— Tu la ce l-ai lăsat dacă erai în idee?

— Da' nu i-am spus!... L-am chemat de o parte și i-am spus, da' parcă a vrut s-asculte!... Numai că nu i-am căzut în genunchi. Tocmai că mă miram, de unde să aibă Manole frac... că se îmbracă bine și grecu... avere n-are, slujbă n-are... în fine... Ei, i-a să-mi spuneți voi, care faceți pe deșteptii, că sunteți grozavi... ce credeți c-a pățit Stelică?...

Nici unul nu îndrăzni să răspundă, impresionați de-a binelea de atâtea coincidențe...

— Trei zile s-a necăjit bietul băiat... Să-i vie nebunie... Să se omoare, mă... Rătăcea cu capul gol în Cișmigiu, cu revolverul în buzunar, și tot eu l-am învățat... Dacă nu-i cetea popa, se împușca. Fata plângea, că ținea la el. Soacră-sa se interesa la telefon... Vă închipuiți ce situație...

— Glumești?

— Să glumesc?... Hm... De glumă îmi arde mie?... Dau nouăzeci de mii de lei și-mi arde de glumă... Voi știți câți bani dau eu aici de astă-iarnă și pân-acum? Când v-oi spune, n-aveți să mă credeți. Un milion, să nu zic mai mult... Dacă nu dau un milion, să nu ies pe ușă!

— N-ai dat un milion.

— Am dat!

— Bine, poate să fi dat și un milion...

— Nu *poate*, am dat!

— Bine, ai dat, da' ce-i vinovat Manole?

— Pentru că de câte ori am pierdut, Manole ședea lângă mine. Nu zic, poate de dragoste, săracu, că umblă pe lângă mine ca un câine bătut și mie mi-e milă și nu-mi vine să-i zic: „Pleacă, mă, du-te dracului d-aci, că m-ai afanisit^[83]!”

— Foarte rău dacă nu se simte!

— Nu-mi venea, mă, să-i zic... aș fi fost ridicol, că nimeni nu crede. Și el se încăpățânează, bănuiesc eu, să șadă lângă mine, așteptând să câștig, pentru a dovedi că legenda ce s-a creat în jurul lui din școală e stupidă. Dar dacă e așa, n-ai ce-i face!

— Bine, n-ai decât să nu mai joci când îl vezi, și pace!

— Să nu joc? Hm... Vezi, asta e tăria duhului cel rău. O putere fatală mă-mpinge să joc tocmai când e el în sală. O încăpățănare oarbă să răpun Necuratul. Îl caut pe Manole, să-l simt lângă mine, să mă uit în ochii lui când joc un punct hotărâtor. Și grecu apare și dispare. Vine câteva zile în șir, și pe urmă se dă la fund. Cum pleacă, încep să mă refac.

— Ei, acum ascultă-mă pe mine. Du-te și tu ori la popă, să-ți cetească, ori la doctor, să te caute. Nu te lăsa, mă, că e păcat. Ești încă tânăr...

— Hm... Eram sigur că n-aveți să credeți. Zi mai bine să ferească Dumnezeu...

— Iartă-mă, dar te-ai ramolit.

— Crezi?

— Vrei să-ți dovedesc?

— Ce să-mi dovedești?

— Că te-ai sugestionat ca un idiot, pe tine și pe alții.

— Ei, dovedește-mi tu mie că m-am sugestionat, văd că ești grozav.

— Astă-seară am să iau pe Manole lângă mine, și dacă n-oi câștiga, căci depinde natural de șansă, n-am să pierd decât o sumă pe care am s-o scoț pe masă mai dinainte. Zece mii de lei, am hotărât. De altfel, nici n-aș putea să pierd mai mult.

— Ai să-ți dai și cămașa dacă-l iei pe Manole lângă tine, ascultă-mă pe mine!

— Facem prinsoare?

— Nu fac nici o prinsoare. Te sfătuiesc ca pe un om cuminte. Nu te juca cu Dracul. Ai copii și ești și casier, după alea toate. Eu cel puțin am pierdut bănișorii mei. Eu am muncit, eu i-am făcut, eu i-am pierdut. Țineam trei sute de mii pe sobă, să nu știe nevasta. Ziceam că să cumpăr o casă, să-i fac surpriză... Ți-ai găsit!... Dar banul statului e cu bucluc.

— Ești un măgar dacă crezi...

— Nu te supăra, îmi pare rău, dar eu te-am prevenit... Să nu fie vina mea...

Vestea s-a răspândit ca un circuit electric. Membrii se adunaseră devreme. Sala era plină. Toți fumau enervați de nerăbdare. Privirile se aținteau spre ușă de câte ori se deschidea. Pentru întâia oară, o îngrijorare de altă natură stăpânea acest fragment de lume pătimasă. Manole întârzia. Era așteptat, chemat în gând de fiecare, cuprinși de panică la ideea că poate să nu vie...

Reușind să pară indiferent, Popescu - care nesocotise spovedania lui Juan - casier la „*Creditul bucureștean*”, în haină neagră de alpaca^[84], cu vestă albă, urmărea în oglindă pe cei ce intrau, cuprins de un sentiment nelămurit de curaj, pus față la încercare.

Jucătorii se așezau la masă.

— Cine-i la numărul cinci?... Domnul Popescu, mâna la dumneavoastră.

— Uite și Manole! răsuflă ușurat Popescu, trăgând hotărât, încrezător în cuminenția lui, scaunul pe care trebuia să șadă. Vino, șezi ici, lângă mine!

Manole stete o clipă la îndoială, intimidat parcă de privirile care-l urmăreau cu ostilitate, strânse mâna lui Popescu și, rostogolind ochiul ceacâr, se așază la dreapta lui, lângă un domn gras, cu haină largă, fără vestă, care sosise o dată cu el și căruia i se făcuse loc imediat, în considerațiunea că juca gros, cu același noroc uimitor.

— Două mii de lei la banc! anunță răstit Popescu.

— Banco! răspunse liniștit domnul în haină largă, care, după cât se aflase, era negustor de cereale.

De aci înainte, printr-o sfidare tacită, cum se întâmplă între jucători, lupta continuă între ei doi, ceilalți jucători abținându-se, curioși, în urma celor ce se zvonise, să vadă rezultatul.

— Patru mii de lei la banc!
— Banco!
— Opt mii la banc!... Aveți opt mii... Merge tot?
întrebă ca de obicei crupierul.
— Tot! răspunse Popescu, sigur de el.
— Opt mii! Un banco de opt mii!
— Banco!
— Nouă la banc!

Fu o clipă de uimire generală și, cu inconștiența caracteristică mulțimii, se formă un curent de simpatie în jurul lui Manole, care, la adăpostul unor ochelari negri, era impenetrabil. Numai Juan reprezenta la o parte statuia neînduplecată a fatalității.

— Aveți șaisprezece mii.
— Trec mâna.
— La șaisprezece mii mâna trece... O luați dumneavoastră? A cumpărat-o... cum vă numiți?
— Gherase, răspunse negustorul în haină largă.
— Domnul Gherase. Faceți jocurile! Cine face un banc de șaisprezece mii?

Se zice obișnuit că nu trebuie să joci împotriva mâinii tale. Aceasta este o axiomă în legile controlate de experiența jucătorilor. Printr-un îndemn inexplicabil la un jucător atât de vechi, Popescu, care renunțase la dreptul lui de bancher, urmărit poate de gândul de a dovedi lui Juan absurditatea credinței ce se înrădăcinase în mintea lui, părăsi această linie de conduită și zise:

— Banco!
— Cine a zis banco?
— Eu, răspunse ferm Popescu.

Inimile tuturor băteau mai tare. Orice zgomot, orice conversație încetase. Feciorii înlemniseră cu tăvile în mâini. Lumina becurilor păli o clipă și reînvie mai strălucită. Dintr-o cameră alăturată se auzeau rostogolindu-se zarurile la un joc de table, mărind liniștea din sală.

— Dați cărțile. S-a cerut banco!
— Opt! anunță Popescu.

— „En carte”^[85], se menține?

— Da, da!

— Dați cărțile!

— „Reste!”^[86] declară pontul.

— Șapte pentru „reste”, replică bancherul,

— Bună bancă, anunță crupierul.

— A stat la cinci, murmură îngrozită toată sala și se încinse o discuție zgomotoasă.

— Nu se stă la cinci.

— Se stă, domnule... Habar n-ai de joc... În pasă se stă la cinci!

— E „à volonté”^[87].

— Nici un „volonté”. Popescu a jucat foarte bine!

— Să vedem ce urmează... ori l-a tăiat, ori i-a prelungit pasa.

— Să vezi că i-a dres cartea.

— Liniște, vă rog. Aveți treizeci și două de mii de lei... domnul Gherase. Mai trageți ceva?... Merge tot? Treizeci și două de mii de lei la banc!...Cine vede un banc de treizeci și două de mii de lei? Haideți, domnilor, îndemna crupierul, faceți și mai puțin, din bucățele! Domnul Gherase vede la toată lumea.

— Banco! pronunță Popescu, înecându-se de emoțiune, alb ca varul, cu figura strânsă de durere ce-i strâmba gura întredeschisă.

— Cine a zis banco?

— Popescu...

— Ați făcut banco?... Banca e făcută... Treizeci și două de mii de lei la banc. Dați cartea...

— Carte, ceru sfârșindu-se Popescu.

— Nouă la banc! anunță crupierul într-o explozie generală de mânie. Veniți cu treizeci și două de mii de lei.

— Bine, am să dau... aduc mâine...

— Se cere acoperirea.

— N-am la mine, da’ îi aduc... Cinci minute... Aveți răbdare... Stau aproape.

Și ridicându-se cu greutate, congestionat, cu cravata strâmba, ieși împleticindu-se ca un om beat.

În sală era o fierbere extraordinară. Juan triumfa. Acuzat de unii, scuzat de cei mai mulți, Manole era în judecata tuturor. Ședea nepăsător acum, vorbind în răstimpuri printre dinți, fără a-l privi, grecește, cu negustorul în haină largă.

Deodată se făcu liniște. Mulțimea făcu loc cu gesturi ostentative de compătimire, ca la trecerea unui mort, lui Popescu, care, aruncând pe masă un teanc de bilete noi, prinse într-o bandă de hârtie galbenă, zise că un condamnat pocăit, care-și ispășește osânda:

— Numărați!

Negustorul luă hârtiile și, scuipând în degete, se pregătea să numere, când ușa se deschise violent și făcând irupțiune în sală, un domn ras de mustăți, urmat de alții, ce păreau la fel, porunci vehement, bătând în masă:

— Sus mâinile! Sunt procurorul. Banii pe masă!... Păziți intrările. Nu mai iasă nimeni! Apoi, îndreptându-se spre negustorul cu haină largă, zise unui comisar pletos: Scoate fotografia!... Seamănă?

— El e.

— În numele legii, te arestez!

— Ma Ț-am facuto?... Este o gresala...

— Nu, e nici o greșeală! Nu ești dumneata căpitan Vangheli, armator la Brăila, Barba Gherase, angrosist de coloniale la Galați, și Draculis, negustor de cereale la Constanța?... Domnilor, urmă procurorul, aveți în mijlocul dumneavoastră doi escroci: pe dumnealui și pe... unde ți-e tovarășul?... Ieși la iveală, chir Manoli, nu fă pe Violetta... apropie-te, nu-ți fie rușine... Și pe dumnealui... Vă mărturisesc, mă surprinde ușurința cu care a pătruns în mijlocul dumneavoastră.

- Și cum operau, mă, cum operau?
- Dracu știe! Se vede că erau înțeleși mai dinainte.
- Da' Manole, Manole... Care era rolul lui Manole?
- Grecu făcea pachetul.
- Măi, de ce a scăpat Popescu!
- De duhul Necuratului lui Juan.
- Bine cel puțin că l-a scos din idee.
- După ce m-a curățat...
- Mare ticălos!
- Ticălos... hm!... Om deștept, domle, nu ca noi, niște dobitoci...
- Deștept, nedeștept, o să-nfunde pușcăria.
- Vax!... Are el franci?...

NECAZURI...

Două țărance, două cumetre din sate vecine, venite la târg, s-au întâlnit, ca prin minune, la Iași, pe șoseaua Socolei, la crâșma „*La trei calici*”, așezată la o răspântie de ulicioare, măgieșită cu case de lut, încondeiate cu brâuri sinelite.

Un soare fierbinte de vară încinge sticlele cu rachiuri verzi de la ferestrele păinjinite, apa din cofele de pe prispe, pălește grămezile de castraveți și pepeni galbeni, așezați spre vânzare pe lângă garduri, dulăii cu limba scoasă, ce se apără necăjiți fără răgaz, de muște ce nu mai au astâmpăr.

Femeile, cu tulpanele desfăcute, s-au așezat în băătura crâșmei, la umbra horbotită a unui salcâm rahitic, cu sticla de rachiu între ele. După ce și-au turnat cu îngrijire pe picioarele crăpate apă, cu ulcica, să se răcorească, una din ele a scos din traistă mămăligă rece, fire de ceapă și de usturoi, a deznodat cu dinții un nod de tulpan vechi, care

ascundea o sare neagră bolovănoasă, și au prins a mânca, împărțându-și necazurile, cinstindu-se între ele, prăfuite de carele ce se întorceau, acum deșerte, hodorogind, spre casă.

— Să trăiești, cumătră... să trăiască și cumătru... să trăiți și să hiți sănătoși... Dumnezeu să vă dea sănătate și să trăiți amândoi...

— Și-mneavoastră să trăiți ani mulți și să vă dea Dumnezeu zile și sănătate... și inimă bună... și să uitați năcazurile, că-s di la Dumnezeu... Nie nu ni-o murit o găină?... Când am ieșit azi-dimineată, numai ci am dat piste ea moartă... Fac nu știu ce naiba în cap di mor numaidecât...

— Da nie nu ni s-o bolnăgit porcul?!

— Nu-i nică, așa se bolnăgesc ei, da nu mor tăți... care-s mai belalii^[88], da' o samă nu mor... Sănătate să deie Dumnezeu... Cumătrul ce face?...

— Iacă, nu-i ghini...

— Aracan de mini... d-apoi ci are?

— Zace...

— Irrra... d-apoi di ci?...

— Eu știu... să-nădușe în chept... iacă ici, în capul cheptului, și să face negru cum e pământul... că de asta am venit mai mult la târg, să caut un *vitral*, să-i dau niște oușoare, să-l întreb, să vedem, nu mi-o da ceva pentru porc, că atâta gită am... dac-o muri, ce mă fac eu la iarnă c-o casă de copchii...

— Poi...

— Că omul dacă are zile lăsate de la Dumnezeu, trăiește, da dacă i-o sunat ceasul, s-o mântuit... Da' gita, ce știe ea... parcă are grai să vorbească ca omul, să spună ci o doare...

— De un' să aibă... da iacă să-ți spun un leac... M-o învățat și pe mine o femeie... Să prinzi o țarcă - dacă-i putea-o prinde - că-s șirete, bată-le gina să le bată... zboară cum te aprochii di ea... Și dacă-i prinde-o, să n-o omori, să n-o tai, nimic să nu-i faci... numai s-o frigi ghinișor, întreagă, așa cum se găsește, cu pene cu tot, și s-o dai

cumătrului s-o mănânce... și dacă nu s-o face
ghine din asta, să știi că nici zile multe n-are, și
tare-mi pare rău... Da las', să him sănătoși, că
poate o da Dumnezeu și ți-o trăi porcu...

1923

TOCMEALĂ

Plouase toată noaptea. Dimineața, satul de pe
coastă, spălat, premenit, ieșea vesel din ceața ce
trândăvea în păтури rare, prin funduri de văi, pe
acoperișuri, mai sus, în crâmpenie destrămate,
aninate de pomii înmuguriți vremelnici. Peste tot
plutea un miros pătrunzător de arături întoarse,
încălzite, fecundate de dragostea mirelui neobosit.
Țăranii treceau la arat silindu-se pe lângă boii ce
veneau tăfalogi la vale, cu jugul în coarne, târând
în urma lor plugurile oloage, prinse în coada
carelui. Nevestele, ghemuite pe maldăre de
strujeni, strângeau pe lângă ele copiii speriați, cu
ochii strălucitori, golași, surprinși de răcoarea
dimineții.

La curtea răzlețită de sat, lumea umbla după
treburi. O femeie cu fusta scurtă, desculță, cu
picioarele roșii, hrănea un popor de păsări lacome:
rațe caraghioase, găște proaste ce stăteau de harță,
găini prinse de panică, ce se strecurau țișând pe
sub nasul curcanilor simandicoși, ca niște sultani
din alte vremuri.

„Pui, mamă, pui, pui, pui, puui!...”

În fața grajdului, trei argați înhămau, certându-
se, două gloabe neșesălate la o brișcă plină de
noroii. Lângă pridvorul casei, la o distanță
respectuoasă, înțelenise umil, descoperit, nebăgat
în seamă, un țăran desculț, cu părul încâlcit, cu fața
încrețită de suferință înecate în rachiuri tari.

Boierul, om scund, cu ochii verzui, se pregătea să plece fără cravată, cu haina de praf, cu pălăria scorjită de soare.

— Iar ai venit? îl întreabă el în fine, urcându-se greoi în trăsura strâmtă, înălțată pe arcuri.

— Iar, conașule.

— La ce ai venit?

— Dă, conașule...

— Nu ți-am spus să nu mai vii?

— Ba mi-ai spus conașule, dar ziceam că poate ne-om înțelege.

— Ce să ne-nțelegem... Lași fata la curte... asta-i înțelegerea.

— Eu n-o las?... Dacă ea nu vrea să vină... Eu aș hi bucuros, păcatele mele...

— De ce nu vrea?

— Întreabă-mă și mata... Zice că n-are cine să vadă de casă... Să hi trăit mă-sa...

— Da Smaranda ce treabă are?

— Îți dau pe Smaranda, că, vorba matale, tot n-are nicio treabă.

— Nu vreau pe Smaranda, să-mi dai pe Domnica!

— Ți-o dau, conașule, numai să vină... Aud că vrea să se mărite.

— Cu cine?

— Cu alde Ghiță Codău.

— Mărită-se sănătoasă! Da să știi că nu-ți primesc oile la suhat⁽⁸⁹⁾. Mână, mă!...

— Dă, conașule, cum vrei mata, da atunci îți iau și pe Toader.

— Cum? Ia oprește, mă! La ce să iei pe Toader?

— N-are cine umbla cu oile.

— Da pân-acu cine ți-a umblat cu oile?

— Mă mai duceam eu, mânca-le-ar lupu, da amu am îmbătrânit...

— Pe Toader nu ți-l dau...

— Ei, să hii mata sănătos, că și el e mulțămît, și matale ți-i drag de dânsul... Știi una conașule, iacă-ți dau și pe Domnica, să nu zici că sunt om

rău, că eu la casa mătăle am crescut de când ai luat pe duduca, Dumnezeu s-o ierte... dar să-mi primești oile la suhat, și din brânză, una și una...

— Ce să ți le mai primesc... n-o să le dai de zestre?... Când faceți nunta?

— Ei, așa vorbesc oamenii, nu știi mata cum e lumea... Da eu n-o dau, că-i nicșoară... Vin', Domnică, de te-nțelege cu conașul!

De după poartă se desprinsese, înaintând cu mâinile sub pestelcă, o fată îndesată, bălaie, cu sânii mari, care se opri la jumătatea drumului potrivindu-și șuvițele decolorate de soare sub tulpanul tras pe ochii înfundați și negri.

— Vin' fă, n-auzi?

— ...

— Hai mai tare!... Vin', de, că nu te mănâncă nimeni!

— ...

— Apropie-te... Așa!... Nu te teme... Vorbește cu conașul, nu-ți hie rușine.

— Ți-e frică de mine?

— Nu ni-i nică.

— Vrei să vii la curte?

— Dacă mă lasă tătuca.

— Da tu ce zici?

— Cum o zice tătuca.

— Ci-i dai mata pe lună?

— Opt lei, cum am plătit totdeauna.

— E puțin, conașule, mai pune ceva.

— Nu mai pun nimic.

— Mai pune, mai pune, că e puțin, zău e puțin... E fată mare, nu te uita că e îndesată, așa-i felul ei. Mă crezi mata, conașule, amu de Paști am dat opt lei numai pe ciuboțele.

— Iacă, nouă lei... Poftim, să nu mai ziceți nimic.

— Ghini, conașule, despre partea me... Ce zici, Domnico?

— Eu știu?

— Dacă mai ai ceva, spune... conașul e aici. Să nu hie vorbă pe urmă.

— N-am nică.

— Spune hotărât, vii?

— Oi vini.

— Vine, conașule.

— Așa rămâne, și dacă îi fi cuminte și-i asculta...

— Da sara mă duc acasă?

— Proasto, o alintă râzând boierul, cum ai să te duci acasă?!...

— Atunci, zise fata privind în pământ nătângă, scormonind cu piciorul o pietricică, ni-i mai da mata și o vacă.

1923

LA DENTIST

În puterea nopții, Alcaz, director la Ministerul Opiniei Publice, sări din pat și porni scâncind prin odaie, clătinând din cap, ținându-se de falcă, chinuit de o durere de măsea cu junghiuri ascuțite, ce se repetau cu o regularitate cronometrică.

Ostenit, se așeză pe marginea patului și, când să se creadă mai ușurat, sări ars și plecă din nou la plimbare, dând cu pumnii în masă, în pereți, în tot ce întâlnea în cale. Încercă toate lucrurile: se păli cu puiul de pernă încălzit la gura sobei, obloji măseaua cu usturoi pisat, împănă urechile cu vată și, exasperat că durerea nu contenește, se hotărî eroic să ia o gură de apă rece, ca să amortească nervii, așa cum auzise din bătrâni. Fu străbătut însă de un junghi atât de ascuțit, încât năvăli afară, nebun de suferință.

Viscoalea grozav. La poartă crescuse troian de zăpadă, în care scufundându-se, pierdu papucul și

constată neplăcut că e cu picioarele goale.

Se întoarse cumișit și - nu-i venea să creadă - fără dureri. Închise încet ușa, se dezbracă cu gesturi liniștite, mergând ușor ca în jurul unui mort ce odihnește. Făcu lampa mică și, ținându-și răsuflarea, se lungi în pat pe o coastă, cu precauțiuni de om rănit. Lăsă binișor capul pe pernă și închise ochii într-un suspin de ușurare.

Dar după o clipă de iluzie, durerile porniră din nou, rare, slabe, ca venind de departe, apoi, întărindu-se treptat, începură să-l ciocănească fără răgaz, în tactul unui expres ce aleargă. Alcaz mări lumina, dete plapuma la o parte, își trase pantalonii, ghetele, îmbracă șosonii, paltonul, își așeză fularul în fața oglinzii, cu gesturi ordonate, grave, de om ce-și face testamentul, și, îndesând căciula pe urechi, luă chibriturile în buzunar, stinse lumina și plecă hotărât, ca la asalt.

În stradă ridică gulerul, și, cu capul între umeri, cu mâinile în buzunar, înaintă prin zăpada care crescuse până la genunchi. Durerile îl părăsiseră. Nimic însă nu-l mai putea întoarce. Voia să se răzbune.

Scoborî în Izvor, trecu podul de la Mihai-Vodă^[90], o luă pe Lipscani, unde știa un dentist din treacăt, și, oprindu-se în fața unei porți masive, bătu câțeva vreme, din ce în ce mai tare.

— Cine-i?

— Domnul doctor e acasă?

— Eu sunt... Cine ești dumneata?

— Îmi dați voie, Alcaz, directorul...

— Vă necăjește măseaua? Pofțiți.

— Scuzați că vă deranjez la ora asta... începu Alcaz intrând în cabinetul doctorului.

— Nu face nimic.

— Ba foarte mult, dar mi-am zis: medicii sunt ca niște apostoli...

— Mă rog...

— În special dumneavoastră...

— Sedeți în fotoliu.

— La mine un dentist merită mai mult decât un doctor... la ei toate merg pe ghiceală...

— Ședeți, să vedem.

— Dumneavoastră luați omului cu mâna... Ia spune, doctore, doare rău, ce zici?

— De loc.

— Spui drept?

— Garantat.

— Doctore, să știi că dacă mi-o scoți bine, pe lângă dreptul dumatăle, îți trimit un curcan îndopat cu nuci, să mă pomenești, tocmai de la Piatra-Neamț... de la mama...

— Mersi.

— Numai să ți-l frigă bine și să-i dai o linguriță de rom înainte de a-l tăia...

— Asta n-am știut... Ședeți.

— Vine de-l frăgezește... îl face cum e spuma.

— N-aveți nicio grijă, căscați gura.

— Ce ai în mână?

— Nimic.

— Arată să văd.

— Poftim. *Rien dans les mains, rien dans les poches*⁹¹... Poate nici să nu fie nevoie.

— Crezi?

— Să vedem.

— Așa ne amăgiți dumneavoastră...

— De loc. N-aș avea niciun interes. O măsea întreținută rentează mai mult decât una scoasă, și toată lumea e mulțumită: clienții rămân cu dinții în gură, și noi cu banii în buzunar.

— Bravo, doctore! Îmi place de dumneata că ești băiat sincer... Se vede că ești român verde...

— Sunt evreu, domnule.

— Nu face nimic. Eu îți spun drept, nu că ești dumneata de față... evreii îmi sunt foarte dragi... Românul, domnule, nu este antisemit... eu, cel puțin...

— Deschideți gura mai mult... Asta vă doare?

— Aia... așa mi se pare... eu știu?

— S-o ștergem cu puțină vată...

— Dacă crezi că trebuie s-o scoți, scoate-o. Numai să nu mă doară, doctore, eu nu sunt ingrat. Poartă-te bine, și ai să vezi ce client ai căpătat...

— N-aveți să simțiți nimic. Nu vă temeți.

— Nu mi-e frică, dar nu-mi place să mă doară... umblă binișor și-ți promit o balercuță de vin roș să-l ții pe unghie.

— Mersi... vă doare?

— Ai scos-o?

— Deja?... O, nu merge așa repede. Trebuie anesteziat bine, să nu doară de loc.

— Așa... Să nu mă doară de loc, dragă doctore, că am să te recomand la toată lumea... Sunt foarte cunoscut, să vezi ce clientelă îți fac eu dumitale... Și dacă ai copii, pot să le dau lecții de franceză...

— Căsați gura, mai mult, fără frică. Nu vă temeți.

— Ai...

— Clățiți-vă.

— Glurururulu... ptiu!... Gata?

— V-a durut?

— Glurururulu... ptiu! Puțin.

— Mai clățiți-vă...

— Glurururulu... ptiu! Unde-i măseaua?

— Clățiți-vă bine, dați cu limba...

— Glurururulu... ptiu!...

— Poftim și corpul delictului. Vedeți, era atacată la rădăcină.

— Hm!... Nu era cine știe ce lucru... Puteai să n-o scoți... Unde mi-e căciula?

— În antreu.

— Bine zici... Poftim...

— Dumneavoastră vreți să glumiți, domnule?...

— Ba nu glumesc de loc.

— Doi poli, la mijlocul nopții?!...

— Lacomî mai sunteți!... D-aia vă urăște toată lumea, și bine face. Nu vă mai săturați de bani. Cu cinci lei mi-o scotea orice bărbier.

AȘA E PIESA

Comedie în trei tablouri

Regimentul X de infanterie a primit, pentru educațiune și întreținere, cincizeci de copii, orfani de război.

Într-o zi i-a numărat, a doua zi i-a tuns, a treia zi i-a numărat din nou, și după împlinirea acestor rituri seculare, urma să primească o pâine la doi.

După câțva timp, maiorul ajutor, întâlnind prin curte pe ofițerul cu aprovizionarea, însărcinat cu creșterea lor, l-a întrebat, scârbit ca de o pacoste:

— Cine să-i îngrijească, cine să-i îmbrace, cine să-i spele...

— M-am gândit eu la asta... Am angajat o spălătoreasă faină.

— Parol?

— Spală admirabil.

— Ce spui?

— Știe și prăjituri.

— Bravo, Floriene! S-o trimiți, mă rog ție, din când în când și pe la mine... Și mai ia un om.

Tabloul [al] II-lea

— Ce caută femeia aia?

— E madama de la copii, domnule colonel.

— Ați găsit?

— Faină! Eu am adus-o. Spală admirabil.

— Taaci!

— Știe și prăjituri. Nemțoaică, ce mai una-alta!

— Ia cheam-o încoace.

— Carolina!

— *Küss die Hand...*^[92]

— *Gut morgen...* Dă-te mai aproape... *Zi zin ku?*^[93]...

— *Was? ... Köchin, bitt schön*^[94]... *boctereșe...*

— Înțeleg, înțeleg... da (frecând rufe imaginare:) spălat, *nain?*^[95]

— *O, ja, bitt' schön.*^[96]

— *Gutten?*^[97]

— *Gut.*

— Auzi, că-i faină... trimite-o la mine degrabă... și mai dă-le un om...

(Depărtându-se împreună.)

Maiorul: Nu știam că vorbiți așa bine nemțește.

Colonelul (modest): Da, o rup binișor.

Tabloul [al] III-lea

— Bine, colonele, mi s-a raportat că ai râioși în regiment. Se poate?... și mai cu seamă copiii, care este pentru noi o moștenire sfântă!

— Domnule general, vă spun drept, eu singur nu știu ce să mai zic. Îi îngrijesc destul, da... știți dumneavoastră, cei șapte ani... Până i-om da pe brazdă. Mă ocup personal. Le-am tocmit o spălătoreasă faină.

— Natural, frate, așa trebuie.

— A găsit-o nevastă-mea, că se interesează și ea. Spală admirabil... o nemțoaică... și calcă, domnule general...

— Adevărat?

— Face niște prăjituri!

— Bune?

— Splendide!

— Da de gătit știe? Că ăsta-i principalu...

— Dumnezeiește! Dacă nevasta, care-i gospodină...

— Fain! Trimite-o la mine, monșer. Să plece imediat... și dați oameni de ajuns. Nu-i lăsați de capul lor, că e mici.

1924

REPROȘURI

Costache Negulici, arhivar diurnist, galben-pământiu la față, cu ochii strânși, adânciți în orbite, se-nchină, slab, adus de șale, în fața icoanei lui sfântul Nicolae, care privea cu severitate firele de păr răzlețe ce tremurau ca de friguri în deșertul cheliei păcătosului.

Costache Negulici era istovit, avea nevastă frumoasă și o ducea greu. De la birou venea cu umbrela subțioară, cu pași mari, îngenuncheați, direct acasă. De obicei mânca ridichi cu pâine neagră și o bucățică de brânză pe colțul mesei, apoi, sughițând greu, se apuca, pentru a-și spori veniturile, să lipească plicuri plătite de farmacii cu 1,40 lei suta. Lucra, fără să vorbească, o mie de bucăți până la miezul nopții, cu întrerupere de o oră, în care timp ținea și contabilitatea băcanului din colț.

N-avea nici un vițiu, nici o pasiune decât tutunul, pe care-l fuma cu patimă și cu degetele îngălbenite ca de curățitul nucilor. Colegii nu-i cunoșteau decât un rând de haine, lustruit, înverzit, care scădea și el din cauza transformărilor multiple în fiecare an, în proporția în care slăbea, pe nesimțite, proprietarul.

În schimb, Zoica avea păr negru, ochii focoși, buze roșii, purta ciorapi de mătase, și când o căutai, era la rude.

Ros de gelozie neputincioasă, Costache Negulici, plin de bănuieli și de otravă, se hotărî în fine să o întrebe:

— Unde ai fost?

— La țața Tinca.

— Iar? Mai stai dracului acasă!

— Ce să fac?

— Ce să faci? Mă întrebi ce să faci? Tare frumos! Va să zică tu nu ții la mine de loc.

— Cum nu ții la tine?

— Dacă pleci toată ziua și mă lași singur.
 — Parcă tu ții.
 — Eu?
 — (Lipindu-se de el:) De când te rog să-mi faci o capă de mătase...
 — Mai așteaptă... Slavă Domnului, nu e zi lăsată de la Dumnezeu să nu-ți aduc câte ceva. Ai vrut cercei lungi, ți-am luat cercei lungi. Ai zis pantofi de lac... poftim pantofi de lac... Și câte și mai câte... Brățară galbenă, umbrelă scurtă, pălărie roșie, și în schimb tu de mine n-ai nici o grijă.
 — Cum n-am grijă de tine?
 — Da' ce grijă ai de mine? Pleci dimineața și vii seara. Toată ziua în trăsură. Cine-ți plătește trăsura, mă rog dumitale?
 — Ce-ți pasă?
 — Ce-mi pasă?
 — Dacă mi-i urât...
 — Da' mie nu mi s-a urât că muncesc ca un câine de dimineața și până seara? Ce mi-ai dat tu mie de când ne-am luat? Arată și tu un lucrușor cât de mic, să fi zis: „Na și ție, bărbate, de ziua ta, ori de Anul Nou”...
 — Bine, ai dreptate, nu zic, da' spune și tu: ai purtat ceva necârpit de când ești cu mine?

ECONOMIE

Fragedă de tinerețe și aer proaspăt, Nușa năvăli zveltă, cu părul retezat, cu ochii verzi, cu nas obraznic, în cabinetul bărbatului său și-i spune într-un suflet, îmbujorată de indignare:
 — Vai, dragă, n-ai idee cât ne fură Anica!
 — Taci, mai încet, să nu te audă.
 — (Scoborând glasul:) Las' să m-audă...
 — Te pomenești că pleacă.

— Sănătate bună... Știi ce hoată e? Cât crezi că puneă conopida la socoteală?

— Cincizeci de lei.

— Și tu cu cât ai luat-o?

— Cu patruzeci și opt... doi lei dintr-o dată, închipuiește-ți. De-acum nici n-o mai las, mă duc eu singură. Și hreanul mi-l socotea cu bucata... eu l-am luat cu kilogramul, e mult mai convenabil... Dar trebuie să-ți dai osteneală; să cauți, s-alergi, să umbli... Eu știi ce fac? Dau întâi o raită prin toată piața, așa, ca să-mi fac idee, și pe urmă iau de unde-mi place, una de ici, alta de colo... Era și Livezeanca, cu taiorul ei cel nou; da mie, drept să-ți spun, nu mi-a plăcut de loc. Mai întâi, taiorul nu e rochie de piață, ș-apoi, când ești gătită, nici nu-ți vine să te tocmești. Zău, nu știu cum, parcă te jenezi. Eu am fost în *trotter*, așa cum mă vezi, ca o slujnicuță, și închipuiește-ți dragă, ha, ha, ha, un soldățoi se ținea de mine... Da i-am întors și eu o pereche de ochi... a văzut numaidecât cu cine are a face... Nu, orice s-ar spune, e mare economie... Vezi cu ochii, te tocmești, cumperi ce-ți place (așezându-i-se în brațe) și gătești bărbătelului papă bună... ghici, ce avem la dejun?

— (Distrat:) Supă.

— Aăă, și tu... Așa proastă mă crezi? Mă duc la piață să fac supă... Pui cu ciuperci, dragă... Și mai ce?

— Eu știu...

— Ce-ți place ție mai tare?

— Alva.

— (Triumfătoare:) Ficățel de găscă!

— Bravo!

— Vezi cum mă gândesc eu la tine?... Pupă-mă. Luasem și o oală cu smântână, dar a spart-o dobitocul ăla de hamal... Păcat de oală... Am luat și mere crețești, să vezi ce frumoase... și mandarine am luat... Voi n-aveți idee ce înseamnă să fii gospodină și să te duci singură... nici nu e de

comparat conopida care am luat-o eu cu aceea care a cumpărat-o Anica...

— (Complezent:) Ochii stăpânului îngrașă calul^[98].

— Tataia spunea, Dumnezeu să-l ierte, că economia mică face averea mare... Așa ne-a crescut... trei surori... Cât de puțin, zece bani, nu-i rușine... zece de ici, zece de colo...

— Coniță, întreabă birjarul, îl mai țineți mult, că-i tocmit la o nuntă...

— Vaai, ce uitucă sunt! Vă place? Du-te, Anico, degrabă, mă rog ție, și dă-i drumul... (Către bărbatu-său:) Ai tu o sută de lei?... Eu m-am întors fără niciun gologan.

— O sută?!

— M-a dus, am venit acasă, cât a așteptat în piață... judecă și tu. Pe urmă a fost așa de cuviincios, a venit numaidecât! Merită, săracul!... Unii fac niște mofturi...

1924

NE VARIETUR^[99]

Generalul inspector, indignat că era nevoit să calce pe pământ, înainta în silă, urmat de o suită de ofițeri docili, tăcuți, îngrijorați, eșalonați în adâncime și pe grade, care se temeau să calce sănătos, așa cum erau deprinși.

Cortegiul părea o serie de bănuți duși de procuror la locul crimei. Toți avuseseră relații cu mortul. Fiecare se temea să nu fie acuzat de omor... Victima era regimentul, înșiruit din zori pe câmpul mărginit de șanțuri. Un singur nor, pâcios și vânat, scoborât să-l atingi cu mâna, acoperea trupa ca o cască uriașă de război.

— Drepti!... Pentru onor... răsună o voce prelungă, ce ambiționa să fie glasul trâmbiței din urmă și să trezească oamenii morți de neodihnă.

— Lăsați... lasă astea, oprește, te rog... clișee vechi, colonele.

Colonelul rămase pietrificat, ca osânditul care se trezește în picioare după un foc de salvă îndreptat împotriva lui.

— Să vie un om cu o mitralieră.

Câțiva ofițeri fugiră, luându-se la întrecere. Peste puțin, un soldat arămiu, escortat ca un prizonier de ofițerul triumfător, înainta șchiopătând, intrat cu de-a sila într-o pereche de bocanci noi, stângaci în mantaua bătoasă ce-i îngreua mișcările, nouă și ea, ca tot restul îmbrăcăminții, și se opri în fața generalului ca un condamnat la moarte.

— Cum te cheamă pe tine?

— Florea.

— Florea?

— Cristache, să trăiți.

— Nu Florea?

— Ba Florea.

— Mă țigane, alege-ți, ori Florea, ori Cristache.

— Florea Cristache.

— Dă-te mai aproape... Legați-l la ochi... strâns, să nu vadă.

— Aolio... nu sunt eu, mânca-ți-aș sufletul...

— Nu te teme, Cristache, că nu te omoară nimeni. (Întorcându-se către ofițeri:) El a auzit din război... e bună și frica câteodată... Vezi tu ceva, mă Floreo?

— Nu văd, mânca-te-aș, că m-a strâns rău.

— Câte degete sunt aici? Nu pune mâna la batistă, țigane...

— Păi nu le poci număra.

(Infinit superior:) — D-aia te-am legat și eu. Ei, apucă-te acum și desfă pușca și să mi-o faci la loc ca din fabrică.

— Doamne!... păi așa, cu ochii legați?

— Uite-așa, legat la ochi.

În respirația reținută a ofițerilor, cu un oftat ce suieră printre dinții săi albi neregulați, soldatul se așează în genunchi și cu mâini uscate, înnegrite, scoase trusa cu uneltele.

Colonelul, galben ca de ceară, aștepta, ca martirii condamnați la proba supremă, o minune cerească. Fiecare dibuială era o decepție, fiecare învârtitură de daltă, o speranță, orice bucată desfăcută, o ușurare.

Un observator dezinteresat ar fi băgat poate de seamă că țiganul o făcea de oaie. Dibuielile lui erau exagerate și desfacerea pieselor se succeda în ordine prea convențională, ceea ce trăda o practică îndelungată.

Dar cine sta să bage de seamă, în panica generală, asemenea amănunte? În câteva clipe, ce părură colonelului un veac, într-o tăcere de ziduri părăsite, soldatul desfăcu arma, înșirând bucățile metodic pe batista întinsă cu îngrijire dinaintea lui.

— Așa, băiete, acumă încheie-o la loc.

Operația merse mai ușor. Ultima piesă încheiată aduse un curcubeu pe fețele întunecate ale ofițerilor.

— Bravo, colonele! strigă entuziasmat generalul, sărutându-l pe amândoi obraji.

— Domnule general...

— Nimic, că strici totul... Destul... Mi-am făcut idee. Vad că s-a muncit. Vă felicit, domnilor, și la revedere... Nu, mulțumesc, nu vreau suită... Mă duc singur. Rămâi cu ofițerii dumitale.

— La cine e în companie? întrebă transportat colonelul, după plecarea generalului.

— La mine.

— Domnule căpitan, îți mulțumesc și vin' să te sărut la rândul meu...

— Sărută-l și tu pe Florea...

— Ce să-l sărute, domnule, că-i armurier.

PENTRU ȚARĂ

La Olt lupta dura de trei zile. Tunurile bubuiau cutremurând văzduhul, cumițind copiii, umplând de groază femeile și bătrânii, lăsați pentru paza satelor. Mitralierele false cu care nemții cercetau întinderea frontului se auzeau plescăind fără astâmpăr, supărător, de pretutindeni, ca niște berze învrăjbite, uriașe. Soldații noștri, *tătuci* cu fețele îndoliate de bărbi inculte și de suferințe ascunse, presărați în șanțuri lungi, ce le veneau până la genunchi, trăgeau în vânt, cuprinși de panica misterioasă că nu zăreau de nicăiri dușmanul. Proști, flămânzi și goi, credeau orice, așteptându-se la toate: în apa vie și moartă, în pecetea cu care nemții însemnau pe cei liberați, ca să-i recunoască și să-i omoare, dacă, după această mărinimie, i-ar mai fi întâlnit în luptă.

Mulți își pierduseră mințile. Stăteau ținând cu ochii întunecați pământul, încremeniți de groază printre tovarășii morți, cu membrele zgârcite, cu fețele prinse într-un semn de întrebare. Unul se ridică deodată în picioare și fugi, fără armă, răcnind sălbatic, înspre inamic. O seamă se depărtau pe furiș, se răzlețeau și, suflete chinuite, se mutilau fără iscusință, pentru a scăpa de urgie. Un glonț în palma stângă pusă pe gura țevii, și omul fugea rătăcit, cu cărnurile spintecate, la ambulanță, unde rana, înnegrită de fum, trăda repede toată scăderea soldatului învins.

Medicii semnalară ticăloșia și ordine superioare, severe, ca toate ordinele superioare, impuneau măsuri extreme.

Colonelul Popescu, comandant destoinic și blajin, dar hotărât la nevoie, n-apucase a-l ceti bine și de la ambulanță i se aduse, escortat de un doctorand, un om rănit.

— Domnule maior, e de la dumneavoastră, s-a împușcat singur... se vede forma rănii și negreala.

— Cum te cheamă?
— Gligore.
— Gligore și mai cum?
— Gligore.
— Alt nume n-ai?
— Ba Gligore al Mariței.
— De ce te-ai împușcat?
— A scăpat glonțul, mânca-ți-aș ălea...
— Minți, de ce te-ai împușcat, mă țigane?
— Oi hi greșit.
— De, mă băiete, n-am ce să-ți fac, asta nu e greșeală, ci păcat, care nu se iartă.

Și întorcându-se către agenții de legătură, porunci cu voce scurtă:

— Să vie câte un om cu arma din fiecare grupă... apoi scoase o țigară pentru a-și potoli emoțiunea, învârtindu-se încoace și încolo, neștiind unde s-o aprindă. Care aveți un foc? dar nu răspunse nimeni și, în neștire, o aprinse de la mutilatul care îi prezintă cu sfială un fitil aprins cu mâna lui sfârtecată, cu cealaltă dând umil onorul, sperând să-și micșoreze vina, neștiind ce îl așteaptă.

— Au venit oamenii?
— Da, să trăiți.
— Unde sunt?
— În vâlcea, în dreptul șanțului.
— Duceți-l acolo... mai înapoi; vino lângă mine, doctore... să vie preotul.

Nenorocitul, alb ca varul, cu tulei de barbă ce parcă creșteau văzând cu ochii, privea râzând rătăcit, cu capul gol, așteptând cu gâtul uscat sfârșitul comediei care face din țigani obiect de glume dureroase, după cum știa el din cazarmă.

— V-am chemat să spuneți camarazilor cum mor lașii și să pedepsiți cu mâna voastră pe acel care și-a călcat jurământul rănindu-se singur.

— Legați-l la ochi. Comandă, sergent!

Preotul ridică crucea și mormăi pe nas cu vorbe înecate:

— „...iar de a greșit cu voie sau fără voie, cu fapta sau cu gândul, cu știință sau fără știință...” restul se pierdu într-o comandă scurtă.

— La ochi... daați foc!

O pocnitură dezlânată rupse ecoul pe o pânză putredă. Toți rămaseră prostiți. Camarazii trăseseră în sus, cu ochii închiși. Un glonț, unul singur, al sergentului, lovise pe Gligore, care se zvârcolea, ținându-se de burtă. Soldații se-nchinau, doctorul alergă în grabă, îi sfășie hainele, căutând rana. Îi făcu o injecție și un pansament sumar. Mărgelile de spumă ușoară periau acum în colțul gurii muribundului.

— Ce zici, doctore?

— E condamnat, isprăviți-l...

Soldații prinseră a se închina din nou.

— Nu, ajunge, cum i-o fi scris, întrebați-l, ce vrea?

— Ce să mai vreau?... răspunse horcăind Gligore, oțărât, brobonit de nădușeală, cu ochii împăienjeniți de moarte. Făcurăți treabă... am șase copii, să hi ochit barem într-un chicior.

PROFILAXIE

— Avem un caz suspect de tifos exantematic... anunță din ușă medicul regimentului, intrând fără să bată în cabinetul comandantului.

Colonelul se roși ca o sfeclă, lărgi cu degetele gulerul de la tunică, respiră șuierând și, scăpat ca prin urechile acului de un atac de apoplexie, se sculă în picioare, se îndreptă îngândurat spre cuier, îmbracă mantaua încheindu-se la toți nasturii, porni repede spre ușă, se întoarse, se dezbracă, puse mantaua la locul ei și, așezându-se la birou, scânci domol:

— Așa e când ești prea bun.
 — Domnule colonel...
 — Lasă, domnule... Ți-am spus eu ceva?...
 Adună reghimentul.
 — Tot reghimentul?
 — Nu, să vie maiorul.

— Ordonăți, domnule colonel!
 — Dumneata ai auzit?
 — N-am auzit nimic.
 — Cum, maiorule? Eu știu înaintea dumitale că
 avem tifos exantematic în reghiment?
 — Nu mi-a spus nimeni.
 — Aștepți să ți se spună?! Bravo! Frumos!...
 Vorba aia: eu aștept, dumneata aștepți, el
 așteaptă... glumi colonelul, cu ironie amară. Bine,
 maiorule... Tac... Vezi ce fel de om sunt eu?... Nu
 zic nimic. Dar să ferească Sfântul de acum înainte
 să cadă cineva în mâinile mele!

— Domnule colonel...
 — Destul! Ia notă: 1) Să se pună santinele de jur
 împrejurul cazărmii; 2) Oamenii să se culce
 imediat; 3) Reghimentul se consemnează în
 cazarmă până la noi ordine. *Suspend* orice
 instrucție. Nicio corvoadă, nimic, nimic absolut...
 Nicio mișcare... Să nu se vadă picior de om
 umblând prin curtea reghimentului... Bagă bine de
 seamă, maiorule, că te fac răspunzător de ordinele
 care le dau acum. Nu se dă nimeni jos din pat, nu
 iese nimeni în oraș, baia va funcționa zi și noapte,
 oamenii să-și spele rufele cu apă caldă... sau mai
 bine nu, să le fiarbă... Auzi, maiorule?

— Aud, domnule colonel.
 — Domnule, auzi?
 — Da, domnule colonel, am înțeles.
 — Să le fiarbă în ochii dumitale. Bagă bine de
 seamă, că eu cu dumneata vorbesc, și din cinci în
 cinci numite să mă ții la curent... ia măsuri, dă
 ordine, să nu se întindă, că v-ați curățat! Doctorul

să facă anchetă severă, să vadă cine-i măgarul care a adus tifosul exantematic.

— De la Soroca.

— Parcă de la Chişinău nu era tot dracul ăla... Cine l-a adus, asta vreau să ştiu! Să-l dau în judecată, ca să se înveţe minte!

— Doctorul e vinovat, că n-a izolat recruţii.

— Ba i-am izolat, da n-am putut să-i izolez complet, că n-am avut unde.

— Are dreptate maiorul. Eşti piază-rea, doctore. De când ai venit dumneata, numai cu buclucuri. Ăla şi-a frânt mâna, mecanicul s-a opărit, şi cu tifosul exantematic o făcuşi fiartă.

— Da' ce sunt eu vinovat?

— Cine zice că eşti vinovat'?... La revedere, domnilor! şi bolnavul să stea în observaţie permanentă...

— Poate să nu fie exantematic!

— Oare? întrebă plin de speranţă colonelul. Ei, cum putem cunoaşte, Negrene?

— Foarte simplu... afirmă, sigur de el, inginerul, om deştept şi mucalit, căpitan de rezervă, chemat să-şi completeze instrucţia. Se cunoaşte numaidecât.

— Ce spui, domnule?

— Dacă-i hexapod...

— Cum ziseşi?

— Hexapod, cu şase picioare.

— Aşa da, ei?...

— Dacă-i hexapod, atunci e străin, adus din altă ţară, unde bântuie tifosul exantematic, probabil din Rusia. Dacă-i octopod...

— Ăla cum e?

— Cu opt picioare, şi atunci e românesc, nu-i niciun pericol. Dacă doctorul a păstrat o lighioană de pe cămaşa bolnavului suspect...

— Aş, ţi-ai găsit! Ce să păstreze? Dumnealui să păstreze? Ai păstrat, domnule?

— Am păstrat, domnule colonel, răspunse medicul, invitat de inginer cu ochiul.

— Ei, bravo! Nu mă așteptam. Bun. Să mi-l dai într-o cutiuță, îl duc imediat la analiză. La revedere, domnilor!

După plecarea colonelului, maiorul, absolvent al unui curs recent de informațiuni, înnebuni regimentul. Semnale precipitate dezlănțuiră o galopadă furioasă pe scările roase de bocancii oamenilor. Soldații forfoteau, întinzând afară așternuturi murdare, roind ca un furnicar ce-și scoate larvele la soare. În cancelaria mică a batalionului, ofițerii, grămădiți fără respirație, luau notă într-o liniște gravă.

— Va să zică, ne-am înțeles? Eu nu dau ordine. Vă rog, fac apel la sentimentele dumneavoastră camaraderești și sunt sigur c-am să fiu înțeles. Santinele în toate părțile, toată lumea se culcă, oamenii să se bărbierească, să se tundă cu mașina, să facă baie, să-și fiarbă rufele... toate astea în ochii dumneavoastră. Încolo, nicio mișcare...

— Da cu tragerea de demonstrație?

— Nimic! Morți! Ce mai vorbă! Apropo, un singur lucru cer și eu de la dumneavoastră: deseară dormim îmbrăcați, cu luminile aprinse, ca într-un cantonament de alarmă. Pe mine mă găsiți în tot momentul la corpul de gardă.

— Trăiți, don *maiur*, a *tilifonat* don colonel, să iasă toată lumea, să care lemnele... A sosit trei vagoane la rampă... vine și dumnealui.

— Nu se poate, imposibil!

— Las', maiorule... eu am dat ordin. Doctorul e aici?

— A plecat.

— Nu-i nimic, să iasă tot reghimentul... E octopod, săracul, nu-i nicio primejdie, e d-al nostru! strigă înseninat din ușă colonelul.

MILA

E pe la sfârșitul lui august. Căldura s-a mai potolit. Vite răzlețe se întorc mugind spre casă. Oile, îngrămădindu-se, s-apropie de stână, suflând în iarba prăfuită. Frunzele se odihnesc fericite. Numai un plop scăldat în lumină, colo departe, lângă turla bisericii, incendiată de scăpătatul soarelui, tremură cuprins parcă de friguri.

La curte se deschid ferestrele cu zgomot, la perete, și pe scări coboară încet o fată înaltă, elegantă, zveltă, cu păr bogat, cu ochii negri, albă, cu mâini delicate de patriciană. Duduia, cum îi zic toți, se plimbă mergând încetinel, urmărită de jocul volanelor dantelate, ondulate grațios de mișcarea ritmică a șoldurilor pline în formă de amforă. În fund, lângă grădina spre care se îndreaptă castelana, copii desculți, în cămăși, cu fețele aprinse, aleargă hârjonindu-se să prindă pui de găină care fug, sar, zboară peste garduri, se ascund prin tufe, pe după lemne, prin unghere, cuprinși de panică grozavă. Un chirăit asurzitor, răgușit, de cocoșel ce se simte condamnat la moarte, anunță victoria micilor tirani. Învingătoarea, o țărăncuță coaptă ca o cireasă, cu codițele înnodate pe cap, trece isteată, dolofană, cu sânii răsăriți, cu pulpele voinice, pe lângă duduia, durduind pământul, râzând triumfătoare, cu puiul la sân, căutând în ochii stăpânei răsplata vredniciei sale.

— Nu, nu, nu, nu... fugi, să nu-l tăiați pe ăsta!...

— Așa a spus cucoana-mare...

— Nu vreau... să nu cumva să-l tăiați, că mă fac foc!

— Lasă, maică, să-l taie.

— Te rog, bunicuță, să nu-l taie.

— Na-ți-o bună!... Trebuie să mâncăm, fii cuminte.

— Să taie altul.

— ăsta sau altul...

— Altul, pe ăsta nu vreau să-l taie.

— Da nu e totuna, copilă hăi?...

— Țsta e Cyrano.

— De, oameni buni...

— Da mata nu vezi, bunicuță, cât îi de frumușel, alb de tot, cu penaj și cravată roșie, parcă e un prințisor... Uite cum i se bate pieptul... Sărăcuțul de el... Nu te teme, prostule, că nu lasă mama să te taie pe tine...

— Doamne! face bătrâna, râzând îndrăgostită, scuișând de deochi, închinându-se fericită, în adorațiune, ca-n fața icoanei.

— Stați, c-am prins altul! spune venind grabnic un țigănuș râzând, cu figura luminată de albeața dinților, ce străjuiesc o gură de sânge. Să-l tăiem?...

— Vai, ce frumușel e!... Să nu-l taie, te rog din suflet, bunicuță, dacă mă iubești, să nu-l taie... să caute unul mai urât...

— Nu se poate, s-au și culcat. Cine să alerge, cine să umble să-i caute noaptea prin pomi?!... Nici n-are când să-l mai frigă...

— Să-l frigă?!... exclamă duduia frântă de durere, nespun de frumoasă, cutremurându-se de groază. Nu vreau să-l frigă, mata nu vezi cât e de moțat?

— Asta-i acu...

— Și-nciorecat.

— Da' taci, duduie...

— Și roș ca un cardinal.

— Nu-i, duduie, nu te teme, zise apropiindu-se familiară bucătăreasa, o țigancă ce îmbătrânise la curte.

— Ce să fie?

— Așa cum i-ai zis mata.

— Cum, Mamă Anică?

— *Catrina*, eu știu... Pisămne clapon...

— Ha, ha, ha!... Ai auzit, bunicuță?... Vai ce-a spus!... Ha, ha, ha!...

— Oi hi spus, dacă-s proastă... ia, o biată babă, care te-a ținut în brațe... Și unde m-apucaii de gât și mă strângeai, și mă sărutai!... Să nu te hi luat

cineva de la mine, că era comedie... Na! na!... unde făceai cu mânuțele... Da acu ai uitat pe baba, n-am fumat de trei zile...

— N-ai tutun?

— N-are baba... Dă fuga, Gligore, de prinde altu, mamă... Foiță mai am o bucățică, din hârtia care mi-ai dat-o de la pălăria matale... Că tare bună o mai fost...

— Ia sfârșiți, mă rog, că s-a făcut noapte... Lasă-mă, nu mai stârni puii... Spune repede și isprăvește, pe care vrei să-l taie. Pe cel alb sau pe cel roș?

— Pe amândoi, decide duduia, lăsând pasărea scuturându-se de pene, ieșind roșie, grăbită, înaintea unui tânăr, oacheș, ce se ivea călare. Rămâi la masă, nu?

1923

MOȘU

Mic, mic de tot, șchiop, din alte vremuri, de când se purtau nemții cu coadă, zicea el, moșu era cunoscut în tot orașul; tânăr, însă, nu-l ținea minte nimeni. Așa îl apucase lumea: sur, cu părul în sus, cu sprâncenele negre, stufoase, încrețit la față ca un zbârciog. Trecea sprijinindu-se într-un băț de corn, lustruit și oblu, umblând după tăiat lemne cu capra la spinare, cu fierăstrăul de-a curmezișul. Nu se învoia oriunde - avea casele lui; și era ieftin - un blid de mâncare și doi-trei gologani. Tăia lemnele liniștit, măsurat, cu un tic nervos, care-i strâmba gura și barbișonul, în ritmul fierăstrăului. Lemnele le crăpa, stând într-un picior, cumpănindu-se cu cel beteag, ca o echilibristă cu umbreluța. Vorbea cu butucii ca cu oamenii: „Fii de treabă, strâmbule! Nu vrei să te spargi, hai? Stai, că-ți arăt eu ție...”

Și, mic cum era, răsucea butucul deasupra capului și-l trântea icnind de căpătâi, rămânând câțva timp răzimat în coada toporului, cântărindu-și din ochi isprava. N-avea nume, sau dacă avea, de când i se zicea „moșu”, lumea îl uitase. Locuia în ograda crâșmei din marginea orașului, unde se aduna prostimea toată.

Moșul bea numai rachiu, până se-nchidea prăvălia: cinzacă după cinzacă, tacticos, cu gesturi de preot care slujește, povestind de holeră, de cazaci, de Cuza, și avea invariabil, pentru cine îl întreba, optzeci și șase de ani.

Îngălbenea încet, ca o gutuie care se coace; puterile îl părăseau pe nesimțite. De la un timp se învoia numai cu tăiatul din fierăstrău, apoi ici-colo, două-trei lemne, pe unde găsea, fără spintecat, la cucoane scăpătate, pentru un gologan. În cele din urmă nu mai tăia de loc. Venea pe la curțile pe unde muncise odinioară și se așeza lângă poartă, la umbra gardului, așteptând fără să ceară.

Iarna intra de-a dreptul în bucătărie. Cucoanele îl milosteau, bucătăresele îl ospătau cu resturi de mâncare, iar conașii făceau haz de senilitatea lui, pisându-l cu aceeași întrebare: „Ea ce face, bre?” la care moșul răspundea cu ochii stinși, râzând cu gură de copil de lapte: „Sede pe canape”. Nemaiputându-se mișca, se obloji în grajd, lângă bivoliță, la curtea judecătorului de pace, om închis și avar, singurul la care toată viața moșul tăiașe lemne pentru mâncare, din ce da Dumnezeu. S-o fi gândit moșul atunci să-și plătească astfel și din vreme chiria unui colț pentru bătrânețe?!...

Judecătorul asista în fiecare dimineață, cu o haină veche îmbrăcată peste cămașa înflorită de noapte, cu gulerul ridicat, la mulsul bivoliței. Măsura laptele și-l pune singur la foc, pentru ca să nu-l amestece „tâlhărița” cu apă. Prezența moșului, pe care-l simțea suflând ca un pui de găină la spatele lui, îl irita în fiecare zi mai mult...

— I-ascultă, zise el bucătăresei - „tâlhărița” - intrând în bucătărie. Mult o să șadă bețivul ăsta la noi?

— Dă, conașule...

— Ce-i la mine, han?

— ...

— Hotel?

— ...

— Crâșmă?

— Dă, voia-i la mata, conașule... Se hodinește și el până o muri, că mult nu mai are, săracul...

— Și mâncarea cine o plătește?

— Da ce gândești mata că mănâncă?...

— Lesne e de vorbit pe spinarea altuia...

— Îi faceconița așa, câte-un ceai, de se mai încălzește... Cu asta se mai ține.

— Ceaiul nu costă parale?

— Ce-i, dragă ce s-a întâmplat? Ce răcnești așa?

— De moșu, coniță. Zice conașu să nu mai stea în grajd.

— Vaai!...

— Niciun vai. Nu vreau să-l mai văd. Du-te, Catincă, și spune-i să plece imediat.

— Nu mă duc, conașule, să știu bine că mi-i da o mie de galbeni...

— Spune-i tu, Mioară...

— Da tu de ce nu-i spui?

— Eu sunt milos!

1923

ȘCOALA

În capot roș, cu flori învoalte, cu părul adunat în coc și prins cu un pinten uriaș, bătut în ștrasuri^{100} lucitoare, coana Uțica fumează ca un „Pacific”, cu picioarele goale în papuci de casă, trântită leneș

într-un fotoliu maltratată de vremuri și mutări. Sprâncene n-are de loc, iar fardul, mânjit de perne, îi dă înfățișarea ștearsă a unei fotografii de bălci. Pe o măsuță, alături de ea, o ceașcă de cafea, răsturnată pe farfurioară, înflorită de muște, trebuie să-i vestească - are speranță - un ginere cu dar de nuntă, crai de tobă, de ghindă sau de roș, îi era egal, bărbat să fie!

Pe canapea, micuță, frumușică, în cămașă scurtă roză, cu ciorapi negri de mătase, Cătinel se îneca de jale, ca un copil ce înțelege pentru întâia oară suferința.

— Ce plângi ca o proastă?

— Da... ce... stric eu... mamă... dacă el...

— Tu strici, că stai ca o găscă!

— Nu... spune... nimic...

— Întreabă-l tu!

— Ce... să-l întreb?

— Ia-l pe departe.

— Eu... nu pot... așa... fără... să-l cunosc...

— Asta nu te privește. Trebuie să fie de familie bună... nu toată lumea poartă monoclu. Prinde-l cu vorba. Ai văzut ce inele are?

— Dacă el... tace...

— Ei, atunci, să stai acasă... M-am săturat de atâtea plimbări și cheltuieli de pomană. Vrei să te măriți, bine; de unde nu, sănătate!

— Da... parcă eu... nu vreau...

— Atunci de ce nu te măriți?!... Slavă Domnului, te-am dus în toate părțile... Mă țin douăsprezece lei pe zi numai tramvaiul, ca să te scot pe Calea Victoriei... Aseară la „terasă”, alaltăieri la „Cărbuș”... sunt sătulă, mă rog... nu mai am nici parale, am vândut tot ce mi-a lăsat tată-tău!

— Da ce... eu... ți-am spus... să vinzi?... Ai vândut... pentru că... ai vrut mata... să vinzi... De ce-mi scoți ochii... acuma...

— Nu-ți scot ochii, da-ți spun... Am făcut-o pentru binele tău. Credeam c-o să iasă ceva, da dacă stai ca o momâie...

— Da ce... pot eu... să-i fac... dacă el nu vrea...

— Hai. Taci, vino-ncoace... Na, ia batista, șterge-te... Nu mai plânge, ai să-ți faci ochii ca dracu' și n-o să putem ieși diseară... Să fi făcut că tine, nu mă mai măritam eu... Ai văzut Tincuța?!... O ciumă, și ce bărbat a luat... avocat și proprietar.

— De cincizeci de ani... mersi!

— Ce dacă! Are ea de toate?... Vagonul de lemne la poartă, servitoare, rochii peste rochii, și un sublocotenent cu chirie... Ia să fii și tu mai îndrăzneță.

— Pot eu... să-i sar în cap?

— Nu zic, da uită-te și tu la el mai altfel... ia așa, pe sub gene... întoarce-te la mine... pleacă ochii... mai mult... așa... mânca-te-ar mama... Ascultă-mă pe mine, eu m-am măritat de trei ori și n-aveam ochii tăi... Să fi avut ochii tăi și bucățica asta de nas, aș fi făcut avere!

— Parcă eu n-aș vrea...

— Nu vrei, că dacă ai vrea...

— Învață-mă mata, ce să fac?

— Descoasă-l!

— Cum să-l descos?

— Ce-ți spune când stai cu el?

— Vorbește numai de bolnavii lui.

— Foarte bine. Uită-te și tu în sus și spune-i așa: „Ah! grozav mi-ar plăcea să fiu soră de caritate!” Pe urmă, trage-te lângă el, privește în jos și zi rușinată: „Eu nu m-aș mărita decât cu un doctor!...” Și dacă vezi că se turbură, își sucește mustața și începe a se frământa pe scaun, lipește-te de el mai mult și roagă-l tremurând cu ochii închiși pe jumătate: „Ia-mă la spital cu tine... Am să fiu așa de cuminte!... N-am să te supăr cu nimic, numai să te văd ce faci... Trebuie să fii așa de bun!...” Că vezi tu, unii bărbați sunt mai sfioși decât copiii... Tată-tău, Dumnezeu să-l ierte, c-a fost cel din urmă, se învârtea pe lângă mine, și

dacă nu eram eu mai altfel... Trebuie să cunoști cu cine ai a face... E timid? Fii cu curaj! Dacă-i mai îndrăzneț, apără-te. Nu prea mult, atât cât trebuie... Unde te uiți?... Eu îți vorbesc, și ție parcă-ți intră pe-o ureche și-ți iese pe alta... Unde-ți sunt gândurile?... Ei, poftim!... Ce-ți este de plânger acuma?

— Mamă, sunt pierdută! izbucni în hohote de plâns Cătinel, zvârcolindu-se de durere.

Coana Uțica se adânci în fotoliu, bănuind tot, fără să-nțeleagă bine, și întreabă cu ochii mari, cu gura strâmbă:

— Ce?

— Am greșit...

— Ptiu! Bătu-te-ar Dumnezeu și nu te-ar mai răbda pământul!... Cu cine? mânca-te-ar moartea... Cine-i pricopsitul?...

— Mișu.

— Ofițerul Tincuții!... Toantă ce ești!... Nu găseai și tu unul care să-ți dea casă, masă, toalete?!... Soi rău...! Cui dracu îi semăna, nu știu!... Of! of! of!... Ce ți-am făcut, Doamne?! Ce păcate am avut eu?!...

— Mămicule, nu plânge, mămicule, că mă omor...

— Cum dracu să nu plâng?... Atâta ambiție aveam și eu, să te văd în otomobil... doctorii câștigă... În fine!... Nu-i nimic. Dacă Dumnezeu a vrut altfel, cu Dumnezeu nu te poți pune... Nu mai plânge nici tu, te-ai făcut ca dracu'... Acu degeaba plângi... S-a făcut, s-a făcut... Să-ți fie cu noroc... I-o mai scădea nasul Tincuții.

1923

CÂND VREA DUMNEZEU

Ploaia încetase. Înaintam încet pe sub marginea pădurii, pe un drum de care, adâncit în întuneric. Din când în când, luna străbătea grăbită un petic de cer albastru, descoperind creste involburate de nori fumurii, luminând pomii cu frunzele ude, caii aburiți de nădușală, drumul ce părea nesfârșit. Brusc, la capătul pădurii, scăparăm la vale; trăsura se lăsa într-o parte, frecându-se de șine, trecurăm hurducați o podișcă de lemn ce juca sub roate și intrarăm în Ciofrângenii, sat moldovenesc, împrăștiat pe coastă, cu casele ascunse după grădini, cu ferestre moarte. Caii se opriră de voia lor în lumina săracă ce brazda bătătura crâșmei. M-am scoborât anevoie, cu încheieturile înțepenite de ședere, și am intrat în han, înfrigurat de umezeală, ursuz ca omul flămând și obosit, care sașteaptă să n-aibă ce mânca, nici unde se odihni. Dintr-o privire am îmbrățișat odaia.

Întins pe o laviță lungă, lângă peretele burdușit și lepros, dormea un om cu gura căscată, cu fața pătată de penumbră. Pe tejghea, lângă o lampă cu sticla afumată, un borcânaș ascundea pe fund un dram de măslina chircite. Pe sfoară atârnav cosaci^[101] ruginiți între două șiraguri de covrigi uscați. O femeie cu fața ofilită, cu pieptul descărnat, lăpta o stârpitură ce sugea, jucând din picioare, un sân deșert.

— Bună seara!

— Bună seara, răspunse femeia, fără alt semn de viață.

— Ce-mi dai să mănânc?

— Eu știu...

— Ouă ai?

— De unde să am?

— Da lapte?

— N-are vacă, îmi spuse cineva răsărit pe neașteptate la spatele meu.

Supărarea îmi trecuse. Atâta sărăcie mă dezarmase.

— Unde aș putea să mă culc?

— Pofțiți în odaie.

— Nu, zic eu cutremurându-mă, aş vrea să dorm afară...

— Sărut mâna, conaşule, mata nu ești din Valea-Satului?

— Ba de acolo.

— Nu ești mata conaşul Jorj?

— Ba eu sunt.

— Va să zică, tot mata ești... Bine te-am cunoscut eu... Am văzut trăsura de la curte, zic: trebuie să fie cineva. Vizitiul l-ați schimbat... M-am luat, după mata ş-am intrat în crâşmă... Mă duceam înspre casă... El o fi?... Şi dacă n-o fi, eu tot o să-l întreb... Tare te-ai mai schimbat, conaşule. Ai îmbătrânit şi mata... amu câţiva ani erai mai tânăr.

— Da dumneata cine ești?

— Eu sunt Vasile de eram la cai. Când trăia boierul cel bătrân... cunosc şi pe duduca şi pe fratele matale... Vin' la mine, conaşule, c-aici n-ai unde dormi... vin' şi ti-i hodini la mine. Am casă curată... ți-oi da şi brânză proaspătă, că am oi şi lapte, dacă-i vre mata... Dă pe lângă gard, să nu te umpli...

Îi călcam pe urme în întuneric, grăbit să potolesc o foame de lup. Vedeam brânza din strachină şi mâncam cu ochii mămăliga ce parcă fumea pe fund. Nu merserăm mult, şi intrarăm în curte pe poarta dată la o parte de unchiaş, care deschise în lături să intre trăsura. Un dulău, potolit repede, se gudură pe lângă mine. O femeie tânără, voinică, se ivi în prag, luminată ca o madonă de para focului din vatră, răsă, fugi înăuntru, smulse ceaunul de pe pirostii^[102] şi, sprijinindu-l harnică, fără zgomot, cu degetele picioarelor, începu să mestece mămăliga, străjuită de copiii ce aşteptau, în cămăşuici, cu ochi mari deschişi, ospăţul. După ce tipări mămăliga cu o lingură muiată în apă caldă, o mai păli niţel pe foc, ca să se strângă şi,

cumpănind ceaunul cu îndemânare, o răsturnă pe fund, rotundă și galbenă ca o lună plină. Moșneagul, după stăruința mea, prinse a mânca și el, încântat că-i urmăream cu ochii gospodăria. În adevăr, priveam cu mulțumire vrafu de scoarțe, păturite cu îngrijire pe lada înflorită, hainele de zile mari înșirate pe culme, străchinile de pe polițe, portretele viu colorate ale țărilor și candela ce ardea la icoanele împodobite cu ștergar cusut în râuri și mănunchiuri de busuioc. Nu mă mai săturam de lapte rece cu mămăliguță caldă, după ce isprăvisem o strachină de caș frământat, îndulcit c-un praf de sare.

Apoi am dormit împărătește în odaia cea mare de musafiri, pe un strat de lăicere moi, acoperite cu un cearceaf de in în două ițe, amestecat de un miros pătrunzător de sulcină și de gutui ce se coceau pe îndelete. Când m-am trezit a doua zi, soarele răsărise de mult. Nevasta, nora moșneagului, mi-aduse, îndată ce mă văzu, o cană de lapte fierbinte, cu o bucată de pâine frământată, ce mirosea a vară. Trăsura, cu caii sătuli, cu scuturătură de fân în coame, era la poartă. Unchiașul, cu capul gol, curat la față, cu plete argintii, cucernice, mulgea oile, care se grămădeau peste el, nerăbdătoare.

— Ține, moș Vasile, zic eu, mulțumindu-i, privind cu satisfacție o pereche de boi răsăriți ce rumegau liniștit, înveliți de pe acum de toamnă.

— Baiu...

— Ia, moșule!

— Vai de mine, conașule, ai crede una ca asta?

— Ia, să bei un rachiu de la mine.

— Rachiu?!... Ucigă-l toaca!... D-apoi eu n-am băut rachiu de nu ții minte...

— Nici vin?

— Ba vin mai beau așa, câteodată, sărbătorile, da rar...

— Atunci rămâi sănătos, și punând cu de-a sila câte un franc în mâinile copiilor, care se învârtau

pe lângă cai, „pentru turtă dulce” le-am zis, și lăsându-i răsând în urma mea, am plecat.

Aerul era curat. Miriștea argintată de rouă răspândea mirosuri de semințe și ierburi coapte. La marginea drumului, perechi de ciocârlani fugeau mărunt, ca pe roțițe. Soarele mă încălzea dulce, ridicându-se din ce în ce mai strălucitor. Mă simțeam fericit, cu inima ușoară, dispus la vorbă.

— Ai văzut gospodărie, Costachi?

— Am văzut, conașule... Vin aici, Surule, un' te duci?... făcu Costachi, care pe drum vorbea bucuros cu caii.

— Ei, ce zici?

— Ce să zic?

— De ce nu-s toți oamenii așa?

— Dă, conașule...

— Pentru că beau... ia să nu bea... Vezi moș Vasile dacă n-a băut?...

— Așa-i, conașule, da iacă, o samă nu beau, și-s tot săraci, dacă nu-i de la Dumnezeu... Ho, nebunule!...

— Atunci îs leneși?

— După cum îi și omul. Apoi adăugă după un timp: Nu-s, conașule. Că mămăliga nu vine de-a gata și au oamenii ghite și copchii...

— Crâșma, măă!... Orice ați spune voi, rachiul vă omoară. Moș Vasile, când îl știam eu, n-avea cine știe ce...

— Da de unde. Nica toată, zece prăjini.

— ... Și vezi unde a ajuns dacă n-a băut?... Trebuie să fie fruntașul satului!

— Ba-i și primar.

— Ce spui?... Bravo lui! De când?

— Cum a ieșit de la gros...

— Vasile?

— El, conașule.

— Da ce-a făcut?

— A furat.

— Vasile, mă?

— Poi.

— Ei cum?...

— Era paznic de noapte la fabrica de spirt... la grecu, care avea și moară la Domnești, dacă-i mai ții mata minte... de s-o însurat ș-o luat pe fata lui conu Manolachi de la Albești... ista, cum îi zice, că i-am uitat numele...

— Macri.

— Așa, așa. Iaca, mata l-ai ținut minte mai bine decât mine. Ș-avea un contabil schiop d-un chicior, tot grec...

— Ei?...

— Moș Vasile a băgat se vede de seamă că grecul încuia lada de fier și băga cheia - tot cu gândul să n-o piardă - în saltarul mesei din cântălerie. Și într-o noapte o descuiet ghinișor, o luat toate paralele ș-o pus cheia la loc.

— Și cum l-a prins?...

— Nu-l prindea, da avea un drac de cățelușă care se ținea de el un' se ducea, și dimineța au găsit-o încuiată în cântălerie. L-a dat de gol. Bat-o ghina ei s-o bată. Numai atâtica era...

— Și a mărturisit?

— N-a avut încotro.

— Atunci i-a luat banii?

— I-a luat, da nu i-o luat pe toți. Cinci mii de lei o scăpat, că-i avea ascunși în altă parte... Cât l-o mai bătut jandarii, și degeaba!... O zis că i-o cherdut pe drum, și pace... Și n-au avut ce să-i facă... Amu, când vine subprefectul, la el trage... Dii, murgule!... Când vrea Dumnezeu...

ÎNTRE DOUĂ SURPRIZE

— Sică!... Tănase!... Tănăsică!...

— Scoal'!

— ȚȚ, ȚȚ, ȚȚ...

— Scoal', n-auzi?

— Ce vrei, frate?

— Scoal', că ne-a furat curcanii!

— Ce să mă mai scol dacă i-a furat?

— Să te duci să reclami la poliție.

— Cât îi ceasu?

— Șapte.

— Nu găsești pe nimeni.

— Du-te, omule, cât e proaspăt, poate îi prinde.

— Parcă altă treabă n-au. Trebuia să-i încuiiți.

— I-am încuiat.

— Nu i-ați încuiat!

— Ba i-am încuiat!

— Atunci cum i-a furat?

— Au scos o blană care nu era tocmai bine prinsă.

— Foarte bine au făcut... De când v-am spus eu să bateți blana aia?

— Da tu de ce n-ai bătut-o?

— Eu s-o bat? Nu-i treaba mea. Eu am biroul meu, nu stau să păzesc blanele.

— Dacă te-ai duce în grabă, poate i-ar găsi, că n-a avut nimeni curcani în strada asta decât noi, unul alb, unul pestriț...

— Nu mă duc, să vă învățați minte... Vă spune omul, și degeaba.

— Hai, te rog, dacă mă iubești! Când ai ști cât îmi pare de rău! Nu mai puteam de ei! Toată ziua făceau: *augluri, augluri, augluri*. Numai boabele cât ne-au costat! Când mă gândesc, îmi vine nebunie...

— De ce n-ai bătut blana?

— Îi iubeam ca pe niște copii, hi, hi, hi!

— Trebuia s-o bați când ți-am spus.

— Acuma ce o să mâncăm noi de Paști?... hi, hi, hi!

— Cum era să-ți mănânci copiii?

— Nu râde, că sunt destul de amărâtă. Du-te, te rog... dacă ții la mine.

— Las', că m-oi duce...
— Vreau chiar acum.
— Fă-mi un ceai.
— Nu, când te-i întoarce... unul alb, unul pestriț și doi negri... Patru curcani. Ai să ții minte?
— Da', frate, unde mi-i cămașa?... Nu-mi găsesc cămașa...
— Să-ți dau una curată... Nu i-am cumpărat noi, ni i-a trimis mama, că poate te-ntreabă. Și vezi, vorbește cu comisarul, să-i bată până i-or găsi dracii, fire-ar ai naibii de pungași! Vin' să-ți fac cravata. Ah, de i-ar prinde! Doamne, dă Doamne să-i prindă!

Nu i-a prins.

Într-una din zile, pe când domnul Sică se întorcea de la birou, la răspântie la „Zece mese”, doi hingheri, doi țigani fuduli, cu pantaloni rupți la spate, se luptau c-un câine mare, prins în laț, coșcogeamite câine, o corcitură de danez, un monstru cu cap enorm, cu coadă lungă, slab, prăpădit, care se proptea în labe, cu ochii bulbucați, și nu se lăsa târât de loc către cutia fatală, în care, contrar infernului lui Dante, câinii care intră ies, însă numai sub formă de mânuși.

— Stați! Dați-i drumul!
— La ce să-i dăm drumul?
— D-aia l-am prins, ca să-i dăm drumul?
— E câinele meu.
— Nu se poate.
— Cum nu se poate?... E câinele meu.
— Noi așa avem ordin.
— Da-i câinele meu, domnule...
— De ce n-are zgardă?...
— De ce nu l-ai legat dacă-i al dumnitale?
— Să vă spun drept, le șopti Sică la ureche, nu-i al meu... da' vă dau un pol... Nu fiți proști... Vreau să fac nevastei o surpriză...
— Adică *sovenir*, înțelegem noi.

— Dă-i-l, măi... Să trăiască boierul!... Uite, domle, și câinii au noroc!...

— Ce, tu acu știi asta?... Câinii au mai mult noroc decât oamenii. Ia-l, da' să nu-l lași slobod, că șade rău.

— Nu de alta, da' mușcă lumea!.. De-l mai prindem o dată...

— ...Mai luați un pol...

— Să fii sănătos... Las'... Ia-l!

— Dați-i drumu-n curte.

— Unde, boierule?

— Ici, zece pași, la o palmă de loc.

Era călduț. Lui Sică, știa toți vecinii, îi plăcea grozav să mănânce afară, la cămașă, cu bateria lângă el. Didina, femeie tânără, cu șorț lucrat în găurele și panglicuțe, de curând măritată, se gândi să-i facă o surpriză și-și aștepta bărbatul cetind *Dimineața*, sub caisul înflorit care picura flori roz-albe în părul ei oxigenat și pe masa frumos așezată cu cocoșei de șervețele ce-și făceau față, despărțiți prin două farfurii, una cu piftie de purcel și alta cu friptură rece rămasă din ajun, căci deși era în postul mare, Sică, o mărturisea singur, nu postea niciodată: „E prostie”.

— Aici dați-i drumul.

— Vai, cât m-am speriat! Ce mare e!

— Îți place? Să mai poftească să ne fure pasărilor.

— E al nostru?

— Cât ai dat?

— Un pol.

— Ieftin. Ce bine îmi pare! Drept în cap o să le sară. Cum îl cheamă?

Sică n-avu timp să-și boteze gardianul.

— Marș! Marș d-acolo! răcni el disperat, repezindu-se cu bastonul.

Dulăul, care sărise deocamdată pe masă, rânji însă atât de expresiv, că, prins de panică, bărbatul se retrase prudent lângă nevastă-sa, și amândoi

asistară, privind muți de indignare, cum dispărea dejunul, friptura, franzela, piftia, înghițite pe nemestecate, ascultând îngroziți zgomotul sinistru de oase sfărâmate în fălci puternice de leu ce ar mânca o cămilă în pustiu.

După ce se mai învârti pe masă mirosind toate, culegând fărâmurile, răsturnând cocoșei, câinele se coborî liniștit, inspectă curtea cu îngrijire, se întoarce la locul ospățului și, încredințat că nu mai are de lucru, ridică piciorul, stropi caisul cu dispreț și, cu pași de șampion, dintr-o săritură pe care ar fi invidiat-o un hunter^[103] irlandez, sări peste gard în stradă și se duse în lume.

— Dacă ești proastă!

— Poftim! Da; ce stric eu?

— Tu strici. La ce-ai pus masa în curte?

NUVELE
[1924]

PISĂLOGUL

— Știi că mâine avem pe țața Tinca la dejun, zise nevesti-si Gică Ionescu, șef principal la cadastru.

— Vai de mine! Ce ne facem?! Nu mai am un ban.

— Ce-ai făcut mia de lei?

— S-a dus, fă socoteala: carne, pâine, zarzavat...

— În două zile o mie de lei?!

— Dacă vrei să mă crezi.

— Te cred, dragă; da' oricât, o mie de lei în două zile...

— Trei, nu două.

— Chiar trei.

— O sută nu ți-am dat ție?

— Mai rămân nouă.

— Zece lei am cumpărat cărbuni, patru sute am dat croitoresei.

— Cât?

— Nu puteam s-o amân... E foarte cumsecade, de câte ori o chem, vine numaidecât.

— Și sunt în concediu...

— Cine te-a pus s-o inviți?... Îmi reproșezi mie, uite unde se duc banii!

— În câte avem azi?

— În douăzeci și șapte.

— Mă duc la birou să cer un avans. Dă-mi un pol de tramvai.

— N-am.

— Serios?

— Fă socoteala.

— Ei, fir-ar a dracului de viață!

— Du-te, Gicule, te rog, cât poți de repede. E aproape douăsprezece mâine e sărbătoare... La unu

nu mai găsești pe nimeni... Trebuie să-i fac o prăjitură. Știi ce mofturoasă-i țața Tinca.

— Mă duc, da' las-o și tu mai ușor.

— Mai mare economie ca asta...

— Pst... Sabalaerusum⁽¹⁰⁴⁾, boierule! îi strigă cineva lui Ionescu, care aștepta grăbit să taie Calea Victoriei, prins într-o încâlcitură de vehicule diferite.

— Bonjour, Gogule.

— Ce bonjour, du-te dracului!... Ce-ți face nevasta?

— Bine. Iartă-mă, abia am timp s-ajung la birou.

— Ei, ho, stai! Cade omul din pod, și tot răsuflă. Ce mai e nou?

— Vechituri.

— Tot la cadastru ești?

— Tot.

— Ce faci acolo?

— Șef principal.

— Bravo ție! Frate-tău pe unde e?

— La Caracal. Zău, iartă-mă.

— Ce-nvârtește?

— Are o afacere.

— Bravo lui! Ai copii?

— N-am.

— Ferice de tine!

— Scuză-mă, Gogule...

— Un minut, să-ți spun una nostimă.

— Dragă, e târziu... Trebuie neapărat...

— Stai să vezi. Duminică am fost cu Nae la „Ileana”.

— Care Nae?

— Nu-l știi pe Nae?

— ...

— Nae, de...

— ...

— Cânu, de la Comunicații.

— Da, da... ei?

— Ne-am așezat la o masă și am comandat niște ciuperci. Îți plac ciupercile?

— Îmi plac, da', te rog, lasă-mă... Dacă ai știi cât sunt de grăbit...

— Ci stai, mă, du-te dracului! După ce ne vedem așa de rar... Ce spuneam? Așa, de ciuperci, eu le ador, și la „Ileana” le prepară admirabil: cu piper, cu untdelemn și nițică lămâie, sunt delicioase! Nae barim le topește... „Noaimal”⁽¹⁰⁵⁾, zic eu, după ce am scoborât o porție în tranșee. „Revenirăm”, zise el. Și *noaimal*, și *revenirăm*, câte patru porții fiecare. Am uscat și trei baterii... A plătit Cârnu de s-a spetit...

— Bravo! Văd că vă distrați. La revedere!

— Stai să vezi! După masă am plecat în turneu de propagandă: am stat cu Muchi la „Femina”, cu Tanți la „Moulin Rouge”, și înspre ziuă, cu Tanți și cu Muchi, care a venit după noi la „Moulin Rouge”, o făcurăm lată la „Mitică Dona”. Când se pornește Cârnu!... Bună fată Tanți, da' păcat de ea, nu face de chef. Unguroaica, ce să spun, mi-a plăcut, e dată dracului... bea, ceva de speriat... l-a mușcat pe Nae de obraz, mă... vânăt l-a făcut... *da'* i-a tras și ăla o palmă! Cârnu nu știe multe și are mâna grea al dracului.

— Bine de voi, la revedere!

— Ce bine, măi?... Ei nu, mă supăr, pe onoarea mea...

— Șezi, că îmi rupi haina, nebunule!

— Stai, așteaptă să isprăvesc.

— Spune, dar repede, parol că trebuie să plec.

— N-am închis ochii toată noaptea... Uite așa m-am învârtit, uite așa: când pe o coastă, când cu fața în sus.

— Te-ai intoxicat, salutare!

— Bre, ce om!

— Nu pot, mă, n-auzi că sunt grăbit? La unu se-nchide...

— Bravo! nu te mai duce...

— Trebuie, mă, nu te-nțelegi?...

— Imposibil, dă un șpriț! Cine scapă trenul, plătește amendă. Așa am hotărât noi... să-ntrebi pe Nae.

— Ce tren?

— E unu, prostule, tu nu vezi?

CONFERENCIA

O epidemie de cursuri, de școli, de conferinți, de jocuri de război, în cameră și pe teren, bântuie oștirea. Războiul a scos la iveală o pleiadă de savanți nebănuiți, care fac ravagii în rândurile ofițerilor aduși la fața locului, cu stăruinți și cu apel nominal, să asculte noile metode.

Grupăți pe grade și arme, în sala superbă a Cercului Militar, în care abia pătrunde murmurul surd al vieții dinafară, camarazii, plictisiți, descurajați, vorbesc între ei fără interes, cu priviri îngrijorate de oameni constipați, invitați la masă mare.

Ca și la teatru, apariția conferențiarului e semnalată publicului prin cele trei lovituri clasice: eclipsarea ofițerilor *care n-au nevoie*, gruparea ariviștilor la picioarele catedrei și așezarea „periuțelor” la pândă, în dreptul cuierului.

Încetul cu încetul, această lume aparte se liniștește, zgomotul slăbește, ondulara capetelor se pierde ca valurile unei mări ce se retrage, și conferențiarul apare, „ras, tuns și frezat”, cu surâs de comandă, și, defilând, fără să clipească, în bătaia ochilor care îl urmăresc, înaintează spre catedră, ca chirurgul familiarizat cu masa de operații, târând elegant picioarele, ca la cadril.

Într-o atmosferă greoaie de oameni ce se pregătesc să doarmă, cu gesturi de operator pe cadavre, călăul înșira, ținându-le în pereți,

instrumentele sale de tortură: o serie de planșe cu desenuri microscopice. Apoi, șiret ca un prelat, înaintează smerit și, cu mâinile împreunate, aruncă formula sacramentală:

— Domnule gheeneral,
Iubiți camarazi!

După o pauză calculată cu meșteșug, printr-o mișcare scurtă de frontavoi iscusit, se răsucește pe călcâie și răstoarnă în capul generalului, care nu clintește, urna cu miresme:

— Vă mulțumesc dumneavoastră, care sunteți printre noi făclia de la care luăm cu toții lumina, pentru distinsa onoare ce mi-ați făcut dându-mi prilejul să dezvolt azi, înaintea domniilor-voastre, *istoricul, descoperirea și întrebuințarea tancurilor*.

Iubiți camarazi,

În dimineața zilei de 17 mai, anul 1917, un ofițer, un om ca mine și ca dumneavoastră, dar englez, se prezintă în fața lui Joffre^[106] sau papa Joffre, cum îl numesc franțujii. Căci franțujii, domnilor, au câte o poreclă pentru fiecare om mare din țara lor... se prezintă, zic, mareșalului Joffre, în ziua de 17 mai 1917 - și vă rog să țineți minte această dată, pe care v-o notez în colțul tablei, căci a jucat un rol hotărâtor în istoria omenirii - și-i supun spre aprobare niște planuri. Ofițerul se numea Bestier, pe englezește se citește Baister, în felul acesta (se apropie degajat de tablă și scrie vizibil cu creta albastră):

Bestier = Baister

Acest ofițer, astăzi general englez, își pusese întrebarea: „Mă, ce ar fi dacă aș inventa eu o mașină puternică, uriașă, care să răstoarne munții,

tranșee, rețele, întocmai cum plugul răstoarnă brazdele?!”

Dumneavoastră nu cunoașteți englezii... Eu, domnilor, tatăl meu a fost bogat și mi-a dat mâna să am o englezoaică care să mă învețe, așa că sunt în măsură să cunosc perfect pe engleji... Englezul, domnilor, sunt oameni încăpățânați. La dâșii nu merge... *To be, or not to be*⁽¹⁰⁷⁾, sau, pe românește: *Zis și făcut*. Și, în adevăr, cum vă spusei *adineaori*, în ziua de 17 mai prezintă lui Joffre planurile acestei mașini uriașe, pe care o botezase „*tank*”, care derivă, cred, de la cuvântul nemțesc „*dank*”, pe englezește se citește „*denk*”, sau cu alte cuvinte (se apropie degajat de tablă și scrie vizibil cu cretă roșie):

Dank = Denk

care înseamnă mulțumire, adică: „Slavă ție, Doamne, că m-ai învrednicit să descopăr această invențiune!”

Francezii, domnilor, sunt însă foarte șoviniști. Ultima statistică, și cea mai recentă, a stabilit, astăzi că abia unu la sută dintre ei vorbesc englezește și că niciunul - notați bine, niciunul - nu vorbește, sau mai bine zis nu vorbea nemțește până la retrocedarea Basarabiei lor, care este, ca să zic așa, Alsacia și Lorena noastră. Mareșalul concediază pe inventator, dar englezul, domnilor, nu se descurajează și prezintă planurile sale americanilor. Dumneavoastră nu cunoașteți americanii - sunt tot un fel de engleji și ei. Prezintă, zic, în ziua de 18 august, mi se pare, dacă nu mă înșel (*errare humanum est*⁽¹⁰⁸⁾), planurile sale americanilor, care îl trimit la Hyde-Park, un fel de Cișmigiu al nostru, care se scrie Hyde-Park și se citește Hed-Park (se apropie degajat de tablă și scrie cu cretă albă):

Hyde-Park = Hed-Park

sau, mai pe scurt, l-au trimis la plimbare, cum zicem noi, invidioși că n-au descoperit ei această invenție. După studii lungi, după cercetări îndelungate, după experiențe numeroase, obositoare și costisitoare, englezii, într-o bună dimineată, aruncară pe piață o flotă de 8 mii de tancuri, care în bătălia de la Cambrai... știți cum s-a petrecut bătălia de la Cambrai... englezii erau ici, francezii dincoace, belgienii la mijloc, și tancurile în față (schitează la repezeală).

E				
—				
.		B		F
		—		—
.	I	II		/
.	I	I		/
	.	I		/
	.	I/		/
.	—	—	—	—
	I	I	I	I
	I	I	I	I
	—	—	—	—
		T. K		
	—	—		

Dar n-au avut noroc, căci toate tancurile lor au fost distruse de nemți, sau mai bine zis de germani, care au adus toate tunurile sale în linia întâia, de unde a izvorât un nou principiu de luptă modernă, anume că: artileria nu este obligată să stea totdeauna la coadă, după cum de altfel ați putut ceti și dumneavoastră în admirabila carte a domnului ghegeneral, pe care fiecare dintre dumneavoastră trebuie să-l aibă în biblioteca sa... Ajuns aici, să-mi dați voie, iubiți camarazi, să fac o mică digresiune. În secolul al șaptelea înainte... ba nu, pardon, după Hristos, chinezii, domnilor...

Dar n-apucă să spuie ce se întâmplase cu chinezii înainte sau după Hristos, și pe ușa deschisă cu timiditate, intră, tiptil, sfios, generalul inspector, producând o mare digresiune prin blândețea cu care teroriza ofițerii. Cei de lângă cuier se prefăcură în statui de sare, somnoroșii, înviorați ca de un suflu rece, nu fură niciodată mai deștepți, iar cei din locurile rezervate îl fotografiau, vertiginos, urmărindu-i mișcările ca pentru „Cinema-Pathé”. Zeci de scaune se ridicară în aer ca niște scuturi.

— Mersi, mersi, nu vă deranjați... La conferințe, ca și la teatru, cine vine prea târziu rămâne la ușa, prin urmare ședeți și iertați-mă că v-am întrerupt... despre ce se vorbea?

— Despre tancuri... răspunse, kaki la față, conferențiarul.

— Interesant... foarte interesant, urmează, te rog.

— Domnule general, am terminat cu istoricul tancurilor și urmează ca în ședința viitoare...

— Va să zică am sosit... zise blând generalul, accentuând cacofonia, ca carabinierii lui Offenbach^[109], cinci minute după crimă. (Râsete largi.)

— Nu vreau să merg prea repede, dar dacă doriți să fac un rezumat despre ce s-a vorbit...

— Nu învie morții, e în zadar, colonele! (Surâsuri pale, în fund, râsete largi la locurile rezervate, lângă cuier, cascade. Conferențiarul se evaporează.)

— De ce n-ați terminat ieri?

— Vorbeam mai mult... cred că mă cunoașteți, dar e contra tancurilor. De când era să-l calce, nu le poate suferi.

1924

RECOMANDAȚIUNI

Cocoana - 48 ani

Servitoarea - țigăncușă oacheșă, durdulie, 17 ani

În bucătărie

— Cum te cheamă?

— Olimpia.

— O să te strig Anica... Cine te-a botezat trebuie să fi fost nebun. Ei, ce zici, rămâi?

— Rămân.

— Vezi să nu stai toată ziua la poartă.

— N-am ce căta la poartă.

— Las', că vă cunosc eu. Vă curg ochii după motani.

— Eu nici nu știu ce-s aceia motani.

— Și să nu te mai încrețești, ori ești vreo ticăloasă? De unde ați luat, mă rog, obiceiul de vă încrețiți ca cucoanele?

— Așa mi-i părul, ducă să vezi mata, când m-oî spăla pe cap, se încâlcește de parcă e nebun.

— În casă să umbli desculță, n-ai nevoie să faci lux.

— Mai ghini, că nu mai dau parale pe ciuboțele.

— Leafa o țin la mine, să ai când te-oi mărita și tu.

— Cum vrei mata.

— Da' să nu strici nimic, că orice spargi, îți pun la socoteală. Să te porți bine, să nu răspunzi, să nu fii obraznică, să fii cuminte, auzi?

— De cuminte...

— Și să ascuți.

— Ascult.

— Și să nu fii lacomă la mâncare, că șade rușine.

— Păi cum!

— Că e pentru binele tău, să nu zică lumea, când ai ieși de la mine, că ai crescut în pădure... Dimineața, vii sus, ridici storul, îmi săruți mâna, și

după ce luăm cafeaua și ai mâncat și tu o bucățică de pâine...

— Nu mănânc eu așa de dimineată, nici nu mi-e foame...

— Ei bravo, dacă o fi așa, poate să scot ceva din tine. Dacă-i vrea să mă ascuți; de unde nu, sănătate... Ce spuneam? Așa, cureți odaia mea, pe urmă pe a conașului, că dumnealui doarme într-altă odaie și se scoală mai târziu, freci salonul, treci în sufragerie, în antreu, scuturi peste tot, faci focurile, și pe urmă te duci la bucătărie, să vezi de mâncare, că nu mai ai nicio treabă, și vii sus numai când te chem, da să vii repede... Ține minte, eu sun o dată, și conașul de două ori... Noaptea mai ales, cum auzi clopotul, să vii numaidecât. Așa cum te găsești.

— Asta știu, mi-a spus și conașul...

1924

DE LA POPOTĂ

Negreștii, un târgușor cuminte din cuprinsul județului Vaslui, se întinde, împărțindu-și prăvălii de frățeste de o parte și de alta a drumului. La populația pașnică, alcătuită din câțiva meseriași ce duc viața monotonă de călugări, s-a adăugat în timpul războiului un centru de instrucție cu militari, ce umpleau ulița de lume și de zgomot. Ofițerii, printre care un căpitan francez, care nu știa o boabă românește, trăiau plictisiți, prelungind masa de la popotă cu farse, glume și povestiri repetate, pe care se chinuiau să le explice ofițerului francez, însărcinat, cu predarea noilor metode, punând la contribuție cunoștințe aproximative din limba oaspetelui lor.

Astă-seară era veselie mare. Un camarad venind de la Iași picase o dată cu supa și povestea entuziasmat și pe lung peripețiile revistei *A fost odată*. Ofițerii, cu ochii aprinși, ascultau lacomi și râdeau să moară. Nemaiputând răbda o veselie care nu-l interesa, francezul ceru explicațiuni:

— *Allons, pourquoi riez-vous, expliquez-moi ça*⁽¹¹⁰⁾...

— Aș, imposibil! *Difficil an fransé*...

— *Allez toujours... Je comprendrai bien quelque chose*⁽¹¹¹⁾...

— *Iassy... se apucă să tălmăcească unul care vorbea franțuzește în casă, cu soacră-sa, numai când erau de față servitorii, on joue théâtre, revist éte otrefoa. Rusia représenté par on urs, Anglia on lion, Italie on sacheur. Compren-vous?*⁽¹¹²⁾

— *Ce sont les alliés, parfaitement!*⁽¹¹³⁾

— Aașa!.. Nu-i prost franțuzul! *Et France, continuă încurajat tălmăciul, nădușit, ajutându-se cu mâinile, on femme an costum nasional fransez, avec un coq sur la tete, joue par on artiste roumain qu'on s'appelle*⁽¹¹⁴⁾...

— *A, oui, Marianne...*⁽¹¹⁵⁾

— *Non, mon commandant, on s'appelle Cinsky...*

— *Bon, mais e'est Marianne...*

— *Chez nous on s'appelle Cinsky*⁽¹¹⁶⁾...

— *Oui, mais c'est notre Marianne...*

— *Non, c'est roumain, on s'appelle Mărioara...*

— *Je sais, je comprends, nom de Dieu. Mais je vous dis que c'est Marianne...*⁽¹¹⁷⁾

— Mă, da tâmpit e ăsta!

— *Ia lasă-mă să explic eu! Mon commandant, regarde a moi... Elle, on s'appelle Cin-sky... Mărioara Cinsky... pas polonez, pas fransez... roumain. Artiste roumain.*

— *Mais oui, c'est entendu, c'est Marianne!*

— Continuă, mă, dă-l dracului!

— *Pourquoi dracului, ce n'est pas gentil...*

— Uite, mă, c-a înțeles, săracul!...

— *C'est vous... qui êtes idiots, puisque je vous dis que c'est Marianne...*

— Mă tâmpitule, am fost acolo! *Moi là-bas* (strigând:) Cin-sky!...

— *Oui!* (Răcnind și el:) *Marianne c'est la Republique!*

— Dă-l în moașe-sa, nu vezi ce încăpățânat e?...

— *Mon commandant, à votre santé! Vive la France!*

— *Je veux bien moi, vive la Roumanie! A la vôtre, tas d'idiots!*

— (Indulgent:) *Mon commandant, parol d'honneur, on s'appelle Mărioara... Quell interesse j'ai!...*

1924

NIMIC NOU...

Stăteam în Cișmigiu pe o bancă cu șezătoare dublă, gol de gânduri, în adorațiune dinaintea unui parter de flori minunate.

Doi domni, în haine oribile, militari la pensie, judecând după rozeta multicoloră, ce le orna butoniera, se așezară în spatele meu. Unul din ei, superiorul de altădată probabil, vorbea aprins, contrazis mereu de celălalt, care încerca să răscumpere 30 de ani de obediență. Discutau nervoși, cu gesturi retezate, fumând cu patimă țigări de mână, înfipite în țigarete, gemene, de cireș.

Nu înțelegeau rostul unui curcubeu apărut, e drept, înaintea ploii, răsturnând astfel credinți legendare: unul prevedea război, celălalt numai holeră. Dar războiul și holera se înfrățesc; amintiri

comune, stârnite de pronosticuri contrarii, îi apropiară repede, ca pe niște amanți proaspeți, și vorbiră de altele.

— Ai văzut mă? a dracului muiere!

— Unde?

— În America, n-ai citit? Era în gazete.

— Ce spunea?

— Cică una frumoasă și tânără, bat-o potca, ieșea în stradă, și în loc să-ți pună revolverul sub nas, te înfiora râzând cu dinți de lupoaică, cerându-ți portofelul, și dacă nu i-l dai, striga s-audă toată lumea că i-ai făcut propuneri rușinoase. Știi că în privința asta americanii nu glumesc, te linșează numaidecât.

— Adică cum?

— Faci cu ochiul unei fete, ți-l scoate, ce mai la deal, la vale, dacă aia țipă și nu vrea.

— Zău, mă?

— Pe cinstea mea! Tragi o palmă, îți taie mâna. Nu merge ca la noi. Ei, presupunem că erai la Neviorck sau în America și se-ntâmpla una ca asta, pe unde scoteai cămașa?

— N-am ce căuta acolo, mi s-a-ntâmpat demult, aci, la noi în România.

— Vrei să mă treci la aviație?

— Să fie al dracului cin' te minte!

— Adevărat?

— Îmi pare rău...

— Unde?

— Nu pot spune unde, dar am pățit-o.

— Când, cum, spune-mi și mie?!

— O, demult, abia ieșisem sublocotenent. Făceam colonelului vizita de rigoare. Încremenisem în picioare, în tunică și epoletă, în mijlocul salonului. Nu îndrăzneam să mă mișc. Din cealaltă odaie ajungeau până la mine voci ce se certau, din care una, ascuțită, de femeie. Apoi, ușa de la antreu se deschise, și colonelul ieși în stradă. Privind pe fereastră cum se depărta, roș la față, cu capul plecat, două brațe albe, parfumate,

moi, mă cuprinseseră de gât pe la spate, și când m-am întors, speriat, eram blocat între două mameloane purtate numai de huriile⁽¹¹⁸⁾ făgăduite de Mahomed credincioșilor, „*Ia-mă, sunt a ta, fă ce vrei din mine!*”

— Pe onoarea ta?

— Afurisit cin’te minte!

— Dă-i înainte!

— „*Cuconiță, sărut mâna. Dați-mi voie...*”

— Era frumoasă barem?

— Ce frumoasă, mă? Aveam douăzeci și unu de ani, dar nu era urâtă: o armeană abia argintată, zdravănă, măslinie, cu nasul mare, cu o mustăcioară mică ca pana corbului. Astea toate, și buzele roșii-aprinse. Înțelegi, le-am văzut pe urmă, că atunci tremuram cum tremură frunza plopului.

— Ei, zi-i!

— „*Madam, doamnă, vă rog, gândiți-vă la viitorul meu, cu cea mai mare bunăvoință...*” Aș, ce s-audă? Mă strânse-n brațe, vânătă la față, și să n-ajung ziua de mâine, se lăsă cu mine pe canapeaua învelită cu scoarțe, și să vezi, Domnule, al dracului, cum în asemenea momente ți se întipăresc în minte amănunte care nu au nicio legătură cu acțiunea principală: un fluture mare, presărat cu scorțișoară ca o colivă, se desprinsese nu știu de unde și, fâlfâind fără zgomot, se așeză pe perdea, lăsând un pic de pulbere în urma lui.

— Taaaci! Și pe urmă?

— Am vrut să mă smuncesc, să fug. Dar nu mi-a dat răgaz: „*Ori mă iei, și ești aghiotantul regimentului, ori strig să vie lumea, și când o afla colonelul...*”

— Și tu?

— Eu, dacă aș fi fost singur... dar m-am gândit la cei de acasă... M-a făcut, pot să zic, aghiotant cu mâna ei.

— Și pe urmă?

— M-am deprins, trăiam admirabil. Mă trimitea colonelul singur când se întâmpla câte o zi să nu

mă duc.

- Păcătos!
- Îi știa de frică, știi cum?
- Armencele sunt date dracului!
- Mie mi-o spui?!
- Degeaba se laudă americanii...

1924

CEASUL

Era a doua zi de Sfântul Ion. O dimineată plăcută împrăștia zorile sărace peste paturile acoperite cu cearceafuri plumburii, întinse tobă. În camera dreptunghiulară domnea o simetrie calculată la milimetru. Linii de tablouri bătute la sfoară, dungi de paturi ce se înfrăteau, lămpi atârinate ce se confundau în spațiu, iar pe jos, florile mozaicului frecate cu gaz izbeau ochiul de la intrare. Peste tot pluteau nori ușori, străvezii, de fum de rășină, printre care se zăreau rânduri de capete goale și candela aprinsă în fața icoanei sfântului Dumitru, pusă pe o pânză de mătase tricoloră.

Viscolise trei zile. Zăpada astupa ferestrele. În mijlocul camerei, plutonierul-major făcea apelul recruților ce se înapoiau din permisie, în prezența căpitanului Clondir, a cărui poreclă era invidiată în regiment ca o decorație rară.

- Buzatu!
- Zănt!
- Nătărău Gheorghe!
- Zănt!
- Nătărău Vasile!
- Unde lăsași pe văr-tu, mă?
- Trăiți, don căpitan, nu l-am lăsat nicăieri.

— De ce n-ați venit odată?

— O hi scăpat trinu.

— Da' tu cum ai venit?

— Pe jos am venit, că trinu nu umblă.

— Înseamnă-l! Cojocarul!

— Zănt!... strigă intrând pe ușă Cojocarul, geruit, gătit de capișon și de emoție. Punând jos o traistă durdulie, furată de plutonier cu ochiul, răcni, salutând ca un manechin: Trăiți, don căpitan, eu, soldatul Cojocarul Toader, n-am venit din conced fiindcă a întârziat trinu și așa... acum... cum binevoiți dumneavoastră.

— Bine, Cojocarule, vorbim noi pe urmă.

— Să hi știut, veneam de ieri.

— La ce n-ai venit?

— Am scăpat trinu.

— La ce l-ai scăpat?

— Nu-l scăpăm, don căpitan, da' n-a venit neam.

— Soldatul bun nu-ntârzie. Nu merge trenul, aleargă, răspunde la apel și moare-n pragul companiei.

— Da, s' trăiți, don căpitan!

— Însă nu ești tu vinovat.

— Nu sunt, s' trăiți, don căpitan, că...

— Vorba!... zic nu ești tu vinovat și nu sunteți vinovați nici unul. Știți de ce?

— Eu știu, s' trăiți, don căpitan.

— Cântă!

— Fiindcă a scăpat trinu.

— Fiindcă n-aveți ceas. Aveți ceas?

— N-avem!

— Ați văzut? Ei, pentru ca să nu mai întârziați, să capăt eu observație de la domnul colonel și voi să stați la închisoare și să nu vă dau drumul de Paște acasă, puneți mână de la mâna să cumpărăm un ceas. Voi îl alegeți, eu nu m-amestec, să-l punem în perete, și la toamnă, când vă liberați, îl tragem la loterie, care l-om câștiga, norocul lui. Vreți?

— Vrem.

— Da' ăi de nu știm carte?

— M-am gândit eu, n-ai grijă! Este la Herșcovici, știe plutonierul... spuneți că v-am trimis eu, în strada Regală, peste drum de poștă, un ceas cu o pasăre care îi zice cuc. Cine a văzut cuc?

— Eu!

— Și eu!

— Toți am văzut!

— Atunci o să-i învățați repede, că pasărea deschide o porțiță și cântă la fiecare ceas: „Cu-cu, cu-cu”. Ați înțeles?

— Da, s' trăiți!

— Ia să spună Vizitiu, când o cânta o dată cu-cu, cât o să fie ceasul?

— Două, s' trăiți, don căpitan.

— Boule! Care știe?

— Unu.

— Așa. Și când o cântă de zece ori?

— Zece.

— De trei ori?

— Trei.

— A înțeles toată lumea?

— Da, s' trăiți!

— Ieși un pas înainte care n-ai înțeles.

N-a ieșit nimeni. Înțeleseseră toți.

După-amiază, o corvoadă de trei oameni deștepți, înotând prin zăpadă, veneau pe mijlocul străzii, doi purtând ceasul de capete, unul ținând în mână limba, care ieșea dintr-o hârtie verde, siliți de un caporal care le striga din urmă necăjit, cu capelul pe ceafă:

— Hun, doi, trei, patru! Ia picioru, n-auzi?

— Domle căpitan... raportă a doua zi plutonierul, ne-am găsit beleaua.

— Taci, măi, de ce?

— Nici n-am pomenit așa daravelă! Vin din celelalte companii, fac murdărie, ș-ai noștri nu mai

lucrează nimic. Zgâiesc ochii ca la panoramă, așteaptă să iasă cucul.

— Așa? Dă-l înapoi, să iei unul de mână. Să poftească să mă-ntrebe cât e ceasul!

URLĂTORUL

— Ai venit?... Hai la masă.

— Ce masă, n-ai aflat nimic?

— Ce?

— Nu v-a spus nimeni?

— Ce să aflăm, cine să ne spună?... Vorbește, omule, ce stai ca mut?

— Strânge, încuie tot, ia-ți bijuteriile, îmbracă copiii...

— Vai de mine!... Unde mergem?... Nu s-a potolit?

— Ce să se potolească, se duce dracului Bucureștii... Au băgat ecrasită în subterane, închipuiește-ți, câteva mii de tone. Închide geamurile.

— Nu, că se sparg.

— Treaba ta. Ia ce-i lua la repezeală și s-o ștergem! Străchini mai găsim, dar dacă ți-o cădea soba pe nas... ia și lingurițele de argint...

— Conașule, a trimis de la madam Ionescu să întrebe, dumneavoastră ce faceți, stați pe loc sau vă duceți?

— Spune-i că mergem.

— Unde, domnule Popescu?

— Ați venit? Sărut mâna... Ce faci, cavalerie? Uite și fetița...

— Cu cățel, cu purcel, n-am mai avut răbdare... „Bonjour”, unde ne duci, că la dumneata e toată nădejdea, Costică nu e acasă. „Bonjour”, madam Popescu.

— „Bonjour”, madam Ionescu.

— Mergem la Moși.

— Ce-ți este, ai înnebunit?

— Hm! Priviți pe nevastă-mea cât e de deșteaptă!

— Bine, dragă, de Moși ne arde nonă?

— Mă rog, ce-i omul?... Animal, nu?... Bun! Ce face animalul în fața primejdiei?... Îi întoarce spatele... Același lucru facem și noi... Ai înțeles acum? Punem Cotrocenii la dosar... Hai! Gata!

— Ascultă, Anico, să nu cumva să pleci, să lași casa singură...

— Nu se află, conică.

— Să nu te temi.

— Nu conică.

— Ce să se teamă, nu-i nici o primejdie... Altfel v-aș duce eu la Moși?... Închide poarta și stai în curte, proasto, nu-ți fie frică.

— Nu, conașule.

Câteva minute mai târziu, prin valuri de căldură două familii complete, cu soldat, doică și copii mai marișori, din care unul trăgea după ei un cățel pe roate, luau cu asalt tramvaiul de la podul Sfântu Elefterie. Domnul Popescu, organizatorul expediției, cumpără bilete, dând socoteala *pe din două*, făcu jucării copiilor, spuse snoave pentru galerie, devenind din ce în ce mai guraliv, pe măsură ce se depărta de focarul primejdiei.

— Mă întrebau funcționarii, când s-a comunicat ordinul de evacuare: „Dumneavoastră ce faceți, domnule director?”... „Mă duc acasă și fac ce face câinele.” „Vaai!” făcură toate domnișoarele... „Stați, nu vă rușinați, nu-i ce credeți dumneavoastră.”

— Ești teribil!

— Pe onoarea mea vă spun... Ce face câinele?... Se culcă jos... mă culc și eu...

— Ei, de ce?

— Din pat, când o sări ecrasita, mă aruncă jos și mă doare, da' de jos mă aruncă drept în pat, cad pe

moale... Ce zici, cocoană?...

La Moși s-au așezat la cârciuma „La trei măhuri”, din marginea opusă, a dat la toți bere caldă, limonadă la copii și pe urmă nu-și mai afla locul, devenind din ce în ce mai nervos, pe măsură ce se apropia ora trei și un sfert, la care autoritățile fixaseră catastrofa. Privea în zarea prăfuită, cu vinele gâtului întinse, cu ochii țintă, cu auzul încordat, așteptându-se să sară de pe scaun dintr-un moment într-altul. Pierzând orice răbdare, pe la trei și jumătate porni după informațiuni, oprind trecătorii ce i se păreau refugiați.

— Pardon, știu că nu se face... De unde veniți dumneavoastră, dacă nu vă supărați?... Îmi dați voie, Popescu, director...

— Aftalion... Am chiristigerie⁽¹¹⁹⁾ pe Rahova, poate ați auzit... Mi s-a spart ieri un geam, stătea și în jurnal... N-am vrut să mai risc viața... ducă-se dracului de avere!...

— Cum e pe acolo?

— Frică, ca și pe la dumneavoastră.

— S-a mai auzit?

— Parcă trebuie să se audă... Vine și-ți cade în cap!... Ce-ți folosește dacă se aude...

— N-a luat nici o măsură?

— Văd că primăria, ori poliția, eu știu, a dat o ordonanță, am citit acu, când m-am scoborât din tramvai, că suntem în siguranță... Pentru asta chiar am venit eu la Moși, aici știu și eu că sunt în siguranță... Mi-a părut bine... mă așteaptă nevasta... și Ida, așa o cheamă pe nevastă, poți să-i faci ce vrei, dar să nu aștepte... asta nu suferă ea... Scuză-mă...

Îndreptându-se spre masa lui, Popescu a zărit un domn care citea ediții speciale cu titluri grase, ca pentru primadone în turneuri. Oblică, manevrând cu abilitate, apropiindu-se tiptil ca de patul unui muribund și întrebă surâzând cu admirațiune:

— Sunt de acumă?... Ați găsit? Bravo!... Îmi dați voie, Popescu, director... Pot să-l iau p-ăsta, nu

e politicos, dar în momente de astea... dacă vreți, vi-l plătesc...

— Mă rog, poftiți, luați-l.

— Mersi și vă mulțumesc.

Trecu repede peste ce-a ars, ce n-a ars și ce era să ardă, care erau să moară, și se îmbătă de raportul ministerului, care sfătuia publicul să nu se alarmeze, nefiind nici pagubă, nici primejdie. Apoi, liniștit, cu fruntea înrourată, îl citi din nou în întregime, cu voce tare, solid așezat pe scaun, cu comentarii pentru cei dimprejur.

Terminând, își rectifică cravata și porni majestuos să mulțumească domnului care-i împrumutase ziarele și salută pe altul care-i luase locul. Ușurat ca de o durere luată cu mâna, plecă prin Moși, gălăgios, cu ceata după el, oprindu-se la panorame să vadă ce era zugrăvit afară, viu și natural înăuntru, își încercă puterea, trase bomboane la țintă, învârti la roata norocului și, zurbagiu ca un copil lăsat în voie, urmărit de societatea sporită cu prietenii întâlniți în bâlci, se așezară pe-nserate, încărcăți de nimicurile câștigate la noroc, la restaurantul „Maiorul Mura”.

— Cincizeci de mititei și două baterii reci!... porunci domnul director.

Încetul cu încetul, câmpul Moșilor se popula, umplându-se de lume împestrită și de zgomot. Lumini multicolore se aprindeau, se învârteau, o dată cu călușeii, cu roți de tot felul, sau străluceau, ornând feeric intrări de panorame, ca pe niște porți de rai. Moșii păreau un balamuc imens. Oamenii de toată mâna și de toate vârstele rătăceau cu fesuri de hârtie roșie, silindu-se să se convingă că petrec, suflând cu încăpățănare, inconștient, în cocoșei de tablă, învârtind scârțâitori ce exasperau nervii, pocnind plesnituri, sporind vacarmul produs de flașnete, de orgi, de clarinete sălbatice, de apeluri, de strigăte, de jocuri și cântece. Pe la douăsprezece din noapte serbarea era în toi,

lăutarii cântau îndrăcit, vinul și berea curgeau în valuri. Congestionat, lustruit de o digestiune laborioasă, domnul Popescu fuma tăcut după baterii repetate.

— Bine, nene Nae, așa ne fu vorba?... Mai spune ceva, dă-o dracului!...

— Domnilor, să nu ziceți că sunt cârcotaș, dar mă uit în jurul meu și vă mărturisesc, mă cuprinde jalea. În orice țară, [...] catastrofa de la pirotehnie ar fi fost pentru toată lumea o zi de doliu. Nimeni n-ar fi îndrăznit să serbeze o nenorocire cu lăutari, o catastrofă ireparabilă ca pe o victorie națională.

Și, cu hotărârea bruscă a omului beat, se ridică în picioare pe scaun și răcnă cu voce răgușită, amuțind lăutarii, oprind zborul chelnerilor și paharele clienților:

— Domnilor, uniți-vă cu mine să serbăm două minute de tăcere solemnă în onoarea catastrofei de la Cotroceni!...

— Hai, zdrâng, zdrâng...

Un hohot de râs imens răspândi această întrerupere fericită. Mesenii și lăutarii, într-o însuflețire nouă, cântau în cor, cu furie: „Hai zdrâng, zdrâng și iar zdrâng, zdrâng...”

— Niște dobitoci! Ce vă spuneam eu... Ehei! Englezii, domnule, când e catastrofă, nu mai trăiesc nici unul... Plata!...

— Mai stai, nene Nae.

— Iertați-mă, nu pot suporta, mă doare inima și, să vă spun drept, mi s-a scârbit... Nu suntem popor, orice ar spune! Plata!

UNDE STĂ NOROCUL

Nimeni nu va contesta influența zodiacă atât de bine controlată de norocul porcului. Susțin însă cu

tărie că, pe lângă zodii, norocul omului îl hotărăsc mai ales atributele fizice. Bătrânii spun că ce ți-s scris, în frunte ți-e pus. În mod general socot că ce ți-e scris, ți-e pus, indiferent, în orice parte a pozei. Ești urmărit, stăpânit toată viața de un organ, care te persecută sau te duce, ca să zic așa, de mână până la noroc. Urechi depărtate, care te compromit din leagăn, lungi, care-ți fac rușine; mici, roze ca niște scoici, care te bagă în boale. Ochi negri, adormiți ca grădinile fermecate; mari, deschiși la poartă nouă: verzi, pe care nu-i crede nimeni. Apoi nasuri! O, câte varietăți de nasuri! Nas în formă de cartof, care te clasează printre resemnați; berbecat, provocator ca un baltag de hatman; mic, jovial, de călugăr chefliu; spiritual sau lasă-mă-să-te-las; obraznic, să iei pe proprietar, la palme, sau să te așterni la picioarele proprietăresei. Personal cred însă că nimic nu influențează mai mult ca barba asupra destinului nostru. Se înțelege că nu e vorba de barba rară a omului otrăvit la suflet, de cea roșie a omului viclean sau de barba omului prost, neagră, frizată, geometrică, după care se dau în vânt fetele de popă. Aceste bărbii nu pot avea decât o influență meschină, în orice caz relativă. E vorba de barba impozantă, tufoasă, care izvorăște de sub ochi, pornește impetuos la vale într-o învălmășeală de râuri cu lumini de argint sau de aramă, ce se pierde spumoase, ondulate, risipindu-se în deșertul burții în fire moi, subțiri, ca niște afluenți în pânda apelor mari.

Locotenentul Dimoftache, medic veterinar de județ, a intrat în război cu pelerina și cu o barbă de patriarh, care l-a protejat toată campania. El n-a cunoscut primejdia, nici oboseala, nici frigul, nici foamea. Dormea pe divanuri, era așezat cu evlavie în capul mesei și a descălicat pentru a se urca în trăsură prefectului, care nu se mai sătura de el. Dimoftache nu credea ochilor, dar se obișnuia repede, convins că i se cuvine. Figura pe lista

candidaților la alegerile parțiale și, la o revistă, regele vorbi cu el o secundă mai mult decât cu ceilalți. Soarta făcuse parcă prinsoare să-l alinte ca pe un prinț indian. Era sănătos, afacerile îi mergeau strună și cuvântul său făcea primă. Oricine și-ar fi pierdut mințile. Încrezător în răsplata meritului, el însă tăcea liniștit, plimbându-și privirile peste invidioșii ce urmăreau neputincioși prosperitatea lui, minunându-se cu perfidie, lăsând să se înțeleagă că nu-i a bine atâta noroc pe capul unui singur om. Dar norocul își vedea de treabă. Dimoftache se însură la cincizeci de ani cu o fată săracă, dar de familie; care vorbea franțuzește și cânta la pian: iar ministrul Abisiniei, abia recunoscut în capitala Moldovei, îi dete ca dar de nuntă, și pentru că îi îngrijise un cal negru, cravata ordinului „Rinocerul alb”, pe care Dimoftache o primi cu o bucurie de copil. Sunt - spun legendele - daruri păgâne pe care le atingi și mori. Dimoftache n-a murit imediat; avu însă o inspirație nefericită; pus s-aleagă între barbă și plăcerea de a spânzura la gât „Rinocerul”, sacrifică, cum era de așteptat, dragostea veche - barba - care-i ascundea decorația.

Privind figura străină ce se-nălța în oglindă pe vinele unui gât scofâlcit, Dimoftache nu păru de loc încântat de jertfa ce făcuse. Fiorul ireparabilului îl simțise, de altfel, tot mai puternic pe măsură ce foarfecile bărbierului înaintau mai adânc în barba lui virgină.

— E bine? întrebă meșterul, privindu-și opera cu admirație.

— Mai lungă nițel, răspunse Dimoftache, cuprins de panică.

— S-a dus!

— Rade-o, domnule, hotărî nenorocitul cu inconștiența jucătorului care aruncă și pâinea neagră după cozonacul pierdut la masa verde.

Ieșind de la bărbier, rătăci pe stradă, examinându-se în vitrine, căutând privirile

trecătorilor, jignit că nu-l recunoaște nimeni. Apoi, cu inima-n dinți, se hotărî brusc și intră emoționat la club.

— Pe cine căutați?

— Nu fi prost!

— Cine sunteți dumneavoastră?

— Dobitocule!

— Co... conul Dimoftache? Vai de mine! Cum nu, poftiți... Să mă bată Dumnezeu dacă v-am cunoscut!

În salon conversațiile încetară, jucătorii se opriră privind străinul ogărjat^{120} ce înainta cu sfială. Președintele îl întâmpină întrebător, nedumerit:

— Domnul?

— Dimoftache.

— Ptiu, bată-te să te bată!... Dar ce-ți este, bre omule, ai înnebunit? Ia priviți, domnilor, bazaconie!

— Hă, hə, hə, hə!...

— Ce-i cu tine, bre?

— Parcă-i moartea găinilor...

— Ai găsit ceva în barbă?

— Se poate să faci așa prostie? îi zise, luându-l deoparte, prefectul.

— Domnule prefect...

— Să nu vii mâine la întrunire, c-ai să stârnești ilaritate. Te credeam om serios.

— Dar figurez pe listă!

— Nu se știe... Să vedem... Nu cred.

— Dacă vreți dumneavoastră, îngăimă Dimoftache, micșorat, reluând distanțele.

— Nu făgăduiesc nimic.

Când încetează de a se mai urca, norocul scade ca apa dintr-un vas ce curge. Acasă, nevasta, după ce întârzie serios să-l recunoască, sfârși în hohote de răs, ce nu-i lăsau nicio speranță.

— Vai, ești groaznic, nu te-aș fi luat pentru nimic în lume! Întoarce-te, mă rog, să nu te văd.

Sau du-te mai bine și te-mbracă!

— De ce?

— Suntem poftiți la ambasada italiană. Vine maiorul să ne ia... Uite-l c-a și venit. *Bonsoir*, domnule maior.

— Sărut mânușița.

— E ora?

— Cam. Ce-i cu tine, omule, ce-am auzit? Ia să te văd și eu! Fire-ai al dracului!...

— Dă-l încolo! Am să rog pe general să-l țină la închisoare până i-o crește barba.

— Săracu de el! La muncă silnică. Fugi și te-mbracă! Nu-i mai crește o mie de ani.

— Parol?

— Serios, știe oricine.

— Ei, poftim! S-a făcut de răs, vă place? Cu cine mai ies eu acum?

— Cu mine, sunt la dispoziție.

— Mersi, foarte gentil.

— Ce-are a face... Hai, îmbracă-te și nu te grăbi, că mai e vreme.

Trecând în birou, Dimoftache se îmbracă descurajat, cu gesturi obosite. Apoi se așeză gătit în fața oglinzii, și cum se privea chel, galben și slab, auzi prin ușa întredeschisă un zgomot care-l îngheță de spaimă, simțind deja vârfurile unei perechi de coarne ce s-anunțau superbe ca pentru un cuier de antreu.

Plin de obidă, temându-se să apară fără barbă, rușinat ca de o faptă rea, își trase - sperând să răscumpere prostia - un glonț de revolver în tâmplă și căzu pe spate, în smoching, stropind cu o picătură de sânge placa strălucitoare a „Rinocerului alb” ce purta la gât.

1924

UN SCOS DIN PEPENI
[1926]

UN SCOS DIN PEPENI

Roșie, aprinsă de mânie, Puica năvăli în odaia în care bărbatu-său se căznea liniștit să-și pună bretelele.

— Da bine, omule, până când are să-și bată joc toată lumea de tine?

— Ce e, frate? întrebă soțul, ferindu-și măselele de curentul care-i juca firele rare de păr bătrânesc.

— Cum ce-i?... Tu nu vezi?... Ne calcă toți în picioare... Să nu legăm frânghia de pom că crește strâmb... bun, n-am legat-o... Să legăm câinele, că mușcă... foarte bine, l-am legat... Acum ne trimete vorbă că să nu ținem porci, că le strică gardul... Ai mai pomenit una ca asta?!...

— Cine?

— Trandafirescu.

— Așa ți-a spus?

— Nu mi-a spus mie, i-a spus femeii... Cum ți-a spus, Marișka?

— Apăi, mă rog frumos, așa cum io spus...

— Ei, îți place?! Da dumnealor, că mi-au ținut un cârd de găște sub nas, că nu puteam deschide fereastra de la dormitor, de m-am copt toată vara de căldură!...

— Las', că-i zic eu...

— Îi zici?

— Îi zic.

— N-ai să-i zici.

— De ce să nu-i zic?

— Să-i zici, că dacă nu-i zici, îi zic eu.

— Îi zic, frate, îi zic, când îți spun că-i zic, îi zic...

— Vezi că tu ești cam moale.

— Eu, moale?... De unde ai scos-o că-s moale? Nu vreau să mă cert cu lumea, da nu-s moale de loc! Am să-i arăt eu cine sunt! Garantez că n-o să-i fie moale! E greu până mă scoate din pepeni! izbucni conu Petrică, tremurând de mânie, căznindu-se să-și prindă gulerul.

— Adă să te-nchei eu... Ba nu, zău, prea e de tot... am ajuns de răsul lumii. Ce dracu, am ori n-am bărbat, sunt măritată, ori ce sunt?!

Rămas singur, conu Petrică își căută cravata, ceasul, batista, umblând zăpăcit pe toate potecile indicate de colțurile mobilei din odaie, acumulând o energie interioară, trădată de priviri încruntate și mișcări de buze de maică în rugăciune, închipuindu-se în fața vrăjmașului: „Ia ascultă, domnule, mult ai de gând să pisezi pe nevasta mea?... „...Ce, domnule...” se răzgândi el imediat. „Ce, cu mânuși?... cu oamenii ăștia nu trebuie mânuși... Ia ascultă, măgarule, să fii la locul dumitale, că-ți crap capul!” Și, strângând bastonul, ieși hotărât, scoborând scările mai repede decât îl iertau puterile, continuând să monologheze din ce în ce mai aprins: „Pac, pac! canalie!... Să nu mai îndrăznești! Stai pe loc, nu fugi. Lașule!...”

— Bună dimineă! îi strigă vecinul, care pândea tramvaiul în mijlocul podului Elefterie.

— Domnule...

— Da ce ești așa palid, coane Petrică?

— Sunt palid?

— Foarte palid.

— Dracu să ia... sufăr de stomac.

— Lasă, nu te văita, că nu ești singur.

— Ce, și dumneata?

— Și încă cum!

— Ce spui?

— De constipație.

— Și eu tot de constipație.

— Cei de mușetel.

— Eu, m-a sfătuit cineva, miere, miere de albine, da să fie din mai... din flori de tei... zice că

e mai bună. Beți o lingură de masă, bine. Bine, într-un pahar cu apă... seara când te culci și dimineața când te scoli. Dumitale ți-i amară gura?... Ia uite limba mea cât e de încărcată.

— Da a mea, ia uite...

— Ei, bată-te să te bată!... Zi, vecini, și să nu știm unul de altul... Apropo, te-am nemulțumit cu porcii mei. Ți-au stricat gardul, te rog să mă scuzi... porcu-i tot porc...

— Nu-i nimic.

— Aș, nu se poate, o să-i tai.

— Da de ce, vezi-ți de treabă!

— Ce are a face?... Îi tai. Lucru hotărât, și am vorbit să-ți repare gardul... Hai repede, uite tramvaiul, urcă-te...

— Urcă-te dumneata.

— Urcă-te, urcă-te... Ce-ți face Capitoliul?

— Ce Capitoliu?

— Gâștele, gâștele. Ce-ți fac gâștele?

— Aaa! gâștele... Bine mersi.

— Frumoase sunt, domnule, alllbe!... Să le ții.

— Nici nu le tai.

— Ar fi păcat, ți-o spun drept. Vara, nevastă-mea, când deschide fereastra, e o plăcere, parcă suntem la țară...

1922

ÎN RETRAGERE

Eram în plină retragere. Greutățile operațiunii erau sporite de o vreme mohorâtă. Ploua subțire, pieziș, o ploaie rece, ce-ți înțepa obrazul ca punctele de foc. Soldații, cu picioarele grele, cu hainele ude, culcați în țarina pustie, așteptau resemnați să intre în hora fără sfârșit a morții. Câmpia tristă părea nemărginită.

Văzduhul se cutremura de bubuituri de tun, ce se-nfundau în urechi. Din când în când, trăsurile greoaie, cu caii jigăriți, plini de noroi, treceau în hurea de roate, grăbite să scape de urgii, invidiați de cei siliți să moară.

La cartierul diviziei era forfoteală. Ofițeri, ofițeri de toate gradele, ce reprezentau toate armele, intrau, ieșeau, se adunau cu caii la mână, încolonau, cu strigăte răgușite, trăsurile: cele de cancelarie, asaltate de chiulangii pudrați, de popotă, care gemeau sub povara bagajelor interzise, trăsurile lungi de pionieri, ce se puneau de-a curmezișul drumului, briștile și cupeurile de rechiziție, mânate de odrasle ministeriale. Trimise înainte, oprite, rechemate, se încurcau, înclinându-se într-o simfonie măreață de nechezături, de înjurături, de zbierete, printre care se strecura ca din alte lumi glasul civilizației, bâzâitul neîntrerupt al unui telefon de campanie instalat în fața cantonului, unde se stabilise comandamentul. Înăuntru, la o masă butucoasă, generalul, temut pe vremuri, care avea la activul său importante lucrări de pace și *Viața sfântului Ioan Gură-de-Aur*, stătea amorțit pe scaun, cu manta, cu capișon, cu pelerină, fixând cu priviri obosite, prin ochelarii mari, cercuiți cu fildeș, lutul din odaie. Departe, la câțiva kilometri, în preajma unui pod de lemn, o companie de milițieni zdrențuiți acoperea retragerea trupelor, înșiruită, de-a lungul apei galbene ce se călătorea, ducând la voia întâmplării cutii sparte de conserve.

Răzimat de rampă, locotenentul Cioroianu privea îndurerat la retragerea dezordonată a oamenilor, care fugeau făcându-și cruce. Figura lui serioasă era aburită de rușine. Compania deznădăjduită, plugari ce se gândeau la copii, la ogor, la vatră, își întorceau privirile spre dânsul. Situația era în adevăr gravă. Inamicul înainta, era aproape. Ofițerul nu se putea retrage, nici împotrivi, și-i venea să plângă. Venise pregătit

pentru ofensivă, să plătească cu viața lui victoria, nu umilința de a cădea prizonier. Intrase în război plin de speranță. În cazarmă nu-și afla locul în așteptarea ceasului hotărâtor. Firea lui războinică era întreținută de glasul trompetelor bulgărești, ce ajungeau ca o provocare la urechile calafatenilor; peste apele Dunării albastre. Acum se uita în jurul lui cu jale. Case dărâmate, tunuri părăsite, cai scăpați, ce fugeau încordați de spaimă, convoiuri de târgi învelite se perindau într-un vaiet nesfârșit de gemete și blesteme. Automobile, arborând simbolul jertfei, treceau în goană vânturând răniții cu capetele însângerate. Nenorociți, albi ca varul, cu capul gol, cu părul vâlvoi, fugeau cu priviri rătăcite, purtând în palma zdrelită pecetea neagră a lașității lor.

— Mai sunt?... mai sunt?... mă, n-auzi?... mai sunt trupe în urmă?

— Mai sunt... nu mai sunt... trebuie să mai fie... noi nu prea știm, că suntem răniți... încotro e ambulanța!...

Peste puțin, un plutonaș de oameni în toată firea, înnegriți de fum, de bărbii crescute în voie, trecu grăbit, sub comanda unui pușchi de sublocotenent cu mustățile rase, care, abia ținându-se de ei, se căznea să le potrivească pasul: „Hun, doi, trei, patru, hun, doi, trei, patru...”, încăpățânat, inconștient de eroismul lui.

— Mai sunt trupe în urmă, domnule sublocotenent?

— Nu mai sunt.

— Dumneata ești ultimul?

— Sunt ariergardă... vin și nemții...

— Uf! exclamă locotenentul, ușurat că-și pune oamenii la adăpost, și se adresă diviziei, cu care era legat prin telefon: Alo... Alo!... alo, divizia... Divizia?... Cine-i la aparat?... Să trăiți, domnule maior, aici locotenent Cioroianu... comunicați, vă rog, domnului general că s-au scurs toate trupele și dacă pot să distrug podul... inamicul e aproape...

alo... ce-ați spus? Dacă pot să distrug podul... da, da, am înțeles, aștept pe poziție...

Maiorul năvăli în odaia în care generalul ațipise pe scaun și, corect, ostășește, cu mâna la chipiu, raportă terminarea retragerii ca o ispravă națională.

— Să trăiți, domnule general, trupele s-au retras în ordine, poate să distrugă podul?

— Hai?

— Locotenentul Cioroianu, însărcinat cu distrugerea podului, raportează că retragerea s-a terminat și întreabă dacă poate să distrugă podul.

— Să-mi aducă galoșii...

— Da, domnule general... și, repezindu-se pe ușă, maiorul strigă din prag, autorizat de importanța misiunii sale: Stanciu!... Unde-i Stanciu?... Planton!... Unde-i plantonul?... unde umbli, mă, mama ta!... Dă galoșii lui don general!...

— Galoșii?

— Galoșii... Unde sunt galoșii lui don general?

— Galoșii lu' don ghenereal?...

— Galoșii, boule!... ce-ai făcut galoșii, că-i cere domnul general?!

— Eu nu știu unde sunt galoșii lu' don ghenereal.

— Să trăiți, domnule maior, vesti telefonistul, domnul locotenent Cioroianu întreabă dacă poate să distrugă podul, că ai noștri s-au retras... se vede inamicul...

— S-aștepte la telefon...

— Domnule general, poate să distrugă podul?

— Am spus să-mi aduceți galoșii...

— Îndată, domnule general... să-i curețe nițel... vi-i aduc numaidecât.

— Haide, mă, ce faci. Mă? Ai găsit galoșii?... Dă mai repede, că așteaptă domnul ghenereal...

— Unde să găsesc galoșii?... Ce, eu știu unde sunt galoșii?... Eu n-am avut galoșii în primire.

— Fire-ai al dracului să fii de tâmpit!... Să scoți galoșii, că te smintesc!...

— Să trăiți, domnule general, cui ați dat dumneavoastră galoșii în primire?

— Ce?

— Nu se găsesc galoșii nicăieri!

— Hai?... Cheamă șeful de stat-major...

— Sunt aici, domnule general.

— Ia vezi, colonele... ce-i dezordinea asta?... Unde-mi sunt galoșii?... Să se găsească galoșii, că nu plecați de aci!...

— Unde i-ați lăsat, domnule general?

— Aci i-am lăsat!... Să se găsească galoșii, că nu distrug podul până ce nu-mi găsiți galoșii!

— Pierdem timp, domnule general.

— Nu voi să știu nimic!

— Cui i-ați dat în primire?

— Să vie plantonul!...

— Stanciu!... Planton!

— *Ordinați!*

— Unde sunt galoșii, tâlharule?

— Îi aveți în picioare, trăiți, don ghegeneral! observă bucuros soldatul, care nu îndrăznise să se uite în ochii superiorului.

— Așa e, frate!... Ei, drăcie... Bine, băiete... Să distrugă podul...

1922

CELE TREI ELEMENTE

În curtea nesfârșită a regimentului, vecină cu imașul comunal, soldații, scoși pe întuneric, se pregătesc de inspecție. Se crapă de ziuă. Atmosfera umedă era parfumată de un miros pătrunzător de ierburi coapte, udate de rouă. Din depărtare se auzeau *sunete* slăbite de pitpalac și înjurături tari. Puțin câte puțin, negurile se risipeau, oameni și lucruri ieșiră ca din pământ la iveală. Soarele

lumină deodată un furnicar de oameni în cămăși peticite, piramide de arme lucitoare și vrafuri de răniți împachetate.

— Ieși care nu te-ai spălat!...

Un caporal așezat pe marginea hârdăului împărțea cu o cănuță de tinichea și cu nuiua - sceptrul micilor comandamente - o apă sălcie, plină de gunoaie. Oamenii veneau unul câte unul, își umpleau gura cu apă și o lăsau să picure cu socoteală în pumni bătătoriți de munci grele.

— Spală-te și-n urechi...

Mai la o parte, șezând pe tobă, cu capul gol, în soarele strălucitor, un gornist cu un brici făcut dintr-un vârf de coasă își bărbierește camarazii în dureri ascunse. Încet pe nesimțite, dezordinea se micșorează, zgomotul slăbește, răsună comenzi, oamenii se adună, companiile se rânduiesc. Ofițerii încep inspecțiile.

— Punem rănițile, domnule sublocotenent?

— Da, da. Să pună rănițile.

— Cine v-a spus să puneți rănițile?

— Eu, domnule locotenent.

— Foarte rău!... Leapădă ranița toată lumea! Asta e barbarie!

— Ce, n-ați mai pus rănițile?

— Domnule căpitan...

— Câinii ne mănâncă, domnule locotenent! Puneți rănițile numaidecât.

— Toată lumea să lase ranița jos!... *Ordenu lui don maiur!* răcnește cineva din depărtare. Să nu pună nimeni rănițile până nu dă dumnealui *orden*.

— Ce facem, domnule căpitan?

— Dumneata ești surd, n-ai auzit? Ordinu-i ordin. Leapădă ranița!

— Puneți rănițile! Ieși la linie! Muzica!... Bine, maiorule, se poate să-mi faci d-astea?!... Uite

generalul! Dați mai repede! Treci drapelul la locul său... Mânăstirea cui te-a închinat! Sună, gornist!

Un semnal prelung, meșteșugit, a încremenit oamenii cu rănițele în mâini, punând capăt frământărilor.

— Să lase ranițele, dacă nu le-ați pus acum. Sănătate, flăcăi!

— Trăăiți!

Un răcnet, pornit din mii de piepturi încordate, cutremură văzduhul, fărâmițându-se în ecouri depărtate. Într-o liniște solemnă, turburată un moment de schelăiturile unui câine vagabond, gonit cu pietre, generalul trecu prin fața frontului, liniști, măsurat. Îndreaptă o curea, pune întrebări, face mici observații

— Cam vechi hainele.

— Domnule general...

— Nu te scuza... La ce?... Fac o constatare... Nu ești dumneata vinovat... Atât ne dă țara... Ce-mi arăți, asta e principalul... Am venit să văd ce ați învățat, asta mă interesează.

Reținut în zadar, smucindu-se cu încăpățănare furioasă, un om se repezi înainte și raportă într-o liniște dureroasă:

— Să trăiți, don ghegeneral, mă bate.

— Cin' te bate?

— Toți mă bate.

— Așa... frumos... foarte frumos, n-am ce zice.

— Domnule general...

— Nu te scuza... Ce companie?

— A patra.

— Cine comandă?

— Căpitanul Mihăescu. Ieși, domnule!

— Așa? Tocmai dumneata?!... Cu Școala de război... Nu m-așteptam!

— Domnule general...

— Nu te scuza... Știu ce ai să-mi spui... că-i ticălos...

— Nu...

— Nedisciplinat.

— Nu...

— Hoț, dezertor...

— Nu, domnule general, dar nu pricepe nimic.

— Asta nu se poate.

— Domnule general, vă rog să credeți...

— Dumneata spui asta. Care ai Școală de război?... Mă rog, ochi are?

— Are.

— Urechi are?

— Are.

— Minte are?

— N-are.

— Are, căpitane, că altfel n-ar fi om... Astea sunt cele trei elemente cerute de pedagogia modernă: ochi să vadă, urechi să audă, minte să priceapă. Trebuie însă altceva, care, cu regret constat, dumneavoastră vă lipsește cu desăvârșire, domnilor: răbdare, răbdare și iar răbdare! Răbdare! Răbdare multă, răbdare mare!

— Domnule general, când e greu de cap...

— Ce înseamnă greu de cap?... Ce vorbă e aia?...

— Nu pricepe nimic.

— Da?!... Curios! Să vedem, să-ncercăm și noi.

Generalul rămase o clipă gânditor, cu capul în pământ, apoi, îndreptându-se, zise cu blândețe:

— Cine e comandantul tău de brigadă?

— Don ghenereal Popescu Ion.

— Ascultă la mine, băiete, generalul Popescu Ion, care comanda înaintea mea brigada, a ieșit la pensie. Eu, Generalul Bălănescu Alexandru, comand brigada a patra. Ei, cine-i comandantul tău de brigadă?

— Don ghenereal Popescu Ion.

— Nu, mă băiete, îl corectă cu omenie generalul. Ăla nu mai e în armată. Eu sunt în locul lui, generalul Bălănescu Alexandru, înțelegi tu? Cine-i comandantul tău de brigadă?

— Don ghenereal Popescu Ion.

— Mă flăcăule, reluă râzând cu indulgență generalul. Ăla, ți-am spus, nu mai este în armată... A muncit destul... Stă acasă, acum, se odihnește... Eu, generalul Bălănescu Alexandru, comand acum brigada în locul lui... Acum ai înțeles? Pe cine ai comandant de brigadă?

— Pe don ghenereal Popescu Ion...

— Mă, ăla a murit... doarme sub pământ... s-a isprăvit cu el... nu mai vorbim de dânsul... eu, ăsta care mă vezi tu dinaintea ta, generalul Bălănescu Alexandru, comand brigada... Ei, cine-i comandantul tău de brigadă?

— Don ghenereal Popescu Ion.

Generalul se șterse puțin de nădușeală, apoi, întorcându-se către ofițerii ce se strânseseră în jurul lui, zise, ce e drept, foarte liniștit:

— Prea l-am luat de sus... Să pornim mai de jos, de la treapta lui. Ascultă, băiete: De azi înaintea eu nu mai sunt general. Sunt soldat. Soldatul Bălănescu Alexandru. Dar pe tine cum te cheamă, mă camarade? îl întreabă vesel generalul, bătându-l prietenește pe umăr.

— Bălănescu Alexandru.

O pereche de palme zdravene erau să fie urmate de alte perechi de palme dacă n-ar fi intervenit căpitanul:

— Nu mai dați, domnule general... Îl bateți degeaba... De data asta are el dreptate... Tot Bălănescu Alexandru îl cheamă și pe dânsul.

1926

CÂINII DE RĂZBOI

Satul Florești, împrăștiat ca toate satele de munte, se ascundea între coline, pus parcă la adăpost de vremuri rele. Numai câteva case,

despărțite prin curți mari, înecate de boz, ieșiră la drum mai îndrăznețe, să reprezinte școala, primăria și postul de jandarmi, strânse în jurul cârciumii și ocupate fără împotrivire de regimentul venit să întărească frontiera.

De la popotă, după masa de seară, prelungită și veselită de aceleași motive, ofițerii, interpelându-se cu râsete și glume cu cheie, se răspândeau la voia întâmplării care îi rânduise în cantonament. Curând, luminile ce mai licăreau ici-colo, printre fagii uriași, se stinseră, una câte una, ofițerii se culcară și ei, și satul adormi, în fine, respirând ușor în freamăt de codri.

Deodată, goarna unui soldat iscusit răsună în puterea nopții, turburând văile, sunând precipitat, nerăbdător „chemarea ofițerilor”, în lătratul furios al câinilor ieșiți la poartă, cu copii, cu femei, cu lumea toată.

— Unde ești, mă?

— Cine ne cheamă?

— Unde ne adunăm?

— Numai *don comandanți de companie* să poftească la *șicoală*, la don colonel, deslușea nevăzut gornistul.

— Ofițerii ceilalți nu?

— Nu, nu.

— Păi de ce ne sunași pe toți, idiotule?

— Așa am primit ordin, să sun pe toți domnii ofițeri.

— Păi zicea că numai căpitanii, de ce n-ai trimis agenții de legătură, boule?

— Dar cine știe pe unde s-au culcat, i-a căutat și don colonel...

— Eu v-am chemat, eu... poftiți aci la mine, nu face nimic, veniți cu toții, cu atât mai bine dacă a venit toată lumea. Aprindeți o lampă... aveți lămpi?

— Avem, da le-am lăsat în cantonament.

— Pfiuu!... De ce, domnilor, de ce? Se poate? Astea sunt lămpi de război. Trebuie să le aveți în

tot momentul asupra dumneavoastră, că d-aia le zice de buzunar. Du-te, domnule, și o ia pe a mea, vezi că, mi se pare, e pe masă.

— A dumneavoastră n-are baterie, știți că n-a funcționat nici aseară, aminti aghiotantul regimentului.

— Așa e, bine zici. Înseamnă dumneata, să nu uiți, să trimetem la București să ne ia câteva baterii de rezervă. În fine, nu face nimic... am vrut să vă citesc un ordin telegrafic extraurgent și cu mare precădere, pe care l-am primit acușica și pe care vi-l repet negru pe alb: *„Raportați telegrafic unde ați ajuns cu câinii de război.”*

— Care câini?

— N-avem câini.

— N-a fost niciun ordin.

— Vă rog, lăsați, n-am terminat, vom discuta pe urmă... *„Luați măsuri”*... ascultați, domnilor? *„luați măsuri pentru a crește doi porci de companie.*

COMAND. DIV.
G-ral Grozavu”

— Nu se poate!

— Imposibil!

— De asta ne arde nouă?!

— Tăceți, domnilor, nu vorbiți copilării, cum să nu se poată dacă e ordin? Și apoi trebuia să vă așteptați... N-ați primit botnițe și bice?.. Alea nu erau pentru țăntari!... Și broșurile relative la dresajul câinilor de război ale Marelui Stat-Major. Le-ați uitat? Alea erau pentru dumneavoastră, ce ați făcut cu ele?

— Sunt în magazie.

— De ce le țineți în magazie, pentru Dumnezeu?!

— Păi unde să le ținem?

— Să le citiți, nu să le țineți în magazie. Acum ce raportăm diviziei? Cum o întorci, maiorule?

Maiorul, vechi în serviciu, îngrășat peste fire și puțin astmatic, șuieră liniștii:

— Este câini berechet!

— O fi, da nu-i avem noi.

— O să avem și noi, dați drumul oamenilor în permisie și la întoarcere să aducă câinii.

— Și porcii, adaogă un căpitan vechi în grad, sedus de rentabilitatea ideii. Creștem și pentru noi.

— Și porci, desigur, întări răgușit maiorul.

— Da cine-i plătește?

— Statul, cine-o să-i plătească?

— Dacă aprobați să se ducă oamenii în concediu, în trei zile avem câini, se prind entuziasmați căpitanii.

— Ce trei zile, domnule? Eu i-aduc pân' deseară, am și ochit unu.

— Domnilor, nu așa, fiți cu băgare de seamă! Câinii au drept la hrană, câte un leu și douăzeci mi se pare... După cum vedeți, ordinul e serios. Să nu furați câinii oamenilor, să ne facem de râs...

— Lăsați pe mine, dacă i-o mai cunoaște...

— În sfârșit, treaba dumneavoastră, atât vă recomand. Să fie tineri și de rasă mare, ciobănească. Să nu mi-aduceți cine știe ce javre.

— Cui îi dăm în primire?

— Asta e iarăși o chestiune importantă, cui să-i dăm?

— Să-i dăm lui Georgescu, el e cu sporturile.

— Domnule colonel, eu nu mă pricep, n-am dresat câini în viața mea.

— Nu-i nimic, ai ocazia să înveți acum; și apoi dumneata umbli și la vânat mi se pare?

— Umblă, umblă...

— Are și pușcă.

— Astă-iarnă a împușcat o capră.

— Domnule colonel, dați-mi voie, încercă să protesteze desperat sublocotenentul.

— Am terminat! Părăsiți obiceiul de a vă eschiva de la orișice însărcinare.

— Să-i dăm și purceii...

— Ȑia ȓi iau bucuros.

— Te cred...

— Lăsaȓi gluma. La revedere, domnilor.

Câteva zile mai târziu, pe o dimineaȓă plăcută de munte, colonelul, ȓn ȓinuta de campanie, se plimba ȓn mijlocul unui orașel de vile liliputiene, răsărite ca prin farmec ȓn curtea primăriei, așezată chiar la marginea șoselei. Șaizeci de căsuȓe cu săgeȓi și strășini dantelate, cu coperișul ȓn patru ape, adăposteau 120 de câini, ale căror nume războinice de: Glonȓ, Cartuș, Pistol, Foc etc., scrise cu litere agăȓătoare pe frontispiciul vilelor de forme și mărimi variate, ne-ar fi îndemnat numai ele singure la ofensivă. Pensionarii, corciturile de ogari, cu coada covrig, dulăi flocoși, cu bucle pline de scaieȓi, căȓele cu ȓăȓele supte, câini de toate neamurile, proaspăt amputaȓi de urechi și coadă și arși apoi cu fierul de sanitarii companiilor, câini bălani, negri, tărcăȓi sau cafenii ca urșii, tunși de tot ca englezii sau ca leii, numai pe jumătate, așteptau ferecaȓi ȓn lanȓuri, să ducă cartușe pe linia de foc, să descopere răniȓi pe câmpul de luptă, sau să plece furișăȓi ȓn patrulare. Dar senzaȓionalul acestei pregăȓiri războinice ȓl prezenta, fără ȓndoială, o pereche de căȓelandri, potriviȓi ȓn păr și la statură, ȓnhămaȓi, cu pieptare roșii, la roatele unui cărucior de copil, cu clopoȓel la oișȓe, și care la ȓntoarcere tărau la vale chiar pe sublocotenentul Georgescu, dresorul lor, ȓn admiraȓia, pișcată de invidie, a ofiȓerilor ieșiiȓi ȓn pragul popotei. Decoru-l complectau soldaȓii voinici, aleși pe sprânceană, ȓnarmaȓi cu bice scurte și care străjuiau vilele, ca pe nișȓe locuinȓe ministeriale, călcând regulat ȓn străchinile cu apă, așezate pentru câini la ușa lor. Tactician ȓscușit, colonelul nu-și băgase ȓn acȓiune toate forȓele sale. Menajase generalului o surpriză: *parcul purceilor*, unde vreo optzeci de godaci roz-albi, spălaȓi cu peria, cu cerceluși de lână roșie la ureche, urma să-l cucerească definitiv. Spre mai mare siguranȓă - ȓn

război trebuie să prevădute toate - doi grăsuți fuseseră sacrificați pe altarul popotei.

Colonelul, vădit încântat, fierbea de nerăbdare în așteptarea generalului, care urma să pice dintr-un moment într-altul. Succesul era asigurat. Din informațiuni culese cu diplomatie, niciunul din regimentele diviziei nu mobilizase câini de război. Dar nicio fericire nu este complectă, și orice speranță - se știe - are punctul său negru. Un lucru mic în sine, care nu prezenta nicio însemnătate față de strategia pregătirii, îl enerva pe colonel mai mult decât ar fi fost rezonabil: pensionarii se retrăseseră ca melcii în găoace, vilele păreau pustii. Colonelul ar fi vroit să-i vadă șezând cum știm cu toți că șed câinii: unii așa, alții cu botul pe labe, la rând, în pragul căsuțelor, ca la fotograf.

— Scoateți câinii la iveală, mă, ce i-ați băgat așa înăuntru?!

— Trăiți, don colonel, se bagă ei singuri... de căldură.

— Dacă or sta așa și când o veni generalul, ne-am pricopsit...

— Nu stau, don colonel, îi scoatem, noi, răspund soldații, strângând coada biciului cu mâinile lor nădușite.

Un trâmbițat prelungit cu artă întrerupse convorbirea, se sfărâmă în bucățele, lovindu-se de stânci, vestind tuturor sosirea generalului. Colonelul plecă grăbit la raport, îngrijat, nesigur, fără speranță. Inspekțiile, reflecta el inconștient, sunt ca și examenele: cazi uneori când te crezi mai pregătit.

— Domnule general. Regimentul 180 infanterie, cu un efectiv de 3.500 de oameni, 200 de cai și 120 câini de război...

— Bravo! Aveți și câini de război? întrerupse generalul schițând un salut. Foarte bine. Ești singurul regiment care ai executat ordinul meu. Îi ai de mult?

— Nu tocmai... să vedeți, cam de vreo două luni. A trebuit s-alegem.

— Aaa, foarte bine! Atunci ai început și dresajul? întrebă generalul satisfăcut.

— Mdaa, relativ, domnule general, știți, câinii ciobănești sunt foarte răi, foarte răi... și încăpățânați.

— Trebuie luați cu binișorul... Lăsați-i încet, sfătuia generalul, plecându-se cu precauțiune să vadă câinii din cușcă.

— „Ham, ham, ham!”

Și doi dulăi cu părul zbârlit, cu colți de crocodil, se repezără cu atâta furie, că generalul, plin de spaimă, gata să fie sfâșiat, abia avu timp să-și ferească pantalonii.

— Nu-s dresați.

— Domnule general...

— Nu i-ai dresat de loc...

— ... vă închipuiți și dumneavoastră...

— Ei nu trebuie să se repeadă la români; să sară asupra dușmanului, să nu se dea la noi. Trebuie pedepsiți, și pedepsiți imediat, asupra faptului... Și consecvent acestei reguli pedagogice, răcni, amenințând cu sabia de la distanță: Marș!

— Cine-l puse, Doamne?! avu timp să se întrebe desperat colonelul și se luă fugind pe urmele generalului, urmăriți de câțiva dulăi de stână care, scoși samavolnicește din cuștile lor, rupând zgardele putrede, săriră într-un elan de solidaritate în ajutorul tovarășilor cu care de altfel se și încăierară într-o larmă asurzitoare.

— Nu i-ai dresat, reproșă gâfâind generalul, urcat pe prispa unei case.

— Domnule general vă rog să mă credeți, s-au întrebuințat toate metodele...

— Nu-s dresați... de loc.

— Depinde de temperamente... care sunt mai docili... am unii, să vedeți și dumneavoastră. Armașu!...

— *Ordinați!*

— Cheamă pe domnul sublocotenent Georgescu. Să vină cu Orest și Pilad, știi, câinii cu căruciorul... să-i prezinte lui don general.

Dar Oreste și Pilade se prezentară singuri, - venind dinspre câmpul de instrucție într-o fugă dezordonată, sfărâmând căruciorul de pietre, alergând, scheunând, cu limbile scoase, cu ochii strălucitori, după un măgar ce fugea și el cu coada în sus, zbierând cât îl lua gura.

Ceva mai departe, în urma lor, călărind ca pentru întâia oară, apăru dresorul, sublocotenentul Georgescu, silindu-se zadarnic să pună calul în galop. Filmul trecu ca un meteor sub ochii generalului, care, supărat, plecă fără ziua bună. Colonelul se îmbolnăvi de gălbinare.

În toamnă, când s-au făcut propunerile de înaintări în armată, generalul l-a votat *bun în grad* și, firește, colonelul la rândul său, n-a propus pe sublocotenentul Georgescu la avansare. Iar mai târziu, când comandamentele, prin circulări repetate, îndemneau regimentele la cea mai mare economie, colonelul a dat următorul ordin:

„Avânt în vedere circulara M. de R. Nr. 118.564, comunicată cu ord. Corpului de armată No. 73.520, transmis direct de divizie, cu ord. No. 8.751, ordon:

Urmând ca reghimentul să facă cele mai mari economii pentru a nu depăși alocația la hrană, companiile vor demobiliza câinii de război, trimițându-i imediat la vetrele lor.

COMANDANTUL REGIMENTULUI

(ss) Colonel Merișor”

— Dar hrana lor până-n prezent, cine o plătește? întrebară într-un glas comandanții de companie.

— Nu vreau să știu nimic, treaba dumneavoastră!

Epilog

Regimentul a plecat fără câini la mobilizare.
Purceii, să nu fie de deochi, crescuseră cât niște
viței.

1921

CREDINȚA

Mănăstirea Neamțului! Mă urcam încet, cu haina pe umeri, la schit. Sorbeam aerul tare de munte ca pe un elixir dătător de viață. Din când în când mă opream cu privirea pierdută spre stâncile de cremene ce se zăreau albite, departe, în zarea de ametiste. Mă simțeam mic, copleșit de măreția locurilor.

— Nu se poate! am strigat descoperindu-mă într-un elan de recunoștință. *E pur și muove!*^[121]. Trebuie să fie un Dumnezeu...

— Este, maică... Cum să nu fie? răspunse o voce lângă mine, băgându-mă în toți spărieții.

Desculță, o bătrână cu sâinii răsuflați, ce se vedeau zbârciți prin gura cămășii de cânepă, groasă, sta lângă un șipot ce țuruia o apă limpede și molfăia flămândă dintr-o azimă neagră.

— Da' la schit te duci?

— Bună dimineața! La schit.

— Săru' mâna. Ai vreun bolnav?

— N-am pe nimeni.

— Da' pentru ce vrei să te rogi?

— Nu mă duc pentru asta.

— Eu gândeam că te duci să te rogi la icoană.

— Ce icoană?

— Icoana sfintei Varvara. A găsit-o călugării aruncată de pe vremea leșilor, se vede... Ș-au spălat-o, ș-au sfințit-o, ș-au pus-o frumușel în perete, ș-acu face minuni.

— Taci!

— Zău!

— Fugi, mătușă, nu mai vorbi!

— Iacaa...

— Ce putere poate să aibă o bucată de lemn?

— Vai de mine, păi așa vorbești mata de sfânta icoană? Nu gândești că te-aude Cel de Sus?! Ori mai știi, poate nu ți-i frică nici de Dumnezeu...

— Ba, mătușă, în Dumnezeu cred, da iacă, drept să spun, la icoane nu mă închin.

— Fă cruce și nu vorbi așa, că e păcat, zise baba închinându-se. Mai demult, pân-a n-aduce călugării pe sfânta Varvara, era o icoană a Maicii Domnului, și o ducă, cine știe pentru ce păcate, îi dăruise o salbă de galbeni. Schitul era deschis zi și noapte. Candela ardea hojma^{122}... Să-ți dau vreo două perje^{123}?

— Dă-mi dacă vrei.

— Da' ascuți?

— Ascult, spune, spune... Da' dă-mi și o bucată de azimă, că mi-ai făcut poftă.

— Apăi de ce n-ai cerut?... Na, ia, rupe de ici.

La munte, dis-de-dimineăță, după câteva înghițituri de aer rece, prunele cu pâine sunt delicioase. Mâncam cu lăcomie. Mă simțeam bine, dezbrăcat de patimi și cu chef de vorbă.

— Spune, mătușă...

— Și cum îți zic eu matale, salba lucea la gâtul sfintei... Cum să nu lucească dacă era de aur!... Ș-o venit un tâlhar, arde-l-ar focu!... Adică ce l-aș mai blăstăma eu, c-o murit. Dumnezeu să-l ierte...

— A furat salba?

— Doamne ferește! Adică de asta avea el în gând, da' când a smucit salba și a vrut să fugă, nu s-a mai putut urni din loc... I-o înțepenit chicioarele!...

— L-a prins emoția.

— Ba jandarmii. Aghe i-o scos salba din mâini și l-o dus la spital. Tremura ca varga, și cum l-o pus în pat, o mai trecut ce-o mai trecut, și s-o apucat de-o murit. Mai zi ceva dacă-ți dă mâna...

— Nu mai zic nimic.

— Apăi să nu mai zici, că-i păcat.

— Și ce minuni face sfânta Varvara?

— Tăti cele. Cinstești călugărul cu cât te lasă inima, postești o zi întreagă, bunăoară cum îi de astă-sară până mâine sară, și te rogi în genunchi.

— Dumneata te-ai rugat vreodată?

— M-am rugat și eu anțăr⁽¹²⁴⁾... Nu anu ista, celalt.

— Ce te-ai rugat?

— Am o fată măritată și nu face copii nici ca cum. Și din pricina asta tare mai trăiește rău cu bărbatu-său... Ș-așa, numai ce-o aud că zice într-o zi: „Du-te mata, mămucă, și te roagă, că eu oi hi se vede păcătoasă de mă pedepsește Dumnezeu să n-am copii”. Da’ ea, săraca, ce-i vinovată, că se năcăjește destul, și are bărbat tânăr.

— Și te-ai dus?

— Păi.

— Te-ai rugat, a făcut copii?

— A făcut, da nu ea, ci soră-sa, că mai am o fată mai mică, aceea nu-i măritată, că eu de rugat m-am rugat să facă copii, da-n prostia me, am uitat să spun numele celei măritate, și sfânta, dac-o văzut așa, a dat ea la cine o vrut să deie.

1925

SPECIALITĂȚI

Țarul era așteptat la Constanța. Regele Carol sosise și veghea singur la ultimele preparative. Garnizoana se zăpăcise de tot. Trăsuri cu coviltire, câțiva călăreți, toți bicicliștii regimentelor vânturau pe străzile măturate, împodobite și stropite, purtând de colo până colo, prin nisipul proaspăt așternut, ordine contradictorii. În companie, în

escadroane și-n baterii, soldații, spălau, frecau, lustruiau, păziți cu strășnicie de căprarii care mobilizaseră în jurul lor toate contingentele de sfinți. La câmpul de instrucție, în cămăși, ridicați pe înălțimi ce-și făceau față, gradați zeloși repetau specialități menite să uimească pe țărul tuturor rușilor. Scrima cu arma, gimnastica suedeză și mai ales telegrafie optică. În cancelaria companiei, plutonierul-major Ciurel lucra cu mâna lui, și cu importanța cuvenită, etichete artistic caligrafiate în cinstea împăratului. În cameră, un miros vag de cuarghel^[125].

— Trăiți, don *plotoner*, îmi cere pe Anton la comenduire, îi raportează de la fereastră sergentul de zi pe companie.

— Cine?

— Domnul ofițer de serviciu.

— Nu se poate, ăla e cu alfabetul Morse.

— Pe cine dăm atunci, că alt *beciuc*list nu mai avem.

— Dă-i pe Rotariu.

— Păi ăla nu știe...

— Ei, și ce, o să-l învăț eu?!

— Nu, da don *sulocotent* știe că Rotariu nu știe.

— Să meargă pe jos dacă nu știe... Spune-i să ia mașina și să plece... Sau mai bine să umble cu bicicleta cu două tălpi, care i-a lăsat-o mă-sa suvenir, și să lase mașina aici.

— Da' dacă mă-ntreabă don *sulocotent* de Anton?...

— Spune-i că nu l-ai găsit.

— Trăiți, don *plotoner*! strigă Anton, apărut și el la fereastră. M-a văzut don *sulocotent* Iliescu și mi-a dat ordin să iau *beciucletu* și să mă duc la comenduire.

— N-oi să te duci. Nu ești cu alfabetul Morse?

— Mi-a... spus să mă duc...

— Du-te, camarade, dar să știi că te raportează lui don sublocotent Popescu, că fiind cu alfabetul

Morse, te-ai rugat de domnul sublocotenent Iliescu să te trimeată la comenduire.

— Nu m-am rugat eu, să trăiți, don *plotoner*, dânsul m-a chemat, că mă știe de răcute.

— Du-te, du-te, dar să știi că te-ai ars, camarade!

— Ba eu dacă dați ordin, nu mă duc...

— Trăiți, don *plotoner*, pe Anton îl cheamă domnul ofițer de serviciu, vesti din nou, în spatele celorlalți, un soldat speriat, nădușit, care venise din gardă în pas alergător.

— Să mă duc?

— Fă ce știi, camarade.

Socotind că a rezistat destul ispitei de a vedea pe țar mai devreme, Anton umflă bicicleta, își puse niște jambiere albe și se prezentă ofițerului de serviciu.

— Bine, mă tâlharule, aștepți invitație?

— Nu, să trăiți, don *sulocotinent*, tocmai că mie îmi place cu *beciucletu*...

— Ia-ți bicicleta și du-te la comenduire, că te ia dracu...

— Nu mă lasă de la *cumpanie*.

— Ai ajuns?

— Cică sunt cu *anfabetu Morsă*.

— Mișcă-te, că bag sabia în tine!

Două minute mai târziu, zigzagând pe mașina care lăsa, protestând din toate încheieturile, urme adânci în praful șoselii, soldatul Anton urca din greu panta ce ducea spre comenduire, strivind cu bocancii săi butucoși pedalele bicicletei, înflorită de lumina soarelui.

— Încotro, camarade?

— Trăiți, don *sulocotinent*, m-a trimes don *sulocotinent* Iliescu la comenduire.

— Păi nu i-ai spus că ești la Morse?

— I-am spus, să trăiți... nu mă lasă, zic, don *sulocotinent* Popescu de la *anfabet*.

— Și ce ți-a spus?

— Că mă bagă în închisoare.

— Adă bicicleta-ncoa' și mișcă-te la companie din ordinul meu...

Anton rămase scărpinându-se în cap, uitându-se cu jind după sublocotenentul Popescu, care se cobora vertiginos la vale, fercheș, pudrat, mănușat, cu picioare întinse pe rezimătoare, cu sabia pe lângă el, cu o droaie de câini în urma lui.

— Ce faci aici, mă?

— Trăiți, don căpitan...

— Ce cauți în oraș?

— Sunt *beciuclist*...

— N-ai auzit că nu mai e voie să umblați forfota?

— Știu, să trăiți, don căpitan, dar eu, fiind *beciuclist*...

— Tu ești biciclist?

— Sunt *beciuclist*, trăiți, don căpitan!

— Dacă ești biciclist, du-te până la mine și spune cucoanei să nu m-aștepte cu masa, că mănânc în oraș.

— Înțeleg, trăiți, don căpitan, da eu sunt și la *Morsă*...

— Unde?

— Cu *anfabetu Morsă*.

— Dacă nu l-ai învățat pân-acu...

— L-am învățat, trăiți, don căpitan.

— Îl știi bine?

— Da, să trăiți, don căpitan!

— Atunci rămâi acasă, să tai și vreo două lemne.

1923

PROVINCIALE

Îmi plac orașelele de provincie, cu stradele lor întortocheate, cu lumini ce licăresc la geamuri, invitându-te parcă să intri. Aici lumea își trăiește toată viața. Oamenii se culcă devreme și călătoresc rar; puțini din ei au văzut aprinsă lampa cu *aticilină* care luminează strada gării. Afacerile lor nu sunt complicate: unul are o moară, altul o băcănie, cu cârciumă și fierărie, câțiva sunt funcționari mărunți, și fiecare ajunge consilier comunal la vremea lui. Toți se întâlnesc în aceeași zi, la aceeași oră, în aceleași locuri: la piață, în zilele de târg, la bărbier, în ajunul sărbătorilor, și la cafeneaua lui Rahmil, unde este instalat și Clubul Național și unde cărțile de joc se disting mai bine pe dos decât pe față. În orașelele de provincie găsești după un timp pe fiecare unde i-ai lăsat: în ușa prăvăliei, la judecată sau în viile Domnului, iar schimbul de vorbe este invariabil:

— Ce mai faci?

— Ce să fac...

— Ce mai spui?

— Ce să spui...

După acest scurt parastas pentru odihnirea trecutului, prietenii pornesc la braț pe drumul viitorului.

— Adă tablele și șterge masa!...

Orașelul e atât de mic, încât toate cucoanele sunt vecine. Scuturând așternuturile, își comunică, legate la cap, știrile din timpul nopții.

— A murit a lui Barbă-Lată.

— Taaci! face prefăcută cealaltă. Ce-o fi avut?

— Din răceală.

— A *anvortat*, dragă, pe ochii mei, și a fost *infectă*!

Curând ferestrele se închid ca la comandă, și dacă-i Paști, Crăciun sau Anul nou, în aer plutește un miros de sarmale.

Vizitele cu temei se fac fără ceremonie, duminica după ieșirea de la biserică, de la una la

alta, păstrându-se rândul ca la bărbier: „Poftiți la mine, cucoanelor, să luăm câte-o apă rece”.

În curtea stropită și măturată curat, cucoanele sosesc odată și se așază în cerc la umbra casei: Madam Papaiani, cu inele groase de aur, cu urechile deformate de cercei uriași de aur, cu broșa ce lunecă pe lanț masiv de aur, are nouă copii și repetă oftând: „*Țini ari, să-i trăiască, țini nu, să nu-i doriaască*”. Domnișoara Comănoiu, rămasă nemăritată, care nu înțelege nimic, roșește, pleacă ochii și cere pardon când o atingi cu cotul. A lui Gutue, măritată cu un ofițer de *itindență*, zice, vorbind despre bărbatu-său, „dumnealui”, și afirmă că „douăzeci de mii de lei nu joacă *rolă*”. Apoi vin la rând madam Liță, „pielărie angro”, madam Trăistaru, care vorbește pe nas și - știe tot orașul - nu vede fără ochelari, în fine, madam Chivutoiu, înaltă, îmbrăcată în negru, cu ochii mari, cu sânii mari, cu picioarele mari, superbă și liniștită ca o vacă de Șvițera.

— Ce mai nou, cucoanelor?

— A murit Petru cel Mare.

— Da, era în *Universul...* de *apelnicită*.

— Alexandru cică e la Paris.

— Ce mai rege o să fie și ăla!...

Conversația se-nterupe, și cucoanele iau dulceață, jumătăți de prune coapte, așezate în lingurițe subțiate parcă de buzele musafirilor.

— Mersi, tare bună dulceață.

— Cam acrișoară...

— Nu e acrișoară, da' e cam legată...

— Nu e legată, a fiert prea mult și s-a cam înroșit. Eu le fierb o dată repede într-un clocot și le dau jos... iasă prunele ca aurul...

— Ce bine de dumneata că ai servitoare!

— Dă-o păcatelor, îi curg ochii după soldați, toată ziua stă la poartă! Ieri am prins-o cu o bucățică de zahăr! Am numărat bucățile, să văd, într-adins, fură?...

Ajunsă la acest punct culminant, conversația este din nou întreruptă de Fănel, odorul casei, care-și face apariția încins cu sabia de lemn, călare pe un băț, și, descoperind chisaua⁽¹²⁶⁾ cu dulceață, își reclamă partea lui cu încăpățănare, alintându-se pe lângă mamă-sa.

— Șezi la un loc... Șezi, că mă murdărești...

— Ce frumușel e!...

— Câți ani are?

— Vai ce mare a crescut!

— Dacă-i mare și-i fată, zice domnișoara Comănoiu.

— Nu sunt fată, sunt băiat!

— Ba ești fată.

— Ba băiat!

— Fată, fată.

— Nu sunt fată, că am pășarel, protestează băiatul ridicând rochița.

— Ptiu!... să nu fie de deochi... și, scuipându-i pe-ntrecute, cucoanele, uitându-se pieziș la domnișoara Comănoiu, se ridică, se sărută și ies râzând, chicotind, legănându-se așa cum, desigur, se face în lumea mare.

GUȘĂ DE PORUMBEL

Un maioraș, mirat ca un miel în ajunul Paștelui, cu părul rărit, cu burta pornită la avansare excepțională, intră, fără să închidă ușa, în camera furierilor și, ridicând piciorul pe masă, ordonă, aprinzându-și țigara:

— Ia o cârpă, băiete, și șterge-mă binișor de praf.

Interpelatul, un băiat subțirel, delicat, cu mâini de fecioară, se îndreptă codindu-se, roș ca o sfeclă,

și resemnându-se, scoate o batistă virgină și începu să șteargă delicat *șantiurile*⁽¹²⁷⁾ superiorului.

— Freacă, băiete! N-ai luat ceaiul?

— Nu.

— Nu s-a ajuns?

— Ba nu-mi place.

— Nu e bun?

— E infect.

— Ce vorbești, mă? Da la tat-tău mâncai mai bine?

— Ca acasă.

— Aci unde mănânci?

— La birt.

— Ești fecior de bani gata?

— De general.

— Ajunge, mersi, destul, copile, știam, te-am pus numai la încercare, am vrut să-ți dau o mică lecție; n-ai avut încredere în mine, trebuia să te prezinți deschis, ca la un camarad: „Sunt băiatul lui don ghenearal cutare”. Cum îl cheamă pe domnul ghenearal?

— Popescu, a murit, era de rezervă.

— Șterge și cizma ailaltă! Cine te-a adus aici în birou?

— Cumnatul meu, domnul colonel Ionescu.

— Ești cumnat cu...

— Ține pe sora mea.

— Destul, ajunge, lasă, mulțumesc, îmi pare bine, bănuiam eu că trebuie să fii de familie, hai cu mine în oraș.

— Am de lucru.

— Nu face nimic, ești invitatul meu. La cazan nu te-ngrași, amice.

1924

SECRETUL

Pe o șosea nepietruită, trasată în pripă, cu poduri ce jucau sub picioare, cu marginile consolidate cu fascine de nuiele, soldații, uzi de ploaie, sleiți de puteri, înaintau tăcuți, cu picioarele grele, prostiți de primejdiile nenumărate la care se gândeau. Câte unul, ici-colo, oftând din greu, rămânea, căzând istovit, unde apuca să cadă, sculat repede de pumnii disciplinei oarbe și fără raționament.

Înainte!

Unde! Pentru ce? Nu se întreba și nu știa nimeni.

La intervale hotărâte de puțurile ce întâlneau în cale trupele, tamponându-se, se opreau pentru odihnă. Soldații cădeau cu fața în sus pe răniți, ca niște vite îngrășate aduse de departe la tăiere. Un călăraș, săltându-se pe o mârtoagă feștelită, încărcată ca o cămilă, trepăda strigând de-a lungul coloanei:

— Domnii comandanți de regimente la ordine!

— Domnilor, le spuse generalul cu aer capabil, ceea ce am să vă spun este strict confidențial. M-ați înțeles?

(Coloneii, salutând resemnați): — Da.

Urmă o tăcere profundă. Toți stăteau cu capetele plecate, atinși parcă de îngerul morții.

Uitându-se cu bănuială împrejur, generalul șopti:

— Apropiați-vă. Am de gând să fac o diversiune, de aceea v-am adus aici. Diversiunea se face cu trupe proaspete și prin surprindere. La noapte aveți să primiți ordinul de marș. Secretul operațiunii garantează succesul întreprinderii. Fiți prudenți, țineți trupa în mână, și Dumnezeu să ne ajute!

— Să vie domnii ofițeri! porunciră simultan comandanții de regimente întorși la locurile lor și grăiră astfel:

— Domnilor, nu se știe ce se poate întâmpla, e bine să fim pregătiți. În război trebuie să te aștepti la orice. Oamenii să mănânce și să se culce.

— Rămânem aci?
— Da, adică nu... Poate.
— Să știm dacă aducem bucătăriile.
— Așa e. (Brusc:) Ce mai la deal la vale! Eu sunt de părere să-i spui bolnavului verde. S-a terminat cu minciunile; intrăm în foc. Facem diversiune cu trupe proaspete. Nu spuneți la nimeni. Nu uitați că și zidurile are urechi. Oamenii să mănânce, mâncați și dumneavoastră, o să mănânc și eu, ca să fim gata în orice moment.

Comandanții de companii pleacă îngândurați și, plini de experiență, adună în jurul lor gradații:

— Ascultă ici la mine. La noapte facem diversiune. Nu trebuie să știe nimeni, nici pomul de lângă tine să nu afle, dacă vreți să ieșim bine. Să știți de la mine: în război și frunzele au urechi... Dumnezeu din cer dac-ar fi lângă tine, să nu-i spui. Ai înțeles?

— Da, să trăiți!

— Plecați, dați mâncare la oameni.

— N-avem nimic, azi e zi de conserve.

— Și n-aveți conserve?

— Le-au mâncat, ca să nu le mai poarte, că-s grele.

— Treaba voastră!

— Trăiți, don *plotoner*; Năstasă nu vrea să meargă la apă.

— De ce nu vrei să te duci la apă, mă?

— Mă duc, să trăiți, don *plotoner*; dar am fost și ieri.

— Mână! răcni plutonierul, adresându-se oamenilor împietriți de somn în amurg. Mâncați, care aveți, dați bidoanele la apă, că poate nu vă mai întâlniți cu ele. La noapte toată trupa iese la *inversiune*. Să nu scoți o vorbă, să mergi ca cum ai fi mut... Ați înțeles?

Dar nu răspunse nimeni.

1925

LA URLĂTOARE

Fiecare cafenea are colțul obișnuiților săi. Bătrâni cu insomnii sau digestiuni grele, literați ce au de gând să scrie un roman, actori încărcăți de ghină. Printre ei strălucește, viu, fercheș, întinerit, câte un invalid de la partea sedentară, pensionar înflorit la față și la butonieră, ce-și acoperă chelia zburdalnică cu fire lungi de păr cănit, aduse dinspre dreapta. Grație unei democrații manifestată cu familiaritate calculată, este servit pe întrecute.

— Anghel, tu ești?... Bravo! Adă-mi, mă rog ție, un șvarț.

Bacșiș nu dă din principiu, și nu se supără nimeni. Admirându-se în oglindă, în fața căreia se așază de obicei, cu gesturi care-i scot inelele în evidență - un șarpe cu ochi de rubin și altul de aur masiv cu monogram - vorbește hotărât, categoric, de toate, pentru toți, cu glas imperios, răsunător:

— Ce zici mata de grevă? întreabă timid un bătrân cu mustățile îngălbenite de tutun.

— Ce grevă, domle?... Eu nu admit greva. Admit orice, numai grevă nu admit! Dumneata admiți?

— Mă rog...

— Admiți, ori nu admiți?

— Dați-mi voie...

— Destul! Ajunge! Te-am înțeles... vrei grevă. Ei, fă-mă prim-ministru, să te lecuiesc eu de grevă!

— Te-am făcut.

— Cum?

— Iaca, dumneata ești prim-ministru, și eu grevist. Poftim, ce poți să-mi faci?

— Te-mpușc.

— Sânge?

— Pe mormântul mamei mele dacă nu te împușc! Să poftești pe urmă să mai faci grevă!

— Vreți sânge?

— Sânge vreau!

— Iertați-mă, n-am știut.

— Să curgă sânge, da să fie liniște. Trebuie să ne refacem. Străinătatea e cu ochii pe noi. Lăsați o dată oamenii cumiști să lucreze!

— Nu uita mata că sângele cere sânge. Un spor cât de mic...

— N-am. Suntem săraci... de unde să vă dăm?

— Atunci să se ieftinească traiul.

— Cum o să se ieftinească traiul dacă dumnealor fură?

— Cine fură?

— Miniștrii.

— Alei...

— Gheneralii.

— Și gheneralii?!

— Mitropoliții.

— Mitro...

— Ce, vrei să-mi spui poate că nu fură?

— Mitropoliții, ce dracu?!

— I-am văzut eu... Anghel, dă-mi un chibrit, băiete!

— I-ai văzut dumneata?

— Nu o dată, de o sută de ori, și-n Moldova, și-n Transilvania, și-n Basarabia.

— Ce ticăloșie!... Cum dracu fură oamenii ăștia, domle?

— Bine. Ce, gândești că e greu?... Furi când vrei, parcă dumneata n-ai furat?

— Pardon...

— (Antrenat:) Ce pardon... Mie-mi spui... ai furat și dumneata, am furat și eu, furăm cu toții, c-așa-i țara!

1925

RĂTE CU REPETIȚIE

Cu pași mari și lampas^[128] dublu, colonelul - brigadier cu stea - despicând valurile mulțimii ce se retrăgea ca Marea Roșie în fața lui Moise, înainta, uscat și negru, ca o țigară de foi, să se îmbrace pe canoniera *Oituz*, care, lucitoare, fluturând drapelul, se legăna la țărm, cochetă, minusculă, legată de seninul cerului cu un brâu dezlânat de fum albăstrui.

Pe bord observă neclintit manevra de plecare, binocla provocător malul opus, cerând detalii. Maiorul, proaspăt la comandă, străin și el de locuri, afirma enormități agravate de colonel cu competență.

— Ce apă este acolo?

— Marița.

— Șumi Marița?

— Da, domnule colonel.

Soarele și gravitatea apăsau însă deopotrivă asupra viitorului ghegeneral. Pe nesimțite cedă vechilor obiceiuri, scoțând chipiul, descheindu-se la un nasture, la doi, și se pomeni alături de maior, așezați ca niște camarazi, fără tunici, la umbra unei foi de cort întinsă pe catarg, discutând pe larg sporirea soldelor, modificând radical legea de înaintare.

Colonelul nu era, desigur, un cărturar: cunoștea regulamentele, dar pe cele vechi, care, se știe, se bat în cap cu cele noi, chemat să le aplice. Gradele le luase rusește, iar din însușirile militare poseda numai ceea ce s-a obișnuit a se numi în oștire „ochiul câmpului”. Războiul devenind însă subteran, ochiul câmpului nu-i servea la nimic.

Venea la inspecții protocolare, ostil, pornit, să găsească toate relele, și sfârșea prin a se declara satisfăcut, tratând ofițerii cu o familiaritate fără rezervă: „Bine, Costache, foarte bine! Sunt mulțumit...”

Colonelul avea o pelerină italiană și o calitate mare: era foarte corect, o recunoștea singur, și un mic cusur, afirmau camarazii, foarte zgârcit,

însușiri care, frecându-se, se temperau, făcându-l -
ca pe noi toți - sensibil la atențiuni delicate.

— Ce mâncăm, Costache?

— Vă e foame?

— De, mă băietе, apa cam subțiază... Simt așa,
un fel de melancolie la stomac...

— Numaidecât... Gata, timonier?

— Gata, don maior!

— Gata, domnule colonel.

— Ce, e gata?!... Bravo, domle! Ce, ne dai?
Astea-s icre?

— Icre negre.

— Cu cât le luași?

— Patruzeci de lei kilogramul.

— Mai mult, don maior...

— Taci, mă, ce știi tu?!... Or fi la București; la
noi, pe Dunăre, un bacșiș, acolo...

— Zău?... Fă-mi și mie rost, mă băietе, poți?

— Cum să nu...

— Mă rog ție, nu uita. Nu mult, un kilogram,
că-s numai eu și nevasta... Stăi, să-ți dau și banii.
Nevasta, și noaptea s-o scoli din somn să-i dai
icre... Poftim patruzeci de lei...

— Lăsați...

— Nu, ca să fiu sigur... Scrie ici, am primit de
la domnul colonel...

— ... ghegeneral.

— Las', scrie tu ce zic eu. Iscălește... așa!...

Acum n-o să ai încotro.

— Serviți-vă.

— Conopidă?!... Uite-al dracului! Măă! Păi voi
trăiți bine, mă Costache!.. Ce, și șampanie?... Ei,
las' la dracu, pân-aci! Nu destupa, mă!

— Lăsați să destupe.

— Să nu destupe

— Destup-o, domle.

— Prea mult! La ce-ai destupat-o, măgarule?...
Am să te bag la carceră!... Zău, nu trebuia, tu știi
că eu...

— Nu vă speriați, cinci lei sticla.

— Parol?

— De contrabandă.

— Păi așa spune, domle!... Toarnă, băiete! Să-mi iei și mie douăzeci de sticle. Stăi să-ți dau banii.

— Lăsați...

— Nu, poftim. *Le bon con fon bo ami*⁽¹²⁹⁾... Iscălește coala... Cafea este?

— Avem.

— Adă cafeaua, că eu o să mă trântesc puțin. Așa m-am deprins, dorm de când eram mic... Ce-am de plată?

— Nimic.

— Nu se poate.

— Domnule ghenereal...

— Nu primesc.

— Vă rog.

— Ascultă, Costache...

— Mă ofensați.

— De ce nu vrei tu s-o luăm nemțește, *brudenșaf*?

— Nu.

— Bine, mă Costache, dacă zici tu... Să trăiești, vin' să te pup!... Totdeauna ai fost băiat bun, te știu din școală... Trebuie să-ți vie și ție rândul la avansare... Lasă, mă, cu mine se-mpacă toată lumea. Spune sincer - nu c-am să fiu eu ghenereal, suntem doar între patru ochi - nu sunt eu băiat bun?

— Domnule ghenereal, om ca dumneavoastră...

— Ce zic băieții de mine?

— Bine, ce pot să zică?

— Eu n-am făcut rău la nimeni, mă... Sunt exigent, vorba ăluia, c-așa-i branșa, da n-am dat o pedeapsă și nici nu cred... adică stăi, ce să spui... să vedem, nu știu. Nu putem angaja viitorul, nu-i așa, Costache?... La revedere! Unde mă culc?

— Pofțiți jos.

— Tu nu te culci?

— Nu, c-am ajuns la Corabia.

— Aşa e, hai sus. Uite, domle, repede a mers.
Nici nu credeam! Ce are unchiaşul ăla?

— Raţe.

— Ce ceri pe raţe, moşule?

— D-apoi dă, eu ştiu ce să cer?...
Dumneavoastră ce daţi?

— Eu nu mă tocmesc; cât spui dumneata.

— O sută de lei.

— Ăăă, nu ți-e ruşine, moşule?

— Nu mi-e ruşine, că le-am rănit cu boabe.
Plătim o sută treizeci de lei dubla la negustor.

— E scumpe, moşule...

— Scumpe, şi eu zic, da iaca, s-a făcut zece lei
litru de *gază*...

— Scumpe, scumpe...

— Nu le lua dacă-s scumpe.

— Lasă-le mai ieftin, moşule. Dumnealui e don
gheneral.

— Să fie sănătos!... Am şi eu un ficior în
armată, ăţi fi auzit poate de el... Mărin al lui
Simion Potloagă, din paispce *antilerie*...

— Bun, lasă, bravo! Ei, ce zici, iau raţele?

— Le iei. Dacă dai.

— Cât?

— Aşa cum am spus.

— N-aţi patruzeci de lei.

— Câtââ?!...

— Lăsaţi, don gheneral, se poate?... E din
sectorul meu. Adă raţele, mă!

— Nu le dau.

— Lasă...

— Nu le dau, nu.

— Ia mâna, nu fi nerod!

— Aşa merge?

— E pentru don gheneral, prostule!

— Mai pune dar zece lei.

— Nu mai pun niciun creiţar... Sunt slabe
moarte.

— Slabe, că ouă. Nici să le tăiaţi, că e păcat...
Fac nişte ouă cât pumnu. Sunt dălea turceşti, ouă

în fiecare zi.

— Zău?

— Păi... Le-ați luat ieftin, ca la armată, da nu-i nimica... V-ați îndura poate și ați da drumu băiatului, c-atâta mai am... Al mare a murit pe front... Zi, nu mai pui zece lei, hai?... Atunci să le mâncați sănătoși, da eu așa zic, să nu le tăiați, că-i păcat. Era bine să-mi mai fi dat barim de-o țuică, că-s bătrân, nu mai am putere... Să fiu mai tânăr...

Călătoria era lungă. Înaintau încet, inspectând frontiera, rupând monotonia drumului cu partide nenumărate de table, jucate pe câte cinci lei, cu banii alături de cutie: hârtii jerpelite ce se odihneau între două schimburi, tescuite c-o piatră, să nu le zboare vântul.

A doua zi, gheneralul, ascunzând o nerăbdare interesată sub o indiferență britanică, propuse maiorului o recunoaștere.

— Ce-ți fac rațele? Hai să vedem ce ispravă au făcut dumnealor... Au ouat rațele, timonier?

— Trăiți, don colonel, n-a ouat.

— Cum n-au ouat, mă ticălosule?!

— N-a ouat, să trăiți!

— Să știi, maiorule, c-au mâncat ouăle... Țștia sunt niște tâlhari, să ai ochii pe ei. Nu e vorba de un ou; admite că l-a făcut și l-a spart... S-a dus, moașă-sa pe gheață... Dar să nu te prostească, să se creadă mai deștepti.

Tot restul zilei colonelul se plimbă fără chef. Nu jucă table și se retrase devreme, fără civilitățile de rigoare, în cabina sa. Îngrijorat, maiorul întruni echipajul, compus, pe lângă timonier, care îndeplinea rolul unei femei la toate, dintr-un soldat mecanic și două ordonanțe, și le ținu la pupă, în secret, o cuvântare ale cărei șoapte se pierdură în întuneric, printre sălciile noduroase îndoite de vânt.

În dimineața următoare, ordonanța anunță vesel, pe când ajuta stăpânului să se îmbrace:

— Trăiți, don gheneral, a ouat rațele!

— Zău, mă?

— Amândouă.

— Bravo! Mă miram și eu... Unde sunt ouăle?

— Nu le-am luat. Ziceam că să le vedeți și dumneavoastră.

— Așa?... Bine, merg. Auziși, maiorule?... Bună dimineața! Au ouat rațele... Cum ai dormit?... Zice c-au ouat amândouă... Vorba e, ce ne facem de boabe?

— E boabe berechet.

— Aveți boabe?

— Pică de la șleपुरi.

— Atunci o să mai cumpăr vreo două perechi și vi le las vouă... Mi le trimeteți la iarnă. Unde sunt rațele?... Ce mă, patru?

— Trăiți, don ghenereal!

— Patru ouă, se poate maiorule?

— Se poate, domnule ghenereal. Rațe turcești, cu repetiție...

— Curat, vorba ta! Bravo moșului! Se vede că unde n-au ouat ieri...

— Erau obosite.

— Săracele! Dați-le mâncare... și hai să te fac o tablă.

— Vă pornirăți ca idioții, se-cruntă maiorul în spatele ghenerealului. Numai timonierul să aibă grijă!

— Nu mai pun nici eu, trăiți, don maior!

— Nu fi prost.

— Mi-e frică, zău mi-e frică.

— De ce ți-e frică?

— Amândouă-s rățoi.

1924

ANCHETA

— Planton... mă, planton? Unde dracu s-a băgat
ăla?...

— Aici sunt, don *locotinent*.

— Unde umbli, mă?

— Nicăieri.

— Cum nicăieri, că te strig de un ceas.

— Eram la *tilifon*. A omorât un domn ofițer la
righiment.

— Ce?

— Pe un don ofițer l-a împușcat la tragere.

— Când?

— Spunea *tilifonistul*.

— Alo... Alo... Cine-i acolo?... Tu ești,
Vasilescu?... Bună dimineața... Ce, mă, a omorât
un ofițer la voi? Pe cine?

...

— Pe cine?

...

— Săracul! Când?

...

— Când?

...

— Ei, cum?

...

— Ia uită-te, domle... Mă duc să-i spui
generalului... Cum?...

....

— Și eu tot azi-dimineață am vorbit cu el... a
fost pe la brigadă.

...

— Ce spui?... Pomul?... care pom?...

...

— Aaa, omul... da, da, ce e omul... ai dreptate,
nimica toată... Săracul de el! La revedere!...

— Domnule general, ați auzit? A murit Toporan.

— Care Toporan?

— Sublocotenentul Toporan de la treizeci.

— Ei, ce te-ai alarmat așa? A murit, a murit... ce să-i facem, îi dăm onorurile cuvenite și s-a isprăvit... Altceva ce putem să-i facem? N-o să murim toți? Ostașul trebuie să fie pregătit... un glonț... pac... gata!

— Bine, da să moară așa!

— Cum?

— Dumneavoastră n-ați auzit? A murit la tragere.

— Ce?

— L-a împușcat.

— Pe cine?

— Pe Toporan.

— Cine?

— Nu știu; am uitat să întreb. Atât mi-a spus locotenentul Vasilescu la telefon, că l-a împușcat pe Toporan la tragere. Nici el nu știa cum, că și lui i s-a comunicat tot la telefon de la câmpul de tragere.

— Dă ordin degrabă să pună caii la trăsură... Ce neglijență!... Oamenii ăștia sunt buni de împușcat...

— Ei, cum s-a întâmplat, colonele?

— Ce, ați auzit și dumneavoastră?

— Te-ntreb, cum s-a întâmplat?

— Cum să se întâmple, domnule general? Cum se-ntâmplă accidentul, când e să se întâmple, dumneavoastră nu știți?

— Dumneata unde erai?

— Acolo eram și eu, tocmai sosisem... Mi-a vâjâit glonțul pe la ureche... un deget mai la stânga, și eram gata...

— Ei, cum s-a întâmplat, spuneți-mi și mie. Vreau să știu de la început cum s-a întâmplat.

— Spune dumneata, maiorule, că ai fost de la început.

— Domnule general, la ora 12 jumătate p.m. am sunat adunarea regimentului, fiindcă era ordin la raport ca la ora 1 p.m. toată lumea să fie la câmpul

de tragere. Tocmai îmi adusesese calul și mă pregăteam să-ncalec...

— Lasă, mulțumesc, destul, maiorule. Dumneata știi cum s-a întâmplat, căpitane?

— Știu, domnule general, eram lângă el. Mi-a suierat glonțul pe la ureche...

— Spune dumneata, cum s-a întâmplat?

— Iacă cum s-a întâmplat, domnule general. Eram adunați pentru tragere. Se așezau țintele. Pe când încărcăm revolverul...

— Era tragerea cu revolverul?

— Da, domnule general.

— La a câta ședință sunteți?

— Întâia ședință, domnule general.

— Ați întârziat... ați întârziat rău de tot. De ce-ați întârziat atât?

— Domnule general, noi eram adunați pentru tragere...

— Extraordinar!... Mă rog, pot să aflu cum a murit Toporan? E cineva în stare să-mi spună scurt, în două cuvinte, cum s-a întâmplat de ați asasinat, da, asasinat, pe sublocotenentul Toporan?!...

— Noi l-am asasinat pe Toporan?

— Da, colonele! Atâta neglijență înseamnă asasinat!

— Da n-a murit nimeni, domnule general, păcatele mele... Ieși înainte, Toporan, să te vadă domnul general.

— Bine, domnule locotenent, ce va să zică asta?!... Dumneata mi-ai spus că l-a împușcat.

— Așa mi-a comunicat Vasilescu la telefon. Nu mi-ai spus așa, domnule?... Spune dumneata, pe cuvânt de onoare.

— Așa am auzit și eu, domnule general.

— Nu, domnule general, să vedeți cum a fost. Toporan s-a dus să însemne rezultatele; și când a plecat, căpitanul Popescu, fără să vrea, a scăpat un foc tocmai când Toporan, împiedicându-se, a căzut jos. El, auzind lovitura, nu s-a mai ridicat, de frică

că s-a început tragerea, și nu știu cine a răspândit zvonul că a murit, da n-a murit nimeni.

— Domnule general, am avut un noroc... Puteam să mor... Mi-a trecut glonțul pe la ureche... i-am simțit căldura. Dacă nu mă lăsam jos...

— Va să zică nu s-a întâmplat niciun accident?

— Ba a lovit un soldat.

— Ce soldat?

— Nu l-a lovit, i-a șters puțin urechea, domnule general, da l-a pansat la infirmerie, nu mai are nimic, puteți să-l vedeți și dumneavoastră... Mă băiete, ia spune lu Pâslariu de la cai... îl știi pe Pâslariu?

— Pe Pâslariu?... Îl știu, trăiți, don colonel!

— Dă fuga, să vină Pâslariu. Are și calul dumneavoastră în primire... e cel mai bun soldat. Vara îi țineam la păscut toată ziua.

— Trăiți, don ghenereal!

— Tu ești Pâslariu?

— Eu, să trăiți!

— Tu îngrijești de calul meu?

— Eu, să trăiți!

— Ce face calul?

— Mănâncă, să trăiți, don ghenereal.

— Ei, cum te-a lovit glonțul, băiete?

— Să trăiți, don ghenereal, eu veneam cu caii...

— Erai cu caii?

— Cu caii eram.

— Da-mprejurul țințelor se pasc caii, boule?

— Nu, trăiți, don ghenereal, nu-i paștem împrejurul țințelor.

— Dacă-mi omora calul, cu ce-l plăteai, măgarule. Să-l bage la carceră... Putea să-mi omoare calul, tâlharul ăsta!

— Trăiți, don ghenereal, calul dumneavoastră nici nu era.

— Cum nu era?

— Îl scoteam mai târziu, don ghenereal, pe răcoare, că-i crapă *chielea* de soare... așa, mai bine îi car iarba cu sacul.

— Bine... Bravo, băiete! Văd că ești deștept... dar puteai să mori și tu, prostule.

1922

MIZERII ASCUNSE

Sculat în zorii unei zile de vară, căpitanul Vărgatu, după câteva ore de marșuri și defilări, gusta lacom, din fruntea cazanului, adunată într-o strachină și prezentată ca probă de belșug pe o tavă de lemn de un soldat desculț, cu scufă albă de bucătar francez. Ștergând grăsimea ce se sleise pe mustățile lui de arnăut, se îndrepta spre casă, legănându-se cu gravitatea cuvenită celui mai vechi căpitan din regiment. Nu răspunse sentinelei de la poartă, care încremenise onorându-l, coti la dreapta, la stânga, apoi se opri în loc cu îndoială, ca omul care a uitat ceva și-i pare rău că și-a adus aminte prea târziu, reținut de a reface drumul străbătut. În cele din urmă, de teamă de nevastă, o fostă actriță ambulantă, care se farda cumplit și-l muștruluia ca pe un recrutar, se întoarse cu nasul indispus și opri în drum compania, care tocmai se duce la masă în mers de paradă.

— Tapițerul e aci?

— Da, să trăiți, don căpitan! Herman!... Unde e tapițerul? Dă fuga, mă, de cheamă tapițerul.

— A mâncat?

— N-a mâncat.

— Să vie după mine și să-i opriți mâncare, ai înțeles, caporal?

— Da, să trăiți, don căpitan.

- Să m-ajungă din urmă.
- Da, să trăiți.
- Și să nu rămână nemâncat.
- Nu rămâne.

Pe la ora trei p.m., Herman terminase de așezat draperii galbene - o ambiție a doamnei căpitan Vărgatu, care scuturase, legată la cap, dormitorul, cum obișnuia, o dată pe lună.

- Du-te și tu de mănâncă.

Herman, cu capelul pe ceafă, urcă nădușit, lihnit de foame, dealul cazărmii.

- Unde ai fost mă, te caut de un ceas! Umbli haihui!...

- Eu?

- Da' cine, eu?... Hai, că te cheamă don colonel, ai dat de dracu...

- Eu nici n-am mâncat.

- Trebuia să mănânci.

- Unde să mănânc, dacă am fost la don căpitan...

- Mănânci pe urmă, hai că te-așteaptă... A trimes de două ori după tine.

Pe la ora 8 p. m., doamna colonel, femeie impozantă, privea cu grandoare satisfăcută divanul îmbrăcat din nou, pe care avea să întindă scoarțele colecționate cu îngrijire de la bolșevici^[130].

- Hai, lasă... destul. Du-te și tu de mănâncă.

- Să trăiți, don locotenent, raportă plantonul ofițerului de serviciu, a venit tapițerul.

- Cheamă-l încoa'!... Pe unde umbli, mă tâlharule?

- Să trăiți, don locotenent, am fost la don căpitan.

- De ce minți, mă, n-am trimes eu să întrebe la don căpitan, și nu te-a găsit?

- Eram la don colonel.

- Cum erai la don colonel, mă, că dacă erai la don colonel, nu trimitea don colonel de două ori să te cheme!

- Să trăiți, don locotenent...

— Zi, umbli cu uite popa, nu e popa?!
— Eu nici n-am mâncat.
— Să-l bagi imediat la carceră... La don colonel,
hai?

CAREU DE DAME⁽¹³¹⁾

Sub salcâmul incendiat de soare, patru matroane pictate futurist, arțăgoase ca niște cloști și obeze ca butoaiele ce se uscau în fundul curții, joacă pocher la o masă rustică.

— Cine le face?
— Cine întreabă.
— Eu le-am făcut.
— Ba, pardon, că nu le-ai făcut dumneata, le-a făcut madam Popescu.
— Da, da, eu le-am făcut.
— Vai, madam, pe ochii mei!
— Nu te mai jura degeaba.
— Dragă, pe ce am mai scump!
— Fă-le, fă-le...
— Nu-i rândul meu, da hai să le fac...

— Pas.
— Păsărică.
— Păsăroi.
— N-are pas. Am deschis eu.
— Merg.
— Și eu.
— Puneți mizele, să-mi iau restul.
— Eu am pus.
— Unde ai pus, asta-i miza mea.
— Nu e adevărat, eu am aruncat-o.
— Dumneata n-ai pus.
— Cum n-am pus, ce vorbă e asta?
— Dumneata n-ai avut niciun ban pe masă.

— Da nu mi-ai schimbat un pol adineauri?
 — Atunci cine n-a pus?
 — Nu știu, eu am pus.
 — Și eu am pus.
 — Dumneata n-ai pus.
 — Să mă trăsnească Sfântul, să rămân oarbă, să mă ducă de mână la pod, că e sfânta duminică, dacă n-am pus!
 — Atunci cine n-a pus? Cât trebuie să fie jos?
 — Să facem socoteala: opt lei... zece lei, c-a mers toată lumea, și jos e numai opt lei, lipsesc prin urmare doi lei.
 — Așa e, bine le-a socotit. Lipsesc doi lei.
 — Ei, cine n-a pus?
 — Nu știu, eu am pus cea dintâi.
 — Și eu am pus.
 — Atunci vii dumneata cu doi lei.
 — Nu viu cu nimic.
 — Ba vii cu doi lei.
 — Pe onoarea dumitale? Zi pe onoarea dumitale și te cred!
 — Pe onoarea mea.
 — Frumoasă onoare ai! Halal să-ți fie! De unde știi dumneata că viu eu cu doi lei?
 — Pentru că jos e numai opt lei și trebuie să fie zece. Noi am pus, prin urmare vii cu doi lei.
 — Da doi lei nu s-a luat la caniotă^[132]?
 — Așa e, bine zici, ai dreptate. Faceți cărțile. (Natural, fără tranziție:) Ce-ai acolo în fundul curții?... Am deschis.
 — Nu dau. Bucătăria de vară.
 Un chibiț (declamator): Bucătăria mea de vară e la țară.
 — (Cu ifos:) *Locuința mea de vară...* Pas, nu dau... Ah, ce frumoasă e!
 — Le faci.
 — Le trec. De Eminescu, mi se pare.
 — O fi de Coșbuc... N-am nicio carte, mereu îmi vin șeptii. Și ăla zice că le face frumoase. Adă

să le fac eu. De cine e, maiorule, că dumneata trebuie să știi.

Maiorul (serios): De Tudor Vladimirescu.

— Vezi, știam eu că e de un domnitor... Am stat. Da nu știam cum îl cheamă. (Ridicându-se greu:) Ah, cum mă dor picioarele...

— Ce, nu mai joci?

— Mă duc, că e târziu.

— Bine, când oi câștiga, am să mă las și eu.

— Treaba dumitale. Eu nu câștig nimic.

— Pe onoarea dumitale?

— Atâta să câștige dușmanii mei, iar de nu, să moară cine minte. Pierdeam o sută de lei, mi-am întors banii, pe copiii mei vă spun!

— Asta e culmea! Auzi, dragă, că nu câștigă! Pierd o sută șaptezeci de lei, și zice că nu câștigă. Mai fă barim un tur!

— Nu, că e târziu.

— Hai, mai fă un tur.

— E târziu.

— Ai dreptate. Nu strici dumneata, strică cine se bagă în tărățe.

— Te rog să nu fii obraznică!

— Și eu te rog să nu mă faci obraznică, înțelegi? Obraznică ești dumneata.

— Nerușinato!

— Nerușinată ești dumneata! Auzi, să mă facă obraznică... Eu, care țineam la dânsa și i-am luat apărarea întotdeauna.

— N-am nevoie de apărarea nimănui. Dacă vrei să știi, mai mult țiiu eu la tine și ți-am luat apărarea, s-o știi de la mine!

— Ei, tăceți. Pupați-vă și nu vă mai certați. Mâine vii?

— La ce să viu, să-mi aud vorbe?

— A glumit, câte nu se spun la cărți... Vino mâine.

— Nu știu, să vedem.

— Vino mai devreme.

— Bine, atunci pe la două.

— Aşa.
— *Orvoar, bonsoar* şi la revedere!
— Nu mă săruţi?
— Hai să te sărut, scroafo! N-ai merita, că mi-ai spus adineauri nişte vorbe... *Orvoar!*
(În cor:) — La revedere!...

— Scârba dracului, aşa face totdeauna. Auzi că mi-a luat ea apărarea! Atât să trăiască ea! Eu unde mă duc, mi se deschid uşile, sunt primită ca o regină. Pe ea a dat-o afară de la Petrovicioaia.

— Parol?
— Serios, aşa am auzit.
— Oare de ce?
— Îmi pare că a prins-o trişând. N-aveţi idee ce hoată e, şi o calică de n-are margini!
— Dac-o primiţi la joc...
— Las', să vezi ce am să-i fac eu mâine... Cum o deschide gura, cum îi zic plus.
— Plăteşte, dă-o dracului.
— Să plătească, dacă îi dă mâna. Vreţi să jucăm în trei?
— În trei nu joc.
— Hai să jucăm în trei.
— Ți-am spus că nu joc în trei.
— Da' de ce nu joci în trei?
— Pentru că nu joc în trei niciodată... E şi târziu.
— Jucăm o jumătate de oră.
— Atunci scoate şeptii şi să tragem locurile.
— Ce să mai tragem locurile!
— Altfel nu joc.
— Da' de ce nu joci?
— Pentru că nu-mi place să joc în trei.
— Ei, poftim. Hai să tragem locurile... Parcă e locu'... Nu e locu', ci dobitocu', madam!... Mneata le faci.
— Ba le faci dumneata.
— Eu le-am pasat.
— Atunci nu joc.

— Iar?
— Ți-am spus de la început, dragă, eu nu joc în trei...
— Moașă-ta!
— Nu te lega de mama, că mama e moartă. Dacă ai ști dumneata cine a fost mama mea! E născută Popescu, din ramura cea bună, așa că vezi dumneata... Hai, fă-le... dă-te dracului...
1925

INCORIGIBILUL

Trenul alerga în întuneric într-o vâlvătaie de scânteii. Într-un compartiment de clasa întâia se discuta, firește, despre Tomescu și Munteanu^{133}.

— Mie, afirmă în cele din urmă un domn corpolent, nu mi-e frică de hoți.

— Nu se poate, nițică frică tot trebuie să ai.

— Nici cât un purice, pe onoarea mea!

— Vrei să zici că ți se face inima cât puricele?

— Iertați-mă, dar dumneavoastră poate nu știți. Hoțul, ascultați-mă pe mine, e cea mai fricoasă lighioană. Când merge pe întuneric, îi clănțâne dinții și se face galben ca turta de ceară.

— Nu e și el om?

— Da, domnule! Dacă ar ști fiecare cât îi este lui de frică, toată lumea ar căpăta curaj, și hoții s-ar lăsa de meserie.

— Ai dreptate dumneata. El știe că nouă ne e frică, dar nimeni nu bănuiește că și lui îi tremură carbonul.

— Exact așa. S-au întâmplat cazuri. Bunică-mea, Dumnezeu s-o ierte, a ținut un hoț în respect, ochindu-l cu papucul, până au venit agenții.

— Teama e mare. Nu știi, dumneata, frica păzește bostănăria.

— Asta spun și eu. Cine-i prost, îngheață, gândindu-se că dacă o mișca, poate să-l omoare.

— Cel mai bun lucru e să te faci că dormi.

— Da' dacă-ți cere cheile?

— Aici e aici!

— I le dai, ce să faci!

— Atât să trăiască el. Vedeți boxul ăsta?... Îi dau un pumn, de-l fac grămadă! Chestia e să știi numai unde să-l lovești, ca să nu se mai scoale. Îi dau la mir... în frunte, coala, între ochi...

— Nu-i mai puțin adevărat, domnule, că noi, românii, suntem foarte neglijenți.

— Proști, nepăsători...

— Să n-ai dumneata o pușcă în casă!...

— Ce pușcă, domnule?... Revolver să ai, ca englezii. Englezul moare fără *brauning*⁽¹³⁴⁾, cum îi zic ei.

— Mai bună e pușca.

— Ba mai bun e revolverul, că-l pui sub cap și te culci.

— Și dacă se descarcă?

— Nu se descarcă, că-i pui piedica.

— Ehei, până să-l găsești, până să-i întorci piedica... Da' cu pușca, îl iei la ochi, și pac! Gata!

— Nu e așa, că pușca are țeava lungă, și până să iasă glonțul, hoțul se ferește. Da' cu revolverul îl curăți. Chestiunea e să ai curaj și să te răstești la el, să răcnești, da' știi cum...

— Sus mâinile! zbieră o namilă de om întinzând două revolvele monstre, nichelate, pe când o altă namilă, năvălind în vagon, stinse lumina și adresându-se într-o liniște de moarte domnului corpolent, care „lovea la mir”, porunci răstit: „Banii!”

— Poftim.

— Haina!

— Poftim și haina.

— Pantofii!

— Nu preferați mai bine ceasul?

— Ca să mă împuști ca bunică-ta, cu papucul?

Și făcând lumină, călătorii, înmărmuriți o clipă de groază, constatară, râzând să moară, că hoțul ținea câte-un termos în fiecare mână și că voinicul, desculț și fără haine, efect al unei reacțiuni violente, leșinase.

Un ceas s-au chinuit cei doi mucaliți, plictisiți de fanfaronadele lui, să-l readucă la viață.

— Bine, domnilor, zise el, în fine, deschizând ochi de miel fript. Astea-s glume? Nici nu mă cunoașteți, nici nu știu cine sunteți... Dacă vă pocneam între ochi?

1925

DE LA MANEVRE

Manevra, apărarea podului, se desfășura clasic. Trupele veneau valuri, aeroplanele pilotau, tancurile înaintau maiestuoase, în admirațiunea sătenilor rămași cu gurile căscate în calea lor. Podul, ca orice pod, căzu în mâinile inamicului. Se sună încetarea manevrei. După critica operațiunilor, un vânător se prezintă generalului ca o cunoștință veche și-i oferă în dar, pentru masa de seară, patru prepelițe cu căpușorul mic, cu coadă soartă, abia împușcate. Generalul mulțumi încântat. Foarte iubit de ofițeri, se deosebea printr-un tact desăvârșit, o răbdare de înger și o cultură aleasă. Crescut la școala franceză, era serios în serviciu, știa să distreze o femeie frumoasă și, ca orice om superior, era o furculiță fină, aprecia cum se cuvine un fel de mâncare gătit cu artă. Promise prepelițele cu bucurie de copil. Ofițerii, prin tradiție, erau încântați și ei: „*Quand le gendarme rit...*”^[135]. Toți îi dădeau sfaturi.

— Împănate cu slănină, cu foi de dafin și fripte înăbușit, sunt delicioase! se încumetă să declare un

sublocotenent.

— Așa să le facă, hotărî generalul privindu-l cu simpatie.

— Nu vă potriviți, domnule general, faceți-le pe varză, cu ardei și ca mămliguță... E o bunătate!

— Și mai bine, așa să le gătească.

— Nu, mai degrabă pilaf, ascultați-mă pe mine. Tată-meu era vânător pasionat... C-un praf de piper, fierte în grăsimea lor...

— Fugi, maiorule, habar n-ai! Faceți-le ostropel, pe răspunderea mea! Fierte în vin, cu boabe de piper și cu usturoi, dacă nu v-o place, păcatul meu să fie!

— Bine, iacă te las, fă-le dumneata cum știi, să vedem ce o să iasă.

Masa cu fețe albe, cu pâine proaspătă, așezată în vestibulul școalei, luminat de lămpi puternice ce temperau răcoarea serii, invita oaspeții, din toată inima. Ofițerii, glumind între ei, își amăgeau foamea ciupind pe furiș, ca vrăbiile, din zacustele^{136} variate, înșirate simetric de-a lungul mesei. Colonelul, cu gândul la toate, devotat generalului, le făcea ultimele recomandări, ca să nu se producă nici o notă discordantă.

— Apropo, încă ceva. S-a gătit pentru domnul general, știți, prepelițele de azi-dimineață... El are să ne invite... Să nu luați nici unul... suntem patruzeci de inși, ce mâncăm noi, ce să-i rămână lui?... Noi om mânca altă dată, mai sunt prepelițe, slavă Domnului... Și să mă credeți, nu e cine știe ce, nu e așa, maiorule?

— Eu personal nu fac caz, răspunse maiorul, care cântarea o sută de kilograme. Nici n-ai ce mânca de pe ele.

— Atunci, prin urmare, ați înțeles?

— Da, domnule colonel.

Plin de voie bună, cum sosi, generalul se așeză la masă. Glumea cu toți, mânca cu poftă, fericit de simpatia caldă de care se simțea înconjurat. Prepelițele s-au adus cu un ceremonial deosebit, pe

o tavă de lemn, de un bucătar cu șapcă, încadrat între doi sergenți armați cu polonice. Crăticioara era misterios acoperită cu o farfurie adâncă, ca să nu se piardă mirosul prețios de aromate. Urmă un moment de tăcere solemnă, omagiu pios adus eroinelor necunoscute ce dormeau cu inima friptă în fundul crăticioarei.

— Ia să vedem, domnule, zise râzând generalul, ciuruit de priviri. Ce ispravă mi-ai făcut dumneata?

Când unul din gradați, cel mai deștept, rânduit să ridice farfuria, descoperi cratița, o aromă divină se răspândi plutind în aer, ca mirosul de tămâie pe la nasul credincioșilor în extaz.

— Bravo, exclamă generalul după ce gustă, sunt dumnezeiești! Dă la domnii ofițeri... Serviți-vă, să guste fiecare... Ia, colonele!

— Mulțumesc, eu nu mănânc niciodată.

— Prepelite?

— Măcar de-ar fi poleite cu aur.

— Curios! Ia, maiorule!

Dar maiorul se strâmbă de silă, ca și cum i s-ar fi oferit untură de pește.

— Ei, cum, nu vă place la nimeni?... Dă-i lui domnul sublocotenent.

— Nu mănânc eu scârbe d-astea! declară scurt ofițerul, voinic, rumen, crescut la coarnele plugului.

— Păcat. Atunci mâncați-le voi, se adresează generalul celor doi sergenți. M-am săturat. Îmi plac grozav, dar nu pot să mănânc mult.

Dar n-apucă să iasă bucătarul, și pe urma lui se luară, nu știu pentru ce motive, maiorul și doi căpitani.

La ușă se produse chiar o ușoară îmbulzeală. Curios din fire, voinicul rumen, crescut la coarnele plugului, se duse și el, să vadă despre ce e vorba.

SPRE VECII VECILOR...

De la Spitalul Militar a pornit un dric spălat de ploi, înhămat cu catări mânați de un soldat fălcos cu bocanci de cerșetor, cu batistă de pomană atârnată peste umăr.

Pe urma mortului, părinții, țărani veniți din Gorj, mergeau, el, nebărbierit, cu capul gol, plecat, cu părul mare, ea, oprindu-se din când în când, întorcându-se într-o parte cu rușine, pentru a-și șterge nasul în poala cămășii.

Două lumânările înfipite, subțiri ca paiurile cu care se sorb băuturile înghețate, cădeau, la tot pasul, în colivă, ridicate cu mici beneficii de un camarad din același sat cu mortul, cu încăpățânarea insectei care se urcă, fără spor, pe geam. Pe urma lui veneau un grup de soldați, în mantale largi, precedați de doi corniști, care suflau fără răgaz, umflând obraji:

...Taa-ta-ta-ta...

La Podul Elefterie apăru un dric cu geamuri de cristal, tras de șase cai îndoliați, apocaliptici, urmat de cupele cu invitați, de popi cuminți, ca sfinții, cu bărbi patriarhale, de cucoane ce țineau la nas batiste fine, de muzică pe patru rânduri, de corul ce cânta armonios, alai domnesc, îngroșat de purtători de lampadare aprinse, de năselnițe^{137} încărcate cu colaci, de copii care se băteau pe gologani la răspântii, de servitoare care alergau voioase, săltându-și sânii, dându-și de veste că „trece băcanul”, îndemnându-se s-ajungă mortul îngropat în flori.

Despicând mulțimea descoperită cu smereală, dricul de clasa întâia intră greoi, simandicos, pe pod, o dată cu sărăcia soldatului prost, împrăștiind miros de micșunele.

— Un' te bagi, mă?... măă sacagiule...

Vajnic se repezi gardistul, și apucând catării, întoarse la o parte dricul spălat de ploi, înjurând de

dumnezei, și cu vâna ce purta în mână pedepsi amarnic catârul din brazdă, în timp ce forța publică încremenise salutând militărește.

— Sfinte... sfinte...

— Hai, treci acuma.

— Un' să mai treacă dacă ți-ai făcut păcat și ai întors mortul?... Trebuie semănat mei.

— Că doar n-ai de gând să dormi aici!

Și apucând catârul, gardistul îi îndreptă pe pod, pedepsind din nou pe cel din brazdă, și dricul se depărtă clătinându-se.

...Taa-ta-ta-ta...

Rezemat de pilastru, cu chipiul pe ceafă, gardistul răsucea liniștit o țigară.

ÎMPĂRȚEALĂ CAZONĂ

Generalul era socotit tare, pentru că în inspecții se uita în gura sobei, descoperea găinile ascunse de sergenții-majori în podul grajdului și se ducea întins la cel mai prost soldat din regiment, să-l întrebe dacă i s-a vorbit vreodată de axul țevii prelungit la infinit, de spațiul primejdios sau de ceva la fel.

Odată, însă, a rămas și el surprins. Din gura unui cuptor de cărămidă, lucrat pe jumătate și părăsit, înecat în buruieni, țâșni neașteptat, în fața lui, o scroafă mare, enormă, cu rât de mistreț, cu țâțele înșirate ca niște jumătăți de lămâi stoarse. Bestia fugi grohăind o bucată, dar, alarmată de guițatul a opt purcei albi, cu coada în sfredel, ce veneau în urma ei, cuprinși de panică, se întoarse cu inima friptă de remușcări și se propti stupidă, învrăjbită, spumegând ca o zgrițoroaică în fața omului pământean.

Românul, și în special militarul, mutat din loc în loc, avid de odihnă și de muncă pașnică, nutrește în sufletul lui un sentiment pastoral. O fermă model este visul oricărui veteran. Când a văzut purceii, generalul uită de toate și râse înduioșat, larg, cu gura plină de aur, până la urechi.

— Bre, bre, bre, ce purcei frumoși!

— Am rezervat și pentru dumneavoastră o pereche, afirmă grăbit colonelul, fără să știe încă ai cui erau.

— Numai de i-ar îngriji bine, că, vezi dumneata, porcul nu e ce se crede... E cel mai gingaș animal, domnule! Dacă nu-l ții curat, moare și nu se mai îngrașă cât lumea.

— Am să mă interesez chiar eu personal. Alegeți-vă care vreți... Ia întoarceți scroafa, mă, să aleagă domnul general!... Eu zic să luați p-ăștia, ori p-ăia... sau mai degrabă p-ăia.

— Nu, uite, să mi-l dai p-ăsta și p-ăla... Nu p-ăla, mă, ălălalt... Așa,ăștia doi.

— Să vă trăiască! Să-i însemne numaidecât, să nu s-atingă nimeni de ei. Ăștia sunt purceii domnului general! Doriți să mai mergeți undeva?

— Ce să mai merg, am văzut ce aveam de văzut. Ați muncit, se vede. Vă mulțumesc, la revedere!...

Generalul, îmblânzit, pleacă pe jos, cu sabia la spate.

— Vezi, maiorule, că ne-am găsit beleaua, să ai grijă de purceii generalului.

— Lăsați, se poate?!

— Ochii și purceii! La revedere. Vă mulțumesc, am ieșit bine... Parcă aș lua și eu o pereche.

— Luați, domnule colonel. Să vă dau pe ăia care i-a oprit domnul general.

— (Scandalizat:) Fugi, frate, nici nu te gâнди!

— (Convingător:) Da' ce, sunt toți la fel, observați și dumneavoastră, nu e nici unul, să zici, mai rășărit.

— (Moale:) O dată ce i-a ales el.

— Credeți că mai ține minte!

— (Iezuit:) Nu știu, treaba dumitale. Fă ce știi, numai să fie generalul mulțumit. La revedere!

— Să trăiți! Lăsați, c-aranjez eu... (După ce s-a depărtat colonelul:) Ai cui sunt purceii?

— Ai plutonierului Bucurel.

— (Familiar:) Ai tăi sunt purceii, mă porc-de-câine?... Ai purcei și nu spui nimic?... Ai tăi sunt?

— (Onorat:) Ai mei.

— (Admirativ:) Taci, mări!

— (Fudul:) Soi rusesc.

— Hoțule! Zi, la d-astea te pricepi?

— (Râzând pe sub mustăți:) Așa, oleacă.

— Păi atunci să-mi oprești și mie doi.

— (Slugarnic:) Cum nu, vă dau bucuros. Care vreți dumneavoastră... Poate mi-ți da și mie niște lemne, că am copii și nevastă și-s numai eu singur.

— Mai târziu, mă băiete, las', să vedem deocamdată, cum stăm cu lemnele, pe urmă om aranja-o noi și p-asta... Să mi-i dai pe ăia doi, pe care nu-i vrea colonelul.

— Păi ăia i-a oprit don general.

— Nu, domnul general i-a oprit p-ăilalți. Chiar să-i prindă și să-i ducă la armurier, să-i însemneze, să le cresteze urechea stângă. Va să zică, tocmai bine; doi generalul, doi ai domnului colonel, ăștia doi zici că mi-i dai mie, și-ți rămâne și ție doi.

— Care doi, că doi sunt ai mei?

— ăia i-am făgăduit lui don căpitan.

— (Sumar:) Te privește, dacă vrei să-i dai, treaba ta... Să vedem ce o să mănânci de Crăciun... Vezi, ai grijă la primăvară, când o fâta scroafa, să-mi oprești și mie (părintește:) și să nu mai faci prostia să-i dai pe toți, mai bine îi vinzi și iei parale.

LA FÂNTÂNĂ

Ea a venit cu căldările să ia apă; el s-adape boii. Ea l-a pândit rostind^[138] prin curte, el a trecut nepăsător, îndemnând boii cu strigăte ce răsunau clare în iarnă, și s-au întâlnit fără bună dimineată, pe negândite, la fântână.

— (Scuipând:) Te-ai sculat?

— (Suflându-și nasul:) M-am sculat de noapte, gândești că mă lasă mămuca să dorm?

— I-ai spus?

— I-am spus!

— Ce-o zis?

— O tăcut chitic.

— Tu nu i-ai spus nimic?

— Eu ce era să mai zic? Da' tu le-ai spus?

— Le-am spus.

— Și ce-o zis?

— N-o zis nică... Hăis!

— Pleci?

— Mă duc să dau de mâncare la gite.

— Amu ce facem?

— Om mai vorghi.

— Cu nunta cum rămâne?

— Așa.

— Cum?

— Așa cum o zis tătuca, să-ți deie și zece oi.

— Mămuca a zis că dă și oile, da' după ce om trăi un an de zile, i-auzi...

— Oi aștepta, ce să fac...

— Ce s-aștepți?

— Să treacă anu.

— Ardi-te-ar focul... Da' diseară vii?

— La ce să viu?... Hăis!...

— Să vii, auzi tu, că-mi pare c-am rămas grea.

— (Depărtându-se:) Hăis, boală!

RIGALS MOARĂ-VERDE

Ieșiți târziu din „Parcul Veseliei”, doi bravi căpitani infanteriști, congestionați, bastionați, semănând între ei ca două picături de apă, se opriă, provinciali, în ușa salonului, zăpăciți de lumină, de zgomot, intimidați de fecioarele care stau, în fiecare seară, cu candela aprinsă, în așteptarea domnului.

— Pardon, pardon... poftiți la masă.

Mânați de chelneri ceremonioși în fracuri, înaintau, râzând unul la altul, silindu-se să pară obișnuiți, și se pomeniră, unul pierzând chipiul, celălalt încurcându-se în scaune, așezați în fund, în lojă, la o masă cu șase scaune lângă jazzbandul asurzitor.

— Ați avut noroc... e masa cea mai bună... era oprită pentru un domn general.

Un stol de fete viclene se abătu ca o pânză de lăstuni, puiind în toate limbile.

— *Sprechen Sie deutsch?*

— *Parlez-vous français?*

— *Tud maghiaro?*

— *Meine Name ist Frieda.*

— *Mitzi, komm, Sie erlauben*, este sora de la mine, ha, ha, *komm, Mitzi, Wie heisst du?* La mine se chiam Luiza. *Was trinkst*, ce dai bem? *Ich möchte Champagne.* Adolf...

Șampania, pe care ofițerii nu avuseră timp să o comande, sosise escortată de farfurii cu fursecuri, cu fructe uscate și cutii de țigări aurite, pe care damele se grăbiră să le dijmuiască, băgându-le în poșetă și dând explicații:

— *Für zu Hause, weisst du...* Adolf aduci numai *Champagne*.

Căpitanii se uitau unul la altul, fericiți, încântați că șampania era servită în răcitor, pe care-l credeau de argint și, neputându-se înțelege, se despăgubiră, pe sub masă, cucerind tot ce era de cucerit.

— *Noch eine Flasche, ja?* Dai mai un sticla.

— *Kafe*, reuși să-și amintească victorios unul din căpitani, din nemțeasca învățată în școală.

— *Nein*, eu vrei *Schnitzel und Kartoffeln: sehr gut*. Adolf! *Vier Schnitzel...* Eu iubești *Offizier*. Dai un suta lei.

— Mergi cu mine?

— Dai un suta.

— Să știi că mergi cu mine.

— Dai un suta, *für's Garderob, danke schön*, mai dai un suta.

— Mergi cu mine.

— Nu știi românește.

— *Ich... du... Schlafwagon*.

— Mai dai un suta. *So, ich danke*, dai și la sora un suta.

— Tu mergi cu el. Auzi, Nae, am aranjat: te duci cu ea, că-s două surori.

— Dai la ea un suta.

— *Sain... nain*, ei asta. Nae, mergi la *Schlafwagon* cu sora de la tine.

— *Nicht*, eu mergi bai ciorba de burta.

— *Nein*.

— *Ja*.

— *Nein, ich, du*, hotel, nani amândoi.

— *Ich kann nicht*.

— Ce faace?

— *Meine* amant aștept la mine.

— Dumnezeii mă-tii.

— *Was? Hörst? Ordinär! Komm, Mitzi*.

Rămași singuri, căpitanii, văzând că lăutarii se pregătesc să plece, se șmecheresc ispitindu-se cu finețe:

— Tu ai vrut, eu ți-am spus să mergem la tunel.

— Parcă nu era tot dracul ăla.

— Vinu-i mai ieftin. Cât o costa o sticlă de șampanie?

— Mult. Eu știu, vreo patru sute, așa spunea Ionescu.

— Tu ai parale?

— N-am. Tu n-ai?

— N-am nici eu.

— Minți că tu ai.

— Da tu n-ai?
— Eu am, dar îmi trebuie.
— Parcă mie nu-mi trebuie.
— Dă tu, că ți-i dau eu.
— Dă și tu.
— Eu trebuie să-mi scot hainele.
— Da eu nu trebuie să-mi plătesc cizmele?
— Plata, domle! Dumnezeuul mării lor; pe din două.

FORȚA PUBLICĂ

Strada Paris e blocată de lume.

Un gardist stă încleștat în bluză c-un individ ce nu se dă dus în beciurile poliției.

Publicul, lăsând afacerile, s-a împărțit ca de obicei în două tabere: una democrată, care ține totdeauna cu poporul persecutat, și alta, care este de partea ordinii chiar cu prețul dezordinii.

Negustorii au încremenit în pragul prăvăliilor; birjarii vociferează în picioare pe capră, iar pe la ferestre se ivesc, aproape timide, dudui frumusele, cu părul în bigudiuri, speriate din somn, în ținută de nopți prea calde.

Gardistul: Lasă-mă de bluză și hai la poliție, că scot *livolverul*!

Individul: Nu merg! Ia mâna din gât, că bag cuțitu-n tine!

Un domn gras: Lasă-l... lasă-l, domle!

O cucoană cu bride^[139]: Lasă omu', brigandule!

Domnul slab: Ia-l mă, nu fi mămăligă!

Gardistul: Domnule, nu mă fă mămăligă!

Domnul slab: Uite ce tâmpit, e! Ia-l mă, dobitocule!

Gardistul: Cine e dobitoc? Hai cu mine la poliție!

Domnul slab: Eu cu tine la poliție?! Porcule!

Gardistul: Domnule, nu mă-njura! Cine ești dumneata de mă-njuri?

Un domn bine: Are dreptate. Nu trebuie să-njurați lumea.

Domnul slab: Da' dumneata ce te amesteci?

Domnul bine: Eu m-am amestecat pentru că te-ai amestecat dumneata. Dumneata de ce te amesteci? Ia-l, domnule, la poliție!

Domnul slab: Pă cin' să ia?

Domnul bine: Pe dumneata. Nu trebuie să-l înjuri.

Domnul slab: Nu l-am înjurat.

Domnul bine: Ba l-ai înjurat.

Domnul slab: L-am înjurat, domnule?

Domnul bine: Spune, domnule, c-ai fost de față, nu l-a înjurat dumnealui pe dumnealui?

Domnul interpelat: Ei, și dacă l-a înjurat?

Domnul bine: Cum, domnule?

Domnul interpelat: Merită.

Domnul bine: Se poate?!

Domnul interpelat: Da' ce, vrei să ia leafa de pomană?

Domnul bine: Dumneavoastră ați fost în Germania?

Domnul interpelat: Da' dumneata ai fost?

Domnul bine: Acolo să fi poftit să fi înjurat un polițmen... Te tocau ca p-un crenviș^{140}.

Domnul interpelat: Varneviș, deșteptule!... Zici c-ai fost în Germania!

Gardistul: Circulați, vă rog!

Domnul bine: Cine să circule?

Gardistul: Și dumneata.

Domnul bine: Eu?! Bătu-te-ar Dumnezeu de idiot! Are dreptate lumea să te-njure. Înjurați-l, domle!...

VALUTA

„Nu mai e de trăit nici în Arcadia. Polul e moneda divizionară. Ce era odinioară cinci parale, costă azi un pol. Unde schimbi o hârtie, nu mai capeți rest, sau ți-e rușine să iei piesa îngăurită ce ți se cuvine.” Așa gândeam mergând pe stradă într-o dimineată friguroasă. Nu era nimeni. Gardiștii nu erau la posturi. Calea Victoriei se scula leneșă și se întindea cât vedeai cu ochii, albă, în cămașă lungă de noapte. Măturătorii veniți la lucru băteau pe loc, strângând la subțioară o pâine neagră.

„Nu mai e de trăit. Calea Victoriei își spune durerea. Rând pe rând dispar prăvăliile frumoase, se deschid cârciumi, bănci și lustragerii. Pentru ce și-or mai face oamenii ghetele și cui or mai da băncile bani cu împrumut, când leul...”

O trăsură aducea de departe ultimul transport de femei bete, înfășurate în blănuri scumpe. Încurajat de privirea mea indulgentă, un lungan, îmbrăcat parcă în jocuri de cuvinte încrucișate, apucând birjarul de haină, frână trăsura automat, veni cu pași de agronom spre mine, se propti crăcănindu-se ca lângă un gard și mă întrebă, roș ca o cărămidă:

— *Du șpic engliș?*^[141]

— *Non*, am răspuns eu în franțuzește, ca să vadă cu cine are a face.

— *Du no șpic engliș?*^[142]

— Tt...

Una din dame se dete jos din trăsură și, cu sânge rece american în țară blajină, își văzu de treabă și se urcă din nou, ceva mai ușoară decât se coborâse.

— *Spic engliș?*

— *Nein*, i-am răspuns, clătinând din cap pe românește.

— *Du nu șpic engliș?* mă întrebă bețivul cu liniște sinistră.

— De unde l-ai luat, mă?

— Să-l... De-aseară de când mă țin. Am omorât caii.

— Ce vrea?

— Să-l ia dracu.

— *Bank!*

Înțelesesem. Voia să schimbe. Se nimerise bine. O casă de schimb, timidă ca toate băncile la început, își ridica huruind obloanele.

— Ce doriți? mă întrebă un domn cu ceas de aur.

— Nu știu, mi se pare că vrea să schimbe. *Tems is monei*^[143], m-am hazardat eu, arătându-i portofelul.

Americanul scoase neclintit, cu gesturi de fantoșă, un bilet de o sută de dolari și-l puse pe masă, fără să crâcnească.

— Schimbă-i-l.

— Ce să mai schimb? Îi dau toată casa.

ALTE SCHIȚE VESELE
[1928]

„GEANTĂ LATINĂ”

Francezii ne-au trimis în război îmbrăcăminte, arme, munițiuni și o misiune militară care să explice noile principii și să unifice metodele de luptă. Ministerul a împărțit ofițerii din misiune pe la diferite regimente, cu dispozițiunea ca nimeni să nu iasă din cuvântul lor.

— Domnilor, se adresă românilor un căpitan francez, ofițer de rezervă, gascon cu verb răsunător, atașat la un batalion de infanterie, rămâne stabilit că eu sunt simplu spectator. Dumneavoastră sunteți comandanții. Eu nu m-amestec. La urma urmei, vă privește! Țin numai să vă spun că am fost la Verdun și la Chemin-des-Dames^[144]. Am luptat pretutindeni, în aer, pe apă și pe uscat. Sunt ciuruit de gloanțe ca o strecurătoare. Surprins de o patrulă de boși, pe unul l-am împușcat; celuilalt i-am mâncat nasul, și al treilea, văzând ce-l așteaptă, a fugit. Profitați de experiența mea și întrebați-mă. Altfel, voi interveni numai când voi constata erori fundamentale. Apoi termină, zâmbind cu aer protector: În Franța, domnilor, serviciul înainte de toate. Pe urmă nu mai există ierarhie, ne dăm, dacă voiți, și peste cap...

— Bravo, foarte bine, zise el, spuneți și dumneavoastră, domnule maior, că și la noi e tot așa. Să nu creadă poate, cumva, omul, vorba aia: Slujba-i slujbă, drujba-i drujbă.

— *Mon comandan, rumen, egal, franse, servis, servis*^[145]. (Furios, cu mâna la gură:) Cum se zice drujbă, care știți?

— *Bon, j'ai compris. Ça va bien*^[146]...

— *Siolman apres servis... non avan...* continuă vesel maiorul, *ven... dam... maca*⁽¹⁴⁷⁾...

Încântat de efectul ce produsese, căpitanul francez, salutând aristocratic, se retrase, salutat la rândul lui de ofițerii români, cu strășnicie prusiană.

Slujba începe la ora 5,30 p.m.

A doua zi, după o drujbă strașnică în crâșmulița „La doi flăcăi” din Tătărași, cu dame ce mâncaseră usturoi, și după o bacara prelungită cu cărți undelemnite, maiorul Popescu, abia adormit, tresări cu capul greu, biruit frățește de somn și sentimentul datoriei.

— Matei!

— *Ordinați!*

— Cât e ceasul?

— Doar ce-o bătut șasî, la Mitropolie.

— Dă fuga mă și vezi, franțuzul s-o sculat?

Franțuzul ședea în cantonament peste drum.

— Nu s-a mai sculat, trăiți, don *maiur*.

— Mm bine, mormăi maiorul, mestecându-și limba încărcată, și porni porcii la Pesta.

Dar sforăiturile, întărindu-se, treziră din nou, cu o oră mai târziu, vocea cazonă a conștiinței sale.

— Matei!

— *Ordinați!*

— Ia vezi mă, s-a sculat franțuzul?

— Nu s-a sculat, trăiți, don *maiur*.

Șeful însă n-a mai auzit răspunsul.

Pe la zece, vestit în fine că franțuzul se sculase, se ridică și el, moțai câtva timp pe marginea patului, ca un călător obosit, și scăpând capul la vale, tresări speriat, oftă, scui pă, înjură și porni să se îmbrace, cuprins de panică.

Cu gura amară, cu ochii umflați, pudrat, mănșat, dete piept cu franțuzul, care ieșise și el în stradă, blindat de decorații, înarmat ca un bandit cors.

Ofițerii se salutară și, schimbând un surâs verde, se îndreptară bosumflați spre câmpul de instrucție.

Dar sângele apă nu se face.

Vinul, damele și jocul de cărți i-au împrietenit repede. Se înțelegeau de minune și erau foarte punctuali: ori se prezentau odată, ori lipseau amândoi de la serviciu. Când au încetat ostilitățile, și-au luat rămas bun tot în crâșmulița „La doi flăcăi” din Tătărași, pitoreasca mahala a Iașilor, supusă inundațiilor.

S-a băut bine. Despărțindu-se la ziuă, după o maca îndrăcită, cu aceleași cărți undelemnite, ofițerii se pupară, cu franțuzul curățat, schimbând adrese, jurându-și solemn să se viziteze:

— *Moa ven Paris, t’oa ven Biucarest*⁽¹⁴⁸⁾... siguri dinainte că nu se vor ține de cuvânt.

— Un lucru nu mă dumirește.. declară din tren franțuzul, culminând veselia ofițerilor adunați să-l petreacă la fereastra vagonului, cum naiba se întâmpla să ne întâlnim în fiecare dimineață la aceeași oră?

— *Mon comandau... moa etra șmecher, j’anvoaion ordonans regar a vu*⁽¹⁴⁹⁾.

— *A dracolui* tu! exclamă franțuzul, care începuse și el s-o rupă românește, *c’est comme moi, alors*⁽¹⁵⁰⁾... mărturisi el cu un delicios accent gasconul și se depărtă încet, încet, cu privirea însuflețită de toată șmecheria strămoșească.

Ai noștri rămaseră o clipă cu ochii umezi, ținuiți pe peron. Apoi, ca și cum le-ar fi fost rușine, se treziră și plecară vorbind între ei.

— A fost de treabă, săracul.

— Dă-l dracului!

1925

LIDERUL

Ministrul n-avea astâmpăr. Se așeză pe canapea să citească, dar nu isprăvea nimic, mutându-se plictisit dintr-un loc într-altul. În cele din urmă ieși pe culoar, trecu în vagonul-restaurant, ceru un pahar cu apă, prezentat de întreg personalul vagonului, și-l bău fără sete.

— Ce am de plată?

— Nimic, excelență.

Ministrul opri schița unui gest de generozitate și, mulțumind cu o privire languroasă de tenor copleșit de aplauze, ieși, plutind ca dânsul, în sfere cerești, precedat de picoli care-i deschideau ușile, îmbrâncindu-se pe întrecute, râzând înfundat, privindu-se nedumeriți, rămași ca mâna la gură în urma lui.

Uraaa!... Huraaa!...

Trenul, încetinind mersul, suflând din ce în ce mai rar și greu, expiră, într-un ultim suspin, la marginea peronului, în fața autorităților adunate să întâmpine pe unul din fruntașii majorității.

Inspirat, cu ochii mari, strălucitori, de cocainoman, ministrul coborî, înconjurat la moment de partizanii puterii.

— Domnule ministru,

În numele bătrânei capitale a Moldovei, în numele ieșenilor, în numele județului întreg și în numele meu personal, care vă iubesc mai mult decât toți - oratorul zicea *tăți* - în numele Moldovei... v-am ieșit cu pâine și sare, zicându-vă bine ați venit sănătoși și să mai poftiți pe la noi cât de des, să săturați mulțimea însetată de prezența dumneavoastră...

Ministrul, o tărtăcuță plină de argint-viu, privi prin razele soarelui înșelător mulțimea înzecită în ochii lui și, strângând-o într-un gest larg la piept, răcni transfigurat:

— Fraților,

Vă mulțumesc. Iașul este orașul meu natal! M-am născut în mijlocul vostru, iar la București dacă m-am dus, ministru m-au pus...

— Uraaa!...

— Aici vreau să mor. Moldova este cimitirul oamenilor mari. Aici se odihnește Vasile Alecsandri și Cuza. Opriți un loc și pentru mine. Acceleratul nu-mi dă voie ca să spun cât de accelerat bate inima mea pentru dumneavoastră. Dar ca să dovedesc cât de mult iubesc ieșenii, vă rog s-alegeți dintre dumneavoastră cine să-mi fie secretar general. Mă duc să iau ministerul în primire și țin ca secretarul meu general să fie de la Iași...

— Huraaa!...

Trenul, ca o insectă mare scăpată de pericol, dete semn de viață, se mișcă, se urni din loc cu grijă, apoi o rupse de fugă. Ministrul nu mai era singur. O suită de partizani fanatici ținură să-l însoțească până la marginea județului, arătându-și fiecare nevoile și durerile, pe care ministrul le însemna într-un carnețel minuscul, plin de hieroglife. Vorbeau, adică vorbea ministrul, în chestiuni generale, sorbit cu patimă de auditor.

— Iașul, zicea el profund afectat, a decăzut. Iașul îl vreau, trebuie să fie mare! Mă gândesc dacă nu s-ar putea face ca Bahluiul, sporit cu apele Prutului... Și chiar ieșenii, strânși grămadă într-o vastă cooperativă, care să exploateze bălțile și pădurile statului, în legătură cu cooperativele din străinătate... O vastă cooperatie internațională...

— Huraaa!...

— Domnule ministru...

În numele Vasluiului, un om nădușit, în negru, citi din mijlocul unui grupuleț de oameni un discurs din care nu s-auzi nimic.

— Fraților,

Iubesc Vasluiul, în care pot zice că m-am născut, căci Vasluiul nu-i altceva pentru mine decât o mahala a Iașului, ca și Podul Iloaii, unde părinții mei au avut cinstea să nască un ministru. M-ați întâmpinat cu buchete de cuvinte frumoase, pe

care le primesc, fiindcă sunt sincere și le merit. Iubesc Vasluiul, și ca să vă dovedesc că nu sunt omul vorbelor, vă rog s-alegeți dintre dumneavoastră persoana de încredere care doriți să-mi fie secretar general, căci țin ca secretarul meu general de astă dată să fie vasluian...

— Huraaa!...

Din Vaslui s-au urcat alți partizani. Ministrul continuă expunerile sale economice:

— Vasluiul trebuie ridicat. S-ar putea aduce aici universitatea, să facem un focar cultural, sau poate școlile militare, căci mă-ntreb...

— Huraaa!...

— Domnule ministru,

Bârlădenii...

— Domnilor,

Fratele mamei mele a fost bârlădean. Sunt deci bârlădean prin legături de familie, și ca să vă dovedesc cât de mult iubesc bârlădenii, întruniți-vă și alegeți-mi singuri pe cine socotiți vrednic să-mi fie secretar general.

— Huraaa!...

— Domnule ministru, spuse cu ochi muiăți un preot de sat duhnind a vin de-o poștă, noi, clerul, vă rugăm ca pe un trimes al lui Dumnezeu, ca leafa noastră, precum bine știți și dumneavoastră...

— Cunosc, știu, aveți dreptate... Nu-i nevoie. În curând preoții bârlădeni - te rog să le comunici din partea mea - afirmă cu tărie ministrul, vor sta cei mai bine din toată țara. Guvernul m-a însărcinat să tratez cu cel de la Angora transferarea mormântului Domnului nostru Isus Cristos, pe care voi stăruii să fie așezat la Bârlad. Vedeți, prin urmare, acum, când ne-am înălțat la rang de patriarhie, veniturile, pomenile...

Ministrul, obosit după pornirea trenului din Bârlad, a aruncat pe fereastră florile ofilite, amintindu-și regulile de igienă învățate în școală, micșoră lampa și, scoțându-și ghetetele, adormi într-

un suspin de ușurare, uitând de toate, nevinovat ca un copil.

Epilog.

Au trecut douăsprezece ore. Iașul, Vasluiul, Bârladul au trimis fiecare câte doi aspiranți la secretariatul general al ministerului, căci, după plecarea ministrului, au urmat în fiecare orașel discuțiuni violente, care au dat naștere la dizidențe locale.

Când s-au prezentat la minister în frac și decorație, postul de secretar general îl ocupase deja un candidat hotărât de centru.

La Bârlad, preoții au început deja să vândă lemn din crucea Mântuitorului.

UNDE DAI ȘI UNDE CRAPĂ

Iașii! Cine nu cunoaște Iașii, Iașul, Jassy, cum îi zic străinii, sau Ieșii, cum îi zic moldovenii. Iașul, cu stradele lui, cu mirosurile lui, cu trăsurile lui, cu femeile lui gospodine cu vorba domoală, cu mâna înceată, alintate ca niște pisici și iuți la dragoste ca dânsule.

La Iași venise lume cât frunză și iarbă; nu lume silită din București, ci lume curioasă să vadă, să facă afaceri, să petreacă, pescuitori și Magdalene din Dorohoi, din Bacău, din Piatra Neamț, de pretutindeni. Așteptând să piară în triumghiul morții, domni și doamne, civili și militari își făceau de cap în unghiul vieții. Nu se jena nimeni: ziua își făceau concesiuni, plimbându-se cu rândul, noaptea dormeau claie peste grămadă, sforăind cu discrețiune și oportunitate. Uneori, în puterea nopții, era, cum se spune acolo, un *calamandros*^[15], adică o comedie întreagă, când soseau trupe noi. „*Vai, ci era atunci! Soldații se culcau pi gios.*” Nu

puteai să-i lași, săracii, să doarmă afară, în mijlocul iernii!

Depart, în vecinătatea cimitirului, numai dascălul Sofronie dormea cu femeia lui, Anica, moartă de necaz că Mitropolia Moldovei scutise clerul de găzduire. Era femeie în putere. Blondă, cu ochii mici, cu sânii mari, murea noaptea de urât, plângea ascultând cum şuieră vântul și cum tușește dascălul, om mic, pleșuv, afumat ca un muc de lumânare.

— Di și plânji? Tare ești proastă!... Parcă n-o să murim tăți?...

Într-o seară erau la masă. „Boc! Boc! Boc!” se auzi bătând în ușă.

— Cine-i?

— Noi.

— Duceți-vă mai înainte.

— Nu mai e loc.

— Aici e curtea bisericii.

— Îs numai eu singur... Măcar noaptea asta.

— Ci, lasă-l, omule!... Hai, poftim în casă, zise dăscălița, trăgând zăvorul.

Din negură se desprinsese un vlăjgan, un soldat rus, cu nas mare, cu mâini mari, cu picioare și mai mari, moldovan, care se plecă din tavan, se-nchină la icoanele spânzurate deasupra patului, sărută cuvios mâna dascălului, a dăscăliței și rămase în picioare lângă vatră.

— Șăzi de mănâncă amu.

— Mulțămesc.

Și mănă o farfurie de ciorbă, două, trei farfurii de ciorbă, una de răcituri, cu o jumătate de mămăligă, și câțiva colaci uscați, care trosneau în fălcile lui ca nucile sfărâmate între ușă.

— Mănânci, să nu fie deochi.

— Dacă umblu de trii zili și n-am mâncat cât di azi-dimineată...

Înduioșată, dăscălița deschise ușa de la dulap și puse pe masă o coasta de porc afumată.

— Ie mata, că-i tare bună, îl îndemnă ea, cu fruntea preocupată, cu ochi ce nu-și aveau astâmpăr. Cum ti chiamă pi mata?

— Prohir.

Moldovanul n-așteaptă să i se zică de două ori. Tăie o coastă, tăie pe a doua și ar fi tăiat desigur și pe a treia dacă n-ar fi intervenit dascălul:

— Agiunge... Mai lasă-ne și nouă... Dă-i nas lui Ivan, că se suie pe divan... Mai sunt zili, om mânca și mâni.

— Lasă, bre, omule!

— Dacă ti-i potrigi lor... și băgă mânios slănina în dulap. Agiunge... Hai și ne-om culca amu.

Se culcară învrăjbiți. Vlăjganul bău un cofăiel de apă, trase cizmele, puse obielele ude la uscat, se întinse lângă ele și ațipi, cu sacul sub cap. Dascălul scoase pantalonii și, scărpinându-și picioarele uscate și păroase, căscă fără măsele, făcu lampa mică, trei cruci încheiate de la frunte până la buric, și se culcă pe o coastă, fără suflu, ca un pui de găină, lângă dascăliță, răstignită cu fața în sus, cu sânii în lături, desculță, cu mâna pe ochi.

Nu trecu mult. Viscolea cumplit. Dascălița, coana Anica, cum îi ziceau megieșii, n-avea astâmpăr. Era enervată și-i venea să plângă. Dascălul nu putea s-adoarmă, chinuit de o tuse seacă.

— Boc, boc, boc! Domnu Sofronie!... Deschide, dascăle!

— Ci-i?

— Hai, ti chiamă părintele.

— Da la ci?

— Hai, c-o murit cineva.

— Iaca viu.

Se ridică pe marginea patului, trase pantalonii și se îmbracă tușind în mijlocul odăii, îndesă căciula pe ochi, înveli o carte de rugăciuni într-o basma roșie și, luând un băț din ungher, ieși fără să se uite înapoi.

Când nu i-a mai auzit pașii, dăscălița - coana Anica - cu ochii aprinși, cu sânii goi, sări din pat, dezvelind pulpe albe, și trezi voinicul, gata s-adoarmă.

— Hai, rapide, pân' nu vine...

— Bogdaprote, zise vlăjganul și deschise dulapul, luă slănina și un rest de mămăligă și, cu spatele la femeie, înghițea lacom, fricos, ca un câine hoinar în curte străină.

În război, rugăciunile morților sunt scurte. Când s-a întors dascălul Sofronie, vlăjganul își ștergea gura de unsoare cu dosul mâinii, și dăscălița, ochii, doi ochi mici și albaștri, cu mânica cămășii.

— Aracan di mini! Tare ești proastă!... Di ci plângi amu? îi zise dascălul dezbrăcat, scărpinându-și coastele. Parcă n-o să murim tăți?...

LA CLUBUL DECAVAȚILOR
[1929]

LA CLUBUL DECAVAȚILOR

- Ce ai, Petrică?
- ...
- N-auzi mă, te-ntreb ce ai?
- Lasă-mă, nu mă otrăvi și tu că-s destul de amărât.
- Te-a supărat cineva?
- Da, mă.
- Cine?
- Dobitocul ăla.
- Nae?
- Nu.
- Mitică?
- Aș. Mitică e băiat bun.
- Aurică?
- ăla mă, ăla, de unde știi?
- Mi-am închipuit. Ce ți-a spus?
- Să nu stau lângă el, că-i aduc ghinion, auzi.
- Te-ai sculat?
- Ce-s prost... Un idiot.
- Ce, tu acu-l știi?
- Auzi mă, hal de om!
- Ce te miră, mă, ăla e un dobitoc.
- Cum să nu te miri, mă, azi când s-a trecut Atlanticul în aeroplan, să mai creadă cineva în mofturi d-astea...
- Nu știu, mă, eu, ai văzut, pierd, câștig, mi-e indiferent, n-am cabule... Unii, da, văd că se țin; să nu stea cineva picior peste picior...
- Nici mie nu-mi place.
- Ori să nu moțăie lângă tine.
- Bine, asta da, e adevărat.
- Eu nu... Uite că vine Cotoiul... Am să-l fac un *écarté*. Joci un *écarté*, Cotoiule?

— Pe-o sută de lei.
 — Pe-o sută.
 — Cinci partide obligatorii.
 — În orice caz, ultima se anunță.
 — Pot să stau lângă tine?
 — Stai, mă Petrică, stai cât vrei, nu ți-am spus?
 N-am niciun fel de cabulă. Știi ce nu-mi place mie? Să nu te plimbi la spatele meu, încolo poți să dormi, poți să fluieri, poți să te și... dacă vrei, nu-mi pasă. Ai văzut ce partidă am pierdut?
 — Ș-aveai patru înainte.
 — Să știi că mă curăț. Eu când pierd partida întâia, mă curăț. Ai să vezi. Băiete, ia ceașca d-aici... te pomenești că aia e cu ghinion. Cine le face? Fă-le... Ai întors popa... Nu face nimic... Cărți.
 — Nu dau.
 — Am pierdut-o și p-asta.
 — Eu plec.
 — Stai, mă Petrică, parcă tu ești de vină, când e ghinion, e ghinion... Cărți.
 — Popa și punctul.
 — Ai văzut, trei partizi la rând, una după alta.
 — Mă duc, mă, poate că eu sunt ghinionul.
 — Dacă pleci, mă supăr. Fă-le, domnule... Cărți! Nu dai? Mă așteptam... Scrie-ți punctul. Eu le fac. Petrică, nu te supăra, ia cotul după masă... Nu, stai, nu te deranja, numai ia cotul puțin... Ce, iar ai popa, ptui!... Scoal'... Fugi, Petrică, că m-ai uscat.
 — Eu?
 — Vezi că pierd patru partide în șir, scoală... ce mai aștepți, mai simte-te și tu.
 — Eu, mă?

1927

ÎN CANTONAMENT

Pe o ploaie mărunțică, neisprăvită, într-o brașoveancă trasă de doi cai feșteliți, maiorul se întorcea de pe frontieră, pe un drum de care, ce ogoia calea ferată. Ofițerul, înfășurat în cojoc, părea amortit. Vizitiul și ordonanța, care ținea geamantanul în brațe ca mama un copil mai mărișor, erau morocănoși, se zgribuleau în mantalele grele de apă... Pe înserate ajunseră la gara Banloc, ținta călătoriei lor. Aici îl așteptau căpitanul, plutonierul și vreo doi-trei oameni, aduși pentru orice întâmplare.

— Am onoare a vă...

— Bună ziua... Repede, te rog... să plecăm... Sunt mort de oboseală.

— V-a plouat?

— Tot timpul... Mi-ai găsit gazdă?

— Am aranjat pentru dumneavoastră la castel.

— Care castel?

— La contele Caracioni.

— Ce conte? (Furios:) Nu ți-am spus să-mi cauți o cameră modestă, separată, dacă nu găsești la hotel?

— Am crezut că glumiți.

— Ce să glumesc? Nu mă duc...

— V-a trimis și trăsura.

— Nu mă duc!

— Sunteți așteptat.

— Nu mă duc! Românește înțelegeți? Cum o să mă duc?... Dumneata nu vezi în ce hal sunt? Uite în ce situație m-ai pus!... Și dacă nu ți-aș fi spus... Dar v-am spus de-atâtea ori, noi nu suntem trimiși aici să facem paradă... O cameră modestă, separată, ca să nu incomodăm pe nimeni, unde să te poți dezbrăca...

Vorbind așa, maiorul se îndreptă inconștient, cu sufletul otrăvit, spre ieșire. Un landou cu ușile timbrate, profund ca un șlep, cu vizitiu cu caftan, *à la hussarde*, cu cai ce se frământau în hamuri argintate, trase la scară.

Un fecior smulse geamantanul din mâinile ordonanței, un altul umflă ofițerul pe sus și, înainte de a se dezmetici, cu toată corpolența lui, maiorul se pomeni instalat confortabil, lunecând dulce în trapul întins al cailor de rasă. N-avea timp să reflecteze, preocupat să răspundă locuitorilor ce se ploconeau în calea lui scoțând căciulile și lulelele în formă de saxofon. Caleașca trecu repede pe dinaintea unei ospătării intitulată: „Birt pentru oameni”. Coti la dreapta, făcu la stânga, apoi apucă din nou la dreapta și intră pe neașteptate, prin niște porți monumentale, pe o alee de ulmi seculari, într-un parc latifundiar, la marginea căruia se opri în fața unui castel ce purta pecetea vremii.

Se înnoptase. Doi feciori îl deteră jos, purtându-l de subțiori, ca pe un paralytic, și maiorul trecu uluit printre două rânduri de slugi înșirate ca o gardă de onoare, urcă treptele de piatră luminate de doi lachei, care mergeau înaintea lui purtând sfeșnice împărătești. La lumina făcliilor, care împrășcau cu stropi de aur armurile grele ce decorau pereții din sala cavalerilor, se deslușeau, în negurile grămădite în colțuri, tipuri de strămoși cu mâna pe hangere și capete zburlite de mistreți, ce-și arătau colții. La ușa salonului apăru un domn în haine negre, se recomandă baronul Hauser, administratorul domeniilor senioriale, și, într-o franțuzească chineză, îi ură bun venit în casa contelui Caracioni, care pentru moment lipsește din țară. Maiorul răspunse aproximativ, după care baronul îl încredință unui servitor bătrân, recomandându-l:

— Ioșka, *Kammerdiener de mese conte*^[152].

— *Anșante!*^[153]

— *Fu pa manje?*^[154]

— *Pa, no... ui...* Să te ia dracu! mormăi maiorul și, strângând mâna întinsă a baronului, plecă, precedat de Ioșka, ce purta sfeșnicul de argint.

— *Bascinot...*

„Unde dracu s-o fi dus Mitroi?...” se gândea maiorul.

— *Tessék*⁽¹⁵⁵⁾...

„Ar avea haz să fi pierdut geamantanul...”

Frânt de șale, cu pași nesiguri, bătrânul Ioșka, întâiul camerist al contelui Caracioni, se ploconi, deschizând ușa unei camere vaste ca o bibliotecă națională, și trecu înainte. Toate imaginile se fotografiară la minut în ochii maiorului: albeața imaculată a patului princiar din mijlocul odăii, spălătorul cu trei lighene, draperiile grele de catifea rubinie, chipurile severe din pereți și luciul parchetului, care trosnea la fiecare pas, trezind ecouri adormite de veacuri. Cu gest brusc, nesocotit, maiorul scoase un bilet de o sută de lei, îl puse cu de-a sila în mâna lui Ioșka și, strângându-l de braț, îi strigă la ureche, cu disperarea omului ce se îneacă:

— Aduci la mine Mitroi, geamantan!

— Bagaj?

— *Igen, igen*⁽¹⁵⁶⁾...

Apreciind procedeul, Ioșka plecă și se întoarse cu Mitroi, care călca în vârful degetelor, ținându-și răsuflarea, neîndrăznind să se descopere.

Ioșka se retrase îndoit ca un actor ce iese din scenă urmărit de aplauze.

Rămași singuri, cei doi militari, ridicați la același grad de impresiune, vorbeau ca niște conspiratori:

— Unde ai fost? Pune geamantanul ici... Fugi, du-te, că ești plin de noroi... Stai... Trage-mi cizmele... Am umplut de pământ.

— Frumoasă bucătărie au ăștia... Strălucește de gândești că-i biserică.

— Bine, taci... Lasă-mă... Umblă încet... Ascultă, mă, Mitroi! Spune plutonierului, cum s-o lumina, să-mi trimită căruța.

După plecarea lui Mitroi, maiorul încremeni în mijlocul odăii, copleșit de nehotărâri...

„Să mă spal... împrăștiu apă, fac zgomot... și apoi cum dracu să lași toate lighenele murdare? E bucluc... Să sun s-aducă altă apă... e tevatură mare. Să mă culc... cum naiba să te culci în albiturile astea nespălat?...”

Ridicând ochii, se văzu în oglindă și se sperie. O nădușală rece îl înrouă, pornind de la ceafă. Apoi se recunoscă: deslușise în penumbră chipiul și mantaua cu care era îmbrăcat. Se simțea grozav de obosit și se lăsă jos, să șadă pe taburetul de lângă masa ce era alături de dânsul. Maiorul era înalt. Taburetul scund, cum nu se obișnuiește. Oboseala ajutând, ofițerul, care calculase rău distanța, căzu mai mult decât se așeză pe scaunul capitonat, din care izbucni un cântec, un marș triumfal, cu talgere și tobă mare, ce răsunau în liniștea nopții ca o muzică militară.

— Ptiu, ucigă-te crucea! exclamă bietul om, sărind ars.

Muzica încetase. Era un scaun-surpriză. Nu mai fu nevoie de plapumă, pe care, cu spiritul de inițiativă caracteristic militarului, se repezise s-o ia din pat, ca să înăbușe zgomotul.

Îi venea să plângă.

În cele din urmă hotărî ca cel puțin să se pună în siguranță, înspăimântat că neglijase această precauțiune elementară. Sub ochii unei galerii de strămoși, luă sfeșnicul de pe masă, făcu un pas, parchetul trosni, dar, cuprins de panică, maiorul nu se mai opri și înaintă, călcând ca pe vreascuri, mări pașii, învârti cheia, răsuflă de ușurare și... stinse lumânarea. Dezastrul era complet. Soarta oferea maiorului ocazia să regrete că nu e fumător. N-avea chibrituri. Întunericul era desăvârșit. Ferestrele castelului, ca la toate casele vechi din Transilvania, erau astupate noaptea cu obloane de lemn. Nu albeau de loc. Catastrofa îi luase mințile. Nu știa încotro s-apuce. În cele din urmă se hotărî să plece de-a lungul pereților. Bâjbâind, se lovi de colțul mesei, băgă degetele într-un pahar cu apă și,

la gândul că poate sparge cine știe ce obiect fie preț, se îmbărbătă cu apostrofa românului la necaz și, hotărându-se la un fel, mai liniștit după ce încuiase ușa, dezbracă mantaua, se întinse pe covorașul ce-l simțise sub picioare dinaintea mesei, așezându-se cu fața în sus. Răceala parchetului produse o reacțiune salutară asupra nervilor săi exasperați. O descindere, binefăcătoare îl făcu să râsufle ușurat, pentru întâia oară de când intrase în castel. Stete câțva timp lipsit de gânduri, cu ochii pironiți în întuneric, apoi încercă să pună ordine în ideile sale. Își discută situația ca pe o temă militară: trupele amice, partidul albastru - adică el - și partidul roș - inamicul - reprezentat prin baronul Hauser. În fine, mijloacele de care dispune el și cele cu care i se împotriva - inamicul. De la început constatare, regretând, că forțele inamice erau superioare: lachei, landouri, castel, apoi ceremonialul, care-l intimida mai mult ca celelalte.

Ofițerul era de familie modestă. Acasă mâncau ce dădea Dumnezeu, când le era foame. Oameni gospodari, nu erau de fel pretențioși. De regulă, cei care muncesc nu stau mult la masă. Bucățile bune sunt rezervate pentru zile mari.

Maiorul se gândea că forțele inamicului aveau să sporească o dată cu lumina zilei! Ioșka, cu cafeaua cu lapte, dejunul, cu feciorul la spate și tacâmurile de argint. Dar mai ales conversația ce urma să întrețină cu baronul Hauser, ai cărui favoriți albi îl intimidau, îl făcu să găsească imediat soluția: va bate în retragere, fără ca inamicul să prindă de veste.

În viața omului, însă, ca și în operațiunile militare, neprevăzutul sau imponderabilul, cum își numesc tacticienii, nimicul care hotărăște de soarta bătăliilor, joacă un rol considerabil.

Mai liniștit după hotărârea ce luase, maiorul, cu judecata obosită, începuse să dea ochii-n gene, să clipească din ce în ce mai rar. Ideile se succedau

fugare, se amestecau deformându-se, înfiripându-se în vis. Într-o sală latifundiară, plină de cavaleri ce se înșirau, ploconindu-se în calea lui, trecea într-o caleașcă trasă de Ioșka și Mitroi, care se întindeau, înotând în noroi, fără să poată ieși la mal...

Când era gata să adoarmă, imponderabilul îl rechemă la viață. Speriat, ofițerul deschise ochii mari ca sub amenințarea unei catastrofe inevitabile. O crampă violentă, ascuțită ca o durere de măsea, îi săgetă stomacul. După frământările interne, catastrofa se anunță fără zăbavă. Se ridică în poziția omului care s-a odihnit pentru întâia oară. Un pocnet de mobilă uscată îl inundă cu o sudoare rece. O durere mai violentă, mai prelungită ca cea dintâi, îl făcu să sară în sus și, astupând cu o mână craterul vulcanului ce clocotea în el, fără să mai stea pe gânduri, porni bâjbâind spre ușă. „Întâmplă-se orice s-o întâmpla, dar afară din salon”, se gândi el în sine. Pornind, găsi ușa pe neașteptate, pași binișor, se împiedică într-un corp moale, întins afară de-a curmezișul, și căzu ca o minge în salturi scurte, trezind ecoul și toți sfinții din calendar.

— Stai! Cine-i? strigă bravul Mitroi, culcat dinaintea ușii, trezit din somn, repezindu-se grămadă pe ofițer.

— Taci, fire-ai al dracului! Eu sunt... om bun, Popescu.

— Dumneavoastră sunteți, domnule maior?

— Unde e closetul?

— Closetul?

Dar sala se umplu de lumină. Două femei în cămăși lungi, ghemuite de spaimă, ca două animale, se iviră în prag cu lumânările în mână...

— Closet, closet! le strigă Mitroi, făcându-le să înțeleagă prin semne despre ce e vorba.

— *Tessék.*

Femeile porniră înainte, maiorul după ele, și Mitroi încheie cortegiul. Din când în când slugile

se opreau să apere lumina, se ploconeau, maiorul răspundea la politețe, închinându-se și el, și porneau din nou, cu același ceremonial, prin sălile întortocheate ce duceau în portul salvator. Deschizând o ușă îngustă, deteră lumânarea maiorului, se ploconiră, și maiorul, primind lumina, intră în sanctuar, se închină pentru ultima oară, dându-le la toți dracii. Femeile plecară. Era și timpul. Când se întoarse din excursiune, trecând prin sală, oftă ușurat. Prin crăpătura obloanelor filtrau raze de lumină. De departe se auzeau cântări de cocoși, slabe. Se făcuse ziuă.

„Bine c-a dat Dumnezeu”, se gândi el. Trimise pe Mitroi să-i aducă cizmele și începu să se pregătească de plecare. Răvăși patul, să creadă lumea c-a dormit cineva în el. Îndreptă covorașul, și când se ridică de jos, Ioșka răsărise la spatele lui, ținând o tavă cu sticle lungi, cu două păhărele mici, și, așezându-le pe masă, se ploconi, murmurând respectuos:

— *Tessék.*

Maiorul se crezu obligat să guste. Turnă dintr-o sticlă o licoare aurie, duse paharul la gură și porni oțărât până la ligheanul în care scui pă focul ce ținea pe limbă. Era o șliboviță veche, cu care magnații unguri își dreg inima când se scoală, doctorie care nu-i la îndemâna oricui, nici n-o poate suporta oricine. Dar pentru a nu jigni pe nimeni și mai ales pentru a nu se micșora în fața ungurilor, ofițerul deșertă în lighean o cantitate apreciabilă după ce se clăti în gură, bănuind o crimă premeditată, dar neizbutită. În ușă apărură Mitroi, purtând cizmele ca pe niște moaște sfinte.

— Ai venit... bravo! Trăsura e gata?

— Gata.

— Împinge tare... împinge, fire-ai al dracului... împinge, mă!

Mitroi împingea, îmbrobonit de nădușeală. Cizmele, ținute sub căpătâiul lui, de teamă să nu i le fure cineva peste noapte, n-avuseseră vreme să

se usuce. Ofițerul trăgea, și Mitroi împingea, unul roșu la față, cellalt gata să-i iasă ochii de eforturi inutile.

— Nu vrea să intre.

— Papucii i-ai luat?

— Mă tem că nu i-am luat.

Dezastrul era complet. Dar militarul de carieră are soluțiuni pentru toate dezastrele.

— Leapădă bocancii.

Mitroi, militar și el, deprins cu *izicutarea* ordinului, care nu se discută, se trânti la pământ cu iuțea țigănușilor care cer de pomană și se descâlță. Un miros pătrunzător de țap închis într-o cameră se răspândi ca un gaz asfixiant, trecând pe sub nasul mușchetarilor din pereți. Maiorul, trăsnet în față, se înecă greu, ca de astm, șovăi o clipă, dar rezistă stoic. N-avea libertatea alegerii.

— Scoate și jambierele!

Soldatul, credincios, desfășură acum jambierele de postav, cumpărate cu banii economisiți din soldă: jambiere verzi, de culoarea spanacului, lungi să poți priponi o vacă în țarină. Osteneala era însă de prisos, bocancii erau prea mici.

Piedicile stimulează însă inițiativa militară. Când se frânge sabia, ostașul luptă cu teaca.

— Să mă iei în spinare, fire-ai al dracului, până la trăsură, că n-am poftă să merg desculț prin noroi!

— Vă iau, să trăiți!

Călăfăteanu, bănicer care încărcă șlepurii, deșertând sacii cu boabe de aur, cărați în spinare o zi de vară, Mitroi îngenunche ca o cămilă în pustiu, umflă pe ofițer de pulpe, îl săltă în cârcă și porni cu pași săltăreți ca oltenii, care se încovoie sub greutatea coșurilor încărcate cu zarzavat de tot felul.

Mitroi nu știa decât patru clase primare. La regiment învățase școala soldatului și serviciul interior. Crescut în libertate, simțul orientării îl posedă practic, din instinct, ca păsările călătoare,

numai afară, la câmp. În castel intrase noaptea. Nu avusese timp să se familiarizeze cu topografia locului. În jurul lui se înfățișau uși care semănau între ele ca toate ușile făcute la fel.

Atâtea uși îl încurcaseră. Neștiind încotro s-apuce, omul înclină să pornească spre dreapta. Mitroi însă era stângaci. Porni desculț, purtând pe maior în spinare, deschizând ușile cu piciorul, ținând mereu stânga, trecând din sală în cameră și din cameră în sală, lac de apă, ascuțindu-și simțul mirosului pentru a simți de departe aerul proaspăt, ca rațele prizoniere care se îndreaptă spre apă îndată ce le dai drumul.

Instinctul lui Mitroi triumfă. Deschise altă ușă și se găsi afară, în capul scării, în fața baronului Hauser și ușurat de povară. Maiorul căzuse trăsnet. Toate împrejurările îi fuseră defavorabile. Imponderabilul îi jucase festa, persecutându-l până la sfârșit. Așa a fost învins Napoleon la Waterloo.

O groază de slugi se repezică să-l ridice. Baronul dirija opera de salvare, cercetându-l într-un dialect esperantist.

— *Oben... aufstehen... toa mal etr?*^{157}

— *Non, moi plecam... bot a moi ude*^{158}.

— *Vu pa te prandr?*^{159}

— *Je... non.*

— *Café.*

— *Nih.*

— *Aber bitte nur...*^{160}

— *Pa.*

— *Vizite șato?*^{161}

— *Imposibil, moa cizme ude... Românește înțelegi?*

— Sigur că înțeleg, răspunse liniștit baronul. Am stat în București multă vreme.

— Atunci vorbește românește, ce mă tot încurci?... ori, pesemne, nu vreți să vorbiți românește.

— Ba, mă rog, la nevoie, vorbim... Chiar contele Caracioni este de origine română. Familia Crăciun din Oltenia, dar am auzit că dumneavoastră, românilor, nu vă place.

— Ascultă, dragă, poți să-mi dai o pereche de cizme?

— Se poate, mă rog.

O jumătate de oră mai târziu, maiorul, încălțat cu cizmele de vânat ale contelui Caracioni, care ajungeau pân' la buric, se îndrepta după o noapte furtunoasă spre târg, într-un landou, tras de patru cai înaintași, vorbind cu râsete zgomotoase, mai vesel pe măsură ce se depărta de castel, alături de baronul Hauser, cu ai cărui barbeți de zăpadă se împrietenise.

— Cum ați dormit? îl întreabă căpitanul la barieră.

— Mulțumesc. Bine. Să nu mai îmi faci figuri d-astea, îi șopti confidențial maiorul, coborându-se anevoie din trăsură.

SFÂNTUL VASILE

— O mie de ani pace!

— De unde vii tu?

— Din Banat.

— Acolo ești?

— Ce, n-ai știut?

— Nu... Cum o duci?

— Bine, da' e greu al dracului! Eu le fac toate. Generalul nici nu vrea să știe. Am nemerit-o prost. Tu?

— Mai prost ca tine. Muncesc ca un salahor. Eu fac programele, lucrez corespondența, desfac confidențialele. Altfel, ce să zic, o duc bine: umblu la vânat, îmi iau concediu când vreau...

— Bravo ție! Acum ești în concediu?

— Cinsprezece zile, da' tu?

— Și eu.

— Unde mergem?

— Hai, că te duc eu într-un loc. Are un pelin... nu găsești în toată Craiova! Toată lumea vine la el... Birjar! Hai la Cameleanu, știi?

— Cum să nu!

— Mână!... Ai rude în Craiova?

— Nu, am venit așa. Ce general ai?

— Pe Englezu.

— Parol? Ce mai face Englezu? Nu l-am văzut din război. Am fost cu el la Muncel. „Nu vă băgați acolo”, i-am spus. Ne-am retras, și a luat „Mihai Viteazu”.

— Asta are bun, că ascultă, altfel, le-ar face boacăne...

— Nu-i prost Englezu...

— Stop! Ce faci? Lasă, că-i plătesc eu.

— Îmi pare rău... Na.

— Ține, ia de la mine.

— Na și de la mine.

— Să trăiți!... Anul nou întru mulți ani cu bucurie și sănătate...

— Așa e, bine zici, mâine e Anul nou, uitasem, pe onoarea mea! Bine că mi-ai adus aminte. Na-ți cinci lei, să bei o țuică.

— Na și de la mine.

— Bogdaprosti!... Să trăiți, Dumnezeu să-mi dea sănătate să vă văd ghegenerali!

— O să trăiești, o să ne vezi... Ce zici, Nae?

— Așa zic și eu.

— Să vă audă Dumnezeu! Am cunoscut pe... ăsta... cum îl cheamă... poate știți dumneavoastră, că eu am uitat...

— Hai, lasă, șterge-o!

— E, să trăiți, să fiți sănătoși... Da' să mă iertați, conașule, aș bea și eu un pelinaș, că n-am mâncat de-aseară.

— Ia uite mă, al dracului!

— Numai, că se-nvață cu nărav!
 — Năravul e al omului.
 — Lasă-l mă, și intră.
 — Intră tu.
 — Ce, ți-e rușine? Băiete, dă un pelin birjarului.
 — Mic?
 — Mare. Mai e cineva?
 — Încă n-a venit nimeni.
 — Dă-ne și nouă o juma de pelin.
 — Ești om întreg, ce umbli cu jumătăți?
 — Vorba ta. Ad-un litru!
 — E bun?
 — Acum l-am scos.
 — Noroc, vere!
 — Să trăiești, frate-meu! Uite Iordache...
 Domnul Iordache Nicolăescu, consilier...
 — Ajutor de primar.
 — Bravo, la mai mare!... Bei un pahar?...
 Băiete, mai dă un litru. Taie și un mizilic. Uite și
 Costache...
 — Hai noroc, căpitane!... Uite și primarul...
 — Ce e cu voi?
 — (Primarul recomandă pe cei de față:) Îmi dai
 voie: domnul căpitan... cum ați zis că vă cheamă?
 — Aronescu.
 — Așa, pardon... Domnul căpitan Aronescu...
 Domnul primar. Pe pramatia asta nu ți-o mai
 recomand, că o cunoști: căpitanul Popescu, doljan
 de-ai noștri.
 Odaia rezervată se umpluse. Venise toată
 primăria, funcționarii de la bănci și, pe urma lor,
 cu miros de copoi, toți comisarii.
 Dintr-un litru într-altul, se încinse un chef la
 toartă. S-au innădit mesele, s-a mâncat brânză cu
 ceapă, cârnați cu usturoi, pastramă veritabilă, s-au
 băut cafele și s-au ținut toasturi. Rivalizând de
 generozități, căpitani erau acum generali, iar
 comisia interimară se transformase, după expresia
 fericită a ofițerilor, în Consiliu de Miniștri.

Cheful a durat până seara târziu. Despre ziua, căpitani se pomeniră singuri, descheiați la mantale, beți turtă la marginea trotuarului, silindu-se să aprindă unul de la altul un muc de țigară stins, respingându-se, în ciuda tuturor eforturilor de a se apropia.

— Bun e Englezu, domle, reveni unul din ei la ideea de la care pornise.

— Om!

— Tlăiam cu el ca c-un flate. Mă învelea cu pătula lui, măăă... Sângele mi-l dau pentru el!... Hai să-l vedem!

— Doarme.

— Ce-ți pasă?!

— Mă, doarme.

— Nu te privește!

— Doarme omul.

— Eu răspund.

— Doarme.

— Ce să doarmă, e ziua lui!

— Iiii... Bi'jar, bi'iar!... Hai la domnul general Englezu...

Era dimineața. O dimineață albă, leneșă, ridicată abia din păturile de negură care se târau încă prin fundul curților. La general, o ordonanță, un munte de om, umblând binișor în ciorapi de lână, scutura salonul, cu ușile și ferestrele larg deschise.

Ofițerii coborâră din trăsură, cu demnitate concentrată, se ajustară trăgându-și cutele mantalei, deteră cu mâna prin plete și, cu luciditate instinctivă „în fața primejdiei”, porniră drept, supraveghindu-se cu coada ochiului, și din trei pași se precipitară înăuntru, încremenind ca lumânarea în fața ordonanței, care uitase să râdă, minunându-se de întâmplare.

— Acasă-i domnu general?

— Acasă.

— Spune-i c-am venit noi.

— Doarme.

— Du-te de-i spune c-a venit domnul căpitan Popescu și Aronescu.

— Am înțeles.

— Hai s-o ștergem mai bine.

— Eu răspund!

— Ce-i... cine-i... ce poftiți?... O, o!

— Coniță...

— Ha, ha, ha!

— Ne-am ars!

— Taci!

— Ce poftiți dumneavoastră?

— Trăiți, domnule ghegeneral, ziua dumneavoastră la mulți ani! La mai mare!

— Mărine!

— *Ordinați!*

— Du pe domnii ofițeri în biroul meu. Ai făcut focul?

— Da, să trăiți, don general!

— Ajută-le să se dezbrace și să se culce.

— Să trăiți, don general, eu pe d'stră vă iubesc...

— Cărați-vă, că vă bag la închisoare!

— ...de când m-ați învelit cu pătura.

— Bine, bine, bine...

Pe la opt seara, căpitani, care dormeau pe sofa ca doi purcei, trezindu-se cu capul greu, cu gura amară, se pipăiau prin întuneric, căutând să-și adune mințile, neștiind unde, nici cu cine se află alături. Apoi, simultan, treziți de același fulger de lumină, se așezară dintr-o săritură pe marginea canapelei.

— Unde suntem?

— Dracul știe...

— Cât e ceasul?

— A stat.

— Ai un chibrit?

— N-am.

— Sună să vie cineva.

— Unde e soneria?

— Vezi, caută pe lângă ușă.

— Dumneavoastră ați sunat?

— La cine ești tu, mă?

— La domnul general Englezu.

— La cine?

— La don general Englezu.

— Pfiu, pfiu, pfiu...

— Cum am venit noi aci, mă?

— Cu trăsura.

— Domnul general știe?

— Se poate să nu știe? Dumnealui a spus să vă culc.

— Eram beți?

— Erați.

— Rău?

— Rău.

— Rău de tot?

— Ce-am pățit cu dumneavoastră până v-am culcat.

— O făcurăm fiartă...

— Tu strici.

— Eu?

— Tu ai vrut.

— Pardon. Tu spuneai că-l cunoști.

— Să mă ierți, tu ai spus că îl cheamă Vasile.

Cum îl cheamă pe domnul general, mă?

— Pe don general al nostru îl cheamă Englezu Ion.

— Vezi, camarade, ce-ai făcut?

— Ce-am făcut?

— Veniți încoace, domnilor... E târziu, poftiți la masă. Nevastă, îți prezint pe domnul căpitan Aronescu, pe care l-am avut agent de legătură în război, pe căpitanul Popescu îl cunoști... fetele mele Rozica și Marcela. Luați loc, ședeți.

— Domnule general...

— Serviți-vă... De când ești la Craiova?

— Vă rog să mă iertați.

— Ai crescut, te-ai făcut mare.

Ofițerii mâncau smeriți, ca niște condamnați la moarte.

Fetele, două fete slabe, înalte, cuminți, îmbrăcate la fel, cu nasul ascuțit, cu umerii ascuțiți, cu coatele ascuțite, tăiau delicat, mâncau încet, sporind supliciul căpitanilor, pe care îi treceau toate nădușelile.

— Bea, domnule.

— Domnule general...

— Ați depășit măsura.

— Iartă-i și tu. Copii... Au greșit și ei.

— Duceți-vă, fetelor, în odaia voastră. Bine, domnilor, se poate?

— Domnule general...

— Să veniți, fără rușine, într-o zi ca asta, când tot omul...

— Eu, dacă n-am familie...

— N-ai părinți?

— N-am pe nimeni.

— Ce cauți la Craiova?

— Am venit așa, auzisem că e căpitanul Popescu, orfan și el, n-are nici tată, nici mamă.

— Au dreptate, bieții băieți, dacă n-au unde se duce, așa se strică tinerii. Ia însurați-vă... De ce nu vă însurați? Să luați o fată curată, binecrescută, cuminte, să nu căutați zestre, să fie de familie.

— Parcă dacă am găsi-o nu ne-am însura?!

— Și eu m-aș însura. Dacă ați ști dumneavoastră pe cineva, că eu pe dumneavoastră vă cunosc. N-am să uit niciodată când ați venit noaptea și m-ați învelit cu pătura.

— Mititelul! Bravo, asta înseamnă că are inimă bună!

— Hai să ne ridicăm. Mărine, să aduci cafeaua în salon și spune domnișoarelor să vie să cânte la pian.

— Eu, dragii mei, le zicea generalul împingându-i binișor în salon, zestre nu le dau, dar le-am crescut bine: cântă la pian, vorbesc franțuzește...

ÎN CLASA A DOUA

Iarnă. În vagon, lume claie peste grămadă, ca în tramvaiul ce duce din București la gară. Într-un compartiment se instalaseră un negustor de vite, fălcos, roșcat, cu scurteică rusească peste cojocel muntenesc, un agent sanitar ofticos, unul cu picioare lungi, care dormea acoperit peste cap, un burtos plin de inele colorate și doi *plotonieri*, care se cinstiseră, cum se cuvine camarazilor ce se întâlnesc rar, și fumau țigări chinuite, povestindu-și necazurile în surdină.

Târgoveții, scufundați în canapele ca o muscă în dulceață, tunau și fulgerau împotriva guvernului, compătiment doamnele ce tremurau de frig, în pantofi de tortură, pe culoar.

— Să cumpere vagoane.

— E vagoane.

— Nu-s vagoane... Dumneata știi câte vagoane trebuie? Trebuie zeci de mii de vagoane dacă vrei să faci lucru cumsecade!... Să ai trenuri separate pentru doamne... Ce-s vinovate, săracele, să stea în picioare, pe culoar?...

— Scoal' dumneata de le dă locul...

— Dă-l dumneata...

— Eu pe al meu nu-l dau... Vor egalitate, cer drepturi... Poftim, au drept să stea în picioare.

— Așa e...

— Nu, da' ca să vadă și dumnealor cât sunt de criminali...

— Apăi, că-n ziua de azi, criminali cât lumea!

— Adevărat.

— Pentru că n-avem poliție... Ia s-avem *denctentivi*, ca în America...

— Nu se pricep... înainte, tâlharul omora de unul singur, puteai să lupți, da el, mai dădeai și tu, trăgea el...

— Trăgeai și tu...

— Dar acum umblă cu cârdul, n-ai cum dracu să te aperi... Te atacă în bandă.

— Pentru că nu se pricepe domnu' comisar.

— Ce poate să le facă?

— Să nu-i lase...

— Parcă cer voie...

— Să circule câte unul... Să n-aibă nimeni voie să umble câte doi.

— Bine, da' ești cu nevasta...

— Să ai certificat la mână...

— E mijloace, domle... Când vrea cineva... Dar vorba aia, unde nu-i cap, vai de picioare!... Ce apă să fie asta?

— Neajlovul.

— Mă tem că este Siretul... Neajlovul e mai lat.

— Merge încet...

— E podu' slab...

— Eu aş desființa toate podurile...

— Și pe un' să treci?

— Pe unde au trecut strămoșii...

— Bine, așa, când ai căuta... Ei treceau de-a dreptul... chiar muierile... ridicau fotele...

— Da căruțele?

— Să ocolească.

— Așa e.

— Nu s-ar mai întâmpla sinucideri... Dumneata știi câte femei se aruncă de pe pod?...

— Lasă aia... Da' zi că s-ar înfrâna cerșitul... Nu vezi pod fără cerșetor...

— Și biserică...

— Apăi că și biserica... Nu găsești niciuna fără cârciumă vizavi...

— Așa e, bine zice dumnealui... În loc să fi așezat o școală...

— Dă-o dracului de școală!... D-aia s-au înmulțit pungașii... Tata, Dumnezeu să-l ierte, n-a mai învățat carte, și ținea cârciumă... Venea tot satul... A făcut avere...

— Cârciumile e afacere... Ai văzut dumneata cârciumar sărac?

— Așa e, țăranul ce are, duce la cârciumă...
— De sărăcie, domle... Ia să fie guvernul altfel?... N-ai văzut în America?... S-a oprit *ancozul*, și merge... Da' la noi...
— Nu se poate, e țiucă multă... Da' zi că americanii n-or avea...

1929

COJOCUL

Era în primul Crăciun după război.

Timpu' părea pornit spre moină. Luptându-se cu valul de mulțime ce se năpustea spre ușile vagoanelor ca spre ieșirile unui cinematograf în flăcări, maiorul, voinic, ars de soare, pătrunsese ca la asalt într-un vagon de clasa întâia, înainte de oprirea trenului. Avusese noroc. În compartiment nu se aflau decât două doamne. Una în vârstă, cu pălărie în formă de burlan, și alta tânără - portretul revăzut al celei dintâi - cu cercei sclipitori și brățări ce sunau la fiecare mișcare a mâinii, ca niște clopoței de sanie.

Într-un elan de cochetărie, femeile se puseră în gardă, potrivindu-și fustele și părul ce scăpa de sub pălărie, apoi bătrâna se încercui în demnitate, pe când tânăra făcea fasoane.

— Dă, Vasile, geamantanul.

— Pofțiți.

— Adă și lutrul...

Cu sforțări unite, ofițerul trăgând dinăuntru, ordonanța împingând de afară, reușiră să introducă pe fereastră un cojoc de sentinelă, lung, lat, cuprinzător ca un cort de hatman. Un miros de oaie, întărit de căldura caloriferului, plutea acum în tot, vagonul. Sentimentele de admirație, stârnite de statura bravului ofițer, dispărură după ce le

luminaseră o clipă ochii cu un fulger de satisfacție. Doamnele revoltate strâmbau din nas îngrijorate, apelând tacit, scârbite, la autoritatea unui general care se urcase în ultimul moment, sprinten, abia cărunț, crai, într-un pardesiu cu nasturi ce păreau de aur.

Ofițerii se recunoscură, bucuroși că se-ntâlnesc, cum se recunosc militarii împrieteniți de atâtea greutăți învinse împreună.

— Încotro, Mișule?

— Trăiți, domn general!

— Tot la grăniceri?

— Tot.

— Bine ai făcut că ți-ai luat cojocul, dar miroase al dracului... Te duci pe frontieră?

— Da..

— Ai dreptate, ce să zic, dar prea e de oaie... și nu-i așa frig.

— Știu, dar la munte...

— Te-apucă capul...

— Doamnă, îmi pare rău...

— Scoate-l pe sală, Mișule...

— Pe care sală?

— Așa e... Vagoane vechi... n-au culoar.

— Spânzurați-l afară... Noi am adus așa odată un iepure.

— Pierd cojocul, domnișoară, iepurele e ușor.

— Duceți-vă în altă clasă.

— Nu mai e loc.

— În orice caz, trebuie să vă hotărâți.

— M-am hotărât, doamnă, până la Orșova n-am ce să fac.

— Ce idee să vii în clasa întâia cu cojoc! Abia am plecat din Craiova... o să suferim până la Orșova.

— Iertați-mă!

— Nu te-aș da, dragă, după militar...

— Pesemne mata n-ai ce vorbi.

— Nu mirosim toți a oaie, domnișoară.

— Știu, dar până s-ajungi general...

— Mișule, mi-ai dogorit obrazul, n-aș purta
cojoc să mă tai!

— Cam umple hainele de păr.

— Nu de asta, Mișule, dar eu nici în război...
Nu te supăra, măi băiete, da nu se face... Iartă-mă,
ți-o spun frățește... Tu nu vezi cum umblu eu?

Drept e că duhnea îngrozitor. Mirosul se lățise,
cuprinsese tot vagonul. Trenul alerga ca o nălucă,
luptându-se cu întunericul, lăsând scânteii în urma
lui. Bătrâna se întorsese cu spatele. Cea tânără își
lipise fruntea de geam, cu ochii în lacrimi, căci la
mirosul de oaie se adăogase de la o vreme un
parfum subțire de naftalină ce se simțea delicat ca
mirosul unui bețișor de vanilie în orezul cu lapte.
Și trenul alerga mereu, trecea poduri și cantoane,
sărea, peste stații, încrucișându-se cu alte trenuri,
enervând cucoanele, îndesându-le în urechi toaca
sâcăitoare ce urmărea goana desfrânată, revenind
cu același laitmotiv de simfonie exprimat parcă în
trei cuvinte absurde, chinuitoare... Miros de kojoc!
Miros de kojoc! Miros de kojoc...

Se lăsa frig. Era lună plină. Câmpia acoperită de
zăpadă se învârtea scânteietoare. Pe geamuri
apăruseră florile dalbe. În vagon ațipiseră toți.
Bătrâna, cu gura căscată, fata, îndurerată ca o
madonă, generalul cu fruntea încrețită, cufundat în
planuri războinice, și maiorul, băgat de rușine sub
kojoc.

Într-un târziu, trezindu-se brusc, generalul se
uită îngrijorat în sus, apoi în lături, își plimbă
mâna pe chelie și se acoperi cu chipiul, aruncând o
scuză, neluată în seamă, pentru cucoane „Trage”,
după care se cuibări în colț, cu mâinile în
buzunare. Dar n-apucă să dea ochii în gene, și
tresări din nou, pipăindu-și picioarele:

— Ce dracu trage...

— Ba s-a răcit de-a binelea... Acoperă-te, Gaby.

— Cu ce să m-acopăr?

— Vezi dacă n-ai luat pledul?

— Mata de ce nu l-ai luat?

- Filiași, două minute!
- Conductor, dă drumul la abur!
- Trăiți, domn general, s-a spart țeava.
- Îngheață cucoanele.
- Ce să le fac eu?

Cucoanele erau înghețate, se lipiseră una de alta, ca două orfeline. Trenul, dezmorțindu-se, porni pe fugă. După ce încercă în toate chipurile să adoarmă, generalul se ridică drept, stete o clipă revoltat, apoi stinse cu gest ascuns lumina și se băgă în colț lângă ofițer, acoperindu-se din oficiu cu pulpana cojocului.

Trezit din somn, Mișu privi împrăștiat, se prefăcu adormit și, cu gesturi sigure, de somnambul, aruncă jumătate din cojoc peste femeile îmbrățișate, acoperindu-le până în vârful nasului. Apoi liniște. Nicio mișcare. Trenul alerga în noapte. Un concert de sforăituri, susținut de basul profund al bătrânei, era singurul semn de viață.

— Orșova!

Maiorul ieși din culcuș ca un pui din găoace și, luându-și sabia din rețea, se strecură afară ca un tâlhar, lăsându-i să doarmă sub cojoc.

Mai târziu i-a cununat generalul. Trăiesc pe frontieră, în creierul munților. După ce scaldă copiii, bătrâna îi bagă în cojoc, lângă sobă.

POVESTE FĂRĂ SFÂRȘIT

- Ce poftești?
- Este o femeie care vrea să vorbească cu dumneavoastră.
- Să intre.

O țărancă searbădă, îmbrobodită cu șal de lână peste două tulpane, unul alb cu mărgeluțe albastre, celălalt negru spălăcit, înaintă și se opri halucinantă în mijlocul biroului.

— Săru' mâna.

— Bună dimineața, ce vrei?

Cu emoțiune stăpânită, femeia porni să deșire firul unei litanii, chibzuită cu trudă, se vedea cât colo.

— Eu, domnișorule, sunt văduvă de război cu trei copii. O fată o am măritată la casa ei... Nu-i duc grija... trăiește și sunt mulțumită... N-are pământ, da-s tineri, muncesc la boier și să hrănesc amândoi...

— Lasă asta, spune ce vrei.

— ... Am alt băiat, care va să zică cel de-al doilea, care trebuie să tragă șorțul^[162]... Și așa m-am dus la notar și i-am spus cum m-a învățat și pe mine alții, că eu dacă-s proastă și nu știu carte de loc...

— Ei, și pe urmă?

— M-am dus la domnul notar și i-am spus să-mi facă hârtiile, precum că sunt văduvă, și să-mi dea dosarul că bărbatul mi-a murit pe *frunt*... El zice: „Femeie, dosarul nu poci să ți-l dau, fiindcă nu-l am la mine, trebuie să-l caut și costă cinci sute de lei...” „Cinci sute de lei n-am, că-s văduvă, cum prea bine știi... Să fi trăit bărbatul...” Și-am plecat. Pe urmă, ce ne-am sfătuit noi, femeile, toate văduvele din comună, și ne-am dus la Craiova. Acolo dac-am ajuns, cum ne-am dat jos din trin, ne-am dus la cerc, unde am dat peste un domn ofițer gras de nu se mai află - pesemne de boală - și numai ce-ntreabă: „Ce vreți?” „Apăi, săru' mâna, zic eu ca mai bătrână, am venit și noi să luăm dosaru, că copiii noștri urmează să tragă șorțul...” „Dosarele vi le dau, zice, dar costă zece lei. Vi le-aș da degeaba, dar le plătim și noi, costă doi lei bucata... Sunteți cinci, face zece lei...” precum și era. Am dat noi banii, că încă nici n-am

avut - a dat Maria de-a schimbat o sută - a oprit zece lei și ne-a dat noăzeci de lei restul, puteți întreba și femeile.

— Ei, ei, spune mai departe.

— ... Și am plecat bucuroase să ne punem în trin, să ajungem acas'! Acas' dac-am ajuns, era noapte. Dimineața, cum s-a luminat de ziuă, m-am dus la notar. Nevasta lui, dacă m-a văzut, a ieșit afară și zice: „Tu ești, Frusină?...” Dacă n-o fi cum spun, să dea Dumnezeu să n-ajung Boboteaza!

Presimțind litania, directorul general îi retează vorba cum se cuvine:

— Bine, așteaptă puțin... Niculae!

— Poruncă...

— Du-o la domnul director... Du-te cu cameristu.

— Vino, fă, ncoa!

Directorul era foarte ocupat. Mic, slab, oacheș, cu buzele tivite și părul rar, avea o manie inofensivă. Colecționa bilete de loterie, pe care le prindea ca pe cărțile poștale ilustrate în album, orânduindu-le pe serii, pe culori, pe districte. Avea biletul întâi de la Loteria Ateneului și n-avea odihnă până nu căpăta biletul unu din fiecare loterie. Această particularitate, cunoscută numai de câțiva inițiați, constituia toată valoarea colecțiunii pe care domnul director ambiționa s-o doneze Academiei, cu limbă de moarte.

— Săru' mâna.

— Ce vrei, nevastă?

Ca albina care se suie, cade și se urcă fără sfârșit pe geamul lucios, femeia reluă hotărâtă firul povestirii.

— O țâr' de drept, să-mi scot băiatul de la armată, să muncească, că nu mai aud de urechea asta de loc... huie de gândești că suflă vântul pe horn... de când m-a bătut domnu notar că: la ce m-am dus la Craiova să cer dosarul...

— Du-o la doctor... Uite doctorul... Dragă doctore...

— Eu aş vrea, dacă s-ar putea...

— Ia vezi, doctore.

— ... să capăt un drept...

— Du-te cu doctorul.

— Hai, vino cu mine... Şezi, îi zise cu blândeţe omul de ştiinţă, că-i fi obosită...

— Obosită, domnişorule, zise femeia oftând din adâncul sufletului, că vin tomite de lângă Craiova... Mă pun în trin la gara Livezi şi nu mă mai dau jos până la Bucureşti...

— Ce vânt te-aduce pe la noi?

— Ei, domnişorule, începu femeia grăind cu socoteală, sunt văduvă cu trei copii... o fată am măritat-o la casa ei, nu-i duc grijă... Trăieşte şi-i mulţumită... N-are pământ...

— Vă poşteşte domnul secretar general.

— Auzi, du-te, femeie, lasă-ne... Avem treabă... Ai nimerit-o rău, vino altă dată... N-avem timp de ascultat poveşti... Du-te cu dumnealui... Arată-i, Niculaie, drumul.

— Hai, fă, n-auzi ce spune domnul doftor, să vii aldată...

— Să mai viu... Da' la ce să mai viu?... Gândeşti că-s di colea?

— Da' de unde eşti?

— Sunt tomite de lângă Craiova... Mă pun în trin la gara Livezi şi nu mă mai opresc pân' la Bucureşti...

— Mergi drept înainte... La ce-ai venit?

— Am venit, zise femeia cu speranţă nouă, că-s văduvă şi eu cu trei copii... o fată o am măritată... N-are pământ, da munceşte la boier...

— Ia-o p-ici.

1929

INTERVIU-EXPRES

M-am prezentat domnului prefect să-l interviuez asupra proiectelor sale administrative.

— Am venit să vă cer...

— Să nu-mi ceri nimic...

— ...Sau, mai bine zis, să vă iau un interviu.

— D-alea nici n-am.

— Nu, un interogator, cum s-ar zice, pentru ziar, ca să știe lumea la ce să se aștepte.

— Bun, așa spune, în... cum îi ziseși?

— Intervi, să vă interviuez.

— Bine, poftim, *interviază-mă*, dă-i drumul, că mă grăbesc.

— Domnule colonel...

— Perfect, nu mai sunt colonel, s-a terminat! Ce-am pățit până am deprins ordonanța!... Alt idiot și ăla... A trebuit să-l dau cu capul de ușă...

— Domnule colonel...

— Prefect, mă, tu nu vezi că sunt civil? Apropo, că mă cunoști mai demult, cum îmi șade mai bine civil sau militar?

— Să vă spun drept, omul nu e niciodată mulțumit. Când erați militar, mă gândeam că v-ar șede mai bine civil, dar acum, văzându-vă civil, parcă tot mai bine vă stă în uniformă.

— Apăi că umblu eu și militar. Asta a fost așa, știi, ca să nu mârâie ăștia p-aci, că a venit armata la putere. Mai întâi că nici n-am haine civile; astea sunt și de vară, și de iarnă, și am de gând să nu-mi fac de loc... Știu eu, mai stă ori nu mai stă...

— Poate să stea el, și să plecați dumneavoastră.

— Nu, că mă cunoaște de la Mărășești, știe cum am luptat.

— Ce proiecte aveți pentru viitor?

— Nici unul. Noi nu lucrăm cu proiecte. Am dat ordin să se curețe peste tot. Măine, când oi ieși pe stradă, să nu găsesc un pai!

— Aveți s-aduceți vreo modificare, pleacă cineva?

— Aș, de unde, rămâne toată lumea pe loc. Dar n-are voie nimeni să iasă din oraș. Ordinul lui don general. Am mutat doar biroul, ca să stau sub portretele m.m.l.l.^{163} Așa e oficios.

— Oficial.

— Oficial, oficios, vorba e că nu s-a priceput nimeni! A trebuit să venim noi, militarii.

— Aveți de gând să înlocuiți pe cineva?

— De ce mă-ntrebi?

— Văd că v-ați adus furierul.

— A, nu, ce are a face... P-ăsta l-am adus fiindcă-mi cunoaște ortografia.

— V-ați fotografiat?

— În grup, cu camarazii; personal, de unul singur, niciodată.

— Îmi trebuia fotografia dumneavoastră.

— M-am gândit eu să ți-o dau s-o dai la gazetă, dar nu știu ce să fac. Cum să mă fotografiez, civil sau militar?

— Și civil, și militar.

— Se poate?

— Sigur.

— Bravo, știi că ai dreptate?! Voi, gazetarii, sunteți dați dracului! Eu, domnule, pe gazetari îi divinizez, pentru că, vorba aia: presa e presă, tot presă rămâne, și o să fie presă cât o trăi, pentru că nu putem trăi fără presă... Dar să nu se obrăznicească... Când s-o obrăznici, îl bag... în presă! Scurtă socoteală! De tine îmi place, nu ești prost. Va să zică așa rămâne, una sus și una jos...

— Da.

— Nu. Pardon... Stai, să n-o încurcăm... Care o pui sus, care jos?... Vezi, la asta nu ne-am gândit... Cine-i mai mare, colonelul sau prefectul?... Eu cred că tot colonelul deasupra, întâi, pentru că e mai vechi.

— Dar dacă i-am pune alături?

— Tii, minunat, vere!

— Și scrim dedesubt: înainte și după.
 — Ei bravo! *Ai tăiat gardianul*⁽¹⁶⁴⁾! Vin' să te pup și dacă ai cumva vreo nevoie...
 — Am, domnule prefect, un afurisit de chiriaș...
 — Bun de tot... Trimite-l la mine, că ți-l răsucesc eu... Și laudă-mă bine... adică, ce să mă lauzi, c-am fost rănit de două ori.
 — Știu, să trăiți!
 Știe toată lumea. La revedere!... și când o ieși, îmi dai și mie 500 exemplare să le împart pe la ăia...

EPICURIANUL

SKETCH

MITICĂ, foarte gras.

COSTICĂ, mai gras decât *MITICĂ*.

NAE, chelner, orice vârstă.

La „Parcul bucuriei”.

— Hee... o mie de ani pace! Hai noroc! Ce faci, mă? Stai să bem câte un șprițuleț. Ei, băiete... pst!... Nae, poftim încoa'... Țsta-i chelnărul cel mai de treabă... De când te cunosc eu pe tine, Nae?

— De când vă cunosc și eu pe dumneavoastră... Ne-am cunoscut odată... Or fi, să zic, douăzeci de ani.

— Ce douăzeci, mai mult... Săracul... Când am nevoie de un sutar, mă răpăd la el, și nu i-l mai dau înapoi... Ce zici, Nae?

— Să fiți sănătoși!

— Faci cu ochiul, al dracului pezevenghi!... Nu-i nimic; nu-mi pare rău... trebuie să trăiești și

tu, că ai inimă bună... Uite, îți recomand pe prietenul meu... ne avem ca frații. Ce zici, Mitică?

— De, mă Costică...

— Ei, ce ne dai tu, cevașilea, să mâncăm la iuțeală?

— Eu parcă n-aș mânca.

— Nu se poate, se supără Nae... Las', că aranjez eu ceva coala, pe cinste!

— Zău, mă Costică...

— Ce-ți pasă, eu vorbesc cu Nae... nu te privește... Na, poftim, citește ziarul... Ascultă, Năică, dă-ne niște crap pe varză... două bucăți, potrivite, de la mijloc... alege-le cum știi tu.

— Crap nu mai este.

— Atunci dă-ne câte o blondă, că mie îmi plac blondele. (Fredonând:)

O
d
a
m
ă
b
l
o
n
d
ă
,
C
u
-
o
p
u
l
p
ă
r
o

- Și câte un gulaș vienez.
- Gulaș nu mai este.
- Ce dracu, măă!
- E târziu, a plecat bucătarul.
- Atunci ce ne dai?
- Răcitori sau grătar... altceva n-avem.
- Bun... ascultă colea, că ești dat dracului... Ia două bucăți de mușchi și spune bucătarului că-i dau o halbă să le bată bine, bine, cu cimbru și cu usturoi.
- Fără usturoi.
- Fugi, mă Mitică, n-ai idee, pe onoarea mea... Știi ce bun e? Mă frate, dacă nu ți-o plăcea... Castraveți acri ai?
- Este.
- Pune un castravete cu zeamă și unul crud, tăiat felii, cu mărar și cu ceapă... O știu din Bulgaria, din nouă sute treisprezece... de când ești n-ai mâncat... Hai, Nae, du-te, fugi... Stai, ce vin ne dai?
- Să vă dau o grasă.
- Cu gheață multă... Dar până atunci dă-ne ceva să gustăm... Creieri ai?
- Nu știu.
- Se poate să n-aveți creieri?
- Este, dar nu face pentru dumneavoastră.
- Auzi, Mitică... Bravo, Nae! Vezi, d-aia te iubesc eu pe tine!
- Decât să mâncați să vă fie rău, să paț eu rușine, mai bine vă spun curat... nu face, și s-a isprăvit!
- Uite, mă, cum se cunoaște omul! Vezi, măcar că e chelner.
- Să fi învățat eu carte...

— Nu făceai nimic, ascultă-mă pe mine... Eu n-am învățat? Cu ce m-am ales? Muncesc de-mi ies ochii pentru treizeci de mii de lei pe lună, și notează că sunt director general. Vin când pot, plec când vreau. Da' alții, săracii, vai de capul lor... Ei, ce ne dai așa-nainte?

— Eu zic să luați niște mititei.

— Așa, domnule... Bravo, băiete! Dar repede, mă... Adă tot și să fie rece... Asta-i boala mea.

— Nu-i bine să bei așa rece.

— Ce vrei, mă Mitică, așa m-am deprins... Eu la băi nu mă duc, concediu nu iau... Toți se plimbă, și eu stau... Mă duc din când în când la birou, văd ce-i pe acolo, vin acasă, mă dezbrac la cămașă, mănânc un ghiveci așa cum știu eu să-l prepar, beau câteva șprițuri de se aburește paharul și-i trag niște aghioase, mă... Am o casă ca în codru... Nu tu muscă, nu tu soare...

— Bine că poți.

— Altfel cum crezi c-aș duce-o?

— Eu, *mon cher*, aș vrea să fiu dus undeva în lume. Depart, să stau singur în fața cerului, să nu văd oameni, să nu citesc ziare...

— Frumos cântă lăutarii... Nu? De unde dracu scot atâtea melodii, că nu sunt decât șapte note...

— (Urmărindu-și visul:) ...ori să stau lungit în iarbă, cu ochii pierduți în zarea albastră...

— Teribilă trebuie să fie cârna aia de acolo... Vezi cum râde? Femeia care râde cu poftă, să știi de la mine...

— De multe ori îmi vine să mă duc la mânăstire.

— Maicile sunt date dracului!

— Fără glumă, mă întreb adesea, o fi existând oare paradisul?

NAE (înșirându-le pe masă): Pofțiți mititeii, salata, berea și bateria.

— Da mușchii nu-i aduseși, mă?

— Se frige.

— Uite, mă Costică, paradisul: un șpriț, doi mititei și cârna de colo... *La dame de chez Maxim*,

mă duc s-o aduc... Ne face cu ochiul de-un ceas.

1923

CADOUL

Nae Firulescu sau Bulamac, cum îl porecliseră băieții, pentru că mănâncă mult, bea vârtos și cântărea o sută zece kilograme la Sfântul Gheorghe, fusese bolnav de sciatică și ieșise din casă în ajunul Anului Nou.

— N-aș fi ieșit nici acum, mărturisea el prietenilor, dacă n-ar fi trebuit să-mi iau leafa. S-a dus toate economiile. Nevastă-mea se lua cu mâinile de păr: doctor, rețete, trăsuri... ce să spun, m-a îngrijit femeia cum nu se mai poate. Eu sunt rău de boală, nervos, capricios, fricos vai de lume... Și cu toate astea, nevastă-mea săraca, n-a scos o vorbă... Bea Năică, lasă Năică, papă Năică... Nu dormea noaptea, domnule... Când mă deșteptam, o găseam jucând tabinet cu chiriașul din curte, un căpitan care ține la mine foarte mult... Mi-a dat ordonanța, mi-aducea doctoriile și timid, timid, domnule știi ce timid... Ce dracu mă, zic, mai bine te făceai seminarist... Încă nevasta râdea de el... Zic las nu mai râde, că nici tu nu ești mai brează... Că și nevastă-mea în privința asta... A învățat la călugărițe... Când îl vedea se fâstâcea... Nu scotea o vorbă... Și cum spuneam, d-aia am ieșit fin'că mâine e anul nou, iau leafa să-i cumpăr ceva... Așa parale mai aveam eu, dar ți-u să iau ceva mai bunișor, un lucru care să rămână, să-l poarte...

— Ia-i un inel.

— Inel nu, că are... Are un inel... ce inel!, l-am făcut cadou la logodnă... M-a costat o groază de bani.

— Ia-i atunci o poșetă.

— Are poșetă.

— Știi ce, ia-i o blană.

— Are și blană... Are blană bună... Eu zic, să iau mai bine un patefon... Ne distrăm cu toții și-l ai toată viața... Așa am să fac. Iau un patefon cu plăcile cele mai celebre și cu ac de safir. Treizeci de plăci, fac o dată șaizeci de cântece: Caruso, Trovatore, Herdan...

— Ernani.

— Așa pardon... Iau și vreo două franțuzești, iau și de Iulian...

— Dacă iei de Iulian, ia numai ghiveciu, e renumit... Mai stați?... Mi s-a făcut foame... E unu trecut.

— Mergem, voi ați luat leafa?

— Ehe... să fii sănătos.

— Să te audă Dumnezeu.

— Ești bun de cinste!

— Fac, pe onoarea mea!

— Unde mergem?

— Unde spuneți voi... Dacă vreți, mergem la socoteala subțire... Are un vin...

Plecară. Năică înainte și toți în jur cu pălăriile pe ceafă fumând, râzând, stăpânind trotuarul, ca englezii, Indiile. Năică nu-și încăpea în piele. Simpatia prietenilor era evidentă. Din când în când se oprea cu mutră severă, amintindu-și cu socoteală că a suferit de sciatică și se masa de câteva ori, numai de sus în jos, ușor, cum îl sfătuisese doctorul.

— Te doare?

— Mă doare și nu mă doare... Seara îi vin dumisale pandaliile.

— Da' băiețelul ce-ți face?

— Voinic mersi... Crește și e deștept...

— E foarte deștept băiețelul.

— Așa e, că tu l-ai văzut... Ți-a mă, o să mă dea gata... O să întreacă pe Bernaşav... Știi ce a răspuns unei cucoane?... Era numai ea, cu

nevastă-mea... Ce face tăticu?... Tot ce vrea
mămica... Ai mai pomenit?...

— Extraordinar!

— Minți.

— Pe mormântul mamei, mele... Auzi
ticălosul... Ce face tăticu?... Tot ce vrea
mămica...

— Câți ani are?

— Cinci, merge pe șase.

— Cei mulți înainte.

— Mulțumesc.

— Să-ți trăiască.

— Asemenea... Ei, domnule subțire la
socoteală... Am venit, ce ne dai?...

— Să trăiești, coane Nae!... Bine ai venit
sănătos... Nu v-am mai văzut de mult... Ați fost
plecat, se vede treaba...

— Ba ce plecat?... Era nici să mă mai întorc...

— Zău?

— (Peremptoriu:) Sciatică...

— (Minunat:) Ia uite frate!... Am zis șase
pelinuri, da?

— Șase.

— Mari, mici?

— Îmi pare rău.

— Șase mari...

— Vinee!...

— Am niște mușchiuleț.

— Pune ici.

— Să vă dau cevașilea înainte?

— Dă-ne și umple paharele.

— Șase mari!... Vă place?

— E, bravo!... Beți mă băieți și să mergem...

— Așa e, că tu ai fost bolnav.

— Nu de asta, cu toate că am avut o sciatică
teribilă. Doctorul a spus că e unicul caz în
București... Dar vreau să cumpăr un patefon...

— Mă, spune ăluia să tacă...

— Cine?

— Țambalagiul ăla...

— Lasă-l monșer... Zi-i domnule... Asta-i damblaua lui Bulamac, ai uitat...

— Adevărat. Muzica, atâta stricăciune am și eu, încolo nu dau voie nimănui... Ați văzut... cum am luat leafa, ce-am zis să cumpăr?

— Gramofon.

— Este?... Da plăci nu iau decât două, trei, ca să am în casă... O să comand la Paris, de alea care știu eu... Socoteala!...

— Zicem o dată optsprezece, cincizeci și patru pelinuri mari.

— Câte ai zis?

— Cincizeci și patru.

— Mai pune șase...

— Cifră rotundă... Zicem șaizeci de pelinuri, fac o dată patru sute optzeci...

— Cât?

— Opt lei, nu v-am luat mult... La alții îl vând și mai scump... Șase mușchiuleți, optsprezece mititei... două rânduri de marghilomane...

Singur, pe la douăsprezece noaptea, Năică din cauza sciaticii, venea pe două cărări. Ajuns acasă se dezmetici și plecă să spună căpitanului, chiriașul din curte, că nevasta nu-i nicăieri. Deschise ușa cu mișcarea bruscă a omului stăpânit de o idee și se propti de scaun. D-na Popescu dormea, cu capul ascuns de rușine, la pieptul ofițerului, care o strângea cu timiditate, în brațe, obosit.

Cu ochii roșiți de mânie, Bulamac ridică pumnii asupra celor doi amanți, apoi cu liniște criminală, îi privi îndelung și cu un rictus larg de bețiv, ce joacă o farsă diabolică, ieși tiptil, se întoarse, puse gramofonul pe masă, învârti manivela, așeză placa, desprinse piedeca și plecă închizând ușa binișor, în sunetul marșului „Deșteaptă-te române” cântat de muzica Regimentului 4 de geniu și plecă în lume.

POCĂINȚA

Domnul Romeo Popescu iubea pe domnișoara Jenny Ionescu. Jenny nu iubea însă pe Romeo, fiindcă era bătrân. Dar părinții, frații, verii și nepoții, de o parte, prietenii și cunoscuții, de cealaltă, i-au demonstrat că timpurile sunt grele și că domnul Popescu era nu numai în vârstă, ci și inspector general. Neputând face o căsătorie declinare, domnișoara Ionescu s-a-nclinat în fața destinului și a unui domn cu burta grav înscrisă în curcubeu și-a zis „da”, luându-și adio, nu fără să ofteze, de la prinții care îi populaseră închipuirile de pension. Ca să-și lege zilele în neștire e în adevăr destul ca o fată să spuie o vorbă, pe cea mai scurtă dintre toate, de teamă, s-a gândit poate legiuitorul, să nu-și ia seama dac-ar avea mai multe de rostit.

Ca orice om în vârstă, Popescu adora pe Jenny. O culca sărutând-o pe frunte, o trezea cu vorbe dulci de doică, îi servea la pat cafeaua, îi săruta mâna la plecare, iar la dejun îi aducea delicatese pe care i le băga în gură, după ce o punea mai întâi să închidă ochii.

Jenny se lăsa alintată. Menajul părea unit. Părinții nu mai puteau de bucurie că fata nimerise bine. Invidioșii făceau complimente cu gura pungă, și când îi vedeau trecând la braț pe stradă, ea cu ochii mari, el rotund ca luna ce se iveau de sub pălăria tare, vecinii se mirau de norocul lui.

Cu toate acestea, un spirit fin ar fi observat că de la o vreme Popescu nu mai era același. Îngrijorarea îi pișca inima. Răsărind ca un semn de întrebare, viitorul îi întuneca prezentul. Romeo isprăvisese abia luna de miere, satisfăcut, dacă nu satisfăcător, și se gândea deja la o retragere onorabilă. Simțea că se îngrașă, îi tremurau picioarele și sufla greu. Îngrijorat, hotărî să rărească demonstrațiile conjugale, iar pentru ca să

nu se bage de seamă, recurse la o stratagemă: îndesi inspecțiile. Pleca însă de fiecare dată chinuit de gelozie, urmărit de râsul lui Jenny, care ieșea provocatoare, tunsă băiețește, să-l petreacă pân' la poartă, naivă și pudică, ferindu-și sânii albi de ochii trecătorilor.

Popescu nu era prost. Bărbatul care pleacă se expune, gândea el. Nevasta lui n-avea de lucru. Lipsa de ocupație aduce plictiseală, și când o femeie tânără se plictisește, e coaptă pentru adulter. La această idee se-ndreptă spre birou, scoase din sertar revolverul și-l strecură cu ochii încruntați în buzunar. Diplomat, se ferea însă ca de foc să-și arate gelozia, căci dacă gelozia amantului încântă, a soțului bătrân este ridiculă și neputincioasă. Sărea dintr-un tren într-altul, ducând cu dânsul cămașa de noapte și presimțiri rele.

Dar într-o zi veni radios acasă, aducând primele cireși. Mâncă cu poftă, tachină nevasta, care cedă, uluită de surpriză, și sfârși prin a-i spune vestea cea mare. Ministerul îi pusese la dispoziție un „Cadillac”. Avea în fine un automobil. Efectul se văzu imediat. Jenny îl sărută din toată inima, cu toate că așa cum sta, congestionat la față, istovit de eforturi pe marginea patului, nu era de loc seducător. Jenny era transportată; de ce, n-ar fi putut spune. Cine știe, chiar în momentele de cea mai sinceră expansiune, ce gânduri ascunse zac în substratul conștiinței unei femei?

Intrară din nou în luna de miere. Popescu făcu nebunii: o îmbracă din cap până-n picioare. Cu șapcă de turist și haină de cauciuc, Jenny, cu ochii ei mirați, părea un băiețel de ceară din ușa unei prăvălii cu haine gata. Erau toată ziua pe drumuri. Desigur, și el și Jenny se mai plimbaseră cu automobilul, dar niciodată cu atâta plăcere. Vedeau parcă soarele și pomii pentru-ntâia oară. Plecau voioși, reîntinerit și el, vrăjit de nebunia acestei femei tinere, cutreierând în lung și-n lat Moldova.

Făceau curse mari. Lacomii de spațiu, luau ceaiul la Tecuci și cinau la Piatra Neamț, unde serile sunt reci, oamenii primitivi și nevestele gospodine. Popescu era econom din fire. Slujbaș vechi, știa să inspecteze fără cheltuială. Mânca și dormea pe la dascăli, în paturi întinse cu cearceafuri aspre, ce miroseau a sulfină, la casele unde vedeau lubidragi^[165], urcându-se portocalii pe strașină, rațe legănându-se prin curte și vacă priponită-n livadă.

În ziua de Sfinții Împărați Constantin și Elena erau oaspeții învățătorului din Crăcăoani, sat vecin cu mănăstirea Horaița, sălășluită-n Munții Neamțului. Dascălul, flăcău nătăntol, cu mustața mijindă, cioplit în cremene, pârguit ca un măr domnesc, servea sfios, ca o fată mare, vin rubiniu, răcit în cofăielul cu apă de șipot. Masa era pusă sub nucul din fața casei. Prin fereastra deschisă, gramofonul învârtit din când în când de domnul Popescu invita lelița să culeagă fragi.

Mâncase bine: pui fripiți presărați cu mălai la jar de carpen, caș dulce și faguri de miere. Grădina era parfumată și vinul delicios.

— Asta-i un nectar! exclamă transportat Popescu.

— La lichiduri se zice hectolitru, insinuă roșindu-se învățătorul, regretând imediat, bănuind după râsul inspectorului, ce nu mai contenea, c-a spus o prostie.

Râdeau de el, dar îl priveau cu simpatie: Popescu, pentru aerul său supus și prostănac, iar Jenny, indulgentă, privindu-l cum știe femeile să privească fără să se uite, îi admira cămașa cu râuri de borangic, brațele-i vânjoase și ochii-i verzi ca alunele crude.

— Hai să plecăm, zise de la o vreme Popescu.

— Du-te tu, eu nu merg... Mă simt obosită.

— Ce-ai să faci singură?

— O să stau de vorbă cu mama Floarea.

Mama Floarea, cum îi zicea Jenny, era bunica flăcăului, femeie căruntă și îndesată, cu fața

rumenă, îmbrăbodită cu maramă galbenă.

— Vin' mai ghini și te hodinește, o invită ea bucuroasă, că-i răcoare și ți-oi lăsa geamurile deschise.

Popescu nu făcu nicio obiecțiune. Dorea chiar să rămână singur. Plimbările care la început îl încântaseră deveneau obositoare. Simțea că Jenny se plictisește lângă dânsul. Trebuia să-i țină de urât. De felul lui nu era vorbăreț. Sforțările pe care le făcea dădeau rezultate slabe. Spunea prostii, pe care Jenny le asculta cu gândul aiurea, și dacă n-ai nicio încredere în femeia care vorbește mult, Popescu știa, din experiența unei vieți furtunoase că te poți aștepta la orice de la o femeie care tace.

Ieși cu învățătorul, care-l petrecu cu stângăcie până la mașină. Îl lăsa în urma lui fără nicio bănuială.

„Ce papă-lapte... De ce n-am eu tinerețea lui?” se gândi el, căzând greu pe pernele automobilului.

— Când te-ntorci? îl întrebă nevastă-sa din pragul casei.

— Diseară, la masă.

— Să vii, că mi-i frică, zise ea prefăcută. Să nu mă lași aici.

— Vin, se poate? Culcă-te. La revedere.

— Să-mi aduci vișine.

— Da vișine avem noi destule, răspunse flăcăul închizând poarta, ia numai să vezi mata... E livada plină.

Popescu se depărta cu viteză mică pe șoseaua îngustă care șerpuia albă și bătătorită pe la poalele munților, cu poduri aruncate peste prăpăstii ce îl înfiorau, străjuite de cireși sălbatici cu trunchiuri argintii și de nuci uriași. Sorbea aerul cu poftă și se lăsa în voia soarelui; căci domnul Romeo Popescu, inspector general la Instrucție, ținea la viață. Meticulos și calculat în toate, mâncase în tinerețe cumpătat, la ore regulate, și nu pierduse nopțile. Acum, de când avea automobil, își schimbase viața cu totul. Dormea puțin și-nghițea bucate reci, la-

ntâmplare. Pe de altă parte, aerul tare, nevasta tânără, în fine, simțea din ce în ce mai mult că trebuie, cum îl sfătuisese și doctorul, să fie mai rezonabil, să reducă femeia, printre celelalte ocupațiuni, la o proporție înțeleaptă. „Altfel, îl avertiză doctorul, îți va pompa viața ca pe un mazagran^{166}.” Recomandațiune inutilă. Popescu, care adorase atât de mult femeia, se urca acum în patul conjugal cuprins de panica pacientului care se așază pe scaun la dentist.

Ajunsesse, reflectând astfel, la jumătatea drumului ce-l despărțea de satul Ghindăoani, ținta călătoriei sale, când o pocnitură grozavă îl trezi din somnolența care-l biruise, ca să constate că plesnise cauciucul, că începuse să plouă și că trebuie s-o ia repede la picior dacă voia să se înapoieze pe-nserate, căci șoferul nu luase roată de schimb. În pădure nu se încumeta să se adăpostească, și prin apropiere nu era nicio colibă. Popescu era evlavios: porni înapoi cu cruce-ajută. Pe drum se-ntâlni cu starețul mănăstirii Horaița, cuviosul călugăr Doroftei, și-mpreună, lăsând mașina și șoferul în paza Domnului, punând frica în tovărășie, se-ndreptară spre Crăcăoani. Ploua. O ploaie repede, cu stropi mari ce crăpau frunzele împrăștiind parfum pătrunzător de nuc ce cădea neconținut, cu vânt ce răscolea brazii, cu fulgere și trăsnete ce-i orbeau și-i înnebuneau de spaimă.

Într-un târziu ajunseră. Pe dibuite, Popescu, încărcat de noroi, ud până la piele, se apropie satisfăcut, ca eroul ce așteaptă răsplata vitejiei sale, de casa învățătorului. Deschise ușa binișor. După el intră și starețul, rămas puțin în urmă să stoarcă poalele anteriului. Odaia era slab luminată de o candelă ce ardea deasupra icoanelor ce reprezentau pe Maica Domnului și pe țarul tuturor rușilor. În patul cu vraf de scoarțe așezate pe sipetul de la căpătâi, întinși pe o sarică sură, dormeau duși, obosiți, furați de somn, Jenny și Negruș, învățătorul de la Crăcăoani. El pe-o

coastă, cu pumnii închiși ca un copil, ea cu fața în sus, cu sânii goi și cu gura întredeschisă de fericiri nebănuite.

— Mizerabilii! Priviți-i, oameni buni!

— Păi ce căutăm aici?

— Cum ce căutăm? E nevasta mea, părinte, mai putu să zică Popescu și căzu moale, ca un sac umplut cu lână, în brațele călugărului.

— Sculați! strigă înspăimântat, crezându-l mort, starețul Doroftei. Temeți-vă de mânia celui atotputernic! Orice nelegiuire v-apropie de ceasul din urmă și de împărăția Diavolului... Sculați și vă pocăiți!

Barba albă, ochii ce scăpărau și vocea puternică a călugărului îngrozi amanții, surprinși în puterea somnului. Negruș se făcu nevăzut. Jenny, nespus de frumoasă, căzu în genunchi:

— Am greșit, se ruga ea frângându-și mâinile. Iertați-mă... Învață-mă, părinte, cum să mă curăț.

— Nu se mai poate... să văita Popescu, revenit la viață, uitând că poartă revolver.

— Nu zi așa, fiule. Păcatele sunt încercările lui Dumnezeu. Iart-o, și Magdalena a fost păcătoasă, dar a suferit și s-a pocăit.

— Primesc orice pedeapsă. Sunt vinovată. Mi-a fost frică. Iartă-mă... Fulgera așa de rău!

— Iart-o, maică.

— Dumneata ești, Mamă Floareo?

— Eu părinte. Dă-li-i ci li-i da și mântuiți, că-s tineri și-i păcat.

Călugărul rămase o clipă gânditor, apoi, despărțindu-și barba-n două, întrebă aspru:

— Ai mazăre?

— Am.

— Adu-mi un pumn de mazăre... Ai să faci o sută de mătânii și-ai să-mprăștii sub cearceaf mazărea care-o aduce mama Floarea. Să te zvârcolești în usturime și dureri până la ziuă în patul de rușine în care ai călcat poruncile

Domnului. Și de te-i pocăi cu adevărat, Dumnezeu te va ierta.

— Nu plânge, îi șopti mama Floarea mai târziu, împrăștiind sub cearceaf boabele de mazăre, după cum hotărâse starețul Doroftei, le oprisem pentru băiat, n-are să-ți fie nimic, că le-am adus hierte.

1927

SFÂNTUL DUMITRU

A trecut și Sfântul Dumitru. Bine că a dat Dumnezeu! Îl aștept în fiecare an cu îngrijorare. În afară de belelele casnice, această cucernică sărbătoare îmi impune și obligațiunea să mă duc la niște fini moșteniți, care, de mult ce se întrec să mă mulțumească și să mă onoreze, mă exasperează.

Sunt doi bătrâni care locuiesc parcă de când e lumea într-o stradă dosnică, în afară de orice zgomot.

Sfântul Dumitru e pentru ei sărbătoarea cea mai mare. Cu două-trei zile înainte, scutură casa de iarnă, curăță sobele, pun varză la acrit, și când sosesc la dejun, trebuie s-o botez în calitate de naș, să torn eu prima găleată de apă.

Finii mei sunt oameni simpli, desprinși parcă dintr-un album vechi. El sever, cu barbeți cum nu se mai poartă și cu guler scrobit, cu nasturi de mărgean, cum se purta odată. Ea, femeie corpolentă, cu burta balonată de nașteri laborioase, cu mâinile înăsprite de treburile casei, cu capul plin de rețete de bucate și de leacuri.

Avuseseră nouă copii, din care mai trăiau doi: un băiat mic, în clasele primare, hotărât să devină ambasador, și o fată de nouăsprezece ani, care făcuse profesională, avea buton pe nas, părul

zburat și prezenta particularitatea, pe care finul Dumitru mi-o amintește la fiecare aniversare, ca pentru întâia oară, că e născută și botezată la Sfântul Dumitru, adică tocmai în ziua când s-au cununat ei.

Datorită acestei împătrite coincidențe, sunt obligat să aduc o dată pe an domnișoarei Pulcheria - a fost dorința familiei - un ban de aur, ca să-i poarte noroc, și băiețelului, ceva serios, care să-l pregătească pentru cariera diplomatică, o agendă cu calendar sau o călimară, care să se poată purta, fără să se răstoarne, în buzunar, pentru că finul meu, domnul Dumitru Dumitrescu, e convins că diplomatul trebuie să fie gata să țină și să noteze discursuri, cum se exprima el, retezând aerul cu mâna-i slăbănoagă, la moment.

Afară de mine, mai sunt invitați la masă rude mai mari, funcționari mai mici și meseriași cumsecade, în haine de sărbătoare, rași în frica lui Dumnezeu, care mănâncă, fără să scoată o vorbă, depărtați cuviincios de masă, părăsind tacâmul la fiecare bucată, ridicându-se numai să ciocnească, îndemnându-se din ochi, glăsuind în cor „să trăiască”, adică eu.

Eram așezat în capul mesei. Trebuia să mănânc supă de două ori, de două ori sarmale și un hartan de gâscă friptă pe cartofi, rugat să scuz, fiindcă au fost sarmale, și nu mai mergea să fie pusă pe varză, cum cere tabietul.

Cum finul nu obișnuiește vin decât la zile mari, tulburelul de Sfântul Dumitru îl încălzește repede și, după plăcinta cu mere, odată cu cafelele, după ce s-au pus resturile deoparte pentru mai târziu, cân' i-o veni nașului foame, încep producțiunile.

Debutază junele Cazimir - a fost dorința familiei - care se depărtează lângă ușă, de unde zbiară crescendo: „*Ca un glob de aur luna strălucea, / Și pe-o vale verde oștile dormea...*”^[167].

Dar aproape de sfârșit, nemaivând glas, se încurcă, tuși, o luă de la început, după tonul dat de

finul Dumitru, din fericire, prea jos, și junele Cazimir se înfurie pe noi, porni să plângă, refugiindu-se în brațele finei Gherghina, care îl mângâia cu vorbe dulci: „Mânca-l-ar mama de ce are să ajungă el”, căci fina nu putea zice niciodată la sfârșitul mesei: „diplomat” în ziua de Sfântul Dumitru, lucru de care domnul Mihalache făcea haz, refugiindu-se superior în gulerul scrobit, roșnițel pe margine.

După Cazimir venea, sau mai bine zis urma să vină, rândul Pulcheriei, invitată scurt, ca la școală, de finul Dumitru:

— Treci, Pulcherio!

Atunci se producea catastrofa.

— Nu cânt. Să nu mă pui să cânt, că nu cânt.

— Cântă!

— Nu cânt.

— Cântă când îți zic eu!

— Nu cânt, tată, zău nu cânt.

— Cântă când îți zice tat-tău.

— Nu cânt, mamă.

— Ia taci tu! se răstește finul Dumitru către nevastă-sa. Și de ce nu vrei să cânți, mă rog? o întrebă el scurt, hotărâtor, ca la jurați.

— Pentru că nu vreau să cânt, și sunt și răgușită.

— Da' anul trecut cum ai cântat?

— Anul trecut a fost altceva.

— Cum altceva, ce a fost an?...

— Anul trecut a fost anul trecut, și anul ăsta...

Dar fata n-apucă să isprăvească argumentația, care se anunța atât de strânsă, și o palmă răsunătoare o așeză automat pe scaunul de pe care se ridicase să-și susțină procesul.

— Foarte bine i-a făcut, spuneau meseriașii, care trăiseră viață grea de ucenici. Trebuie să asculte de părinți. Când ești mic, înghiți și faci ce ți se spune. Înțeleg să nu știi, da când știi să cânți așa de frumos! Care alta să fie, ar vrea, da' dacă nu poate, și nu i-a fost dat de la Dumnezeu... Cântă

Steluța, poftim, că ai cântat-o și anul trecut, și încă destul de bine...

— Asta nu se face! protestau energic, amestecându-și glasurile, funcționarii. Într-o zi ca asta, și față cu nașul... Domnișoara e fată mare, nu mai merge să o bați, s-a isprăvit... Taci... nu mai plânge, domnișoară, îți strici ochii degeaba... Scuză și dumneata. S-a întâmplat, s-a întâmplat... mortul de la groapă nu se mai întoarce... Vino și cere pardon, să vă împăcați...

— Lăsați-o, că e încăpățânată... Asta și când era mică nu cerea pardon s-o fi omorât-o... E mândră, ca tat-său...

Finul Dumitru curmă neînțelegerea dând drumul gramofonului, un gramofon cu pâlnie mare și douăsprezece plăci: *Coana Manda și cometa*, *Hora cu naiul*, *Discursul bețivului* și, în fine, *Steluța*, cântată cu ahturi^[168] de un lăutar... „ce sauzea, domle, de parcă cânta la fereastră...”

Din colțul de unde suspina să pornească o moară de vânt, rău inspirată sau antrenată de patosul țiganului anonim, domnișoara Pulcheria aruncă capricios, cu o octavă mai sus, ridicându-se în picioare, un răsunător și prelungit: „În veeci printre-e stelu-u-u-țe”..

— Taci!

— Las-o, Dumitre...

— Nu se poate!

— Lăsați-o...

— Am zis!

— Spune-i dumneata, nașule.

— Las-o, fine!

— Nu, nașule, că se-nvață cu nărav... Trebuia să cânte când i-am spus eu... Acum să tacă!

— Ba am să cânt!

— N-ai să câți!

— Ba am să cânt!

— Cântă dacă-ți dă mâna!

— „În vee...”

Dar o palmă mai răsunătoare decât cea dintâi curmă vecinicia.

— La anul, dacă nu cânti, să știi că te bat.

— Ba poate că nu ți-ai mai face răs... O da Dumnezeu și-o bate-o bărbatu-său...

CE RĂMÂNE

După parada Bobotezii, deși vremea era moale, trecătorii, grăbiți, se afundau în bodegi, adunându-se în jurul cazanelor cu țuică fiartă, afișate tradițional, cu litere fanteziste, pe la vitrine.

Nae, bucureștean sadea, mucalit, dar fără franc, întâlnește pe Gogu și, plin de speranță, într-o zi ca asta, îl aduce vorbind la Mircea, instalându-se cu el lângă ușă, ca să supravegheze intrarea. E tactica bucureșteanului sadea.

— (Frecându-și mâinile:) Ce bem Gogule, șpriț, ori pelin?

— (Scârbit:) Parcă n-aș lua nimic.

— Comandă două pelinuri!

— (Tragic:) S-a dus, săracul! Tu ce zici?... Eu unul, pe onoarea mea, mi se rupe inima...

— Vorba ta. Parcă nici n-a fost. Comandă două șprițuri.

— (Profund:) Parșiv e românul domle...

— De când l-a făcut mă-sa. Bem ceva?

— (Urmându-și ideea:) În alte țări s-ar fi spart toate geamurile.

— Și mă mir. Că suntem tari în geamuri.

— Oare de ce om fi noi așa de păcătoși?

— Neam prost. Fă cinste.

— S-a afișat pe stradă cu litere de o șchiopă... Veniți domnilor... Unul n-a deschis gura... să strige măcar ura, atât, nu mai mult.

— Niște idioți. Ai fost?

— M-am dus de curiozitate să-l văd... Era prăpădit, săracul!

— Mai bine nu te mai duceai, să-ți faci sânge rău. Zi să ne dea cevașilea...

— Oricât, e părinte, tatăl copilului lui... trup din trupul tău, nu-i jucărie... Îți dai tu seama, ce însemnează să fii părinte?

— Ai copii, Gogule?

— N-am.

— Păcat!... Dă-mi o țigară... Era bine să fi avut, nu mulți, unul era de ajuns: o fetiță și un băiat.

— N-a vrut nevasta... Când i s-a dat portretul jos, m-a trecut lăcrămile...

— Măgărie. Zi să ne dea două șprițuri.

— Și să vezi încurcătura dracului, până s-or deprinde preoții să nu-l mai pomenească.

— Vezi-ți de treabă, popii au pomelnicele scrise gata..? Să le învețe că alt ce treabă au... E mai greu de bieții soldați...

— Așa, domnule, vezi nu m-am gândit... până să învețe ăia...

— Și până ne-om deprinde noi... Să te apuci la bătrânețe să înveți alte formule, alte bâzdâgării, îți vine nebunie... Zi s-aducă un șpriț...

— Comandă tu...

— Sunt la os...

— Și eu, tinichea...

— Atunci hai s... ce pisezi lumea de pomană?!

1926

NEPUBLISHATE ÎN VOLUM

SFÂRȘIT DE MANEVRĂ

După un șir de ponoare străbătute cu chinuri și blesteme, după o serie de dealuri ridicate în pieptul oamenilor, care gâfâiau cântând strofe eroice pe aria „pasului de atac”, trupele scăpară la vale, trecând ca o trombă prin satele pustii.

Țăranii, ieșiți la muncă, priveau de pe coaste, resemnați, răzimați în sape, cu mâna în dreptul soarelui, la urgia lui Dumnezeu: păpușoaie culcate, curți invadate, găini zburătuite, copii murdari, în cămăși prea lungi, scâncind, ținându-se de mână. Din sus de tot, legănându-și tulpanul, vine năprasnic la vale o nevastă strigând cât o lua gura: „Leanooo... mânca-te-ar boala, ia, fă copilul din drum, să nu-l calce antilera!...”

Un semnal prelung repetat de pretutindeni, de unul, de doi, de toți corniștii, pune capăt panicii generale, anunțând sfârșitul manevrei, scoțând din pieptul oamenilor istoviți un oftat de ușurare.

— Corvadă la apă!

— Să nu plece nimeni!

— Oamenii să iasă la șosea!

— Domnii ofițeri, la critică!...

Ordinile se încrucișează contradictorii, repetate la nesfârșit, din ce în ce mai denaturate.

Departe, pe o coamă de deal, se profila la orizont silueta generalului, călare, cu escorta lui de lăncieri, bine prinsă într-un petec de umbră pe fondul verde al unei păduri de fagi tremurători, de care păreau lipiți.

— Unde mergeți, domnilor?... Stați să ne adunăm cu toții.

— Unde-i generalul?

— Uite-l colo!

— Să mergem noi pân-acolo?! Asta e bătaie de joc!

— Lăsați vorba!

— Sunteți călare, ce vă pasă!

Încet-încet, trupele se rânduiesc, oamenii se așază, pornesc conduși de maiori, în rânduri, care se disciplinează pe măsură ce se apropie de general, sfârșind pas de defilare, oprindu-se scurt ca la exercițiu, în timp ce comandantul brigadei asculta cu mult interes deosebirea dintre orz și secară, luminos expusă de domnul comandant al corpului de armată.

— A venit toți?

— La mine e toți! anunță victorios un comandant de regiment.

— Partidul roș! s-adresează cu un gest solemn brigadierul, directorul manevrei, către un locotenent-colonel tânăr, absolvent al Școlii de război.

— Domnule general, grăiește tânărul brevetat de stat-major, eu și ofițerii mei vă suntem profund recunoscători că ne dați astăzi ocazia să v-arătăm cu câtă râvnă aplicăm principiile și instrucțiile ce ați binevoit a ne trimete, de care ne-am călăuzit și ne vom călăuzi și în viitor, de care nu ne vom depărta niciodată, pentru că pe ele se razimă tehnica celor două școli mari: franceză și germană. (O mică pauză.)

— (Generalul, roș și binevoitor:) Continuați!...

— Tema mea era simplă, așa cum se petrec lucrurile în realitate...

— (Generalul, clătinând afirmativ din cap:) Continuați.

— ... ea cuprindea în esență următorul ordin: „*Ocupați gara Obilești, zdrobind orice rezistență veți întâlni în cale*”. Să mai citesc tema?

— Nu, nu, continuă cum știi dumneata!

— (Corect, ireproșabil, sigur de el:) Din temă am înțeles că ați voit să ne dați astăzi prilejul unei

lupte de întâlnire, care va caracteriza războiul viitor (pauză).

— (Generalul, clătinând din cap cu competență:) Continuați!...

— Nu era timp de pierdut. Dat primul ordin: marș, gara Obilești. Batalionul din cap, *serviciul de siguranță*.

— ...foarte bine, continuați:

— (Colonelul, râzând cu deferență:) Am continuat marșul și am ocupat gara fără rezistență. Inamicul nu s-a zărit nicăieri. Considerând misiunea îndeplinită, am dat repaus oamenilor mei.

— Partidul albastru! hotărăște generalul, uitându-se sever spre acuzat, un colonel mustăcios, sprâncenat, care purta eșarfă veche, chipiu reglementar și ținea în mână un smoc de hârtiuțe și o trâmbiță, de care nu se servise niciodată, fiind răsuflată, dar pe care ținea s-o arate fiindcă era prevăzută în instrucțiunile manevrei.

— Domnule ghegeneral, începu să expună colonelul, salutând și rămânând cu mâna la chipiu, am primit plicul la ora 7 a.m. Am adunat ofițerii, cum cere regula, și le-am arătat că plicul nu este rupt, ca să nu fie nicio bănuială. L-am rupt...

— Lăsați mâna jos!

— (Colonelul, salutând din nou:) Da, domnule ghegeneral! Am iscălit plicul și am luat cunoștință...

— Bine, bine, colonele... astea se știu. Treceți peste astea...

— Să vă citesc atunci tema...

— Colonele, tema se știe. Cunoașteți tema, domnilor, nu este așa?

— (Ofițerii, plictisiți:) Da, da, o cunoaștem!

— Spuneți măsurile... ce măsuri ați luat pentru îndeplinirea misiunii dumneavoastră?

— (Colonelul, salutând regulamentar:) Am adunat ofițerii...

— (Generalul, iritat:) La ce oră vi s-a semnalat inamicul?

— (Colonelul, salutând mai reglementar:) Vă spun numaidecât. Le am toate notate aci, afirmă el arătând pumnul.

— (Generalul, căutând să se stăpânească:) În fine, ce ați făcut când vi s-a semnalat inamicul?

— (Colonelul, salutând intermitent:) Am făcut următorul raționament: de înaintat, zic, nu pot să mai înaintez, având inamicul în față. Să mă întorc înapoi (hotărât de moarte:) ferească-te Dumnezeu! În dreapta mea erau semănăturile, și ordinul dumneavoastră, pe care-l am la mine și pe care l-am citit domnilor ofițeri, prevede că semănăturile să fie considerate ca un teren impracticabil. (Sever:) Așa am dat ordin și așa s-a procedat! Și atunci, spre norocul meu, am apucat-o la stânga, și (râzând bătrânește:) Dumnezeu mi-a ajutat să surprind toată coloana inamică a partidului roș tocmai când trecea podul. Timp de o jumătate de oră am ținut această coloană sub focurile mele de infanterie și artilerie, așa că eu socot că acea coloană a fost completamente distrusă.

— Da, e prea adevărat... numai că acea coloană era din trupele dumitale. Era batalionul de vânători al dumitale, care venea s-atace concomitent.

— Ei vezi, asta n-am știut... Să fi știut una ca asta, mă duceam până-n pânzele albe! Eu acu v-aud pe dumneavoastră.

— Dar bine, colonele, n-ai primit ordin?!

— (Colonelul, vexat de așa bănuială:) Le-am primit, vai de mine, se poate?... (Arătând pumnul:) Le am toate colea... Da' nu strica dacă domnul maior de la vânători mi-ar fi trimis vorbă... un cuvânt era de ajuns. Între camarazi... noi când eram la Plevna...

Generalul dete pinteni calului și dispăru, urmat de lăncierii care se săltau ușor în scări, răsărind neregulat în zare.

— Ce păcat c-au fost de-ai noștri! Bine-i prinsesem, domnule!... spunea colonelul

brigadierului cu care era *clasă*, pe când ofițerii se împrăștiau grăbiți.

1920

COLONELUL BERONEANU

I

Colonelul Beroneanu, boier cu barbă neagră, inspirase de la început ofițerilor o încredere deosebită, pentru că venea direct de la comenduirea pieții București, unde se fabrică generalii, și era singurul ofițer care poseda cal amputat de coadă în garnizoană. Această considerațiune, consolidată de briliantul mare ce purta în degetul mic, era considerabil sporită de teoria luptelor moderne, pe care o cunoștea din auzite și cu care turbura traiul ofițerilor ce-și împlineau liniștit anii de pensie. Încolo, om bun de petrecere, veșnic în societatea codănacelor, pe care le strângea de braț, le ciupea de obraz, se apleca după minge pentru a le admira pulpele și, ridicându-se cărămiziu la față, le făcea toate gusturile, organizând excursiuni, prelungind seratele sub ochii mamelor indulgente, pline de speranțe și de mândrie.

Colonelul purta ghete late, pantaloni largi, tunică lungă - tacâm de om așezat, și, prin contrast, scărpinându-se mereu în barbă, vorbea repede, gângăvit, nerăbdător să ia oricui vorba din gură.

Instrucția o lăsase pe seama ofițerilor tineri. Mitraliera era la ordinea zilei. Un singur ofițer cunoștea această armă nouă, cu care într-o bună zi se pomeni înzestrat regimentul.

Terminând inspecția unei perioade de instrucție, colonelul, înfășurat într-o pelerină vastă de păr de

cămilă, model elvețian, se îndreptă, urmat de o escortă respectuoasă și respectabilă de ofițeri de toate gradele, spre locul unde avea să examineze compania de mitraliere. Locotenentul, care urmasse o școală specială, rânduise desfășurarea exercițiilor astfel ca să se poată urmări succesiv întrebuițarea mitralierii în luptă: despachetarea, punerea în bătaie, încărcarea, focul și înlocuirea țeavii, din cauză de accident în timpul tragerii, operațiune ce se traducea prin înștiințarea: „*Țeava în defect*”, formulă care, redusă la scara gradelor inferioare, se transforma într-o comandă scurtă: „*Țeava defect*”, pe care soldații o înțelegeau foarte bine, schimbând la moment țeava presupusă stricată.

Exercițiile și desfășurarea cu lux de semne, semnale și comenzi, cu repeziciuni exagerate, stârneau progresiv admirația colonelului, care transmitea suitei ce prindea el din explicațiile tânărului comandant de mitraliere: „Observați cum se despachetează?... Vedeti cum se despachetează?... Așa se despachetează... Uite, acum o pune în bătaie!”

Exercițiile se succedau fulgerător... „Țeava defect!” răcni ofițerul, oprind tragerea, sigur de efect, făcând semne disperate pentru a accelera mersul unui soldat, ce venea pitulându-se ca la război, purtând glorios pe umeri țeava de schimb.

— Eee... mă rog, mă rog... Am văzut... am văzut... Ce e asta... ce e asta? protestă indignat colonelul, scărpinându-se furios în barbă. Ai stricat țeava, aa... asta-i armă delicată, domnule, o dai pe mâna Țopârlanului...

— Nu, domnule colonel...

— Nu se poate, nu se poate... Fugi cu țeava de acolo, vrei să mă-nșeli?... Eee... e rușine, domnule... s-a trecut timpurile...

— Nu, domnule colonel, numai pentru exercițiu...

— Ce exercițiu?... Să strici țeava?... Strânge, domnule, să trimiți țeava la arsenal, s-o repare în

contul meu... Nu știi, nu știi...

— Domnule colonel...

— Fugi, fugi... Asta-i armă delicată, domnule, să le bagi la magazie, să nu mai umble nimeni.

II

În directivele trimese regimentelor de comandanții superiori, educațiunea corpului ofițeresc era calul de bătaie al generalilor. În urma acestei crude recomandări, luni, ofițerii nu mai aveau odihnă. După exercițiile și teoriile obișnuite, se strecurau printre picături, în orice zi, jocul de război, conferințe felurite, scrima cu floreta, călărie, dans, cor pe patru voci, și altele...

Colonelul Beroneanu, care ocupa o cameră la Cercul militar, era sufletul acestor întruniri, punând la dispoziția ofițerilor amintirile unei călătorii unice la Nice - colonelul pronunța *Nița* - și un gramofon perfecționat, cumpărat anume pentru ei, în considerațiunea că muzica înnobilează sufletul.

— *Nița, Nița*, domnule! Trebuie să vedeți *Nița*... Cald, cald de tot, mai cald ca-n casă. Iarna - lămâi, portocale...

Grație repetatelor sale povestiri și ale unui caleidoscop minuscul adus din voiaj, cu vederi din renumita stațiune climaterică, ofițerii cunoșteau *Nița și împrejurimile ei* mai bine decât județul lor. După ce se extaziau în ordine ierarhică în fața vederilor din *Nița*, colonelul se-ntindea în pat, în papuci de brunel^[169] și veston de casă, s-asculte bucăți celebre cântate la gramofon de artiști cu reputație mondială, Carusso, Schlezak, Selma Kurz, Kubelic, Ciolac și alții erau ascultați la rândul lor, cu aere de copii cuminți, de ofițeri ce ședeau pe scaune în jurul patului, pe care-ntins, cu ochii în tavan, cu gândul aiurea, se scărpină în barbă colonelul.

— Frumos, frumos! Ia vedeți, domnilor, ce bucată e asta? S-o repete...

— *Avea* Maria, vesti sublocotenentul Popescu, după ce se informă la ofițerul însărcinat cu producțiunea muzicală.

— Ăăăă... *Avea* Maria... Ce-avea Maria?... Prost ești, domnule, ce dracu?! N-ai învățat latinește... *Ave*, se zice *Ave Maria*, adecă: „Noroc, Marie”, știu și copiii!

1923

ÎN TREN

E-n sâmbăta Paștelui. Trenul zis *personal* a fost luat cu asalt de oameni care-și fac aceeași socoteală: că fiind plicticos, nu-l ia nimeni. Călătorii atinși de nebunia plecării, cuprinși de panică la ideea că nu vor ciocni ouă roșii la timp, se-mbrâncesc, se calcă, strivesc pălării de cucoane și copii mici, înăbușe doamne corpolente, pătrund în vagoane pe fereastră. Clasele gem de oameni cu muștaru la nas. Țărani și soldați roiesc pe vagoane, pe scări și tampoane. Trenul se mișcă, în fine, într-un vaier de urlete și blesteme, tăiat de un fluierat strident, strigătul de indignare al mașinii revoltate.

O doamnă fină, simplă, elegantă, voalată și parfumată cu discrețiune, umblă din ușă în ușă, pe sala unui vagon de clasa I-a, ocupat numai de domni, sperând să-și facă loc într-un compartiment.

— Mă rog, mai este vreun loc liber?

— ...

— Mă rog, domnule, locul acela e ocupat?

— 'm ocupat.

— Și acela?

— 'pat.

Contrariată, făcând o mină adorabilă de copil alintat, doamna - nostimă, nu mai încăpea îndoială - rămase pe sală, privind pe geam în întuneric. Un domn gentil, cu scufă de voiaj, cu papuci de crocodil, confortabil înfășurat într-o pătură moale, mătăsoasă, cu burta plăcut agitată de rulajul vagonului, o invită, scoțând din gură un muc de havană veritabilă, pentru a-i surâde și oferi grațios:

— Ședeți pe cufărul meu.

— ...

— Ședeți.

— ...

— Ședeți, ședeți...

— ...

— Șezi, nu-ți fie frică. Nu te uita că e de paie. Câte a văzut el!... Șezi... Mergi departe?

— ...

— (Intimidat:) Nu vreți să stați? Vă privește, nu eram obligat. Știu eu ce vreți dumneavoastră... Adică scoală tu să șed eu. Asta, să mă ierți dumneata... Eu nu dau locul meu din principiu, da' fiindcă sunteți damă, dacă consimt și dumnealor să ne strângem nițel... Pofțiți între noi... oamenii buni se-mpacă. Poftim coalea...

— ...

— Nu vrei nici așa? Treaba dumitale!

— ...

— Faci mofturi, atâta pagubă! Rămâi pe sală. Eu v-am spus, pofțiți între noi. Nu vreți, altă chestie. N-o să vă dăm locul nostru. L-am plătit, ca și dumneata. Cine vine întâi. Ai drept să reclami... O dată ce ai plătit, sunt datori să-ți dea loc. Reclamați, de ce nu reclamați?... A mai fost așa un caz ieri, ba nu, alaltăieri... tot cu o damă. Așa, că ieri eram acasă... Uită omul de la mâna pân' la gură. Am vrut să plec ieri, da fiindcă era marți, nevasta... parigorii⁽¹⁷⁰⁾... Și a reclamat, și i-a făcut loc. Noi încă trăsesem perdelele, eram numai eu și un negustor de la Tecuci. A venit conductorul și a deschis numaidecât... Ei au chei anume...

— Biletele!...

— Teribilă meserie mai aveți și dumneavoastră... Fără odihnă... Când dracu dormiți, nenișorule?... Barim aveți vreo leafă bună?

— Vai de capul nostru!

— Cereți, domnule, să vă dea. E dator. Puneți-vă în grevă.

— Apoi să credeți că acolo o să ajungem. E cinci lei o pâine. Am șase copii... Aveți bilet?

— Am, se poate fără bilet?

Și scotocindu-se prin toate buzunarele, domnul instalat comod, sfârși - după ce toți pierduseră răbdarea - să-și găsească biletul, pe care-l întinse ca și cum ar fi dăruit ceva conductorului.

— Dumneavoastră aveți bilet de a doua. Vă rog să treceți în clasa II-a.

— Cin' ți-a spus?

— Aici nu puteți sta.

— Dă-mi loc.

— Pofțiți acolo; dacă o fi, vă facem loc... Altfel, plătiți diferența... e domnul controlor în tren.

— Dumneata nu vezi că nu e loc?

— Asta nu ne privește.

— Cât e diferența?

— O sută șaiszeci de lei... Acum se plătește pe zonă. Dacă nu plătiți până la Titu, de la Titu înainte vă taxează îndoit.

— Cum ai spus? Asta-i tâlhărie! O sută șaiszeci de lei! Nu dau eu banii mei statului, s-aveți de unde fura dumneavoastră!

— Atunci treceți la a doua, că plătiți amendă.

— Mă duc, mă duc, nu te teme... Ce, crezi că nu mă duc?... Pofțiți, doamnă, în locul meu. Puteți răci, nu stați pe sală.

PANTĂ SAU CONTRAPANTĂ

Regimentul, special alcătuit pentru un exercițiu care urma să se desfășoare după cele mai noi principii de luptă, ocupase o poziție în fața satului Bolintin.

— Ce-i asta?

— Pantă.

— Bine e?

— Eu zic că da.

Comandantul, un ofițer distins, se plimba satisfăcut de instalare și aștepta nerăbdător, fumând țigări repetate, pe general.

După un semnal prelung, un automobil stopează, într-un nor de praf. Generalul coboară greoi, preocupat cugetător, și cu pași mășurați se îndreaptă spre un grup de oameni, comandați de un sublocotenent nou-nouț ieșit din școală.

— (Napoleonian:) Ești bine așezat aici?

— Da, domnule general.

— (Rece:) Te mai întreb înc-o dată. Ești, bine?

— Da.

— (Sinistru:)...Domnul maior ce zice?

— E bine, domnule general.

— (Nervos:) Nu, nu, nu! Nu e bine, nu e bine! Nu e bine! Nu e bine! Unde vă găsiți?

— Sub creastă.

— Și e bine?

— Eu cred că da.

— Nu!... De o mie de ori, nu! Ce-i asta?

— Pantă.

— Bine e?

— Eu zic că da.

— (IstERIC:) Nu, nu, nu! Pe contrapantă, domnule maior, pe contrapantă, domnule maior, pe contrapantă, domnule maior!... Pe contrapantă, domnule sublocotenent!... Poziția se ia pe contrapantă, domnilor ofițeri... pe con-tra-pan-tă! Ați înțeles?

— Pe contrapantă?

— (Mieros:) Daa, daa, daa, pe contrapantă, domnule maior, pe contrapantă!...

— Domnule general...

— (Milos:) Vrei să discutăm?... (Autoritar:) Ce-i războiul? Formație?... Vax!... Manevră?... Rahat! (Inspirat:) Terenul... terenul!... Aici te ngropi... (Transfigurat:) Aici moare infanteria, care nu-i regina bătăliilor, cum s-a zis de unii, ci regina morții. Regina morții. (Dramatic:) Da, a morții! Căci mor popoare, moare lumea. Unde? *Pe teren!* (Implorator:) Ei bine, pentru Dumnezeu, n-o asasinați în pantă, lăsați-o să moară creștinește, pe contrapantă. Ați înțeles?

— Da, domnule general.

— (Modest:) Mă rog, v-ați convins, sau răspundeți numai așa, de complezență?

— Ne-am convins.

— (Șiret:) Ei, atunci să-mi spună domnul sublocotenent, de ce în contrapantă și nu în pantă?

— Pentru că e mai bine în contrapantă.

— Da-n pantă nu e bine?

— E bine și-n pantă.

— Ei, când s-așează în pantă și când în contrapantă?

— ...

— Să ne spună domnul maior.

— După noile metode...

— (Obsedat:) Nununununu!... Fugiți cu noile metode... Să n-aud... S-au dus, să nu mai vorbim de ele!... Să mă slăbiți cu noile metode. Scurt: Pantă sau contrapantă?

— Domnule general...

— (Indulgent:) Destul, am înțeles. S-a isprăvit!... Nu știți, și aveți dreptate. Chestiunea se pare ușoară, dar e foarte importantă și nu sunt mulți din cei cu noile metode care s-o cunoască. (Șmecher:) Tot laăștia bătrânii veniți, în ochiul și experiența noastră e nădejde... (Serios:) Să știți de la mine: Trupa se așază de regulă pe contrapantă...

Și când n-ai contrapantă, te așezi în pantă.
(Genial:) Se cere însă o condiție: să știi unde sfârșește panta și unde începe contrapanta.
(Conciliant:) Aici se prezintă însă un caz special: Panta se confundă cu contrapanta; n-aveți, propriu-zis, nici pantă, nici contrapantă, așa că-n definitiv v-ați așezat bine... (Spiritual:) De unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere. (Intransigent:) Dac-aveai însă contrapantă...

1924

RECUNOȘTINȚA

Seară de iarnă. Cărnă, grasă și cu cărare dreaptă, doamna Musceleanu lucrează cu ușile zăvorâte un jersey oranj cu iglițe mari de os.

Convalescent, Musceleanu, rentier, după o admirabilă operație de apendicită, se prăjește, fericit că trăiește, într-un fotoliu la gura sobei. Plin de inele și de recunoștință, chibzuiește cu doamna Musceleanu onorarul medicului, cu care făcuseră cunoștință la băi și se socoteau prieteni.

— Plătește-i după tarif.

— Aș, mi-e prieten, nici nu cred să primească, mai degrabă îi fac un cadou.

— Ce cadou?

— Așa, un obiect... Am văzut la Finkelstein un Esculap.

— Ce zici că ai văzut?

— Un Esculap.

— Doamne ferește!

— Ce ți-e, soro... o statueta! Esculap, nașul medicinei. El, doctor, se potrivește admirabil! Ia, așa-i de mare, cu o dedicație: „Recunoștință eternă”, de alamă galbenă, și dedesubt anu și data, cu numele meu.

— Fugi, omule, ce statuie te găsi, să te coste cine știe cât?!

— Costă, sigur că costă. Dar parcă nu-ți vine. A fost operație.

— Mare lucru, *apelnicită*!... Azi toată lumea pune ventuze. Baba Ileana, cum făcea claponi la țară, un deget, și gata... câte optsprezece pe zi. Operația lui putea s-o facă orice bărbier, n-am văzut eu? Nimica toată!

— Știu, ai dreptate, dar, oricum, trebuie să-i dau ceva. Statueta nu, și eu zic... e prea scumpă.

— Fugi, nu mai umbla!

— Poate mai degrabă o trusă.

— Crezi că are să fie mai ieftină?

— Vreo trei-patru mii.

— Ce, ai înnebunit?

— Nu, frate, zic și eu așa...

— Dă-l încolo, ca prieten nici n-ar trebui, să-i fie rușine!

— De câte ori a venit?

— A venit o dată înainte de operație, și pe urmă, la sanator.

— A mai venit, mi se pare.

— Și dacă a venit, las' să vie, de ce-i doctor?

— Vorba ta, am să-i dau o tabacheră, și pace!

— Ba eu, în locul tău, i-aș da o chibritelniță.

— N-ar fi rău. Păcat că e prea mică. Cheltuiești bani și parcă nu dai nimic.

— Nici atâta n-ar merita, nu vezi, s-a boierit de la o vreme, trimite felcerul să te panseze.

— Ce-i pasă, a făcut avere... oare ce dracu să-i dau?

— (Marița, de la ușă:) Coniță, a venit Gligore de la don maior și a adus un iepure.

— Zău? Braavo, minunat, îi dau iepurele! Asta se face. E chiar distins să trimiți cuiva vânat.

— Bâz! Pentru că te-a tăiat? Atâta să trăiască el! Dacă te omora?

— Se putea întâmpla o complicație cât de mică... A avut noroc că-s rezistent, pe altul îl da

gata.

— Dă-i încolo, că-s toți niște șarlatani! Știi ce? Mâncăm iepurele și-i trimitem blana.

1925

MASĂ COMUNĂ

*„În fine, domnii comandanți de
regimente vor întruni cât mai des ofițerii
la mese comune, pentru a face educația
celor tineri, a-i deprinde să vorbească în
lume, cercetându-i dacă se țin la curent
cu teatrul, cu literatura, în general cu
orice mișcare intelectuală.”*

(Fragment de ordin)

— Ce-i asta?

— Mâncare de pui.

— Adă peștele, boule! Învățați-l, domnilor... Peștele se dă întâi. O să vie domnul general, ne facem de râs.

— N-avem pește.

— A, bun... altă socoteală. Adă mâncarea, mă... Credeam c-aveți pește. Adă mâncarea.

— Nu luați supă?

— Na, vezi că nu știți? Supa la americani se dă la urmă.

— Noi...

— Știu... Eu tot așa am apucat. Acum dă-i cu supa, da-n viitor, când v-o întreba cineva, să știți, să nu vă surprindă, supa se poate lua și la urmă... Ați primit bocancii?

— Eu i-am primit.

— Eu nu i-am primit.

— Să-i primești... să-i primiți... să-i primească toată lumea. Vreau ca de Zece Mai să defilăm cu bocanci noi.

— Nu se mai defilează.

— S-a suprimat defilarea.

— Mai bine. Atunci dați bocancii înapoi... Să nu dea sfântul să văd un soldat cu bocanci noi! Da' să lăsăm asta, să vorbim de altceva. Ce ați mai cetit?

— Eu am cetit.

— N-ai cetit nimic!

— Pe onoarea mea!

— Nu-ți mai da onoarea... Nici eu nu ceteam când eram ca dumneata. Cetiți, că nu merge. Să cetiți cartea lui domnu' general Obedeanu... Zice că e foarte bună... S-o cereți la aghiotant, am luat câte un exemplar pentru fiecare. Apropo, să nu uit... Unde-i ofițerul cu aprovizionarea?

— Aici.

— Să nu mai pui ceapa unde ai pus-o anul trecut... Nițel mai la vale.

— Lângă șosea?

— Nu... Ce, vrei să s-agațe lumea de ea?... S-o pui aproape de bordei, să aibă măgarii ăia ochii pe ea... La teatru ați fost?

— N-am fost.

— Rău! Dă-le, domnule, scont, să se ducă la teatru! Unde am avut eu norocul dumneavoastră?... Pe vremea mea nu se pomenea teatru... Așa, rar, câte o trupă rătăcită... da ieșeam la cafenea... schimbam o vorbă, jucam o tablă. Care știți table?

— Eu.

— Și eu știu.

— Ionescu le joacă bine.

— Cine, dumnealui?

— Eu.

— Le joci bine?

— Așa cred.

— Unde le-ai învățat?

— Le știu de mult.

— Nu știi nimic... Adă tablele, domnule, să vedem ce știe dumnealui... Cu muierile cum stați?

— Bine.

— Ferice de dumneavoastră. Ia dă, domle... Ce-ai dat? Patru?... Nu-i bun! Șase... poftim... Prin urmare, nu uitați că-n fiecare joi avem masă comună.

— Prea mult.

— La cincisprezece zile... poftim! Vă convine?

— O dată pe lună e suficient.

— Vreți o dată pe lună?... Bine... Atunci, la o sărbătoare, așa, când o fi, v-anunț eu... Pă ce jucăm, camarade?

1927

SINUCIGAȘA

În iatacul ceruit cu patimă, în miros de busuioc ce se usca la icoane, țata Tinca își dăscălea odorul:

— De, că are ochi frumoși...

— Dă-l încolo...

— Te rog eu... Ascultă-mă și pe mine, fă-mi plăcerea asta.

— E atât de urât...

— Zi-i bărbat... unii mai așa, alții mai așa... Om și el, ca toți oamenii... harnic, deștept...

— ... de dă-n gropi!

— De, că nu e așa prost.

— Cât a stat lângă mine, n-a scos o vorbă.

— Da' tu de ce nu vorbeai?

— Ei, ce era să-i spun?

— Vezi, bagă de seamă, că poate vine azi să te ceară.

— N-are decât să vină, îi spun că nu-mi place, și gata!

— Da' cin' te lasă?... Parcă e pe voia ta?! Nu mă face, c-apoi pe urmă, știi...

— Zău, mamaie, nu-nțeleg ce te amesteci... Nu-i treaba matale.

— Mă rog, mă rog...

— Eu îți spun dinainte că nu-l iau.

— Ba ai să-l iei, că ești duduie cuminte și ai s-ascuți pe mămica...

— Nu-l iau, mamaie.

— Ei, vezi, asta nu-mi place! Știi că sufăr și sunt bolnavă... Vrei să mor, să mă mănânce viermii?...

— Doamne, mamaie, pesemne mata n-ai alt *suflet* de vorbă...

— Frumos îți șade... Eu îi vreau binele, și uite ce dă dintr-însa!

— Dacă eu nu vreau să mă mărit... Ce aveți cu mine?

— Ba ai să te măriți!

— Ba, iacă, n-am să mă mărit!

— Să știi bine că te omor...

— Omoară-mă!

— Da bine, fată hăi, ai înnebunit, ori ce-ți este?!... Hai, nu plânge... Taci și fii cuminte. Nu-ți vrea nimeni răul... De ce nu vrei să-l iei?... E tânăr și e și doctor...

— Are niște urechi...

— De, oameni buni, eu ce-i spun, și ea la ce se gândește... Cusurul ista să-l aibă... Nu se caută asta... Să fie delicat și cu caracter.

— Da' cine știe cum e... Parcă l-am mai văzut decât o dată...

— Ba să mă ierți, mă rog dumitale, că l-ai văzut la Înviere.

— Nici nu m-am uitat la dânsul. Umbla cu pălărie de paie... Parcă era dracu!

— Fugi de-aice, că m-ai supărat. Dacă vorbești așa. Mă duc.

Rămasă singură, Felicia - țața Tinca îi zicea *Felisi* - ușurată de un ropot de plâns potolit ca o ploaie de vară, turnă apa în lighean, își răcori ochii, își tăvăli obrajii în pudră, ca pentru prăjit, și rămase pe gânduri. Avea optsprezece ani și iubea din vedere un căpitan de călărași, om stătut, care

trecea călare legănându-se pe la fereastra ei, fără habar. Felicia încercase toate mijloacele de seducțiune: citise cu ochii plecați; cântase din gură la pian, cu geamurile deschise și gătită în *robdeșamburu* aprins, îi trimisese bezele suflate în palmă din fundul odăii. Romanul era însă pe sfârșite. Acțiunea se desfășurase normal, repede și brutal; amor neîmpărtășit, contrariat de o căsătorie cu sila, deci eroina trebuia să moară. Înfrigurată de această hotărâre supremă, gândindu-se la senzația ce va stârni în societatea pașnicului orașel, se așază la toaletă între două lumânări aprinse, care transformau iatacul în cameră mortuară, și scrisese trei scrisori; una: „*Mămăicăi mele*”; alta: „*Celui care nu m-a înțeles*” și a treia, cea mai lugubră, adresată: „*Procurorului*”, și care începea așa: „*Nu învinuiți pe nimeni. M-am sinucis singură.*”

Era pe la toaca de seară. Costache Brăghici, un dolofan cu mustață blondă, plecase de acasă cu inima friptă. Mort-copt, trebuia să ceară azi mâna Feliciei, căsătorie pusă la cale de viitorii cuscari, ca să împreune nu două ființe vii, ci două trupuri de vie, ce stăpâneau de veci și vecini în Cotnari. Așa hotărâse conu Alecu, tatăl doctorului, om aspru, trecut de șaptezeci de ani. Dar lucrul nu era ușor, Costache Drăghici, medic de plasă, era chinuit și el de o dragoste nenorocită. Avusese legături cu nevasta subchirurgului de la spital, care-l lăsase, ca și pe bărbatul său.

Se apropia, rău dispus, de locuința țatei Ilinca, cu jalea din suflet temperată puțin de mândria că o fată drăguță ca Felicia se gândea să-l ia de bărbat.

Timid din fire, doctorul intră în casă de astă dată cu oarecare îndrăzneală. După socoteala lui, acela care-și declarase dragostea trebuia să facă toată cheltuiala de vorbă. Necunoscând încă rânduiala oamenilor, nimeri de-a dreptul în odaia duduului.

Surprinsă tocmai când așeza scrisorile în evidență, Felicia dete un țipăt.

— Vai, cum m-am speriat!

— Scuzați-mă.

— Nu face nimic... Așteptați-mă... Viu numaidecât...

Și dispăru, pentru ca să reapară peste câteva minute în rochie neagră, cu coadele despletite în semn de doliu.

Costache se simți dator să-i facă un compliment:

— Vă șade foarte bine cu părul pe spate.

— Ți se pare matale, răspunse Felicia, furând oglinda cu coada ochiului.

Prins în rolul lui de pețitor, doctorul căuta să-și aducă aminte ceva din câte citise, dar nu găsi nimic. Nu-și putea lua gândul de la nevasta subchirurgului. Își amintea de toate: plimbările de la grădina publică, balul de la prefectură, la care dansase ca niște nebuni, dar mai ales nu putea să uite ultima întâlnire și se simțea dezonorat că stă la picioarele unei străine, gata să-i înșire aceleași cuvinte de dragoste. Se socotea criminal. Nu îndrăznea să se miște, nici măcar să-și deschidă gura.

— Scoal' mata, că trebuie să vină mamaia.

Era numai o închipuire. Țața Tinca umbla, ce-i dreptul, pe la ușă, dar nu se gândea de loc să-i supere, bucuroasă că n-aude nicio vorbă.

— De ce râzi mata?

— Nu râd, răspunse Felicia mușcându-și buzele.

— Ba râzi de mine... Știu, nu poți să mă iubești, dar sper poate că mai târziu...

Un cârcel îi înțepenisă piciorul... „Am stat destul, se gândi el. E timpul să mă ridic”, și încruntându-se de durere se așeză pe canapea, lângă duduia. Urmă o tăcere ce-i căzu pe cap ca o năpastă. Începuse a se întuneca. Felicia aștepta nerăbdătoare s-audă declarația ca să-i spună dezamăgită că nu-l poate iubi din dragoste și să-i propună, cum e regula, să rămână prieteni.

Văzându-l așa de nădușit și încurcat, îl întrebă înduioșată:

— Mă iubești mult?

— Nu! izbucni el cu voce răgușită, cu ochii rătăciți, aruncându-se din nou la picioarele Feliciei, împietrită de groază și nedumerire.

Pornit să se spovedească, nimic nu-l mai putea opri. Strângându-i pulpele calde, simțea o plăcere nespusă să se umilească, să nu-i ascundă nimic, exagerând dragostea și chinurile lui. „O iubesc, mărturisea el, o iubesc, nu pot uita nici ochii, nici gura pătimașă, nici brațele moi și albe...”

Felicia îl privea cu mințile rătăcite, neștiind ce să creadă, gata să-l compătimească, sfârșind prin a-l asculta liniștită, apropiați de aceeași suferință, prin lacrimi mari, ce se înfrăteau în capul lui plecat în poală.

Exaltat de dragostea lui nenorocită, beat de vorbe, surprins că este înțeles, ascultat cu atâta indulgență, Costache o strângea din ce în ce mai tare. O turburare dulce, mai apropiată, înlocuise suferințele ce se îndepărtau, destrămate parcă de mâinile moi ale Feliciei, care-i mângâia părul, zâmbind melancolic, ca o madonă. Tăceau amândoi. Apoi, pe nesimțite, căutându-se prin întuneric, buzele lor sărate se împreunară.

— De acu s-o mântuit, v-ați sărutat sub icoane... Noroc, maică..! strigă veselă țața Tinca, punând lampa aprinsă pe masa din mijloc. Mânca-l-ar maica de băiat!... Las', că are să fie bine... Sunteți tineri... Vino să te sărut... încă o dată... și pe tine... Avere aveți, slavă Domnului, și să știți de la mine... cât e lumea și pământul, pe cuptor nu bate vântul!

Era după miezul nopții. Retrasă imediat după masă în iatacul ei, gătită în capot de noapte, cu bretonul prins în bigudiuri, cu nasul ușor lustruit de plâns, Felicia, așezată între două lumânări la toaletă, înnegrise cele trei plicuri cu arabescuri capricioase, căznindu-se să împreune estetic două inițiale, F și C, ce acopereau adresele ca un strat de flori neîngrijite de pe un mormânt străin.

GÂND LA GÂND

E seară. În casă miroase a oțet aromatic. Focul arde. Pe măsuța de noapte, sticle, o lingură într-un pahar, lămâi stoarse, și în pat zace un om gras, lucios la față, care suflă greu prin mustățile cărunte. Burta rotunjește înălțând plapuma în formă de mormânt străvechi. La picioarele bolnavului toarce o pisică vărgată, cea din urmă înfiată, de douăzeci și cinci de ani, de când domnul Năstase Marinescu, căzut la jurați de două ori, ține prăvălie și era căsătorit fără copii.

Nevastă-sa, coana Mița, mult mai tânără decât el, o fată cum se cuvenea unui negustor, luată dintr-o familie de oameni cumsecade, sta parcă să cadă la fiecare pas, fiind puținel șchioapă. Încolo, n-avea niciun cusur. Vrednică, curată, punea mâna la toate, juca tabinet în zilele de repaos duminical și-i zicea lui domnul Năstase Marinescu: Șicule, adică: Năstase-Năstăsică-Sică, și din cauza emoției primei impresiuni din luna de miere, cuvântul de dragoste a expirat pe buzele însetate și s-a transformat în Șicule.

O, desigur, e mult de atunci. A uitat. Și dacă din când în când i-a mai zis Șicule, a fost doar din obișnuință, pentru că intra în cuprinsul ocupațiunilor ce trebuiau făcute la timpul lor. Asta se întâmpla de regulă sâmbătă seara, după ce închideau prăvălia și se spălau; el - pe picioare; ea - pe cap. Atunci aveau o clipă de răgaz. Coana Mița, în fustă de flanelă conabie, legată turcește, cu ștergarul de inișor peste tulpanul cu ciucurași de mărgeluțe albastre, da în cărți lui Șicu, care sta într-un peș, cu ochii mici, cu cămașa înflorită, spintecată, prin care se vedea pieptul păros:

— Un crai de ghindă și unul de tobă...

— Perceptorul, întrerupea cu fineță domnul Năstase.

— Ba dă-l păcatelor... Vorba rea nici în glumă să n-o spui... O damă de verde te vorbește de rău..

— Cine știe... Câtă lume a lăsat Dumnezeu... O fi aia...

— Popeasca?

— Ailaltă.

— Nevasta șefului?

— Ci dă-o dracului, vezi-ți de treabă... D-aia nu mai pot eu!

— Uite, dragă, zece de roșu... Ți dă bucurie, Șicule... Pune ici, pentru bucurie.

Ceremonialul era prevăzut. Legănându-se gelatinos în mers, Șicu intra în prăvălie și, luminat de coana Mița, care-l urmărea cu sfeșnicul, deschidea casa de fier, scotea cinci sutare noi, puși deoparte în cursul săptămânii în vederea bucuriei, și-i așternea în palma întinsă a coanei Mița, după care se întorceau în odaie. Coana Mița scotea din șifonier o besactea cu *secret* și rânduia pe pat monede de aur cu chipul țarului, al Victoriei sau cu ciocul lui Napoleon, bani noi de argint, cercei împlețiți ca pâinea duminicală, lanț și ceas de aur cu trei capete emailate - dumnealor ziceau smălțuite - și de la fund, învelite separat în ziare vechi, hârtii noi de toate mărimile și fotografia lor de nuntă, un singur exemplar, alături unul de altul - ea, cu ochii rotunzi, cu mâinile în mănuși de forță, el, cu mustața răsucită și cu buchetul la picioare. Apoi oftând, cine știe pentru ce, adunându-și suvenirurile unul câte unul, le înmormânta din nou în besactea cu *secret*, și, pudică, stingea lumina și se refugia sub plapumă.

Cinci minute mai târziu, Șicu sforăia triumfător.

Amintirile îi treceau toate pe dinaintea ochilor, ca și cum s-ar fi întâmplat ieri: ziua de nuntă, operația lui Șicu - căci Șicu suferise o operație grea -, ziua când a deschis prăvălia, anul când i-a

cumpărat cerceii, casele în care au instalat cârciuma și mai ales ziua când a venit Iorgu la parte.

Iorgu era un vlăjgan spân, cu haine scurte și cu picioare mari. Liberat de la jandarmii călări, rămăsese în București să caute de lucru. Consătean cu domnul Năstase, venea seara să mănânce și se culca în dugheană pe două bănci alăturate, noaptea târziu, după ce plecau mușteriii. Îndemânatic și priceput ca o femeie, spăla vasele, tăia lemne, dimineța mătura prăvălia și făcea focul. Dezbrăcat de cămașă, se spăla pe orice vreme la fântână în fundul curții, rotindu-și torsul musculos de atlet. Cu încetul, domnul Năstase prinsese slăbiciune de Iorgu, cu care se îndemna la mâncare. De Crăciun îi cumpăra haine, pălărie nouă de Paști, și-i scosese livret la Casa de economie. Nu-l mai lăsa să plece.

Se-nțelegeau bine. Treburile mergeau strună. Șuierând astmatic, domnul Năstase încasa de la mușterii și da restul, iar Iorgu se-nvârtea ca o fată mare. Ridica saci, drămuia coloniale, sta gata în orice moment s-arunce afară zurbagii.

Iorgu n-avea niciun cusur. Duminica se distra făcând fotografii spălăcite c-un aparat adus pradă de război din Transilvania. Fotografiase pe domnul Năstase cu mâinile pe genunchi în fața prăvăliei, în dosul tejghelei și turnând bere de sus în paharul clientului, care nu-și putea lua ochii de la aparat.

Pe coana Mița o fotografiase din față și din profil, scaun și-n picioare, la bucătărie și în odaia de musafiri. De la o vreme, coana Mița lua pozele actrițelor de pe cărțile poștale ilustrate și se lăsa fotografiată cu părul pe spate. În fine, oftând din ce în ce mai mult, Iorgu o prinse odată și cu viclenii de apaș, în secret, chiar în cămașă.

Coana Mița îl mânca cu ochii în tăcere. Se freca de el ca o pisică și-i umplea farfuria. Iorgu se îngrășa oftând, iar coana Mița se usca pe picioare, pierdea culorile și pofta de mâncare. Dimineța se-

ntâlneau, ea - nedormită, mistuită de dor nepotolit, el - sătul de somn, lacom de aer proaspăt și de pâine. Nu rămâneau singuri niciodată. Domnul Năstase se scula târziu. Prăvălia era plină de mușterii, și cursele în oraș le făcea Iorgu. Și-apoi nu le-ar fi folosit la nimic. Coana Mița era fată de popă și nu și-ar fi înșelat bărbatul sub icoanele mari de argint, atârinate deasupra patului. Nu se sărutaseră niciodată, își fereau chiar mâinile, să nu și le atingă. Arareori, când trebuiau să-și facă loc, se-nghesuiau o clipă din instinct, ca două animale, se despărteau repede, ea - palidă, turburată ca o fecioară, el - nătâng și roș la față ca un rac fierț. Seara, când se retrăgea în odaia lui, făcută lângă magazia de lemne, să aibă în ochi gospodăria din curte, Iorgu aprindea lampa, încuia ușa, lăsa perdeluța de la fereastră și înșira pozele pe masă, pătat la față ca o placă de marmură roșie. Sărutându-le la rând, se culca oftând ca un hipopotam nostalgic.

Prin geamul de la prăvălie, prin perdeaua groasă coana Mița îi vedea umbra mare, care intercepta toată lumina, mișcându-se harnică încoace și încolo. Îndurerată, se uita cerând ajutor la icoane, închinându-le cei patruzeci de ani de viață fără aventuri, fără necazuri, viață de cinstită, alături de un om bun, pașnic, fără-cusur.

— Mor, Mițo...

— Șicule...

— Să fi apucat barim să trag vinul.

— ...

— Ce ai să te faci tu singură?...

— O, Șicule...

— E avere multă, Mițo! Trebuie cap de bărbat...

— ...

— Marfă, casă, vie...

— ...

— Edecurile, datoriile, că le uitasem.

— ...

— Se prăpădește tot... Nu se poate, trebuie să
iei pe cineva... Să te măriți, Mițo...

— Șicule, mamă...

— Ia pe Iorgu.. Ascultă-mă... e al nostru, știe
tot rostul... De! tânăr e, nu-i vorba, da' o să-i
prindă bine.

— La el mă gândeam și eu... Dacă zici tu...

1928

ÎNZESTRAREA

De la biserică, oamenii se împrăștiară pe drumul
încălzit de soare. Bărbații, cu ciubote mari, istoviți
de muncă, veneau câte doi, câte trei, cu minteanul
pe umeri, cu mijlocul frânt de chimire late,
fumând, oțărându-se, mucuri de țigări ce le ardeau
buzele. Femeile veneau și ele pe urma lor,
dezbrodite, călcând cu economie, în ghetete noi,
prea mici, strângând la sân copiii de țată, învăluți
în scutece sărace. Toți se îndreptau să ciocănească
la crăsmă ouă și păhărele, vorbind ca să scurteze
drumul, exprimând cu aceleași gânduri,
aprobându-se reciproc, împăciuitori în ziua
Învierii, mai guralivi pe măsură ce se apropiau de
crăsmă.

Soarele răsărise de mult. Oamenii se văitau de
seceță. Scormonind grâul cu unghii groase, scoteau
bobul înnegrit, arătându-și-l unul altuia că e
neîncolțit, vorbind laolaltă, alintându-l ca pe un
copil de lapte.

— Săracul, e crud, nu vezi? El ar vrea să se
ridice, să crească să-și dea drumul, da' dacă n-are
putere...

— Ar ști el cum să răsară, da' n-are putere...

— Să aibă putere, nu i-ar mai trebui nică.

— Da' poate că s-o îndura sfântul și o da
Dumnezeu de o ploua.

— Cât de puțin, să-l stropească măcar oleacă, ar ieși cum l-ai trage cu mâna.

Crâșma era deschisă. Oamenii se așezară pe lavițe sub umbrar, văitându-se de șale.

Flăcăii, abia răsăriți, cu pene de păuni la pălărie, cu haine largi, cu cizme încrețite, fumau cu patimă, strânși grămadă, luându-se peste picior, părăduind s-audă fetele care-i priveau, râzând deoparte, cu mâna la gură, în rochii noi de stambă.

Lăutarii, o tobă mare și un contrabas de alamă, alăturați pe lângă o cobză și o vioară rămasă în două strune, prinseră a vui, adunând lumea de peste dealuri. Copiii se agățau de scrânciob. Băietanii începură să joace de probă între ei și, îmblânzindu-se, fetele, roșii de plăcere, se lăsară târâte cu silă prefăcută, și jocul se încinse sub ochii bătrânilor, care prăznuiau Învierea, închinând des, cum se cuvine de sfintele Paști.

Două femei desculțe, ieșite parcă din boală, stau la o parte, jos, cu fustele întoarse pe dos, și cinsteau îmbucând din cozonacul albicios, bând rachiul cu un singur păhărel, ce și-l treceau din mână în mână, silind să bea o fetișcană cu ochii plânși, ce făcea mofturi.

— Dă, ie și be, fată hăi, să-ți mai treacă de inimă că...

— Dacă, mai ghini o strângea 'Mnezeu de mică și mă lua și pe mine.

— Șazi, nu mai vorghi așa, că-i zi mare. Las', mai ghini să trăiești sănătoasă și să-ți dea 'Mnezeu noroc și sănătate și zili bune!

— Și ție să-ți dea Dumnezeu zili, să trăiești, să hii sănătoasă... Eu așa zic, să facă ce-i spun, că numai Dumnezeu știe cum am crescut-o... că bărbatu-meu, Dumnezeu să-l ierte dac-o fost un bețiv și-o murit, m-o lăsat fără nicio palmă de loc și-s cinsprăzece ani de când îs văduvă și alt om n-am știut, și-am muncit, va să zică, cum am putut, cu palmele, și-am rupt de la gură și ne-am făcut casă cu ajutorul lui Dumnezeu...

— Când vre Dumnezeu...

— La dânsul îi tăta puterea, ci vra, aceea face. De-o fi să se mărite, s-o mărita... că iacăt-o că-i de față, mai mult de ce am spus, nu-i dau: un suman, două rochii, ce albastră și aiasta care i-am făcut-o amu de Paști, o păreche de ciuboșele, lăicerul cel vârgat, două perine, o icoană, un ceaun și trei oi...

— Amu nu te mai pune și 'mneata pentru o stârpitură de gită.

— Nu, cum o fost vorba de la început. Așa o zis, așa să fie.

— Ie mai be un păhăruț... Las', să hie sănătoși! Că de or trăi ghini și le-o da Dumnezeu minte și noroc, și-or faci di tăti, că eu ce am avut de la părinți când m-am măritat? Nica toată... Ș-acu, slavă Domnului, ni-i ograda plină de păsări... Dă-li, dă-li, așa zic și oamenii, să le dai ghițica...

— Când m-oi potrigi eu lumii...

— Apăi că n-ai încotro, că cu lumea trăiești.

— Di ci s-o învoit întâi, ș-acum o întoarce?...

— Nu lua și dumneata toate di căpătâi. Câte nu zice omul la un pahar de gin!... Eu așa te sfătuiesc, cumătră, că n-am, să zici, vreun interes, ori ceva, ferească Dumnezeu, inima mi-i curată ca cerul când se deschide el din Bobotează... da zic să se ducă și ei la casa lor... Dă-le gițica, că ți-o rămas fata gre, râde lumea și-i rușine.

— Dac-aista i-o fost pisemne norocul, ș-o fost proastă, și n-o avut minte, să-și tragă păcatul, da din casă de la mini, cu voia me, nu pleacă. L-o ajunge și pi dânsul păcatul, nu te teme, întoarce-i-s-ar pomana și n-ar mai avea zili, că mi-o nenorocit copchila, trăsni-o-ar Dumnezeu s-o trăsnească!...

— Șăzi, cumătră, nu mai da într-însa... Amu digiaba dai... Șăzi, că omori fata...

— Di răs m-o făcut...

— Ia mai ghini oleacă de rachiu, să te răcorești.

— Oooof, of, of, of... Nimeni nu știe ce foc mă arde-n chiept și la inimă! Auzi, să-mi trimită el

voră că-i fecior de cuc!

— Cum?

— Adică, vrea să zică, ouă în cuib străin.

— Așa o zis?... sare fata mânioasă, contenindu-și plânsul. Ardi-l-ar focu! Gândești că-i a lui?... Atâta să trăiască el... E copchilu lui Surugiu, dacă vrea să știe...

— Spui drept?!

— Să n-am parte de lumina ochilor! Să nu mai ajung ziua de mâine și să mă usuc pe chicioare! Iar de unde nu, să-i săce lui mâna!

— Vezi, cumătră, ce mă-nvățai să fac?

— D-apoi dă, eu am știut?... Eu spun ce mi-o spus Croitoru: „Deie-mi gițica, ș-o ieu, că Surugiu, zice, nici nu vrea s-audă.”

— Nu-i dau gițica măcar de-aș muri! Atâta gită am, ș-am crescut-o de mică... Ș-acu s-o dau lui, dar-ar boala într-însul!...

— Parcă i-o dai lui?... Ori, pisemne, nu ți-i milă de fată?

— Cum să nu-mi fie milă?! Nu-i, să cheamă, copchilu meu?

— Dacă-i așa, di ci să n-o ajuți să între și ea în rândul oamenilor?

— Mai ghini o strâng de gât... încaltea să știu c-o murit de mâna mea.

— Ărăcan de mine, cumătră, nu vorghi așa, că-i Duminica ce mare, și-i păcat.

— Da' dă-mi bună pace, fimeie hai. N-auzi că nu-i copchilu lui?... Gândești că-s proastă să-i dau gițica degeaba?

1928

PETRECERE ÎNTRE PRIETENI

Musafiri mulți la domnul Nae Popescu în ajunul Anului nou.

Masă întinsă, acoperită cu bunătățile de tot felul, rânduie în veselă de gală. Icre de știucă (cu ceapă tocată, pusă deoparte, pentru cine vrea), două farfurii cu șuncă, desparte prin altele cu felioare de salam, un curcan cocoșat ca un vlădică și un purcel, care chiar fript râdea muieratic.

Sticle cu vin portocaliu și gogoșari deocheați, așezați ici-colo, înveseleau fața mesei.

Ospățul începu în liniște, cu eticheta severă. Nevasta judecătorului Tulea, soție de magistrat, se servi foarte puțin, imitată pe rând de doamna Zoe Cerceluș, proprietară, și de doamna Gafencu, soția farmacistului din capul mesei.

În schimb, domnul judecător Tulea, rotund ca un poloboc, făcând opinie separată, se servi cu icre din belșug, puse ceapă berechet și câștigă simpatia tuturor prin acest act de îndrăzneală. Căci așa merg toate: aliotmanul se împiedică de un ciot, și un nimic stârnește râsul. Un polonic de icre dezlănțui veselia.

Cucoanele profitară de acest moment de înfrățire să ia câte două felii de șuncă, iar bărbații să dea paharul peste cap.

Dintre musafirii de seamă, domnul căpitan Degeratu din administrație propuse, impunând atenție, să se bea după fiecare schimb de mâncare două pahare la rând, urmate imediat de un păhărel de coniac, cum obișnuiesc belgienii, spunea el, ca unul ce fusese la Paris și se oprise în Belgia la întoarcere.

— Ați fost în Belgia?

— Da, doamnă, da nu așa, protestește... Că sunt unii care nu știu cum să procedeze: se duc și se întorc pe aceeași rută. Apucă pe via Pesta-Berlin și retur. Eu de la Paris am luat-o pe la nord, am mers pe la Anvers (domnul' căpitan zicea *Anverss*), Lil și m-am scoborât drept la *Turi*... Două de vin și unul de coniac, să facem gaură... S-a atacat purcelul! Mie nu-mi trageți chiulul...

— Haz are!...

Când au sfârșit brânzeturile, lucrurile s-au încărcat. Șvaițerul are găuri multe: trebuiau umplute. La desert cucoanele vorbeau amestecat cu tinerii care mestecau încet.

— Ați venit cu tramvaiul?

— Da. Avem tramvaiul la poartă.

— La anul venim cu aeroplanul.

— Nu cred.

— Aveți să vedeți. Au să circule aeroplanele ca tramvaiele.

— Da' și când ni-o cădea în cap!...

— Nu mi-aș fi închipuit niciodată să umblăm așa, prin cer... Cerul era pentru mine ceva sfânt, o grădină plină de sfinți și de îngeri... Paradisul...

— O să ne întâlnim cu Adam.

— Da' nu știi că l-a gonit?

— Așa, domnule... uitasem... Și șarpele, săracul, ce zile a ajuns!... Înainte vă oferea mere, și acum îl călcați în picioare. Știți că se poartă pantofi din piele de șarpe?

— Eu, una, n-aș purta, să mă taie!

Spre coada mesei, domnii cu greutate vociferau aruncându-și în obraz teorii economice trase *à la minute*. Judecătorul, cu fața aprinsă ca turla unei catedrale incendiată de scăpătatul soarelui, se ridică fumegând, bătu în pahar, sprijinindu-se de masă, și cuvântă:

— Domnilor și doamnelor. Încep toastul meu cu urarea strămoșească (răcnind): La mulți ani!

— Așa?

— Bravo!

Judecătorul: Sst... Destul... Atât... S-a terminat. Trecerea de la un an la altul e o clipă imperceptibilă, după teoria *anșteniană* care nu contează în timp și în spațiu.

— Bravo, jude!

Judecătorul face un gest care însemna: „Habar n-aveți...” Apoi continuă:

— Și acum dați-mi voie, fiindcă suntem în casa prietenului meu Nae, cu care am copilărit și ne cunoaștem de când suntem împreună și până azi, dovadă că el nu s-a mulțumit să se căsătorească cu doamna aci prezentă în fața domniilor-voastre, ci ne-a chemat și pe noi la o bucată bună ori de câte ori a avut ocazia. Doamnă, aveți un bărbat pe care vă rugăm să-l iubiți cum îl iubim noi, dacă vreți să vă iubim și pe dumneavoastră... (Solemn:) Domnule Nae Popescu, ca cetățean al acestei țări, te somez, îți ordon, în numele celor de față (bătând repetat în masă:), să-ți pui candidatura, să te alegi deputat! Dumneavoastră, doamnă, trebuie să vă plimbați cu automobilul. E o rușine ca un om de talia lui Nae Popescu să nu figureze în acest parlament de tâlhari și de bandiți... Mă prostule, uită-te ici la mine... Eu te aleg... Doamnă, eu știu ce vorbesc! Vă dau cuvântul meu de onoare, vă rog să credeți că onoarea mea nu-i rahat... Câte polițe am girat eu... Gafencu știe... Este, domnule?...

— Parcă eu n-am girat?

— (Vexat:) Tot mai multe am girat eu ca tine...

— Nu zic.

— Ei, tocmai d-aia. E bine ca omul să-și cunoască lungul nasului... Nu te poți dumneata compara cu mine!

— Domnu Gafencu, lăsați... Domnu Tulea, vă rog...

— N-are importanță... Vă garantez, doamnă, că soțul dumneavoastră va fi ministru! Să n-aveți nicio grijă... Și pe Tache Ionescu, Dumnezeu să-l ierte... (evlavios:) și pentru că veni vorba de el, dați-mi voie să picur un strop de vin, cum cere datina strămoșească.

— Nu pe masă.

Gazda (amabilă): Puteți, nu face nimic...

— M-ați întrerupt. Sunteți niște măgari... Hai, cucoană, acas'!... Cîn' s-amestecă în tărâțe...

- Plecați?
- Pardon, madam.
- Imposibil!
- Lasă-mă!...
- Lampa!...

Domnul judecător s-a dezbrăcat suflând greu. Petrecerea a ținut până la ziuă, cu catastrofe intermitente.

- S-a spart oglinda.
- Nu face nimic.
- Domnișoară, v-aș pupa, dar miros a usturoi.
- (Suavă:) Nu face nimic, și eu am mâncat.

Epilog

Au trecut două săptămâni de la Sf. Vasile. Tulea și Gafencu s-au întâlnit pe stradă.

- Unde umbli, haimanaua dracului?
 - De unde vii, mă ticălosule? Ce mai nou?
 - Toate vechi.
 - Cu Nae te-ai mai întâlnit?
 - A venit la judecătorie să-i girez poliță. Credea că-s fraier!
 - I-ai girat?
 - Ce, eram nebun?... Un zevzec.
 - Și ce nevestă...
 - O bomboană!
 - Craiule, îi făceai cu ochiul pe sub masă...
- Barim te-ai ales cu ceva?
- Taci, nu mai spune la nimeni... E lucru delicat.
 - Pe onoarea ta?
 - Măgar cin' te minte!

1929

[SE SUNASE MOBILIZAREA]

Se sunase mobilizarea. Pe stradă oamenii umblau în sus și în jos, alergau ca nebunii, schimbau două vorbe, se îmbrățișau între două șprițuri și se depărtau fumând cu nervozitate. În piață muzica militară cânta arii naționale. Căruțele, deshămate în fața hanurilor, formau baricade. În pragul cârciumilor se iveau rezerviști beți, cu saci atârnați de gât, descheiați la mantale, cântând răgușiți, cu ochii injectați de băutură și neodihnă: „*Boo, bo, bo, borul lui Traian?*”... într-o cacofonie eroică. Un grataragiu își frigea degetele servind, fără să prididească, mititei cruzi. Pe la răspântii, gorniștii își făceau de cap, sunând potpuriu nesfârșit de semnale. Un popă în odăjdii trecea binecuvântând norodul, făcându-și drum, cu crucea sus, printr-o herghelie de cai mizeroși, ce săreau împiedicați de picioarele dinainte, mânați spre cazarmă de polițiști cu mustățile ude.

În curtea cazarmii, un plutonier, răgușit și el, îmbrăca oamenii aruncându-le în brațe, din mormanul de lucruri amestecate scoase în mijlocul curții, efecte de îmbrăcăminte, inventariindu-le cu voce tare:

— Turlan Ilie.

— Zânt!

— Ține aici, na... cămașă... izmene... obiele...

Și efectele zburau în aer, aruncate în obrazul oamenilor.

Departe, în marginea curții, medicul mobilizat, îmbrăcat pentru întâia oară în haine militare, cu pantalonii prea strâmți, cu tunică prea scurtă, cu chipiu recalcitrant, se vedea foarte priceput înjurând, vrând să arate că cunoaște meseria armelor. Oamenii stăteau plini de speranțe nelămurite, așteptându-se să sufere de o boală minunată necunoscută, care să-i scape de urgie fără durere. Stăteau dezbrăcați înțeleniți, acoperindu-și cu rufe murdare goliciunea.

— Cine-i la rând, tu ești?

— Eu, să trăiți...

— De ce nu te-ai dezbrăcat până acum?

— Eu sunt...

— Leapădă căldărușa, ce ții căldărușa aia în mână?... Ai venit la pomană? Dezbracă-te.

— Numai o vorbă...

— Dezbracă-te, n-auzi?

— Am venit...

— Dezbracă-te, mama ta de tâlhar...

— Domnule, nu mă-njura, eu sunt...

— Dezbracă-te, fir-ai al dracului cu mă-ta, și nu vorbi!...

— Domnule...

— Scoate cămașa.

— Trăiți... Vă sărut mâna.

— Leapădă izmenele... Uite-l cum tremură... De pe acum ți-e frică, păcătosule... Dă-i un purgativ, să-și vină în fire!...

— (Înspăimântat:) Domle...

— Nu vorbi... Descleștați-i fălcile... Hai, c-apoi pe urmă îți torn cu pâlnia... Așa, vezi... P-ăsta să-l puneți în frunte... Cum te cheamă?

— Simion.

— Ce meserie ai?

— Dascăl.

— Învățător?

— Nu, dascăl de biserică. Așteptam pe părintele... Zise: „Du-te tu, Simioane, înainte, că viu și eu...” Mă tem că pentru sfeștanie.

— Așaa?... Ei, fir-ai al dracului de tâmpit!... De ce nu spuneai de la început, idiotule?... Stai colo și așteaptă...

— Acu ce să mai aștept?... Mă duc acasă.

1929

CUNOȘTINȚĂ VECHE

E Sfântul Gheorghe. Soarele se ridică strălucitor, împrăștiind veselie, deschizând florile și inimile.

Tramvaiele, luate cu asalt, treceau împodobite cu verdeață, și midinete^[171], cu pantofi noi, cu buze trandafirii, erau ajutate să se urce de cavaleri galanți, rași, tunși și frezați ultima oră.

Cu haine de culoarea fumului ce se destramă, cu mânuși galbene ca untul de vacă, cu pălărie juvenilă, Popescu, fericit că trăiește, venea pe mijlocul trotuarului, învârtind umbrela, săgetând cu priviri cuceritoare vestalele de ceară, care întindeau, cu mâini ideale, ciorapi diafani la vitrine.

Din partea opusă venea domnul Gheorghe Al. Gheorghe, bărbat mălăieț, moldovean blajin, fost ajutor de judecător la Moinești, oaspete de curând sosit în capitală, unde urma să se instaleze, locuind deocamdată la hotel.

— Noroc, Ghiță!... Ce faci tu?

— Mă mai cunoști? îl întâmpină Popescu, fericit ca fericitul câștigător al unui loz mare. Pariez că nu știi cine sunt...

— Te cunosc... Stai, să-mi aduc aminte...

— Vezi c-ai uitat?...

— Nu ești domnul Georgescu?...

— Popescu, avocatul Popescu... Nu știi când am venit la Moinești... într-un proces la judecătorie, pe care l-am câștigat în două vorbe, de m-ai felicitat în ședință? Mă cunoști, îți spun eu. Da' ai uitat... Bine că te-am întâlnit... Nu te mai las, ai fost foarte drăguț cu mine... Azi ești musafirul meu.

— Vezi că eu...

— Nimic... Nu se poate... resping orice incident.

— Dacă ții și vrei mata numaidecât...

— Absolut... Mergem la nenea Fănică.

— Da' nici nu-l cunosc...

— Ce are a face?... Eu mă duc la el ca la mine acasă.

— Dumneata, înțeleg, da' eu...

— Noaptea, să-i bat în geam, se scoală și pune masa, că are vin în pivniță... Vin vechi, de Drăgășani... nu bea alt vin să-l omori...

— Da' bine, omu' lui Dumnezeu...

— Și are o nevastă, o frumusețe!... Nu tocmai tânără, dar cântă la pian și face niște clătite admirabile... Să vezi ce bine o să-i pară când te-o vedea!

— Bine, cucoane, dacă zici mata, și-ți iei angajamentu'...

— Nu, parol, n-ai idee ce om cumsecade e... Hai să intrăm ici, să ne aprovizionăm cu țigări, că nenea Fănică nu fumează să-l tai... Ai mărunte?...

— Am.

— Ia o cutie, să avem, că de la nenea Fănică nu scapi cu una, cu două... Ia și chibrituri...

— Am luat... Da' nu-i prea devreme?

— Mergem să luăm câte un aperitiv... Avem timp berechet... Că eu nu plec niciodată pe țanc... Mai bine să fii c-un ceas mai devreme decât un minut mai târziu... Stop... Intrăm aci... Nu te așeza lângă ușă... nici lângă fereastră, că se face curent.

— Mata crezi, pesemne, că eu...

— Nu zi așa... April este lună înșelătoare... Ei... pst! Băiete!... Garson!... Poftim și pe la noi... Ia comanda de la domnu' judecător și dă două pelinuri mari la iuțea!.. Spală paharele... Servește bine, să nu mă faci de rușine, că domnu' e boier...

— Apăi chiar c-ai nimerit-o. Eu, cucoane, sunt nepotul lui Cozadini, dacă-l știi mata, care se rudește cu țâca Eliza, vară cu regentul...

— Se vede... Nu-mi spune mie, că eu știu să apreciez... Băiete, umple paharele... Luăm câte o plachie?

— Să nu ne stricăm pofta...

— Nu te teme, nenea Fănică mănâncă târziu... Dă, domnule, două porții de crap mai de la mijloc și cu ceapă multă... Aici se prepară bine, da' numai peștele... Friptură dacă vrei, am să te duc eu pe urmă în alt loc...

— Mi-e că ne săturăm...

— Parcă o să mănâcăm cine știe ce... Ia, acolo, o bucată, de gust. Ca să-ți faci idee, că nu oricine e în stare să aprecieze...

— Eu, cucoane, nu că mă laud...

— Las', că știu... Dumneata nu te îndopi ca curcanii, îți place să mănânci, că una e să fii găman⁽¹⁷²⁾ și alta e să alegi ce mănânci. Prostul e mândăcios, aristocratul de rasă... Băiete, umple paharele...

— Să mergem, că te-o aștepta...

— Aș!... La nenea Fănică mă duc când vreau. Prepară imediat, are bucătăreasă. Să trăiești! N-ai idee ce bine îmi pare că te-am întâlnit... Vin' să te pup... Nu, zău, să nu crezi că sunt amețit, dar ți-o spun sincer, mi-ai plăcut de la început cum ai sesizat chestiunea... Era vorba de o epitropie... Că judecătorul trebuie să judece cu inima, nu cu capul! Capul, pardon, să te p... pe el, nu face două parale, inima e totul! D-aia spun că mi-ai plăcut... Nu-i vorba, că și eu am vorbit dumnezeiește... Băiete, trimete să vină o mașină și umple paharele... Ai să mănânci o friptură...

— O să ne ducem prea târziu!

— Mergi cu mine.

— Oricât...

— Ce-ți pasă, eu răspund! Plecăm imediat. Ai să vezi că nu te-am mințit... Plata!...

— Lasă mata...

— Dă-i și lui o sută de lei, că-l cunosc... Dacă nu eram eu, nu mâncam așa... E chelnerul meu, mă servește regulat... Ascultă, șofer, uite ici la mine... Eu sunt avocatul Popescu... Dumnealui e magistrat, are să fie în curând prezident... E văr cu regentul... Prin urmare, vezi ce te așteaptă... Să ne

duci cu gândul, să nu ne bată vântul, până la Băneasa... Ia-o ușurel și dă-i drumul... Ce mașină a asta?...

— *Craislăr...*

— Bun! D-astea are și palatul... Vezi tu... adică, pardon... îmi dai voie... Eu, monșer, când sunt prieten cu cineva, dau și inima din mine... De ce crezi c-am luat mașină? Ca să nu întârziem, să nu zică omul că vii pentru întâia oară și... Să oprești la „Gândacul vesel”...

— Să nu se supere domnu’ Fănică.

— El?!... Îmi pare rău... Înseamnă că nu-l cunoști... Unde ne așezăm?... Nu acolo, e prea retras... Mie îmi place să fiu în lume... Ai furat ceva?

— Pân-amu...

— Nici eu. Ce nevoie avem să ne ferim?... Ține, băiete, ți le dau în primire: pardesiul, umbrela și pălăria... Ia și de la domnu’... Sărută-i mâna...

— Nu pretind.

— Nu, las’ să-ți sărute mâna... E domn regent, prostule...

— Rudă...

— Paparudă! Ha, ha, ha!... Nu te supăra, că glumesc. Nimeni nu te stimează și nu te iubește cum te iubesc eu... Nici nu știi ce prieten ai căpătat... Eu sunt ca un copil, simt de la prima vedere simpatie sau antipatie. Dumneavoastră, domnule judecător, m-ați captivat de la început prin tactul, cultura, inteligența dumneavoastră, pentru care... vin’ să te sărut și îți urez să te văd în curând prezident la Casație! Băiete, să ne dai mai pe urmă... vezi cu cine ai a face, și adă-ne o sticlă cu capsă, două scrumbii de Dunăre, doi mușchiuleți cu ridichi și salată verde; rocfort și portocale... Până una-alta, dă-ne câte o iahnie de ciuperci, că o ai gata...

— N-o să mai putem mânca.

— Ce te grăbești?...

— Trebuie să mergem oleacă...

— Eu răspund...

— Măcar de politeță... Are să se supere domnu' Fănică, și mi-e mai mult de cucoana...

— Ce-ți pasă?... N-ai să regreti... Vin aici și dame, lăutari...

— Parol?

— Se face tămbălău mare. Ai noroc că nu m-ai găsit în fonduri... Te luam eu altfel... Că eu nu-s boier, ca dumneata, sunt fecior de țăran, dar am obraz... Nu-mi place să plătească altul... Da' m-ai prins, azi e ziua duminică... Am intrat în horă, trebuie să joc... Da' te prind eu altădată, n-ai grijă...

— Lasă, cucoane.

— Câte parale mă țin chefurile, numai eu știu... Da' nu-mi pare rău... Am învățat să petrec... Băietel!... Dă o sticlă de șampanie și trimete să vină lăutari!

1929

FRIPTA

În mantale subțiate, roase până la urzeală, oamenii tremurau de frig, strânși în jurul sobei.

Lumina lămpii, prinsă în straturile de fum ce se îngroșau înălțându-se înspre tavan, forma o pată alburie translucidă, ca un felinar sleit în ceață. Nemaiputând răbda fumul ce ieșea din sobă în valuri, oamenii, cu ochii micșorați de lacrimi, deschiseră ferestrele, înjurând de toți dumnezeii.

— Care ești ăla care înjuri?

— Trăiți, don plutonier, am înghețat de frig.

— Deschideți ferestrele, boue!

— Le-am deschis, și degeaba.

— Deschideți-le și pe alea din față, dă să se facă *corent*...

— Se sparge sticla, don plutonier...

— Nu se sparge.

— S-a spart... nu v-am spus eu?!

— Dacă ai știut că se sparge, la ce-ai deschis ferestrele?

— Dumneavoastră ați spus.

— Mișcă de cumpără sticla, și nu mai vorbi!

— Se poate lipi o bucățică de hârtie... Care aveți, mă, hârtie?

— Nu-i nevoie, s-a spart la gură. Ține și așa.

— Închideți ferestrele.

— Eu zic să dăm focul afară, don plutonier.

— Așa, mă băiete. Stingeti-l binișor în zăpadă, că se poate aprinde un incendiu... Că la soba asta nu vă mai încălziți voi... Face fum de când am venit eu *recute*... sunt nouă ani de-atunci.

— Să nu iasă fum, ar încălzi bine, că-i mare.

— E mare, și degeaba!

— Nu trage coșul.

— Ce vorbești, mă, că-s burlanele noi... Nu s-a atins nimeni de ele.

— O avea vreun beteșug.

— Trebuie să aibă ea ceva de nu trage, că doar nu-i neroadă.

— O fi supărată.

— N-a primit solda.

— Mă tem că nu i-a dat drumul în conced...

Și martirii, copii nevinovați, lesne uitători de suferințe grele, se întreceau să glumească pentru a străluci în fața superiorului.

— La noapte nu doarme nimeni.

— Da' de ce, don caporal?

— Suntem *comandați de sirvici*.

— Ce *sirvici*, don caporal?

— Avem de făcut *pepteni*.

— Hă, hă, hă, hă... așa e, bine zice don caporal... Știi ce, hai să jucăm fripta!

— Bine zici. Ia treci coala la rând... Faceți cerc... Stați să aleg eu: A-la-ba-la por-to-ca-la ce-

ai mân-cat de te-ai um-flat șap-te pi-te și-un pi-toi
și-un ca-val de u-stu-roi!

Ultima silabă, într-adins socotită, căzu pe capul
lui Gligore, stârnind o explozie de strigăte și urlete
de veselie.

— Auuu... treci, camarade!...

Și așezându-l sub lampă, potrivindu-i mâinile la
subțiori, caporalul se opinti din răputeri și-i arse o
palmă care răsună înfundat, fără să clinească din
loc pacientul.

Gligore era un soldat cu mintea întârziată, cu
ochii mici, cu mâini păroase de gorilă.

El nu făcea instrucție, nici teorie, nu ieșea la
paradă, nici la inspecție. Din când în când, pătruns
de un dor războinic nelămurit, atavic, smucea câte
o armă, cu care amenința pe cei dimprejur cu
mișcări de atac furioase, care puneau soldații pe
fugă.

Gligore avea în primire bivolița colonelului, pe
care o îngrijea ca pe ochii din cap, dormea alături
de ea, încălzindu-se la suflul ei puternic, și
primăvara o ușura de lapte, sugând odată cu
malacul^[173], în râsetele camarazilor, care se oțărau,
veselindu-se cu scârbă.

Jocul era în toi. Oamenii nu mai simțeau frigul.
Loviturile cădeau grele pe o parte și pe alta.
Gligore se întorcea râzând prostește și arăta la
fiecare dată pe don plutonier, insistând cu
încăpățănare bolnăvicioasă.

De altfel, nu-l cunoștea decât pe dânsul.

După încorporare, îl bătuse câteva săptămâni la
rând, până când medicii, seduși de membrele lui
puternice, îl trecură, în loc să-l reformeze, în
serviciul auxiliar.

În fierbințeala jocului și mânat din palme,
Gligore ajunsese pe nesimțite alături de soba de
tablă, care se înălța, dreaptă, lucitoare, lângă el.

Plutonierul stătea pe marginea mesei și privea
interesat. Apreciind loviturile, încurajând oamenii
din ochi, alegând cu plăcere diabolică pe cei mai

puternici, care loveau, repezindu-se apoi cu toții să-i bage degetele sub nas.

— Poc!... bâz...

— Trosc!... bâz...

— Don plutonier, arăta Gligore, stârnind chiulhan de veselie în jurul lui.

Dar iată că, prins în horă, furat de joc, plutonierul, care până atunci stătuse în rezervă, provocat de îndărătnicia lui Gligore, se ridică cu ochi isteț, să-i ardă și el cu sete o palmă, pe care o dorea nepomenită.

Plini de bucurie reținută, scontând rezultatul, oamenii largiră cercul, pentru a lăsa superiorului câmp de manevră. Scuișcând în palme, șeful se lăsă pe spate, se cumpăni în aer și dete drumul loviturii, care, prea mult calculată, căzu moale, și degetele plutonierului rămaseră prizoniere în mâna de om primitiv a lui Gligore.

— Don plutonier, răsuflă ușurat vlăjganul și, strângându-l în brațele lui păroase, îl așează lângă soba instalată acolo fără folos de nouă ani de zile.

Pierzându-și cumpătul, plutonierul n-avu timp să reflecteze și nu se împotrivi. Încrezător în teama ce le inspira, convins că nu va îndrăzni să-l lovească nimeni, se lăsă potrivit de Gligore, râzând silit, cu un început de îngrijorare, sperând în orice caz să ghicească repede, cu ajutorul oamenilor binevoitori și lași.

Dar nu trecură multe clipe, și primi de la Gligore o palmă brutală, care îl culcă peste soba ce se răsturnă o dată cu el. Oamenii înlemniseră, se făcuse tăcere ca-n așteptarea judecății din urmă. Când se dezmeticiră, plutonierul, alb ca varul, greu lovit în coastă, abia își mai trăgea sufletul.

Vrând să ridice soba, soldații aflară, în fine, de ce scotea fum de nouă ani de zile: n-avea coș.

1929

CÂND PLEC MARȚI LA DRUM...

Sever Popescu, 49 de ani.

Mărioara, soția lui, 29 ani.

Aurică, 32 de ani.

În iatacul soților Popescu, cu salonaș alături, birou de avocat și cameră de baie. În zilele noastre.

— Pleci?

— Plec.

— Unde pleci?

— La Bazargic⁽¹⁷⁴⁾.

— Nu stai la masă?

— N-am vreme.

— Stai de mănâncă.

— Iau ceva în gară... Orevoar!

— Când vii?

— Azi ce-i?... Marți?

— Cum dracu s-a nimerit tocmai marți...

— Ce ești proastă... Mie mi-aduce noroc... Zi, azi e marți... miercuri ajung... până isprăvesc... joi, cel mai târziu vineri, sunt înapoi.

— Să vii sănătos... Adu-mi ceva de acolo.

— Ce să-ți aduc?

— Ce vrei tu.

— Nu știu, poate... Să văd cum stau.

Cum a plecat domnul Popescu, Mărioara a ridicat transperantul, a deschis fereastra, a stins luminile, s-a așezat la pian și a început să cânte crescendo, cu voce transportată de dor:

”
D
r
a
g
ă
,
n
u

-
i
n
i
m
e
n
i
î
n
c
r
â
n
g
, *S*

-
a
s
c
o
b
o
r
â
t
ş
i
n
o
a
p
t
e
a
, *V*
i
n

— 'Zent! strigă cineva, năvălind pe fereastră.
 — Cine-i?... Tu ești, Aurică?... Vai, cum m-am speriat!... Nu te-a văzut nimeni?... Stai să închid fereastra... De unde vii?
 — De la Ploiești. Am vândut via.
 — Ai mâncat?
 — Nu. Bărbatu-tău unde e?
 — A plecat...
 — Serios?
 — Pupă-mă! Vine poimâine... Ce vrei să mănânci?... Sunt fără servitoare, închipuiește-ți... Am friptură rece, struguri și brânză...
 — Vin?
 — Bate în perete, că vine băiatul de la cârciumă...
 Au mâncat și, firește, s-au culcat, cum ar fi făcut oricine în locul lor.
 Dar la un lucru nu s-ar fi așteptat nimeni.

În puterea nopții, după zgomotoase ciocănituri în geam, vocea lui Popescu răsună la fereastră:

— Deschide, Marioară!... Nu te speria, eu sunt.

Recomandația era crudă.

— Pe un' să ies?

— N-ai pe unde ieși, că te întâlnești cu dânsul...

Ascunde-te în dulap.

— Deschide, n-auzi?

— Așteaptă, nu găsesc chibriturile...

Adunând hainele pe întunerec, le aruncă sub pat și porni să deschidă ușa.

— Cum se face că ai venit?

— A deraiat trenul.

— Ce ghinion afurisit!

— De...

— Ți-am spus eu că marțea nu e bine să pleci.

— Adevărat, zău...

— Ce faci?... N-aprinde... Când ai ști cât mă doare capul... Parcă am avut un presentiment... N-am închis ochii toată noaptea, mă gândeam la tine... Du-te și-mi ia un piramidon...

— De ce nu mi-ai spus?... Acușa m-am dezbrăcat.

— Ia-ți numai pantalonii și pardesiul.

— Lasă, mâine.

— Fii drăguț... Nu mai pot.

— Poate n-o fi deschis la farmacia noastră

— Este, c-am citit în jurnal.

Dibuind, Popescu luă pantalonii de pe spătarul scaunului, pardesiul din antreu și plecă, cu gulerul ridicat peste cămașa de noapte, la farmacia din colț.

— Ce doriți?

— Iartă-mă, nene Grigoriu... Dă-mi un piramidon... Nu pentru mine. E pentru nevasta mea... Altfel, nu te-aș fi deranjat... Eu nu iau doctorii să mă tai... Am cincizeci de ani și, crede-mă, nu iau o curățenie, care alții...

— Poftim.

— Cât costă?

— Luați un tub... E bine s-aveți... Treizeci de lei.

— Poftim...

Și nu putu spune mai mult. Simțea că i se umflă capul. Tot sângele îi năvălise în obraz.

Băgând mâna în buzunarul cel drept, unde știa că are gologani, dădu peste un pachet de hârtii de o mie de lei.

Ducând mâna la celălalt buzunar, era să piardă ochii de mirare când descoperi și acolo alt pachet cu hârtii mari. Se uită nedumerit și abia băgă de seamă că pantalonii nu erau ai lui. De altfel, îi era prea strâmți, și pipăindu-se la spate, îi veni să țipe de bucurie, căci simțise alt pachet.

— Viu de la drum, se socoti el obligat să explice farmacistului. Am făcut o afacere... N-am mărunte.

— Nu face nimic...

— Schimbați dacă voiți...

— Lăsați să-mi dați mâine.

Întors acasă, Popescu aprinse lumânarea, deschise dulapurile, căută pe sub paturi, inspectă toată casa și se culcă liniștit lângă nevastă-sa, care dormea dusă.

Dimineața, când s-au sculat, el privea gândindu-se în vag. Ea încremenise cu ochii la pantaloni.

— Ce te uiți?

— Dragă, iartă-mă: sunt vinovată...

— Nu ești vinovată de loc. I-am murdărit în tren. Trimete să-i curețe, și când i-o aduce, n-ai să-i mai cunoști. Numai vezi te rog să fie gata repede, marți plec la drum. Eu când merg marți la drum, îmi merge bine...

1920

PE PATUL DE MOARTE

Conu Tache Grosu era mic și sfrijit ca un măt părăsit, purta chelie, barbișon și umbrelă.

Dimpotrivă, coana Victorița, nevasta lui, era un munte de femeie, colorată ca un jandarm rural, mustăcioasă ca un dascăl de țară. Din ziua nunții ocupase tot patul, toată trăsura, îl acoperea când ședea alături pe scaune și era gata să-l ia la subsuoară ori de câte ori treceau strada, atât părea de neisprăvit alături de ea.

Conu Tache îi știa de frică. N-avea voie să fumeze în casă, unde nu mai era primit dacă întârzia la un pahar de vin între prieteni. Lucrul acesta i se întâmpla acum regulat o dată pe săptămână, joia, când de obicei rămânea la masă Fănel, nepotu-său, vagmistrul⁽¹⁷⁵⁾ la Regimentul 4 roșiori, pe care-l lăsa jucând tablanet⁽¹⁷⁶⁾ cu nevastă-sa.

De la o vreme, coana Victorița devenise mai îngăduitoare. Îl lăsa să se strecoare în casă, prefăcându-se că nu-l vede. Atât doar îi spunea, când se întâlneau fără voie, privindu-l cu viclenia omului care ascunde ceva: „Ai venit, haimanao?...”

Uneori soțul încerca să-i țină piept. Dar după o slabă împotrivire, își relua jugul, fulgerat de priviri încruntate.

Conu Tache Grosu era un îmbogățit de război. Trebuie să spunem însă, spre onoarea lui, că nu speculase nici grânele, nici furniturile armatei. Averea i-a venit pe neașteptate: vânduse pe preț bun, după încheierea păcii, casa de zestre a neveste-si. Trei milioane de lei, pentru cincizeci de mii, cât fusese constituită dotă la tribunal. Trăiau acum din venit, după ce-și cumpăraseră o casă mai mică, două odăi, pentru că n-aveau copii, antreu mare, curticică singură, bucătărie, electrică și baie.

El n-avea nicio treabă. Se odihnea după douăzeci și cinci de ani în serviciul primăriei, gustând fiecare clipă. Sorbea aerul rece al dimineții, cafeaua cu lapte, îmbrăca o cămașă

călcată cu lustru și pleca, furișându-se, ca un spion ce duce un secret mare, să se plimbe în Cișmigiu, sau să stea de vorbă la cafenea.

În schimb, coana Victorița nu-și afla locul. De dimineată se ducea la biserică, căci era fată de preot, și credea în puterea lui Dumnezeu și în veșnicia iadului. Apoi scotea așternutul, perne cu broderii de mână și plăpumi înfocate, pe fereastră, la aer, întindea scoarțe pe frânghie, toca vinete, lustruia, ceruia, da muștele afară, și când venea domnul Tache Grosu, se așezau la masă, el fără haină, cu nasturi de mărgean la manșete, ea în capot, pudrată din belșug, cu părul răritat, împărțit în alee, ca o grădină englezească.

După prânz, în timp ce dumnealui cetea ziarul la umbra caisului, coana Victorița găsea totdeauna ceva de făcut: rufe de călcat, saltele de prefăcut, sau se pregătea de iarnă, făcea dulcețuri, umplea ardei borcânați cu morcovi și varză roșie, spăla castraveciori sau învârtea bulionul ce forfotea în cazan, ca păcura pentru judecata supremă.

— Dă sarea, Mario, unde umbli?...

— Am fost de-am luat oțet...

— Ține de coala... Adă sita... Mai pune lemne...

Maria, femeiușcă de țară, tânără, cu sâni neastâmpărați, se dezghețase la oraș, purta ciorapi roz, era dornică de flirt la colțul străzii și se înnebunea după cinematograful, la care însă nu se putea duce, seara, mai ales, pentru că stăpână-sa încuia poarta și lua cheia.

Dar slugile nu mai sunt proaste. Își dau stăpânii în stambă, se sfătuiesc între ele și se pun la cale când se întâlnesc între două treburi.

— Ce faci, Mario?

— Fac pe dracu!

— Ce te-ai uscat așa. Parcă ești moartă!...

— Lasă-mă, Veto, nu mă mai otrăvi și tu, că-s destul de amărâtă...

— N-o duci bine cu stăpânii?

— Ba, slavă Domnului, mâncare este, treaba n-ar fi grea... Ei, da bine, soro, n-ai și tu răgaz să te duci să tăinuiești cu cineva, să mai vezi lume... Mă țin din scurt, mai rău ca pe hoți...

— Taaci!...

— „Unde-ai fost?... De unde vii?”... numai ce-o auzi...

— Dacă ești proastă...

— Nu-s proastă... Așa mi-a fost, se vede, nenorocul... Ți-i lesne a vorbi dacă ți-ai găsit loc la Micșuneasca... Las', c-am auzit eu... O aia, care joacă teatru... Lipsește toată ziua, și seara are casa plină de musafiri, care dau bacșișuri. Tu te-ai schimbat de huzureală, și eu de inimă rea... Că și tu ai slăbit... Oricum, să fiu în locul tău, n-aș mai zice nimic. Tu te joci...

— Mi-a ieșit joaca prin nas...

— Nu cumva?...

— Cin' ți-a spus?

— Am auzit și eu... El ce zice?... I-ai spus?

— Gândești că-i pasă... Și-a pus capelul pe o ureche și s-a dus după stăpânu-său, că-i *ordinanț*... Arde-m-ar focu, că n-am avut eu minte... S-a mutat la Brașov...

— Acu ce faci?

— O să caut un loc mai liniștit. Nu mai pot ține. Obosesc repede.

— Știi una?

— Ce?

— Hai să facem schimb... Vino tu în locul meu, să merg eu în locul tău; vrei?

— Da' boieru tău e cuminte? Că vezi, sunt unii..

— Cuminte... îl ține cucoana din scurt... Și-i bătrân, dă-l dracului...

— Las', c-am mai văzut eu... Ăștia bătrânii s-aprind mai repede decât cei tineri...

— Tu când împlinești luna?

— La întâi...

— Taman bine, și eu tot la întâi.

— Așa, Mario, spune coana Victorița servitoarei seara, după ce-i luase socoteala și-i da de cheltuială pentru a doua zi... Facem o musaca și scoți două bucățele de friptură... Iei un pepene verde, ardei grași și un chil de roșii.

— Altceva?

— Atât... Vara nu prea mâncăm. La întâi plecăm și noi, o să rămâi singură... Să fii cuminte și să ai grijă de casă dacă vrei să-ți aduc un șorț, și ție, când ne-om întoarce.

— Știu, săru' mâna. Da' eu nu mai stau... A venit o femeie din sat de la noi și mi-a adus vorbă că e mama bolnavă și n-are cine să umble cu plugul...

— Vrei să te duci?

— Eu nu m-aș duce, da' dacă n-are cine să umble cu plugul și-i mama bolnavă...

— Mă rog, mă rog, n-am nevoie de explicații... Adă femeie în loc. Și pleacă.

— Am femeie, săru' mâna.

— Cine știe ce soi rău...

— Dacă n-ai fi mata mulțumită...

Recomandată de doamna Micșunescu, Veta intră două zile mai târziu la coana Victorița, în locul Mariei, care trecu de la doamna Grosu la doamna Micșunescu, artistă.

La dejun, coana Victorița își puse soțul la curent:

— Știi că am dat drumul Mariei?

— Ducă-se!

— Ce ușor e de vorbit!

— Parcă n-ai ști. Tocmești alta...

— Până când o înveți... Da' vouă ce vă pasă?!... Parcă știți cu câtă trudă se ține curățenia.

— Parcă iei servitoare numai pentru mine...

— Vii numai să te așezi la masă.

— Am muncit destul, am drept să mă odihnesc.

— Și eu să muncesc ca o proastă.

— Ai femeie.

— Cu servitoarele de azi trebuie să muncești și pentru ele...

— Atunci, nu mai tocmi.

— Ia, te rog, sfârșește... Eu nu-mi văd capul de grijă, și dumitale îți arde de glumă!

— Caută femeie.

— Mersi... N-am așteptat să mă înveți ce trebuie să fac.

Dar când servitoarea cea nouă intră cu jumările, bietul om abia își stăpâni mințile să nu se dea de gol.

— Ce te uiți la ea?

— Nu mă uit.

— O cunoști?

— N-o cunosc, dragă.

Înghiți cu noduri. După prânz stătu ca pe ghimpi, și cum se făcu ora patru, alergă într-un suflet la doamna Micșunescu, artista, cu care întreținea relațiuni o dată pe săptămână, joia, când venea nepotu-său la dejun, pentru opt mii de lei pe lună, plătiți înainte, câștigați în mici afaceri făcute la primărie, cu ajutorul foștilor săi colegi.

— Conașul!... îl întâmpină strigând Maria, gata să cadă, ducând mâna la gură să-și țină râsul.

— Aici ai intrat?... Vrei să vii înapoi?... Eu mă duc... îngăimă boierul, făcându-se nevăzut.

De atunci domnul Tache Grosu nu mai iese din casă. Se învârtește în jurul nevesti-si, spală paharele, îi ajută la călcat și la pecetluit borcanele.

De câteva zile au început să i se îngălbenească ochii. Coana Victorița îi dă să bea țuică, în care au zăcut coji de ouă, privindu-l bănuitoare prin ochelarii-i vechi de aur.

Dar domnul Tache Grosu preferă să moară. La gândul că secretul lui e în gura servitoarelor, i se face inima cât un purice.

Nemaiputând răbda tortura catastrofei ce-l pândeă dintr-un moment într-altul, se gândea cu orice risc să-și mărturisească vina.

Într-o seară i-a fost mai rău ca de obicei. Avea temperatură și sufla greu.

— Simt că mor... Aprinde lumânarea... Am să-ți spun ceva.

Coana Victorița s-a apropiat, gata să-i închidă ochii creștinește.

— Ascultă, Victorio, începu el gâfâind exagerat. Eu... când venea Fănel și lipseam de acasă...

Dar ea nu-l lăsă să isprăvească. Strecurându-i lumânarea, bănuind că știe tot, căzu peste el să-l turtească și, cuprinsă de panică, se spovedi înaintea despărțirii, ca să nu-i ducă păcatul pe cea lume.

— Te-am înșelat, iartă-mă... Nu jucam tabinet...

Conu Tache o privi o clipă nedumerit, apoi adormi, zâmbind fericit ca un copil.

A doua zi era sănătos tun.

Acum iese când vrea.

1930

CONSULT

Sanatoriile nu sunt, cum ar putea crede medicii, pline bolnavi. Mai degrabă toți bolnavii din sanatorii sunt medici. Fiecare e gata să-ți dea o consultație, să-ți propună un remediu, să-ți ofere un rest de medicament, aproape întreg, pe care l-a plătit scump și nu-l întrebuițează, fiindcă s-a făcut bine. Dintre toți, mai pricepuți sunt militarii, care au văzut multe și știu de toate.

La Techirghiol-sat se adună vara ofițerii din toate părțile, puși la porție: două feluri, un tutun și țuica jucată la table, cu zarul aruncat din băierile inimii, cu pufurile plesnite cu sete:

— Arde-l!

— Dă-i la cap!

— Ia-o!

La o parte, în drumul celor ce se întorc de la baie, stau pensionari serioși, grade mari, care se privesc murind. Își descriu suferințele pe larg și schimbă leacuri, cu toate că niciunul nu dă mult de trăit celuilalt. Când, din întâmplare, întâlnesc un bolnav nou, fac consult, cu păreri împărțite pe grade și vechime.

— Ce plângi, conică?

— S-a îmbolnăvit băiatul.

— Ce are?

— Nu știu... A mâncat niște alune americane.

— Rău... Vezi, nu trebuia... Alea e boală curată... pretinde un colonel de intendență, în uniformă, purtând baston de promenadă și pălărie de paie, în semn de libertate. (Pipăindu-se cu mâna:) Vin de se cristalizează ici, în stomac, și nu le mai scoți să dai cu tunul! Da' uite ce să faci dumneata... Să-i dai un *Zainiț Pauler*... că dublu v nu se pronunță... Se scrie *Polwer* și se pronunță Pauler... Îi iei de la farmacie... Dacă vrei, spune c-am trimes eu, că mă cunosc ăia... Îi trece la moment... Eu iau regulat, pe onoarea mea! Scrie pe hârtie, să nu uiți: *Zainiț Pauler*...

— Fugi, domnule colonel, îmi pare rău de dumneata, că ești om serios! *Zaidițu* e pentru limpezirea sângelui.

— Zău?... Cin' ți-a spus dumitale? Ai auzit-o la casierie?

— Da' dumneata unde ai auzit-o, la îmbrăcămintă?... Ce spun ei știe toată lumea...

— Habar n-ai de ortografie! *Zainițu*, s-o știi de la mine, vine de la *șez*, adică de la scaun, cum se zice pe franțuzește, pentru că limba engleză, dacă vrei să știi, e formată din cuvinte franțuzești spuse d-a-ndoaselea... E mură-n gură: *Zainiț Pauler*, adică pulbere pentru scaun...

— Nu te potrive, conică, intervine serios un ofițer tânăr. Trimete după doctor.

— Din ce vă luarăți?... Nu știu nimic... Viu de la baie. S-a îmbolnăvit cineva?

— Nu, domnule general, doamna e soția capelmaistrului și a căpătat ceva la stomac...

— Nu eu, băiatul...

— Și tocmai când veneați 'mneavoastră, spuneam să ia un *zainiț*...

— Băiatul, nu eu...

— Poți să iei și dumneata... Puteți lua și dumneavoastră, domnule general... Ăla se bea ca un sprîț... În Anglia, *zainițu*...

— Nu face două parale!

— Domnule general...

— Ascultă coala, că-s mai bătrîn. Un ban nu face *zaiglițu* dumitale!

— Păi ați luat vreodată?

— Am luat chiar în ziua când am ieșit la pensie! Adică nu, pardon... Fac greșeală... A doua zi... Și nici a doua zi, că a doua zi a fost banchetul, că d-aia m-am și îmbolnăvit... A treia zi am luat d-ăla... cum îi ziseși... Da' nu mi-a făcut niciun efect...

— N-ați știut cum să-l preparați... Trebuie să-l bei repede și să te ții de nas, că vine de răbufnește...

— Eu am zis, domnule general - nu știu dacă și dumneavoastră sunteți de aceeași părere - să cheme doctorul.

— Nu trebuie doctor, maiorule. S-o îndreptăm *antr nu... A la franse...*^[177] (Întorcându-se către doamnă, scurt:) Ce are copilul?

— Se vaietă de cap și îi e greață.

— A vomat?

— N-a fumat, mititelul de el.

— Vreau să zic, a debordat?

— Aș, de unde! Înțeleg eu ce vrei să spui dumneata, da nu e... Adineauri l-am desfăcut... Poate să-l sărute oricine, așa e de curat... (Râzând:) N-a brodat nimic săracu...

— Răspunde românește, cucoană, a vărsat?

— Ce să verse, domnule general, dacă n-a mâncat de trei zile?

— (Eroic:) Bagă-i două degete pe gât.

— Nu-i mai bine să cheme doctorul?

— Ce să facă doctorul?... Natura lucrează, domnule maior. Doctorul, dacă e bun, poate ajuta naturii, dar știința n-ajută doctorului... Stai zi și noapte în soare, ca maimuța din care ne tragem, și scapi de orice boală, fiindcă e radio ultraviolet care lucrează... Da' doctorul ce știe?... Ascultă-mă pe mine... Bagă-i două degete pe gât... Nu mult, cât încape! Pe urmă dă-i un ceai de mentă cu un corn sărat...

— Sărat?

— Vezi dumneata, ca să-i deschidă pofta.

— Mă tem.

— Nu te teme. Eu am avut, să mă ierte lumea, nouă copii, cocoană... Cum se îmbolnăvea unul... la lighean... două degete, și gata! E natura care lucrează, madam!

1930

ȘEDINȚĂ DE EDUCAȚIE

...Nu-mi place!... Vă mișcați greu... N-aveți fason... Ține-te drept, căpitane... Răsuțește mustața... Pleacă chipiul la o parte... Dați-i o oglindă... Uite-te și dumneata, să vezi, semeni cu ăl dinainte? Țista-i ofițerul...

Colonelul: V-am adunat ca să vă citesc un ordin al corpului de armată, partea care vă privește: „... *în fine, doresc - spune domnul ghegeneral - să văd ofițerul, militar desăvârșit, dublat de omul de salon, să poarte la fel uniforma și fracul, să vorbească cu spirit, să danseze cu eleganță, lucru despre care voi căuta să mă conving la inspecția de toamnă*”... Ați auzit? Dracu ne-a luat! Adică pe

voi. Nu pe mine, că mie n-are ce-mi face... Leafa n-o să mi-o ia, și general n-o să ajung... (Disprețuitor și jalnic:) Apoi bine. Domnule căpitan, dumneata, care ți-a venit muștarul la nas, ce ispravă mi-ai făcut?

Căpitanul: Cum ce ispravă?

— Nu-ți zice dumitale Hălălău?

— Nu știu... În orice caz, mie, în față, nu îndrăznește nimeni...

Colonelul: (Izbucnește într-un râs sardonice, tropăind pe loc, ținându-se de burtă ca un holerice): Hă, hă, hă!... (Calmându-se subit:) De ce?... Fiindcă ai luat pe fata cârciumarului, pe domnișoara Tălălău... Bălălău... Schelălău...

Căpitanul: Domnule, colonel, este soția mea...

Colonelul: Foarte rău!

Căpitanul: Nu dau voie nimănui!

Colonelul (compătimitor): Fugi, domnule...

(Către ofițeri:) Ați auzit?... Cică-i deștept... (Imitându-l, miorlăindu-se:) „Este soția mea și nu vă dau voie...” (Calm, sever:) Nu este soția dumitale! Este nevasta camarazilor, este soția garnizoanei întregi! (Corect, demonstrativ:) Vă iau la rând: ce a fost socrul dumitale?

— Comersant...

— Ce comersant... Zi-i măcelar! Ți-e rușine? Și al dumitale?

— Debitant.

— Cârciumar sadea! A luat pe fata cârciumarului, dumneata pe fata brutarului, altul pe fata...

— Fiindcă numai ăștia pot să asigure zestrea reglementară.

Colonelul (miorlăindu-se): Daaa?

Toți (cu curaj gălăgios): Cele de familie sunt sărace, pretențioase, și când au avere, nu iau ofițeri...

Colonelul (liniștit, ca un răzbunător divin): Ei bine, domnilor, aci am vrut să v-aduc... Ați

recunoscut singuri; nu vor să vă ia aristocratele...
Și bine fac să vă învățați minte...

— Ce stricăm noi?

— Ce stricați?... Să vă spun eu! (Sentențios:) Nu știți să vă purtați în lume... (Lovit de inspirație:) Pofțiți cu mine.

Colonelul porni cu pas hotărât, legănându-se, cu chipiul la o parte, cu sabia de capul ei, îndreptându-se spre cabinetul său de lucru.

— Ia ședeți... (Bătând repetat în clopoțelul de pe masă:) Adă scaune... Luați loc... O să vă fac, în fiecare zi, câte o ședință de educație, și pe urmă o să pornim *în corpore* pe la toți bogătașii: „*Madam... Mosie... Mamoazel...* (Zgribulit:) Frig al dracului! Mi-a înghețat nasul... (Către ofițeri:) Asta o spun ca să râdă... Acum mergem mai departe. (Admirativ:) „Da dumneavoastră ce vă pasă?!... Casă aveți, și ce casă!... E proprietate? (Răspunde tot el, pițigăiat:) „Da.” (Continuând: „N-aș fi crezut... Lemne aveți, slugi berechet... Noi, sărăcuții, o săbioară, o mântăluță, o ordonanță... Dar ne încălzim și noi pe lângă dumneavoastră.” (Către ofițeri:) Asta o spun ca să-i fac pontu... (Continuând:) „...fiindcă avem inimă mare, inimă largă, inimă nobilă... Bani au și țigani... (Mieros) Ce zici, duduie?” (Căutând-o nedumerit:) Unde-i? Nu-i... A fugit... S-a evaporat... (Descoperind-o:) Uite-o, vine cu dulceața! (Galeș:) „Ce v-ați mai deranjat?... Sărut mânușițele... Dulceață iau (fin:), apa nu-i bună nici în bocanci, fiindcă nu mai purtăm cizme.” (Către ofițeri:) Asta i-o spun ca să râdă... Pe urmă te apropii elegant, o privești în ochi, îi predai farfurioara și zici frumos: „*Mersi, bienn*” ca să vadă lumea că știi și tu două boabe franțuzești...

— Dar dacă în vreo casă se vorbește nemțește?

— Cu nemțeasca merge repede: o strângi de mână și o întrebi: „*Vigheț?*...” Și după nouă luni... Spirt! Ista-i ofițerul!

1932

ȚĂRANII NOȘTRI

- Îți mai trebuie fân, nașule?
- Nu, fine... Am cumpărat coceni.
- Mulți?
- Două pogoane.
- Cu cât?
- Cinci sute pogonul... E mult?
- De unde... Adică, eu știu?... Cum o fi pogonul.
- Pogon, cum să fie...
- Poate să fie rar, poate să fie mic.
- Eu cred că nu-i scump... O mie de lei, două pogoane... cu știuleți, are și drugi...
- L-a bătut piatra, altfel nu ți-l vindea el... De la cine l-ai luat?
- Ion mi l-a găsit. El a umblat, el l-a tocmit, el a cărat.
- I-ai dat banii?
- Nu, a zis că mai așteaptă... De treabă, Ion.
- De treabă.
- Vrednic om.
- Și foarte cinstit.
- Este.

- Nu știi că m-a înșelat?!
- Cine?
- Ion al dumitale.
- Ba al dumitale, nu al meu. Cum te-a înșelat?
- N-am strâns niciun car de coceni.
- I-ai dat banii?
- I-am dat.
- Nu trebuia să-i dai până nu vedeai porumbul.
- A venit cu o citație că are un proces la Craiova.
- Cine?
- Zicea că e a omului de la care a cumpărat porumbul.

— Minte... Numai pământul e al omului, porumbul era al lui Ion. A luat de la om două pogoane, și dacă l-a bătut piatra, ce era să facă cu el? Ți l-a vândut dumitale!

— Mare pungaș!

— Ăl mai mare hoț din tot satul!

— Păi deunăzi parcă ziceai...

— Dumneata spuneai... Eu trebuie să zic ce zice nașul. Dumneata care știi carte, cunoști lumea mai bine decât mine... Ăla a stat și-n pușcărie.

— Ion?!

— Da, așa e lumea... Caută țărani de treabă. Cine mai e de treabă azi?

— Cum, mă, toți sunteți ticăloși?

— Parcă noi nu căutăm boieri cumsecade?!

1932

SKODA LA ȚARĂ

Ședeam în pridvor. Fericit, încălzit de soare, urmăream înduioșat zborul unei berze, mesager proaspăt, ce plutea alb și negru în albastrul cerului, ca o capeluță cu bride de pe timpul bunicăi. Portița scârțâi cu motiv de operetă, câinii lătrară alene, și un unchiaș, înflorit la față, înaintă cu mersul frânt de munci grele...

— Hristos a înviat!

— Adevărat a înviat... Ce mai faci, moș Niță?... Ia loc... Anico, adă un pahar de vin...

— Ai mai venit pe la noi...

— Ca de obicei...

— Cum văd eu, numai toamna pleci...

— O dată cu berzele.

— Doamneee!

— Ia gustă, să vezi cum ți se pare...

— E bun. Dar nu e ca al meu... Nimeni nu face vin ca mine... Fiindcă de ce?... Eu n-am spus-o la

nimeni, ți-o spun numai dumitale, în *secret*... Știu de la tata-mare - nu de la tata tatii, ci de la tata tatălui tatii... A murit de o sută douăzeci de ani.

— Nu mai spune!...

— De o sută douăzeci de ani a murit, și tot nu murea, da' a căzut un butoi peste el când îl scobora în pivniță... Altfel, nu murea... Să nu fi căzut butoiul peste el, de loc nu murea... Eu nu l-am cunoscut, dar spunea că sfântul Trifon ajută la vii. Măcelarii au pe sfântul Arhanghel... Fetele se țin cu sfântul Anton, sfântul Pafnutie ajută bețivilor...

— Glumești?

— Ce, nu știai?... El ajută bețivilor să se ridice de jos și scoate dascălul în calea copiilor când se țin după el, de le rupe urechile... Cum îți spuneam, m-am apucat să prăznuiesc pe sfântul Trifon. Cheltui în fiecare an o sută de lei. Dar sunt răsplătit. Ba, să nu mint, anul ăsta m-a costat mai puțin, fiindcă mi-a murit un porc... Am făcut coliva în casă, vezi n-am mai dat-o la *confetărie*, s-o înflorească... Și popii i-am dat numai un pol, nu l-am mai dus cu trăsura, să stropească via cu sfânta aghiazmă... Și, slavă Domnului, am făcut vin mai mult ca în toți anii... Chiar mă gândesc, la vară nici să nu-l mai prăznuiesc, fiindcă Dumnezeu nu se uită la bani, ci la sufletul omului... Dacă te închini din toată inima... Vrei să știi un lucru?

— Vreau.

— Ei, ține minte ce-ți spun eu... Să faci guvernul rugăciuni, și găsește *tifru*...

— Ei aș!...

— Te prinzi cu mine?

— E târziu, moșule.

— Când vrea Dumnezeu...

— Știu, dar s-au rugat ceilalți să nu-l găsească.

— Care ceilalți?

— Șperțarii.

— Hoți, domnule!... Zi-i, le-a dat în gând...

— Hoți, nehoți, vorba e că li s-a împlinit ruga. S-au închinat, se vede, din toată inima, și au rămas

cu banii.

— Păi eu ce vă spuneam?... Dumnezeu nu se uită în punga omului, ci în sufletul lui.

1933

PREGĂTIRI DE RĂZBOI

Nu credeți în pacea universală! Nu mai crede nimeni. Suntem puși pe bătaie: copil bați mingea, bați ciamburul, bați alvița: mare, bați drumurile, bați crâșmele, bați capul fetelor. Toată lumea bate: negustorii bat cu palma, boierii bat din palme, săracii bat din buze, deputații bat șeaua, pacifiștii își bat gura, și gura bate... Așa spun bătrânii.

Ostenit, nădușit, răcești, bați toba, bați aerul și te duci cu patru cai ca să bați la poarta raiului, unde vei găsi în fine, pacea universală, dacă nu te-o bate Dumnezeu.

Totuși nu vă alarmați, fiți pe pace! În rând cu celelalte națiuni, ne pregătim de război pe capete.

Vreți probe?

Pana de motor m-a silit la o staționare prelungită pe marginea șoselei, lângă câmpul de instrucție al unul regiment de dorobanți. Iulie. Căldură copleșitoare. Ici, colo, grupuri de câte trei-patru ofițerași discutau nimicuri, tachinându-se între ei, scoțând efecte fulgerătoare din șanțuri. La umbra destrămată a unor pui de salcâmi ce se înșirau de-a lungul drumului, triști ca un șir de berze într-un picior, recruții, strânși în jurul gradaților, fac teorie de lux de amănunte, vădit adresate mie, care mă oprisem să-i privesc.

— Ce datorie ai tu ca cercetaș în patrulă?

— Noi, să trăiți, don *capurar*, ca cercetași în patrulă, avem de datorie să cercetăm inamicul, să scotocim terenul, să nu lăsăm nimic necercetat,

pădure ori altceva, să se ascundă vrăjmașul, să ne ia pe la spate.

— Tufișurile le cercetezi?

— Cercetăm și tufișurile.

— Dar cășile oamenilor?

— Ne uităm numai pe ferestre, ori batem în geam să iasă cineva afar'!... Înăuntru n-avem voie să intrăm.

— De ce n-avem voie să intrăm în cășile oamenilor?

— Fiindcă poate sunt niscai copii și se sperie sau poate chirăie muierile și ne dau de gol.

— Așa... Dar la fântână ce-i faci?

— Cercetăm și fântâna.

— Ce nevoie avem noi să cercetăm fântâna?

— Noi, trăiți, don *capurar*, avem nevoie să cercetăm fântâna ca să *constatăm* dacă vrăjmașul n-a otrăvit cumva apa.

— Și cum facem noi ca să dovedim precum că inamicul n-a turnat în apă *gază* ori altceva?

— Noi, ca să dovedim precum că inamicul n-a otrăvit apa cu *gază* ori altceva, luăm o furnică și o aruncăm în apă, și dacă moare fără să se zbată...

— Dar dacă nu găsești furnică?

— Noi, atuncea, dacă nu găsim furnică, luăm o gonghiță...

— Dar dacă nu găsești nici gonghiță?

— Noi, dacă nu găsim nici gonghiță, luăm o frunză de dafin...

— Numai de dafin?

— Ori de stejar...

— Numai de stejar?

— Orice frunză: *pliop*... ori de care găsim noi atuncea, și o aruncăm în fântână, și dacă frunza pălește, înseamnă că apa e otrăvită și facem un semn cu creta pe marginea fântânii.

— Bine... Alălalt!.. Cum te cheamă?

— Să trăiți, don *capurar*, pe mine mă cheamă Nătărău Dumitru.

— Ce faci tu când *iscortezi* un *prizoner* ca să nu fugă?

— Să trăiți, don *capurar*, noi, ca să nu fugă, când *iscortăm* un *prizoner*, ne apucăm și îi tăiem nasturii și beteliile de la pantaloni, că vine de-i cad la vale și nu mai poate fugi...

— Dar în *pozunare* îl cauți?

— Nu-l căutăm, să trăiți, că n-avem voie să-l căutăm în *pozunare*... îi luăm doar ceasul...

— De ce îi luăm ceasul?

— Ca să nu se poată *orinta*, să nu cunoască vremea.

— Așa... Bagă de seamă, tot așa să răspunzi... Să nu mă faceți de râs în fața lui don general, să zică poate că nu v-am învățat, că eu toate vi le-am spus, câte una, *lăgurat*, precum ați văzut... Da cu bocancii lui ce faci?

— Dacă sunt mai buni ca ai noștri, îi luăm.

— Da' banii îi lași lui?

— Nu-i lăsăm nici banii.

— Da' ce să facem cu ei?

— Îi dăm mai-marilor noștri.

— Așa... Bine, treci la loc.

1935

CRĂCIUNUL

...Prin urmare, domnilor, eu plec... Vă urez ani mulți fericiți... Apropo, aș vrea ca înainte de a li se da drumul în permisie, să se facă recruților o conferință pe companii, arătându-li-se însemnătatea nașterii Mântuitorului, diferite datini, obiceiuri, ca de pildă magii, povestea Betleemului, așezarea ghetelor la gura sobei, etcetera, etcetera...

Căpitanul: Vezi, domnule sublocotenent, ai grijă, vorbește dumneata bobocilor de ce-a spus colonelul... Eu plec...

— Am înțeles.

— La mulți ani!

— Să trăiți...

— Ascultă, Bucurel, a dat ordin domnul căpitan să vorbim ălora despre nașterea Mântuitorului, datini, etcetera... Cum facem, că eu am tren la patru?...

— Păi eu nu plec nicăieri.

— Bun, bravo! Atunci vorbește-le tu. Nu fă poliloghie multă. Betleemul, magii, povestea ghetelor.

— Înțeleg.

— La mulți ani! Să ne vedem eu bine...

— Să trăiți!

Plutonierul (harnic): Ia strângeți-vă în jurul meu... Ho, destul!... Liniște!...

În cameră se făcu tăcere de moarte. Candelă ardea pâlpâind, luminând nestatornic un petic de mătase roșie.

Plutonierul Bucurel, burtos, zbanghiu, cu mustața umedă, stătu o clipă crăcănat, nedumerit, încercuit de oameni. Părând a fi găsit, în fine, ce căuta în mozaicul camerei, începu pedagogic, inspirat, cu mâinile în buzunare:

— Ia să-mi spuneți voi mie, de unde crește omul? Care știe?

— Eu!

— Spune.

— De la cap.

— Tț... Altu... Care știe?

— Eu, să trăiți.

— Zî-i!

— De la cap.

— Boule!... Spune tu, ăla de-ai făcut școala de cântăreți.

— Eu zic că tot de la cap.

— De ce?

— Fiindcă vine pe lume cu...

— Proștilor, vă pun mură-n gură și-i dați înainte cu capul. Voi nu vedeți?... Capetele nu sunt

egale... Unul se naște o zi mai devreme, altul două-trei mai târziu...

— Și o lună...

— O samă și două...

Plutonierul: Aaașa!... Uită-te fiecare la capetele voastre... Nu e o pânză ca cum e grâul...

— Ori ovăzul..

— Ori săcara...

Plutonierul: E ca copacii din pădure: unul mai sus...

— Altul mai jos...

— Unul mai subțire...

— Altul...

Plutonierul: Care cum l-a făcut Dumnezeu... Așadar, de unde crește el? Gândiți-vă bine.

— De la rădăcină.

Plutonierul: Adică de la pi... Nu te râde că te ia dracu! Zi, de la pi...

— ... cioare.

Plutonierul: Dete Dumnezeu sfântul!... Așa, de la picioare. De acolo pornim toți, oriîncotro ai vrea să mergi... Acum ascultă aici la mine ca să știi când te-o întrebă cineva: Când au plecat magii la *Beteleni*, să se închine Domnului nostru Isus Christos... Știți ce sunt magii?

— Știm...

— Primari... Un fel de consilii de-ai noștri... Și când au pornit să se închine n-au plecat cu mâna goală, că nu se cade... Oriunde-i fi și ai trăi tu, să știi de la mine, trebuie să dai, că așa e datina... I-au adus plocon, auzi mă, aur, smirnă și tămâie, și ce-or mai fi luat cu ei de pe la cășile lor: pui, brânză, ouă... să le pună la picioarele Mântuitorului, că de acolo avea să crească și el... Și unde era să le pună, jos?...

— Nuuu...

— De ce?

— Fiindcă era în coșar și se murdăreau *ifectele*.

— Aaașa!... Și unde le-au așezat? Care știe? Că-n căciulă nu putea să le pună că erau cu capul

gol... Nu știe nimeni? Le-au pus în spinarea măgarului, unde pruncul nu le putea ajunge cu mânuța lui, că era mic, sărăcuțul... Și dacă a văzut măgarul s-a scuturat și darurile au căzut în bocancii magilor, așezați la foc să se usuce, fiindcă era iarnă și veniseră prin zăpadă... Și s-au umplut bocancii de aur, smirnă și tămâie. Și fiindcă a fost și el deștept, o dată în viața lui, oamenii, ca să cinstească măgarul, l-au pus în capul turmei... De atunci am început noi să numărăm anii, lunile, zilele... Altfel n-am fi știut pe ce lume trăim, când vine Crăciunul, ori Paștele, când trebuie să tragem sorțul ori să plecăm în conced. De aceea a dat domnul colonel ordin, ca să știți și voi, să spuneți și la ai de-acasă, care pe un' te duci, să știe și ei... Ați înțeles?

— Da.

— Sigur, ori numai așa din gură?...

— Sigur.

— Spune care n-ai înțeles, să-ți mai isplic... Care va să zică, ați înțeles toți?... Bagă de seamă că eu, când te-oi întoarce, am să pui bocancii la gura sobei, și pe ai nevestei și ai copilului... Voi să aduceți câte ceva, ce veți crede de cuviință: găscă, cârnați, ori altceva, care cum îl taie capul. Și să pui *itichetă* cu numele tău, ca să prind eu p-ăl de n-a înțeles...

— Da oarăle le aducem vii?

— Vii, vii!

— Și cui le dăm în primire?

— Nu știu, vă înțelegeți cu soacră-mea. Ea e bătrână, ține sărbătorile cum a apucat de la părinții dânei. Când noi serbăm Crăciunul, ea postește, sârmana că e *stinlistă*, adică ține Crăciunul după legea a veche. Pot eu s-o oblig?

— Nu.

— Ori să mănânc singur?...

— Nu...

— Voi acasă, nu mâncați toți?

— Toți.

— Prin urmare, facă ce știe, eu nu m-amestec...
 Gata, s-a terminat... Acum vă duceți în *conced.* V-ați luat tot?

— Da.

— N-ați uitat nimic?

— Nu.

— Atunci... Drepti!... Descope-riți... Spune unu rugăciunea.

— Mânca-vor săracii și se vor sătura...

— Hă, hă, hă, hă!...

— Vezi, dacă ești prost, râd camarazii de tine. Spune *Tatăl nostru*.

— Tatăl nostru carele ești în ceruri...

— Fă trei cruci Numele Tatălui și al Fiului... Acoperiți! Drum bun și la mulți ani!

— Trăiți!

— Da purcelu' tot viu îl aducem?

— Tot.

— Ar fi mai bine tăiat, îl pui în traistă și vii cu el... Nu guiță; nu te-ntreabă nime...

— Și viu nu e tot aia? Îl legi cu o ață și te iei după el.

— Nu merge, don' plutonier, că e mic.

— Că doar n-ai avea de gând să-mi aduci un copil de trupă.

NECAZURI

Urgia trecuse. Arseseră câteva case din Boldești. Când te apropiai de satul așezat la drum, te îneca miros greu de gunoaie arse. Țăranii, tăcuți, descoperiți ca la mort, așteptau încremeniți printre ruine de gospodării sărace, sosirea colonelului prefect, care, împreună cu autoritățile satului, urma să statornicească pagubele și să împartă ajutoarele trimise de stăpânire.

Când au zărit mașina, s-au rânduie, disciplinați, în front, ca să-l cucerească.

— Bună ziua!

— Trăiți! răspunseră oamenii scurt, ca la regiment, ghiontindu-se rușinați, speriați de ecou.

Notarul pregătise în fața școlii loc de judecată, cu masă mare, scaune mici, șubrede, pe care se așezară cuminiți primarul, preotul, învățătorul și consilii, la dreapta și la stânga prefectului, hotărâți, întâmplă-se orice, să-și susțină protejații.

Grăbit, colonelul grăi ridicându-se în picioare:

— Sunt trimis de guvern să împart ajutoare.

— Să trăiți!

Și fără altă formă porni să strige:

— Maria Ion Stan Poiană...

— Eu sunt! Săru' mâna... Să vă dea Dumnezeu sănătate și *menestrului* și la toată lumea...

— Asta, domnule colonel, încearcă să lămurească notarul, este cea mai săracă. I-a ars toată casa... Nimic n-a rămas din ea...

— Lasă, domnule notar, fiindcă e ruda 'mneatale...

— Domle colonel, nu e drept, fiind neam cu ea. Să spună dumnealui...

— Ia lasă, mă! Nici n-ai ce căta aici, dacă e vorba...

— Tăceți, că plec!... Ce i-a ars?

— Casa, pătulul și paiele!

— La cât s-a evaluat paguba?

— La douăsprezece mii.

— Ascultați aici... ăsta e un ajutor, măi oameni buni. Statul n-are atâția bani. Nu vă repeziți la mii de lei... Câte o sumă mică să vă refaceți gospodăriile, să se ajungă la toată lumea...

— Așa e!

— Treci patru mii de lei... O să vă mai dăm și lemne... Altul!

— Gheorghe Ciubotaru!

— 'Zent!

— Ce i-a ars?

— O șiră de paie...

— Să trăiți, dom prefect, dați-mi voie să vă raportez...

— Spune!

— Mi-a ars două șire de paie, una mare și alta tot mare, dar mai mică, fiindcă am tot luat din ea de am hrănit vitele...

— Va să zică ți-au ars paiele?

— Da, să trăiți, da' sunt amărât de nu se mai află. Ascunsesem în ele opt mii de lei, bani care i-am luat pe boi... să spună oamenii... și așa vă rog pe 'mneavoastră...

— Minte, domle prefect, l-a învățat alde unchi-său, că e văr cu primarul...

— Liniște! O mie de lei.

— Domle prefect, m-ați nenorocit...

— Nu se poate, omule. Așa poate să vină oricine să spună...

— Păi ce fac eu cu o mie?... Dați-mi barem două...

— Să mergem mai bine la fața locului...

— Așa, așa, domle prefect, lucru drept, nu după *curemنداții*.

— Săru' mâna.

— Bună ziua. Ce dorești?

— Să-mi dați și mie.

— Ți-a ars ceva?

— Nu, da sunt și eu femeie săracă, bărbatu-meu a luptat la Mărășești, de-a murit pentru țară... Iacă s-a împlinit anu...

— Păi dacă nu ți-a ars casa...

— Casa nu mi-a ars, ce să zic...

— Ia taci, fă! Săru' mâna, grăi cuviincios o femeie pieptănată frumos, cu părul alb, purtată în lume, se vedea bine.

— Ce vrei, băbuțo?

— Vreau să vă spun numai dumneavoastră...

— Bine. Duceți-vă atunci la locul vostru, că am să trec pe la fiecare.

— Spune, mătușă... Mai întâi câți ani ai?

- Șaizeci și șase... parcă și opt.
- Eu sunt ceva mai tânăr...
- Ei, păi te-nprobezi dumneata cu mine?... Ce viață am avut eu!... De aia sunt așa cum mă vezi. Am tăiat stânjeni de lemne cu fierăstrăul...
- Chiar stânjeni n-oi fi tăiat dumneata.
- Baa daa!... Rămășag m-am pus, și până la urmă l-am făcut praf. Cât am muncit eu! Bărbatu-meu era și bețiv... Și la *beleart* juca... prima-ntâi... Când am zis că *devorțez*, soră-mea nici n-a vrut să audă...
- Păi de ce?
- Atunci nu era ca acum, divorțul era rușine. Mi-a zis: „Roagă-te lui Dumnezeu, ori să crape el, ori să mori tu”, și am început să mă rog... A murit...
- Te-ai rugat pentru el mai fierbinte.
- Ce era să fac, dacă avea obicei de spârgea tot când era beat... Venea cu lăutarii acasă... Drânga, drânga... drânga, drânga... și mă puneă să scot banii... Aveam un cufăraș plin numai cu aur!... Și scoteam livra și zicea să i-o pun lăutarului în frunte și să-i zic „unchiule”!
- Dar, spune drept, când rămâneai singură, îl mai schimbai dumneata, așa de necaz?
- Doamne ferește! Mi-a zis că mă-njunghie ca pe vite, că eram frumoasă ca o cadră și ținea măcelărie. Când i-am zis: „De ce dai bani?”, mi-a răspuns: „Eu nu muncesc? N-ai avut decât truso.” „Păi ăsta nu e, mă, bani?” i-am zis... și s-a supărat și mi-a făcut perdelele numai pamblici... Și ceasul de aur mi l-a jucat... Era cu lanț, de trei ori îl dam după gât. A jurat cu mâna pe candelă și piciorul pe icoană că nu mai joacă, și degeaba.
- Bine, am înțeles, ce vrei de la mine?
- Vreau să scot bilet să nu plătesc nici la tren, nici la vapor, să mă duc în *Arusalia*.
- Unde?
- În America, de!
- Poate Australia?

— Ei, de, de, că bine îi ziseși... Eu dacă-s proastă.

— Și ce cauți acolo?

— E oameni care a venit de acolo, zice că îți dă două sute de pogoane... adică, vezi, cât poate munci fiecare...

— Și ai să poți dumneata munci două sute de pogoane?

— Ba, maică, dar mă gândesc să le dau în parte...

- ^[11] Rochie de casă.
- ^[12] Fără serviciu (?).
- ^[13] Petrecăreț.
- ^[14] Ochelari fără brațe, prinși de nas printr-un mic resort.
- ^[15] Pe rând, unul după altul. După N. Gheran: pe fiecare în parte.
- ^[16] hápca f., pl. e și hăpci (bg. hápka, îmbucătură, gălătuc, înghițitură; rus. ohápka, cantitatea pe care o apuci dintr-o dată. V. hap 3). Undiță legată de o sfoară mai groasă legată și aceasta de una mai suptire [!] și care se aruncă în apă, apoi se scoate răpede [!] cu vre-un pește prins din orice parte a corpului. Cu hapca, cu sila, răpind, jăfuind [!]: a lua cu hapca.
- ^[17] Cauza, motivul lucrurilor, al întâmplărilor.
- ^[18] soldat de front (front + vistavoi = ordonanță), după Lazăr Șăineanu. N. Gheran adaugă, ofițer înaintat „din front“ (dintre soldați sau gradele inferioare), fără să fi trecut prin școala militară.
- ^[19] Moștenitorul tronului regal în Grecia.
- ^[10] Mănuși care acoperă numai o parte a mâinii, lăsând liber vârful degetelor.
- ^[11] Vis de dragoste.
- ^[12] Domnișoarei Elena.
- ^[13] Cofetărie.
- ^[14] Furculiță, iadeș (argou militar - baionetă) cf. D.L.R.M. După N. Gheran: „pe nepregătite”.
- ^[15] Gata de serviciu (?).
- ^[16] (corect: trincherele), sfeșnic cu trei lumânări (întrebuințat de arhieriei la serviciul bisericesc.)
- ^[17] *Huguenots-ouverture* (n.a.) - *Hughenoții*, operă în 5 acte a compozitorului german Meyerbeer (1791-1864) (n.n.).
- ^[18] *Aux pieds de la montagne* (n.a.). - *La poalele muntelui* (fr.) (n.n.).
- ^[19] Sărută-mă, Ninette, sărută-mă/ Ai un trup fără cusur, Ninette, Ninette.,
- ^[20] După lista de mâncare.
- ^[21] Vaincre sans peril [on triomphe sans gloire] (fr.) - *victoria fără primejdie [este triumf lipsit de glorie]*, vers din tragedia «Cidul» de Pierre Corneille.
- ^[22] Drum bun!

- ^{23} Repaus, pauză, recreație, întrerupere (în școli, în cazărmi).
- ^{24} Superstiție de jucător (de cărți).
- ^{25} Jucător prost, neîndemânatic (la unele jocuri de noroc, la biliard etc.)
- ^{26} Cartușieră. Aluzie la posibilitatea de avansare. După N. Gheran: tolbă.
- ^{27} Mănunchi de pene de egretă (1) sau de fire albe, folosit ca podoabă la pălării, la chipie militare, la turbane etc.
- ^{28} *Trocan* - chipiu.
- ^{29} ofițer înaintat în grad pe front, fără școală militară.
- ^{30} bătă, ciomag.
- ^{31} abrupt.
- ^{32} Cazarmă a Armatei.
- ^{33} numele unei case de loterie.
- ^{34} birjar.
- ^{35} sărăcuța.
- ^{36} înfofolită.
- ^{37} impermeabil.
- ^{38} operetă de Franz Lehar (1870-1948).
- ^{39} Copil înfiat.
- ^{40} A fi în relații ostile cu cineva.
- ^{41} Păpușică.
- ^{42} La noi nu-i așa (germ.).
- ^{43} Fildeș: în text cu sensul de „fildeșie”.
- ^{44} Pătură, împodobită cu diferite cusături, care se pune pe spinarea calului, sub șă; cioltar.
- ^{45} Material ieftin de bumbac, înflorat și apretat.
- ^{46} Rochie de casă pe care o purtau femeile dimineața.
- ^{47} Cu părul de pe frunte înfășurat în bucăți de hârtie ca să se încrețească.
- ^{48} Ca ziua.
- ^{49} Oameni care cunosc regulile de comportare în societate.
- ^{50} Fără pretenții.
- ^{51} E de-a dreptul rușinos!
- ^{52} La vârsta ei, draga mea...
- ^{53} Soi rău.

^[54] fr. train de vie – fel de viață (în text cu sensul de „standard de viață”).

^[55] Ciumat (fr. *pestiferi*).

^[56] În 1913, cu prilejul conflictului izbucnit între țările balcanice, armata română nu a desfășurat operații militare propriu-zise.

^[57] Iskăr – afluent al Dunării, pe partea dreaptă (în Bulgaria) a fluviului, lung de 368 km.

^[58] copil înfiat.

^[59] Ia-o cu binișorul.

^[60] (reg. – despre piele): a se bășica, a se umfla în urma loviturilor.

^[61] (pohod na Sibir) – drum spre Siberia: drumul parcurs de surghiuniți în imperiul țarist.

^[62] În împrejurările dramatice ale primului război mondial, guvernul României a convenit cu guvernul țarist să depoziteze în Rusia tezaurul țării, pentru a-l feri de invadatorii germani. A fost restituit României după cel de-al doilea război mondial, în trei tranșe separate, în anii 1935, 1956 și 2008, ca un semn de bunăvoință al sovieticilor și ulterior al rușilor. Dar cea mai mare parte din tezaur a rămas nerestituit, fapt pentru care el rămâne un subiect sensibil în relațiile diplomatice dintre România și Rusia.

^[63] Deformare a expresiei latinești *proprio motu* - din proprie inițiativă.

^[64] Formulă abreviată pentru „Majestățile lor regale”.

^[65] Formulă abreviată pentru „Altețea Sa Regală”.

^[66] „Gaudeamus igitur” („Să ne bucurăm, așadar”) sau doar „Gaudeamus”, este un popular cântec academic în mai multe țări europene, fiind cântat sau recitat mai ales la ceremoniile universitare de absolvire. Cântecul datează de la începutul secolului al XVIII-lea și este inspirat dintr-un manuscris în limba latină din 1287. El se află în tradiția *carpe diem* („trăiește clipa”) promovând bucuria vieții.

^[67] Acum, tocmai.

^[68] Basma, tulpan.

^[69] Doică.

^[70] Interval de timp de la Crăciun până la lăsatu secului de brânză (sau și de carne), când e permis a mânca carne.

^[71] Joc sportiv în aer liber cu bile de lemn, care, lovite cu niște ciocănașe cu coadă lungă, trebuie să treacă, după anumite reguli,

printr-o serie de porțițe instalate pe terenul de joc.

^[72] Ciucure.

^[73] A liniști, a potoli, a domoli.

^[74] Coblizán, coblizani, s. m. (Reg. și peior.) Băiat (sau om tânăr) înalt; solid; lungan, vlăjgan, găligan.

^[75] tren internațional rapid.

^[76] Inițial schița se intitula *Curba Lalescu*; reproducem ultima variantă tipărită, cu titlul schimbat, în *Rampa*, VIII (1925), nr. 2 418 (16 noiembrie).

^[77] Cafea turcească fiartă cu rom sau cu coniac; o anumită cantitate din acest fel de cafea.

^[78] *De visu* (lat.) - „văzând cu ochii”.

^[79] Drum bun!

^[80] Jucător prost, neîndemânatic (la unele jocuri de noroc, la biliard etc.).

^[81] (fr.) termen consacrat în jocurile de *baccara* și *chemin de fer*.

^[82] (Despre ochii unei ființe) 1. Care prezintă anomalia de a nu fi de aceeași culoare, care au culori diferite; (despre ființe) cu ochi de culori diferite; cu lumina ochiului înconjurată de un cearcăn albicios. 2. Care suferă de strabism; sașiu, zbanghiu.

^[83] A nimici, a prăpădi.

^[84] stofă fină țesută din lâna animalului cu același nume care trăiește în America de Sud.

^[85] termeni de joc.

^[86] termeni de joc.

^[87] termeni de joc.

^[88] Mofturoși, năzuroși.

^[89] Pășune.

^[90] Podul Mihai-Vodă se găsea exact unde strada Mihai-Vodă coboară în Splaiul Independenței. Făcea legătura cu celalalt mal, unde se afla celebrul cartier Uranus-Izvor, ras de pe fata pământului la ordinul dictatorului Ceaușescu.

^[91] Nimic în mâini, nimic în buzunare – expresie consacrată în limbajul magicienilor.

^[92] Sărut mâna (germ.).

^[93] Corect: *Sie sind Köchin?* - Dumneavoastră sunteți bucătăreasa? (germ.). Colonelul din schița de față pronunță *Ku*, ceea ce înseamnă

în limba germană, *vacă* (*Kuh*).

^{94} Ce? Bucătăreasă, vă rog. (germ.)

^{95} Transcriere fonetică a germ. *nein* – nu; folosit aici impropriu, cu sensul de *nicht wahr?* – nu-i așa?

^{96} O, da, vă rog (germ.).

^{97} Corect: Gut? – Bine?

^{98} alternativ: *Ochiul stăpânului îngrașă vita*.

^{99} (lat.) *să nu se schimbe* – Mențiune pe coperta unei ediții indicând caracterul ei definitiv.

^{100} Sticlă de diferite forme folosită ca imitație de pietre prețioase pentru podoabe; obiect de podoabă făcut din asemenea bucăți de sticlă.

^{101} Pește de apă dulce din familia crapului, cu corpul turtit lateral, cu solzi mici, negri-albăstrii pe spinare și argintii pe laturi (*Abramis ballerus*).

^{102} Pirostrîe, pirostrie, s. f. 1. (Mai ales la pl.) Ustensilă de gospodărie făcută dintr-un cerc sau dintr-un triunghi de fier, sprijinit pe trei picioare, pe care se pun căldarea, ceaunul sau oala la foc; crăcană. 2. (Reg.; la pl.) Cunună care se pune pe capetele mirilor în timpul oficierei căsătoriei religioase; cununie.

^{103} cal sau câine de vânătoare, cf. Dicționar englez-român, Edit Academiei, R.S.R., 1974. După N. Gheran: cal dresat să sară peste obstacole.

^{104} (cf. formula de salut turc. Sabahlar hair olsun) Diminețile să vă fie fericite.

^{105} (corect: *Noch einmal*) Încă o dată.

^{106} *Joseph-Jaques-Cesaire Joffre* (1852-1931) - mareșal francez, câștigătorul bătăliei de la Marna în primul război mondial.

^{107} A fi sau a nu fi (replică din *Hamlet* de William Shakespeare).

^{108} A greși este omenește.

^{109} Jaques Offenbach, compozitor francez de operetă (1819-1880).

^{110} În sfârșit, de ce radeți, spuneți-mi și mie.

^{111} Dați-i drumul... Tot am să pricep ceva...

^{112} Rusia reprezentată printr-un urs, Anglia un leu, Italia un vânător. Înțelege-ți dumneavoastră?

^{113} Desigur, aliații!

^{114} Și Franța, un, o femeie în costum național francez, cu un cocoș deasupra pe cap, jucat de un artist român, se numește...

^{115} Ah, da, Mariana (simbolul republicii în revoluția franceză din 1789).

^{116} La noi ea se cheamă Cinsky...

^{117} Știu, pricep, la naiba, dar vă spun că e Mariana...

^{118} (În religia musulmană) Fecioară deosebit de frumoasă promisă de Mahomed credincioșilor în paradis. ♦ P. ext. Fecioară sau femeie foarte frumoasă.

^{119} Locul unde se vând lemne de construcțiune. Negustoria chereștegiului.

^{120} Slab, pipernicit, sfrijit.

^{121} Și totuși se mișcă. Cuvinte atribuite lui Galileo Galilei (1564-1642) când a fost obligat să-și abjure teoriile asupra rotației pământului în jurul soarelui.

^{122} Mereu, întruna, neîncetat.

^{123} Prune.

^{124} Acum doi ani.

^{125} Varietate de brânză.

^{126} Chiseá, chisele, s. f. Vas mic de sticlă, de cristal sau de porțelan în care se ține dulceața.

^{127} Cizme de lac.

^{128} Fâșie îngustă de postav, panglică sau șnur cusută pe latura exterioară, în lungimea pantalonilor, la unele uniforme; vipușcă.

^{129} Corect: *Les bons comptes font des bons amis* - socotelile corecte întrețin prietenia (fr.).

^{130} Aluzie la jafurile făcute de ofițerii armatei în intervenția de după primul război mondial împotriva tinerei Puteri sovietice.

^{131} În alte antologii titlul acestei povestiri apare sub forma „*Carré de dame*”.

^{132} sumă de bani din partea de câștig oferită de jucătorii de cărți pentru acoperirea anumitor cheltuieli; farfurioară în care se strânge suma.

^{133} Numele unor hoți vestiți la vremea respectivă, pentru multe nelegiuiri.

^{134} Browning (s.n.) - Pistol automat cu încărcătorul în mâner.

^{135} Când un jandarm râde... (râd toți jandarmii din jandarmerie) - zicală franceză.

- ^[136] Zacúscă, zăcuște, s.f. Gustare, aperitiv: spec. preparat culinar făcut din vinete, gogoșari, ceapă etc., prăjite în ulei, ori din pește cu garnitură de legume. – Din rus. *zakuska*.
- ^[137] Targă, pat pe care se așează mortul pentru a fi transportat la biserică, cimitir.
- ^[138] A rosti (reg.) – a rostui.
- ^[139] gaică prin care se petrece cordonul sau cu care se încheie o copcă.
- ^[140] Crenvurștii (din germană *Krenwurst*, în care *Kren* = hrean, regionalism din Austria și Bavaria; *Wurst* = cârnat) sunt un preparat culinar din carne, învelit într-o folie protectoare cilindrică. Se servesc fierți și cu hrean (în Austria) sau cu muștar.
- ^[141] (Corect: Do you speak English?): vorbiți engleza?
- ^[142] (Corect: Do you not speak English?): Nu vorbiți engleza?
- ^[143] (Corect: The time is money): timpul este bani.
- ^[144] Localități unde s-au desfășurat lupte memorabile între francezi și germani în primul război mondial (1914-1918).
- ^[145] Domle comandant, român, egal, francez, servici, servici.
- ^[146] Bine, am înțeles. E în ordine.
- ^[147] Numai după servici... nu înainte... vin... femei... maca (joc de cărți).
- ^[148] Eu vine Paris, tu vine București.
- ^[149] Domle comandant... eu a fi șmecher, trimiteam ordonanța privești la dumneavoastră.
- ^[150] La fel ca la mine, așadar.
- ^[151] Harababură.
- ^[152] Ioșca, cameristul domnului conte.
- ^[153] Încântat.
- ^[154] (vous pas manger): Dumneavoastră nu a mânca?
- ^[155] Poftim.
- ^[156] Da, da (magh.).
- ^[157] sus... ridicăți-l... tu rău a fi.
- ^[158] Nu, eu plecam... cizmele la mine ude.
- ^[159] Dumneavoastră nu lua ceai?
- ^[160] Vă rog, însă.
- ^[161] Vizitați castel?
- ^[162] A fi recrutat în armată.

^{163} Majestățile Lor.

^{164} Corect: a tăia nodul gordian.

^{165} Condurul-doamnei - plantă ornamentală agățătoare, cu flori mari, galbene-roșcate și cu un pinten drept; călțunași, conduraș (2) (*Tropacolum majus*)

^{166} Băutură răcoritoare preparată din cafea neagră foarte concentrată, în care se introduc bucățele de gheață.

^{167} D. Bolintineanu, *Cea de pe urmă noapte a lui Mihai cel Mare*.

^{168} oftat, suspin.

^{169} Stofă de lână de culoare închisă, din care se confecționează încălțăminte.

^{170} Parigorie - mângâiere, consolare.

^{171} Midinătă, midinete, s.f. Tânără lucrătoare sau vânzătoare în magazinele sau în atelierile de croitorie și de modă din Paris.

^{172} Om foarte mâncăcios; mâncău.

^{173} *Malac* - pui de bivol.

^{174} Dobrici (în bulgară Добрич/Dobrici, în perioada otomană în turcă: Hacıoğlu Pazarcık, în perioada 1913–1940 în română Bazargic; în perioada comunistă: Tolbuhin) este un oraș aflat în nord-estul Bulgariei, centrul administrativ al regiunii Dobrici.

^{175} Grad de sergent-major de cavalerie sau de artilerie care se ocupa cu administrarea unui escadron sau a unei baterii; persoană care avea acest grad.

^{176} Tabinet (fr. *table nette*)

^{177} (Corect) *Entre nous... à la français* – Între noi... ca în franceză.

Table of Contents

TABEL CRONOLOGIC

MAIORUL BOȚAN (1921)

MAIORUL BOȚAN

CA LA GALAȚI

LEGEA PROGRESULUI

PUNEREA LA PUNCT

VINE DOAMNA ȘI

DOMNUL GHENERAL

A CĂZUT TURTUCAIA!!

UN REVOLTAT

METODA NOUĂ

UN OM DINTR-O BUCATĂ

CUM SUNT EI [1922]

CUM SUNT EI...

SELECT-CLUB

DECLIN

BOLOCAN

RUGĂCIUNE

RĂZVRĂTITA

DURERI MĂRUNTE

SOLDAȚII NOȘTRI

O CARIERĂ

PRICOPSITUL

BALUL PREFECTURII

JOCUL DE RĂZBOI

DOI VULPOI (1923)

DOI VULPOI

OALE SPARTE

ȚĂRANII NOȘTRI

SOLDATUL BUSUIOC

CELE DOUĂ ȘCOLI

CRIMINALUL

BURDULEA

SUFLETARUL

MÂNA DE FIER

NENEA GUȚĂ

TOASTURI CAZONE

MULȚĂMITĂ
MOȘ BELEA
SCHIȚE UMORISTICE [1923]
VECHITURI
DE SĂRBĂTORI
CUM NASC DRAMELE
FUNCȚIONARI
SCHIȚE VESELE [1924]
DE LA POPOTĂ
COLONELUL IONESCU
COBEA
NECAZURI...
TOCMEALĂ
LA DENTIST
AȘA E PIESA
REPROȘURI
ECONOMIE
NE VARIETUR
PENTRU ȚARĂ
PROFILAXIE
MILA
MOȘU
ȘCOALA
CÂND VREA DUMNEZEU
ÎNTRE DOUĂ SURPRIZE
NUVELE [1924]
PISĂLOGUL
CONFERENCIA
RECOMANDAȚIUNI
DE LA POPOTĂ
NIMIC NOU...
CEASUL
URLĂTORUL
UNDE STĂ NOROCUL
UN SCOS DIN PEPENI [1926]
UN SCOS DIN PEPENI
ÎN RETRAGERE
CELE TREI ELEMENTE
CÂINII DE RĂZBOI
CREDINȚA

SPECIALITĂȚI
PROVINCIALE
GUȘĂ DE PORUMBEL
SECRETUL
LA URLĂTOARE
RAȚE CU REPETITIE
ANCHETA
MIZERII ASCUNSE
CAREU DE DAME
INCORIGIBILUL
DE LA MANEVRE
SPRE VECII VECILOR...
ÎMPĂRȚEALĂ CAZONĂ
LA FÂNTÂNĂ
RIGALS MOARĂ-VERDE
FORȚA PUBLICĂ
VALUTA
ALTE SCHIȚE VESELE [1928]
„GEANTĂ LATINĂ”
LIDERUL
UNDE DAI ȘI UNDE
CRAPĂ
LA CLUBUL DECAVAȚILOR [1929]
LA CLUBUL
DECAVAȚILOR
ÎN CANTONAMENT
SFÂNTUL VASILE
ÎN CLASA A DOUA
COJOCUL
POVESTE FĂRĂ SFÂRȘIT
INTERVIU-EXPRES
EPICURIANUL
CADOUL
POCĂINȚA
SFÂNTUL DUMITRU
CE RĂMÂNE
NEPUBLCATE ÎN VOLUM
SFÂRȘIT DE MANEVRĂ
COLONELUL BERONEANU
ÎN TREN

PANTĂ SAU
CONTRAPANTĂ
RECUNOȘȚINȚA
MASĂ COMUNĂ
SINUCIGAȘA
GÂND LA GÂND
ÎNZESTRAREA
PETRECERE ÎNTRE
PRIETENI
[SE SUNASE
MOBILIZAREA]
CUNOȘȚINȚĂ VECHĂ
FRIPTA
CÂND PLEC MARȚI LA
DRUM...
PE PATUL DE MOARTE
CONSULT
ȘEDINȚĂ DE EDUCAȚIE
ȚĂRANII NOȘTRI
SKODA LA ȚARĂ
PREGĂTIRI DE RĂZBOI
CRĂCIUNUL
NECAZURI

Table of Contents

TABEL CRONOLOGIC

MAIORUL BOȚAN (1921)

MAIORUL BOȚAN

CA LA GALAȚI

LEGEA PROGRESULUI

PUNEREA LA PUNCT

VINE DOAMNA ȘI DOMNUL

GHENERAL

A CĂZUT TURTUCAIA!!

UN REVOLTAT

METODA NOUĂ

UN OM DINTR-O BUCATĂ

CUM SUNT EI [1922]

CUM SUNT EI...

SELECT-CLUB

DECLIN

BOLOCAN

RUGĂCIUNE

RĂZVRĂTITA

DURERI MĂRUNTE

SOLDAȚII NOȘTRI

O CARIERĂ

PRICOPSITUL

BALUL PREFECTURII

JOCUL DE RĂZBOI

DOI VULPOI (1923)

DOI VULPOI

OALE SPARTE

ȚĂRANII NOȘTRI

SOLDATUL BUSUIOC

CELE DOUĂ ȘCOLI

CRIMINALUL

BURDULEA

SUFLETARUL

MÂNA DE FIER

NENEA GUȚĂ

TOASTURI CAZONE

MULȚĂMITĂ
MOȘ BELEA
SCHIȚE UMORISTICE [1923]
VECHITURI
DE SĂRBĂTORI
CUM NASC DRAMELE
FUNCTIONARI
SCHIȚE VESELE [1924]
DE LA POPOTĂ
COLONELUL IONESCU
COBEA
NECAZURI...
TOCMEALĂ
LA DENTIST
AȘA E PIESA
REPROȘURI
ECONOMIE
NE VARIETUR
PENTRU ȚARĂ
PROFILAXIE
MILA
MOȘU
ȘCOALA
CÂND VREA DUMNEZEU
ÎNTRE DOUĂ SURPRIZE
NUVELE [1924]
PISĂLOGUL
CONFERENCIA
RECOMANDAȚIUNI
DE LA POPOTĂ
NIMIC NOU...
CEASUL
URLĂTORUL
UNDE STĂ NOROCUL
UN SCOS DIN PEPENI [1926]
UN SCOS DIN PEPENI
ÎN RETRAGERE
CELE TREI ELEMENTE
CÂINII DE RĂZBOI
CREDINȚA

SPECIALITĂȚI
PROVINCIALE
GUȘĂ DE PORUMBEL
SECRETUL
LA URLĂTOARE
RĂTE CU REPETITIE
ANCHETA
MIZERII ASCUNSE
CAREU DE DAME
INCORIGIBILUL
DE LA MANEVRE
SPRE VECII VECILOR...
ÎMPĂRȚEALĂ CAZONĂ
LA FÂNTÂNĂ
RIGALS MOARĂ-VERDE
FORȚA PUBLICĂ
VALUTA
ALTE SCHIȚE VESELE [1928]
„GEANTĂ LATINĂ”
LIDERUL
UNDE DAI ȘI UNDE CRAPĂ
LA CLUBUL DECAVAȚILOR [1929]
LA CLUBUL DECAVAȚILOR
ÎN CANTONAMENT
SFÂNTUL VASILE
ÎN CLASA A DOUA
COJOCUL
POVESTE FĂRĂ SFÂRȘIT
INTERVIU-EXPRES
EPICURIANUL
CADOUL
POCĂINȚA
SFÂNTUL DUMITRU
CE RĂMÂNE
NEPUBLCATE ÎN VOLUM
SFÂRȘIT DE MANEVRĂ
COLONELUL BERONEANU
ÎN TREN
PANTĂ SAU CONTRAPANTĂ
RECUNOȘȚINȚA

MASĂ COMUNĂ
SINUCIGAȘA
GÂND LA GÂND
ÎNZESTRAREA
PETRECERE ÎNTRE PRIETENI
[SE SUNASE MOBILIZAREA]
CUNOȘTINȚĂ VECHĂ
FRIPTA
CÂND PLEC MARȚI LA DRUM...
PE PATUL DE MOARTE
CONSULT
ȘEDINȚĂ DE EDUCAȚIE
ȚĂRANII NOȘTRI
SKODA LA ȚARĂ
PREGĂTIRI DE RĂZBOI
CRĂCIUNUL
NECAZURI

Table of Contents

TABEL CRONOLOGIC	9
MAIORUL BOȚAN (1921)	17
MAIORUL BOȚAN	19
CA LA GALAȚI	25
LEGEA PROGRESULUI	36
PUNEREA LA PUNCT	44
VINE DOAMNA ȘI DOMNUL GHENERAL	47
A CĂZUT TURTUCAIA!!	68
UN REVOLTAT	71
METODA NOUĂ	76
UN OM DINTR-O BUCATĂ	80
CUM SUNT EI [1922]	90
CUM SUNT EI...	92
SELECT-CLUB	94
DECLIN	96
BOLOCAN	98
RUGĂCIUNE	101
RĂZVRĂTITA	103
DURERI MĂRUNTE	109
SOLDAȚII NOȘTRI	110
O CARIERĂ	113
PRICOPSITUL	123
BALUL PREFECTURII	128
JOCUL DE RĂZBOI	141
DOI VULPOI (1923)	144
DOI VULPOI	145
OALE SPARTE	151
ȚĂRANII NOȘTRI	155
SOLDATUL BUSUIOC	157
CELE DOUĂ ȘCOLI	159

CRIMINALUL	163
BURDULEA	165
SUFLETARUL	168
MÂNA DE FIER	170
NENEA GUȚĂ	172
TOASTURI CAZONE	174
MULȚĂMITĂ	180
MOȘ BELEA	183
SCHIȚE UMORISTICE [1923]	187
VECHITURI	188
DE SĂRBĂTORI	190
CUM NASC DRAMELE	197
FUNCȚIONARII	201
SCHIȚE VESELE [1924]	204
DE LA POPOTĂ	206
COLONELUL IONESCU	207
COBEA	214
NECAZURI...	223
TOCMEALĂ	225
LA DENTIST	228
AȘA E PIESA	232
REPROȘURI	234
ECONOMIE	235
NE VARIETUR	237
PENTRU ȚARĂ	240
PROFILAXIE	242
MILA	245
MOȘU	248
ȘCOALA	250
CÂND VREA DUMNEZEU	253
ÎNTRE DOUĂ SURPRIZE	258
NUVELE [1924]	263
PISĂLOGUL	265
CONFERENCIA	268

RECOMANDAȚIUNI	273
DE LA POPOTĂ	274
NIMIC NOU...	276
CEASUL	279
URLĂTORUL	282
UNDE STĂ NOROCUL	286
UN SCOS DIN PEPENI [1926]	291
UN SCOS DIN PEPENI	293
ÎN RETRAGERE	295
CELE TREI ELEMENTE	299
CÂINII DE RĂZBOI	303
CREDINȚA	311
SPECIALITAȚI	313
PROVINCIALE	316
GUȘĂ DE PORUMBEL	319
SECRETUL	320
LA URLĂTOARE	323
RAȚE CU REPETIȚIE	324
ANCHETA	330
MIZERII ASCUNSE	335
CAREU DE DAME	337
INCORIGIBILUL	341
DE LA MANEVRE	343
SPRE VECII VECILOR...	346
ÎMPĂRȚEALĂ CAZONĂ	347
LA FÂNTÂNĂ	349
RIGALS MOARĂ-VERDE	350
FORȚA PUBLICĂ	353
VALUTA	355
ALTE SCHIȚE VESELE [1928]	357
„GEANTĂ LATINĂ”	359
LIDERUL	361
UNDE DAI ȘI UNDE CRAPĂ	365
LA CLUBUL DECAVAȚILOR [1929]	369

LA CLUBUL DECAVAȚILOR	370
ÎN CANTONAMENT	371
SFÂNTUL VASILE	381
ÎN CLASA A DOUA	388
COJOCUL	390
POVESTE FĂRĂ SFÂRȘIT	393
INTERVIU-EXPRES	397
EPICURIANUL	399
CADOUL	403
POCĂINȚA	407
SFÂNTUL DUMITRU	413
CE RĂMÂNE	417
NEPUBLICATE ÎN VOLUM	419
SFÂRȘIT DE MANEVRĂ	420
COLONELUL BERONEANU	424
ÎN TREN	427
PANTĂ SAU CONTRAPANTĂ	430
RECUNOȘȚINȚA	432
MASĂ COMUNĂ	434
SINUCIGAȘA	436
GÂND LA GÂND	441
ÎNZESTRAREA	445
PETRECERE ÎNTRE PRIETENI	448
[SE SUNASE MOBILIZAREA]	452
CUNOȘȚINȚĂ VECHE	454
FRIPTA	459
CÂND PLEC MARȚI LA DRUM...	463
PE PATUL DE MOARTE	467
CONSULT	473
ȘEDINȚĂ DE EDUCAȚIE	476
ȚĂRANII NOȘTRI	479
SKODA LA ȚARĂ	480
PREGĂTIRI DE RĂZBOI	482
CRĂCIUNUL	484

